

ลักษณะเฉพาะในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม

ปริญญาโท
ของ
ฐาปณิตา สว่างศรี

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย

พฤษภาคม 2554

ลักษณะเฉพาะในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม

ปริญญาโท
ของ
ฐาปณिता สว่างศรี

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย

พฤษภาคม 2554

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ลักษณะเฉพาะในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย

พฤษภาคม 2554

ฐาปณिता สว่างศรี. (2554). *ลักษณะเฉพาะในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม*. ปรินญาณินพณ์ ศศ.ม.(ภาษาไทย).

กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม:

อาจารย์ ดร.พรธาดา สุวัธนวิษ, อาจารย์ ดร.วิษุกร ทองหล่อ.

ปรินญาณินพณ์นี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาลักษณะเฉพาะในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม จำนวน 21 เรื่อง โดยศึกษาจากองค์ประกอบและกลวิธีการแต่ง ผลของการศึกษาพบลักษณะเฉพาะดังนี้

ลักษณะเฉพาะด้านโครงเรื่องและแนวคิด พบความขัดแย้งในการสร้างโครงเรื่อง 2 ลักษณะคือ ความขัดแย้งอันเนื่องมาจากความรัก ได้แก่ ความรักที่ต้องแย่งชิงและรักสามเส้า และความรักที่ถูกกีดกันด้วยฐานะชนชั้น กับความขัดแย้งอันเนื่องมาจากความแค้น ตัวละครเอกมักจะถูกกดขี่ข่มเหงเหยียดหยาม กลั่นแกล้ง เกิดเป็นความแค้นที่ฝังใจอันเป็นปมปัญหาสำคัญของเรื่อง แนวคิดที่ปรากฏมี 5 กลุ่มได้แก่แนวคิดด้านความรัก แนวคิดด้านการใช้อำนาจของผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น แนวคิดด้านศาสนา แนวคิดด้านความเปลี่ยนแปลงทางสังคม และแนวคิดเกี่ยวกับศักดิ์ศรีลูกผู้ชาย

ลักษณะเฉพาะด้านตัวละคร ไม้ เมืองเดิมสร้างตัวละครเอกฝ่ายชายได้โดดเด่นกว่าตัวละครอื่น และแทบทุกเรื่องแสดงลักษณะนิสัยจริงจัง มีศักดิ์ศรี มีสัจจะ ยึดมั่นในความรัก สร้างตัวละครเอกฝ่ายหญิงส่วนใหญ่ให้เป็นหญิงที่หมองของชายหนุ่ม และบูชาความรัก สร้างตัวละครปฏิกษีให้เป็นคู่เทียบที่ตรงข้ามกับตัวละครเอกทั้งสถานภาพทางสังคมสูงกว่า และแสดงลักษณะนิสัยในด้านร้าย

ลักษณะเฉพาะด้านกลวิธีการแต่ง แบ่งเป็นกลวิธีการตั้งชื่อเรื่อง พบ 4 ลักษณะ ได้แก่ ตั้งชื่อโดยใช้คำให้สอดคล้องกับบรรยากาศ ตั้งชื่อตามนามสถานที่ ตั้งชื่อโดยใช้จุดวิกฤตของเรื่องมาดัดแปลง และตั้งชื่อตามตัวละครเอก **กลวิธีด้านโครงเรื่อง** พบการเปิดเรื่องด้วยฉาก ตัวละคร หรือเหตุการณ์ การลำดับเรื่องตามปฏิทิน โดยใช้เทศกาล ฤดูกาล เป็นตัวกำหนดเวลาตามวิถีการดำเนินชีวิตชนบท และการจบเรื่องแบบเศร้าหรือจบแบบสุขสมหวัง **กลวิธีการสร้างบทสนทนา** พบลักษณะเฉพาะ คือ ใช้ลีลาภาษาพูดแบบลูกทุ่งที่แสดงให้เห็นจากคำสรรพนาม คำนำหน้านาม คำไม่สุภาพ และภาษาเก่า ภาษาสนทนาเหล่านี้มีบทบาทแสดงความสัมพันธ์ของตัวละครแบบครอบครัวไทย แสดงลักษณะนิสัยของตัวละคร ช่วยดำเนินเรื่องแทนการบรรยาย แสดงฉากบทพูด และสร้างความสนุกสนานให้แก่เรื่อง **การสร้างฉาก** พบ 4 ลักษณะได้แก่ ฉากธรรมชาติ ฉากที่เป็นสภาพการดำเนินชีวิตของชาวนา ชาวไร่ และชาวประมง ฉากที่เกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรม

นวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม มีคุณค่าด้วยลักษณะเฉพาะที่สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นลูกทุ่งอย่างน่าสนใจ

THE CHARACTERISTIC IN REGIONAL NOVELS OF MAI MOUENG DERM

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Master of Art Degree in Thai
at Srinakharinwirot University

May 2011

Thapanita Sawangsri. (2011). *The Characteristic in Regional Novels of Mai Mouengderm*
Master Thesis. (Thai). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University.
Advisor Committee: Dr. Pornthada Suwatanawani, Dr. Witchukorn Thonglo.

This study investigated 21 titles of Mai Muangduem's works through literary element and writing strategy. The results reveal as follows:

According to the uniqueness of theme and plot, it was found that there were two plots as (1) conflict caused by love which includes love through competing, between two lovers, and social status's prevention; and (2) conflict caused by malice which the head character often be threatened, defamed or insulted resulting impressed malice as the main problem. There were 5 apparent themes including love, local tyrant's empowerment, religion, social change, and male pride.

In accordance with the uniqueness of character, it showed that the author created male characters as being outstanding and presenting honesty, pride, truth and adoration whereas the female characters as being loved by male as well as presenting adoration, while the enemy characters as being paralleled against outstanding character with higher social status and presenting cruel characteristic.

As to the uniqueness of writing strategy, there were four of **titling strategy**, namely, titling according to circumstance, location name, crisis adaptation, and main character; **plotting strategy**, the author firstly presented with scenery, character or event, story sequencing as to festival calendar, season of local way of life, and ended with tragedy or happiness; **dialoguing strategy**, the author used dialect language as seen by proverb, definite or indefinite article, impolite words, as well as old language, however this dialogue represents the relationship of character as to Thai family, characteristic of the characters, processing instead of narration in order to indicate omen and establish amusement; there were 4 of **scenery strategy**, as natural scene, way of life scene by farmer and fisherman, scene of ritual and traditional ceremony.

It can be concluded that Mai Muangdeum's country novels are full with uniqueness reflecting interesting folk way.

ประกาศคุณูปการ

ปริญญาโทฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาเป็นอย่างสูงจากอาจารย์ดร.พรธาดา สุวัธนวิช ประธานกรรมการ และอาจารย์ ดร.วิษุกร ทองหล่อ กรรมการที่ปรึกษา ท่านทั้งสองได้กรุณาให้แนวคิดและคำแนะนำอันมีค่า ตลอดจนสละเวลาตรวจแก้ไขข้อบกพร่องด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างดีตลอดมา และขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์บาทยัน อิมสำราญ และอาจารย์ ดร.ศานติ ภัคดีคำ ที่กรุณาให้ความอนุเคราะห์ทำหน้าที่เป็นกรรมการสอบปากเปล่า และได้แนะนำแก้ไขข้อบกพร่อง จนทำให้ปริญญาโทฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยใคร่ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิทยาการต่างๆ ให้ผู้วิจัยสามารถนำมาเป็นประโยชน์ในการทำปริญญาโทฉบับนี้

ขอกราบขอบพระคุณคุณพ่อ คุณแม่ และสมาชิกทุกคนในครอบครัว ที่คอยให้ความรัก ความห่วงใย และเป็นกำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์เสมอมา

ขอกราบขอบพระคุณครูอาจารย์ทุกท่านที่เคยได้อบรมสั่งสอนผู้วิจัยนับตั้งแต่ปฐมวัย จนทำให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จทางการศึกษาครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานทุกท่านของโรงเรียนนวมินทราชินูทิศ เบญจมราชาลัย ที่คอยให้ความอนุเคราะห์และเป็นกำลังใจตลอดมา

ท้ายนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณเพื่อนๆ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาภาษาไทยทุกคนที่ร่วมทุกข์ร่วมสุข ดูแล ช่วยเหลือเป็นกำลังใจซึ่งกันและกันจนปริญญาโทฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์

ฐาปณิตา สว่างศรี

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	3
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า.....	3
ขอบเขตของการศึกษา.....	3
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	4
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและผลงานของไม้ เมืองเดิม.....	5
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องลักษณะเฉพาะของวรรณกรรม.....	8
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม.....	9
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม.....	9
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม.....	10
3 ลักษณะเฉพาะด้านโครงเรื่องและแนวคิดในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม	12
โครงเรื่อง.....	12
แนวคิด.....	22
แนวคิดเกี่ยวกับความรัก.....	22
แนวคิดเกี่ยวกับอำนาจของผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น.....	25
แนวคิดเกี่ยวกับศาสนา.....	25
แนวคิดเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคม.....	26
แนวคิดเกี่ยวกับศักดิ์ศรีลูกผู้ชาย.....	27
4 ลักษณะเฉพาะด้านตัวละครในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิมตัวละครเอก	28
ตัวละครเอก.....	28
ตัวละครเอกฝ่ายชาย.....	28

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 (ต่อ)	
ตัวละครเอกฝ่ายหญิง.....	53
ตัวละครปฏิกษ์.....	65
5 ลักษณะเฉพาะด้านกลวิธีการแตงนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม.....	75
กลวิธีการตั้งชื่อเรื่อง.....	75
ตั้งชื่อโดยใช้คำให้สอดคล้องกับบรรยากาศ.....	75
ตั้งชื่อตามนามสถานที่.....	76
ตั้งชื่อโดยใช้จุดวิกฤตของเรื่องมาดัดแปลง.....	77
ตั้งชื่อโดยใช้ชื่อตัวละครเอก.....	79
กลวิธีดำเนินโครงเรื่อง.....	80
กลวิธีการเปิดเรื่อง.....	81
กลวิธีการลำดับเรื่อง.....	91
กลวิธีการจบเรื่อง.....	93
กลวิธีการสร้างบทสนทนา.....	103
ลักษณะเฉพาะของบทสนทนาในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม.....	103
บทบาทของบทสนทนาในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม.....	110
กลวิธีการสร้างฉาก.....	114
ฉากธรรมชาติ.....	115
ฉากที่เป็นสภาพการดำเนินชีวิต.....	119
ฉากที่เกี่ยวข้องกับประเพณีและพิธีกรรม.....	122
6 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	127
สรุปผล.....	127
อภิปรายผล.....	129
ข้อเสนอแนะ.....	130

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
บรรณานุกรม.....	131
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	136

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

นวนิยายเป็นวรรณกรรมบันเทิงคดีร้อยแก้วที่นำเสนอเหตุการณ์ที่จำลองมาจากความเป็นอยู่ของมนุษย์ในสังคมอย่างใกล้เคียงกับความเป็นจริง เรื่องเล่าในนวนิยายสร้างความสมจริงจากเหตุการณ์ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของมนุษย์ สร้างตัวละครที่มีพฤติกรรม อารมณ์ ความรู้สึก ความคิด อย่างสมเหตุสมผล ฉากและบรรยากาศที่พบเห็นได้ในชีวิตประจำวัน

นวนิยายอาจแบ่งออกเป็นประเภทต่างๆได้หลากหลายประเภท เช่น นวนิยายวิทยาศาสตร์ นวนิยายครอบครัว นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ นวนิยายตลก นวนิยายลึกลับ ฯลฯ สุชาติ สวัสดิ์ศรี กล่าวถึง แนวคิดของนักเขียนในนวนิยายมีอยู่ 7 กลุ่ม คือ กลุ่มพาฝัน กลุ่มชีวิตต่างแดน กลุ่มชีวิตครอบครัว กลุ่มราชสำนัก กลุ่มลึกลับ กลุ่มอุดมคติ และกลุ่มก้าวหน้า การแบ่งนวนิยายตามแนวคิดของนักเขียน ทำให้นวนิยายแต่ละกลุ่มมีลักษณะเฉพาะที่ต่างกันอย่างชัดเจน (สุชาติ สวัสดิ์ศรี.2516:31)

นวนิยายลึกลับเป็นเรื่องเล่าแสดงภาพชีวิตชาวบ้านที่ห่างไกลความเจริญ เน้นเรื่องฉาก ภาษาพูดแบบชาวบ้าน วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น สะท้อนให้เห็นปัญหาชีวิตของชาวชนบท โลกทัศน์ ความนึกคิด และจิตสำนึกของคนในท้องถิ่น คุณค่าของนวนิยายลึกลับนอกจากจะให้ร่องรอยของการบันทึกภาพชีวิตของชาวชนบทในอดีตที่กำลังจะถูกกลืนหายไปใ่วิถีชีวิตแบบยุคโลกาภิวัตน์ การนำเสนอเรื่องราวของชนบทในรูปแบบของนวนิยายก็นับเป็นปรากฏการณ์ที่น่าสนใจของการประยุกต์รูปแบบการเขียนนวนิยายที่มาจากตะวันตกให้สอดคล้องกับชีวิตแบบไทยชนบท

จากการศึกษาพบว่า มีนักเขียนที่ถนัดและนำเสนอเรื่องราวชนบท เช่น ไม้ เมืองเดิม แกม มหรรณพ สุ่มทุม บุญเกื้อ นิमित ภูมิถาวร คำพูน บุญทวี มานพ แก้วสนิท เป็นต้น นักเขียนร่วมสมัยที่เขียนเรื่องบันเทิงแนวชนบทอย่างสม่ำเสมอ คือ นิमित ภูมิถาวร เขียนนวนิยายเรื่อง แต่คุณครูด้วยคมแฝก นักเขียนรุ่นเก่าฝีมือเยี่ยมอีกผู้หนึ่ง คือ มนัส จรรย์รงค์ ผู้ที่มีฝีมือในการเขียนเรื่องสั้นไทย และได้รับคำชมว่าเป็นผู้เขียนเรื่องราวชีวิตชนบทได้ดี เช่น เฒ่าเสเพล ส่วนนักเขียนที่ยังคงเสนองานแนวนี้ในปัจจุบัน คือ คำพูน บุญทวี ซึ่งได้รับรางวัลซีไรต์ คือ ลูกอีสาน ต่อจากนั้นก็ยังมีเรื่องนายฮ้อยทมิฬ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีมานพ แก้วสนิท ซึ่งเขียนทั้งนวนิยาย เช่น ปักข์บ่ต้องสงสาร แล้วยังมีเรื่องสั้นอีกจำนวนหนึ่งด้วย

นอกจากนี้ยังมีนวนิยายชนบทของนักเขียนที่ได้เขียนเรื่องแนวนี้เป็นประจำ แต่ได้เสนอนวนิยายหรือเรื่องสั้นแนวชนบทที่มีคุณภาพ เช่น เรียมเอง เรื่องทุ่งมหาธาต ลาวคำหอม ในรวมเรื่องสั้น ฟ้าปากันรงค์ วงษ์สวรรค์ ในเรื่องสั้นชุด เสเพลบอยชาวไร่ กาญจนา นาคพันธ์ เรื่องผู้ใหญ่ลีกับนางมา และอาจินต์ ปัญจพวรรณ์ เรื่องเจ้าพ่อ เป็นต้น

สุชาติ สวัสดิ์ศรี ได้กล่าวถึงนักเขียนกลุ่มลูกทุ่งว่า

“นักเขียนกลุ่มนี้พูดถึงอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่มีต่อชีวิตมนุษย์ และสิ่งแวดล้อมนั้นเป็นชนบทเสียส่วนมาก นวนิยายและเรื่องราวในแนวนี้ แสดงสภาพชีวิตของคนที่อยู่ในท้องถิ่นที่ห่างไกล ตัวละครมักเป็นคนจน เป็นทาสหรือเป็นชวานา การดำเนินเรื่องเป็นแบบฉากสถานที่ คือกล่าวถึงประวัติความเป็นมาของท้องถิ่น ความรักบ้านเกิดเมืองนอนแต่อดีต ความกล้าหาญ เสียสละ ลัทธิเจ้าถิ่น ซ่องโจ หล่ยมักเลงในชนบทบ้านนอก”

(สุชาติ สวัสดิ์ศรี. 2516: 34)

นวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม ถือเป็นนวนิยายลูกทุ่งรุ่นบุกเบิก ไม้ เมืองเดิม มีผลงานมากมาย เช่น แผลเก่า แสนแสบ ชายสามโบสถ์ รอยไถ ศาลเพียงตา ฯลฯ นวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม มีลักษณะที่น่าสนใจและมีคุณค่า ใช้ภาษาแบบชาวบ้าน เนื้อหาโดยส่วนมากสะท้อนให้เห็นภาพของชวานาในชนบทที่หมายปองลูกสาวกำนัน แต่ไม่สมหวังถูกกำนันกลั่นแกล้ง จนต้องกลายเป็นโจรไปในที่สุดมาผูกเป็นเรื่องขึ้น นวนิยายของไม้ เมืองเดิม ไม่มีจุดมุ่งหมายทางการเมือง แต่แฝงให้เห็นว่าเป็นคนที่มีจิตใจรักความเป็นธรรมเกลียดการกดขี่กันแรง ชำนิ เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา ได้เขียนถึงไม้ เมืองเดิมว่า “ลีลาการประพันธ์ที่แหวกแนวไม่ซ้ำแบบนักเขียนอื่นใด ทั้งเค้าโครงเรื่องและสำนวนการคมคายไพเราะ ใช้ธรรมชาติเป็นฉากประจำเริ่มต้นของแต่ละตอนทุกๆตอน สอดแทรกด้วยบรรยากาศที่พรรณนาได้ดีเยี่ยม จูงใจและเร้าอารมณ์ให้หน้าติดตาม...” (ชำนิ เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา. 2522: คำนำ) ไม้ เมืองเดิม เป็นนักเขียนที่เขียนเรื่องราวชนบทได้อย่างสมจริง ดังที่ ม.ล.ฉำฉาน อิศรศักดิ์ ได้กล่าวถึงไม้ เมืองเดิมว่า

“เป็นผู้นำในการเอาชีวิตจิตใจและภาษาพูดของชาวชนบทมาร้อยกรองประกอบด้วยศิลปะ ทำให้เรื่องชีวิตชาวทุ่งชาวชนบทเป็นเรื่องที่น่าอ่าน สำนวนโวหารนั้นแปลกสมกับท้องเรื่อง...” (ม.ล.ฉำฉาน อิศรศักดิ์. 2537 :179)

นวนิยายของไม้ เมืองเดิม มีเป็นจำนวนมากทั้งขนาดสั้นและขนาดยาว เรื่องที่เป็นที่นิยมและรู้จักกันแพร่หลายมักเป็นนวนิยายขนาดสั้น หลายเรื่องได้ถูกนำมาถ่ายถอดเป็นภาพยนตร์และละครประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี เช่น แผลเก่า รอยไถ แสนแสบ เลือทุ่ง โดยเฉพาะแผลเก่าเป็นนวนิยายที่ประสบความสำเร็จมากเมื่อนำมาสร้างเป็นภาพยนตร์และละครหลายครั้งด้วยกัน

เมื่อกล่าวถึงนวนิยายของไม้ เมืองเดิม มักจะนึกถึงขั้นเชิงในการใช้ภาษา ในขณะที่องค์ประกอบอื่นๆ ก็มีความน่าสนใจไม่แพ้กัน เช่น แนวคิดในนวนิยายรักเรื่องแผลเก่า นอกจากเสนอแนวคิดหลักเรื่องรักแท้แล้ว นวนิยายเรื่องนี้ยังแฝงแนวคิดเรื่องวัฒนธรรมดั้งเดิมกับวัฒนธรรมแบบใหม่ที่เข้ามาในสังคมไทยสมัยนั้น คือแนวคิดด้านวัตถุนิยม นอกจากนี้นวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม ยังได้เสนอปัญหาเกี่ยวกับสังคมชนบทอีกมากมาย เช่น ความเหลื่อมล้ำทางสังคม อำนาจและชนชั้น ความขัดแย้งระหว่างชนบทชนเมืองนิยมประเพณีและความรัก เป็นต้น

นวนิยายของไม้ เมืองเดิม ได้มีผู้ศึกษาไว้อย่างละเอียดในบางเรื่อง เช่น สุวรรณ เชื้อนิล (2523: บทคัดย่อ) ศึกษาวิเคราะห์นวนิยายเรื่องขุนศึก ในด้านกลวิธีการเขียน ศิลปะการใช้ถ้อยคำ สำนวนโวหารต่างๆ

และสภาพสังคมวัฒนธรรม ประเพณีที่ได้จากขุนศึก เพ็ญแข วัจนสุนทร (2524:บทคัดย่อ) การศึกษานวนิยายขนาดสั้นของไม้ เมืองเดิม อย่างกว้างๆ โดยมุ่งศึกษาในด้านโครงเรื่อง เนื้อเรื่อง ตัวละคร ฉาก แนวคิด กลวิธีการประพันธ์ และการใช้ภาษา รังสิมา กุลพัฒน์ (2539:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาแปลเก่า : จากนวนิยายสู่ภาพยนตร์ ผู้วิจัยเห็นว่านวนิยายลูกทุ่งเป็นนวนิยายแนวที่ไม้ เมืองเดิมเขียนไว้มากที่สุดและยังคงได้รับความนิยมมาจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งยังไม่มีผู้ใดศึกษาลักษณะเฉพาะในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม มาก่อน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะวิเคราะห์นวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม อันจะทำให้เห็นลักษณะเฉพาะในนวนิยายลูกทุ่งรุ่นบุกเบิก ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นต้นแบบของนวนิยายลูกทุ่งในทศวรรษแรกๆของไทย

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

เพื่อวิเคราะห์ลักษณะเฉพาะในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

ผลของการศึกษาทำให้เห็นลักษณะเฉพาะในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิมที่มีความโดดเด่นและเป็นต้นแบบของนวนิยายลูกทุ่ง

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาลักษณะเฉพาะในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม จำนวน 21 เรื่อง ในช่วงชีวิตการเริ่มประพันธ์นวนิยายเรื่องแปลเก่าตั้งแต่ พ.ศ. 2478 จนถึงอายุขัยของผู้ประพันธ์ พ.ศ. 2485 ดังนี้*

1. แปลเก่า
2. รอยไถ
3. บึงขุนสร้าง
4. อ้ายขุนทอง
5. ล้างบาง
6. คนละถิ่น
7. ชายสามโบสถ์
8. คำน้านม
9. กลางเพลิง

* เนื่องจากนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม ที่นำมาศึกษาตีพิมพ์โดยสำนักพิมพ์บรรณาคาร ตั้งแต่ พ.ศ. 2510 ไม่สามารถสืบค้นได้ว่าแต่ละเรื่องตีพิมพ์สู่สาธารณชนได้เมื่อ พ.ศ.ใด จึงคาดว่าน่าจะเริ่มพิมพ์จากนวนิยายเรื่องแผลเก่า เมื่อ พ.ศ. 2478 โดยพิมพ์ในหนังสือคณะเหม จนล้นอายุชัยของไม้ เมืองเดิม

10. โป๊ะลุ่ม
11. คู้งเผาถ่าน
12. แสนแสบ
13. เสื่อทุ่ง
14. เกวียนหัก
15. ลินในน้ำ
16. ศาลเพียงตา
17. กระต่อมปลายนา
18. ลมตะเภา
19. เสื่อข้าม
20. สาวชะโงก
21. ทนหมยอกทนหมยบ่ง

นิยามศัพท์เฉพาะ

นวนิยายลูกทุ่ง หมายถึง นวนิยายที่ใช้ฉากในชนบทที่ห่างไกลความเจริญของเมืองหลวง แสดงภาพชีวิตของคนท้องถิ่นในชนบทที่ร่วมสมัยกับผู้เขียน ตัวละครมักเป็นคนจน ชาวนา ชาวไร่ ชาวประมงและมีฐานะยากจน สำนวนภาษาในนวนิยายเป็นภาษาของชาวชนบท

ลักษณะเฉพาะ หมายถึง ลักษณะพิเศษที่ปรากฏในองค์ประกอบต่างๆของนวนิยาย ได้แก่ โครงเรื่อง แนวคิด ตัวละคร ฉาก บทสนทนา กลวิธีการแต่ง เป็นต้น

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเอกสารและเสนอผลของการศึกษาค้นคว้าแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้าตามลำดับ ดังนี้

1. สำรวจและรวบรวมนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม
2. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์
3. วิเคราะห์ลักษณะเฉพาะที่ปรากฏในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม ในด้านองค์ประกอบและกลวิธีการแต่ง
4. เสนอผลการศึกษาค้นคว้าแบบพรรณนาวิเคราะห์

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเชิงวิเคราะห์ลักษณะเฉพาะในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและผลงานของไม้ เมืองเดิม
2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะเฉพาะของวรรณกรรม
3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม
 - 3.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม
 - 3.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและผลงานของไม้ เมืองเดิม

ส.พลายน้อย (2548:21) ได้กล่าวถึงประวัติชีวิตของไม้ เมืองเดิมว่า ไม้ เมืองเดิม มีชื่อจริงว่า กำนัน ฟิ่งบุญ ณ อยุธยา เกิดเมื่อวันที่ 16 มิถุนายน พ.ศ. 2448 ที่ตำบลวัดมทรณพาราม จังหวัดพระนคร เมื่อเด็กศึกษาที่โรงเรียนประถมวัดมทรณพารามจนจบชั้นประถม แล้วเข้าศึกษาต่อที่โรงเรียนมัธยมศึกษาวัดราช-บพิตร สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาที่โรงเรียนมัธยมวัดบวรนิเวศ แล้วเข้ารับราชการอยู่ในกระทรวงวังสังกัดกรมบัญชาการมหาดเล็กในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทำงานอยู่ 5 ปีก็ลาออก โดยตั้งใจว่าจะประกอบอาชีพส่วนตัว แต่หลังจากที่ลาออกแล้วชีวิตไม่ได้เป็นไปตามที่คาดหวัง ไม้ เมืองเดิม ไม่มีงานทำจึงใช้ชีวิตอย่างอิสระเสรี โดยเฉพาะในท้องถิ่นชนบทห่างไกล คบเพื่อนฝูงมากและดื่มสุราจนติดเป็นนิสัย ใช้ชีวิตแบบนี้ได้ 9 ปีเศษ จึงกลับมาสมัครรับราชการอยู่ในกรุงเทพฯ แถวหลานหลวง ครอบครัวของไม้ เมืองเดิม ประกอบด้วยมารดาของตัวเอง ภรรยาชื่อเต็ม และลูกสาวชื่อศรีสุภรณ์ แต่ไม้ เมืองเดิม ยังไม่ทำงาน เมื่อเหม เวชกร เตือนให้หางานทำ ไม้ เมืองเดิม ไม่พอใจมาก ด้วยนิสัยที่ไม่ชอบให้ใครตักเตือน เชื่อตนเอง ไม่ชอบให้ใครนำและไม่ชอบนำใคร มักทำอะไรตามใจชอบ แต่ด้วยนิสัยที่มักน้อยและชอบหาความรู้ของไม้ เมืองเดิม ไม่ใคร่มีใครเห็น

เหม เวชกร (2548: 24) กล่าวถึงลักษณะนิสัยของไม้ เมืองเดิมว่า “นิสัยของกำนันเป็นคนมีใจอารี มีขนมก็แบ่งปันกันกิน แต่ชอบที่สุดคือการเป็นนักเลง เพื่อนฝูงคนใดถูกรังแกมาจากถิ่นใดก็ตาม เขามักเจ็บร้อนและหาโอกาสหลบลูกชวานกันไปแก้แค้นทุกครั้งไป นิสัยหนักไปทางนักสู้และเสียดสีเพื่อเพื่อน” ไม้ เมืองเดิม เป็นคนที่ชอบอ่านหนังสือ มีความรู้ภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส เวลาอ่านหนังสือจะอ่านอย่างจริงจัง อ่านได้ทุกชนิด ทั้งเรื่องที่น่าสนใจและไม่สนใจ ยศ วัชรเสถียร (2520:25) ได้เขียนยืนยันถึงความรู้ทางภาษาฝรั่งเศสของไม้ เมืองเดิมไว้ตอนหนึ่งว่า “วันหนึ่งข้าพเจ้าไปหาเขา เขากำลังอ่านหนังสืออยู่ พอเห็นข้าพเจ้าก็ลดลงและรับชุกเพื่อ

ช่อน ข้าพเจ้าถามว่าอ่านหนังสืออะไร เขาตอบว่า หนังสือบ้าง นะ ข้าพเจ้าไม่เชื่อจึงถือวิสาสะเอ้อมไปหยิบมาดู พออ่านภาษาฝรั่งเศสออกอยู่บ้าง จึงรู้ว่าเขาอ่านเรื่อง ทเกล้าวทหารสามเกลอ ของอเล็กซ์ซัง ดูมาร์ ฌบับภาษาฝรั่งเศส”

ไม้ เมืองเดิม เริ่มเขียนงานเรื่องแรกคือ เรื่องโยงเหนือ นำไปขายตามสำนักพิมพ์หนังสือ แต่ไม่มีใครรับซื้อเพราะเป็นนักเขียนมือใหม่ ต่อมาเขียนเรื่องห้องเช่าเบอร์ 13 ไม่มีใครรับซื้อเช่นกัน หลังจากนั้น 2-3 ปี ไม้ เมืองเดิม ก็ลงมือเขียนเรื่องอีก ครั้งนี้เขียนเรื่องชาววัง นักอ่านผู้ชายชอบแต่ผู้หญิงเกลียด จึงหยุดเขียนแล้วหาแนวใหม่ เผลอมีผู้นำเรื่องโบราณมาเล่าให้ฟังและวางเค้าโครงเรื่องให้ ไม้ เมืองเดิมจึงเขียนขึ้นโดยตั้งชื่อว่า “คนดีศรีอยุธยา” ใช้นามปากกาว่า “ฮ.ไพรวลัย” ตามชื่อของเจ้าของเรื่องเดิม เรื่องคนดีศรีอยุธยานี้เอง ทำให้ไม้ เมืองเดิมพบแนวทางการเขียนของตน ต่อมาไม้ เมืองเดิมได้เขียนเรื่อง “แผลเก่า” โดยใช้ นามปากกาว่า “ไม้ เมืองเดิม” เป็นครั้งแรก ยศ วัชรเสถียร ได้อธิบายถึงเหตุที่ใช้นามปากกาของ ไม้ เมืองเดิมว่า

“เมื่อกัน ฟังบุญ ณ อยุธยา เขียนเรื่อง แผลเก่า ขึ้นจบแล้วจะใส่ชื่อจริงลงไปก็วิตกเพราะเรื่องของเขาแหวกแนว เลี่ยงต่อความนิยมของนักอ่าน และนามสกุล “ฟังบุญ ณ อยุธยา” เป็นสกุลที่มีศักดิ์ศรีสูงส่ง เป็นสกุลเชื้อพระวงศ์และสมาชิกชั้นผู้ใหญ่สองท่านมีบรรดาศักดิ์ถึงชั้น “เจ้าพระยา” และ “พระยา” มีคฤหาสน์โอฬารที่สุดในเมืองไทย ถูกขนานนามว่า “บ้านนรสิงห์” และ “บ้านบรรทมสินธุ์” ผู้คนรู้ถึงบุญญาบารมีทั่วแผ่นดินไทย แล้วเขาซึ่งสืบสายสกุลนี้ แต่ชะตากรรมทำให้เขาต้องยึดห้องแถวโกโรโกโสค่าเช่าเดือนละ 6 บาท ห้องกว้างไม่พอแมวเดินตายเป็นนิวาสถาน ใครรู้เข้าก็ย่อมยั้งความเค้าหมองให้สกุลนั้น เขามีความรู้สึกว่าไม่เหมาะสมอย่างยิ่งที่จะให้ใครๆ รู้กันทั่วไปว่าเขาเป็นเชื้อสายของสกุลนี้ เขาจึงต้องคิดนามปากกาขึ้นใช้ และเมื่อจะใช้นามปากกา ก็คิดอีกว่าต้องให้มีชื่อจริงและนามสกุลจริง...เขาตั้งชื่อนามปากกาว่า “ไม้” เพราะตามธรรมดาสิ่งที่มีก้านมีกิ่งก็คือต้นไม้ นามสกุลตัดเอาแต่คำว่า “อยุธยา” ซึ่งเป็นพระนครหลวงเก่าแต่เปลี่ยนเสียเป็น เมืองเดิม”

(ยศ วัชรเสถียร. 2520: 144-145)

เมื่อเหม เวชกร อ่านเรื่องแผลเก่าจบก็ไม่กล้าพิมพ์ออกจำหน่าย เพราะเห็นสำนวนภาษาของไม้ เมืองเดิม ดังที่ได้กล่าวว่า “เรื่องของมึงสำนวนมันไพเราะอย่างนี้ ภูพิมพ์ออกไปไม่ได้หรอก” (ยศ วัชรเสถียร. 2520:141) แต่ในที่สุดเมื่อหาเรื่องมาตีพิมพ์ไม่ได้ เหม เวชกร จึงนำเรื่องแผลเก่ามาพิมพ์ กลายเป็นเรื่องที่ถูกผู้อ่านนิยมมาก ไม้ เมืองเดิมจึงมีกำลังใจเขียนนวนิยายลูกทุ่งออกมาทำนองนี้อีกเป็นจำนวนมาก โดยสร้างเรื่องราวชีวิตของคนชนบท นำเสนอด้วยลีลาภาษาและสำนวนแบบนักเลงบ้านนอกได้อย่างเข้มข้น และเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว จนได้รับยกย่องว่าเป็นผู้สร้างสรรค์วรรณกรรมลูกทุ่ง ได้อย่างยอดเยี่ยม ดังที่มีผู้กล่าวถึงนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม ทั้งในเรื่องเนื้อหาและสำนวน ซึ่งแสดงถึงเอกลักษณ์เฉพาะตัวไว้ดังนี้

ยศ วัชรเสถียร (2510: 138) ได้กล่าวถึงเนื้อหาและสำนวนภาษาของไม้ เมืองเดิมว่า ไม้เมืองเดิม มาด้วยสไตล์ใหม่ ตามที่โชติแพร่พันธ์ว่าจริงๆ ใหม่ทั้งเนื้อหาของเรื่องและสำนวนโวหาร คือ เนื้อหาเป็นเรื่อง

การของชิงรักหักสวาทกันของ “นักเลงลูกทุ่ง” สำนวนก็เป็นลูกทุ่งร้อยเปอร์เซ็นต์ ไม่เคยมีนักเขียนคนใดในอดีตนำมาเขียนมาใช้มาก่อน เช่นเดียวกับสำนวนของโชติ แพร่พันธ์ ใช้ในเรื่อง “ผู้ชนะสิบทิศ” ของเขา ผิดกันก็แต่ของโชติ แพร่พันธ์ ใช้ภาษาอ่อนหวานไพเราะกว่า ส่วนไม้ เมืองเดิม ใช้ภาษาค่อนข้างไปทางนักเลง หัวไม้เต็มตัว จะว่าเป็นสำนวนคนโบราณก็ไม่ใช่ แต่เป็นสำนวนพูดกันของชาวชนบทที่ห่างไกลอารยธรรมแผนใหม่แน่นอน

ธานี เสถียร (2510: คนละถิ่น คำนำ) ได้เขียนถึงลีลาการประพันธ์ของไม้ เมืองเดิมในคำนำเรื่องคนละถิ่นว่า ลีลาการประพันธ์ของไม้ เมืองเดิมแหวกแนวไม่ซ้ำแบบนักเขียนคนอื่น ทั้งเค้าโครงเรื่องและสำนวนคมคายไพเราะ ใช้ธรรมชาติเป็นฉากประจำเริ่มต้นของแต่ละตอนทุกๆ ตอน สดแทรกด้วยบรรยากาศที่พรรณนาได้ดี จูงใจและเร้าอารมณ์ให้ติดตาม ไม้ เมืองเดิม เป็นคนเคารพต่อความจริง เป็นคนฉลาด เล็งการณ์ไกลและหลงใหลต่อความสำเร็จในวรรณกรรมประเภทนี้ เพราะแนวโน้มของการแสดงออกของไม้ เมืองเดิมปรากฏให้เห็นเริ่มตั้งแต่เรื่อง “แผลเก่า” ซึ่งท่านผู้อ่านได้อ่านแล้ว จะเห็นลีลาของการประพันธ์ที่ให้อรรถรสซึ่งถึงความรักแท้ที่มีต่อเมียและศักดิ์ศรีของตน การออกเสียงด้วยภาษาไทยแท้ของตัวละครในนิยายของไม้ เมืองเดิมนั้น ถือว่าเป็นคำกล่าวที่เหมาะสมกับสภาพของความเป็นจริง เช่น อ้าย, อี, มิ่ง, กู, เอ็ง, ข้า, เหล่านี้ ซึ่งเป็นภาษาแห่งประวัติศาสตร์ของชาติไทยเดิม ซึ่งใช้เป็นคำนำหน้าชื่อของตน และนำหน้าชื่อผู้อื่นเรียกขานกัน ท่านผู้มีอำนาจราชศักดิ์แต่ครั้งสมัยเชียงแสนจนกระทั่งถึงปัจจุบัน บางท่านก็ยังคงนิยมใช้กันอยู่สำหรับเรียกขานหรือตอบโต้กันระหว่างเพื่อนสนิทอายุอานามไล่เลี่ยกัน...คำเหล่านี้เป็นภาษาของไทยเรา ไม้ เมืองเดิมได้พยายามรักษาเอกลักษณ์ของไทยไว้ นำมาใช้อย่างกลมกลืนไม่ขัดเขิน จนได้รับการยกย่องว่าเป็นบทประพันธ์ชั้นบรมครู

อาจิน จันทรมพร (2537: 167-179) ได้กล่าวถึงไม้ เมืองเดิมว่า เป็นนักประพันธ์ที่ดีเด่น เพราะในยุคอดีต 20-30 ปี ผลงานเขียนของไม้ เมืองเดิม ซึ่งเป็นปรมาจารย์สำนวนลูกทุ่งที่ใช้ศิลปะการประพันธ์อย่างลึกซึ้ง ได้รับการตีพิมพ์เป็นเล่มสู่ผู้อ่านหลากหลายหรือไม่ก็จะตีพิมพ์อยู่ในนิตยสารประเภทบันเทิงคดี เช่น “เพลินจิตต์รายสัปดาห์” ซึ่งนักอ่านประเภทชื่นชอบนวนิยายชนบทจะหาอ่านได้ไม่ยากจนเกินไป ก้าน พิงบุญ ณ อยุธยา หรือ ไม้ เมืองเดิม ถึงแก่กรรมถูกเผาเป็นถ้ำถ่านไปแล้วไม่น้อยกว่า 50 ปีเศษ แต่ผลงานทางการประพันธ์ของเขายังคงเจิดจรัสอยู่ ความมีชื่อเสียงหรือความเป็นนักเขียนจัดอยู่ในระดับใดก็ตาม แต่ไม้ เมืองเดิมคือผู้ที่นำในการเอาชีวิตบ้านนอกหรือชีวิตของคนพื้นเมืองของไทยมาเขียน เป็นผู้นำในการเอาชีวิตจิตใจและภาษาพูดของชาวชนบทมาร้อยกรองประกอบด้วยศิลปะ ทำให้เรื่องชีวิตชาวทุ่ง ชาวชนบทเป็นเรื่องน่าอ่านสำนวนโวหารนั้นแปลกสมกับท้องเรื่อง ไม้ เมืองเดิม เคยถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้ทำลายภาษาหนังสือ เพราะถอดคำพูดและอุปนิสัยแม้กระทั่งความรู้สึกของชาวป่าชาวไร่ตามบ้านนอกมานำเสนอในนวนิยายไว้อย่างแนบเนียนเป็นภาษาหนังสือที่ไม่เพราะหูรื่นหู แต่ผู้อ่านกลับพอใจ ไม้ เมืองเดิมที่เคยถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้ทำลาย ก็กลายเป็นผู้สร้างสรรค์ภาษาหนังสือที่วาดภาพชาวชนบทได้อย่างแท้จริง ทำให้นักประพันธ์รุ่นใหม่ต่างพากันตามอย่าง แม้จะไม่ยอมรับว่าตนได้เลียนแบบไปจากไม้ เมืองเดิมก็ตาม

ผลงานการประพันธ์นวนิยายทั้งหมดของไม้ เมืองเดิม มี 38 เรื่อง ได้แก่ แผลเก่า แสนแสບ หมิ่นช้อง เลื้อยข้าม ล้างบาง หงสาพาย เกวียนหัก ลำเภาลุ่ม เลือบบาง บางระจัน สาวชะโงก บึงขุนสร้าง คุ้งเผาถ่าน แม่ม้าย กลางเพลิง คำน้ำนม คนละถิ่น ข้าเก่า ลินในน้ำ สองศึก เลือฟุ้ง นางถ้ำ รอยไถ ไม้เฒ่า ล่ม นางห้าม บ้านนอกเข้ากรุง ข้าหลวงเดิม อ้ายขุนทอง หน้าไถ ศึกกระท่อมลาย หนายนอกหนามบ่ง เรือเพลงเรือเร่ กระท่อมปลายนา ศาลเพียงตา ชายสามโบสถ์ ทหารเอกพระบัณฑูร ขุนศึก

ในระหว่างที่ประเทศกำลังอยู่ในสถานะสงคราม ไม้ เมือง กำลังเขียนนวนิยายเรื่องขุนศึก ให้สำนักพิมพ์เพลินจิตต์รายสัปดาห์ โดยใช้ด้ายดิบพันนิ้วมือมือขวาเพื่อจับดินสอเขียน เนื่องจากไม้ เมืองเดิมเป็นโรคพิษสุราเรื้อรัง หลังจากนั้นไม่นานก็เสียชีวิต เมื่อวันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2485 มีอายุเพียง 37 ปี เท่านั้น

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องลักษณะเฉพาะของวรรณกรรม

ปวีณณ์ คำเจริญ (2543: บทคัดย่อ) ศึกษานวนิยายรูปแบบจดหมายเหตุของไทย ในด้านความเป็นมา องค์ประกอบและกลวิธีการนำเสนอ และลักษณะเฉพาะ ในด้านลักษณะเฉพาะ พบว่า ลักษณะของนวนิยายรูปแบบจดหมายเหตุ ได้แก่ การรักษารูปแบบจดหมายสม่ำเสมอทั้งเรื่อง การนำเสนอผ่านมุมมองของผู้เล่าเรื่องบุรุษที่หนึ่งคือผู้เขียนจดหมาย และมีผู้ฟังที่เฉพาะเจาะจง คือผู้รับจดหมาย มีเนื้อความจดหมายเป็นบทสนทนาหลัก และมีบทสนทนาแบบนวนิยายซ่อนอยู่ภายใน มีฉากที่เขียนจดหมายเป็นฉากที่ตัวละครผู้เขียนจดหมายกำลังประกอบพฤติกรรม ฉากที่เกิดเหตุการณ์ของเรื่องจึงเป็นฉากที่ตัวละครเล่าถึงในจดหมาย นอกจากนี้ยังพบว่าอาจมีผลกระทบจากการผสมผสานลักษณะของจดหมายกับลักษณะของนวนิยาย เกิดขึ้นเมื่อนวนิยายรูปแบบจดหมายมีลักษณะของจดหมายมากเกินไป หรือมีลักษณะของนวนิยายมากเกินไป ลักษณะเฉพาะเหล่านี้แสดงให้เห็นว่านวนิยายรูปแบบเฉพาะซึ่งต่างจากนวนิยายรูปแบบอื่นอย่างชัดเจน

อังคณา สุวิเศษ (2544: บทคัดย่อ) ศึกษาถึงลักษณะของนวนิยายแนวสืบสวนสอบสวนแบบคลาสสิก โดยวิเคราะห์จากนวนิยายแนวสืบสวนสอบสวนชุดเซอร์ลอคโฮล์มส์ นวนิยายชุดปัวโรต์ และนวนิยาย ชุดนิทานทองอิน ผลการศึกษาในด้านลักษณะเฉพาะพบว่านวนิยายแนวสืบสวนสอบสวนแบบคลาสสิก ต้องประกอบไปด้วยเรื่องราวสองเรื่อง เรื่องแรกคือเรื่องของคดีอาชญากรรมที่เกิดขึ้น ส่วนเรื่องที่สอง คือ การสืบสวนคดีของนักสืบเพื่อคลี่คลายปมปริศนา และเปิดเผยตัวคนร้าย พร้อมทั้งอธิบายถึงสาเหตุในการก่อคดีของคนร้ายในตอนจบ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงรับอิทธิพลทั้งด้านโครงเรื่อง ตัวละคร ฉาก และกลวิธีการเล่าเรื่อง ในการพระราชนิพนธ์นวนิยายชุดนิทานทองอิน ถึงแม้ว่าอากาธา คริสตี และพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จะได้รับอิทธิพลในการแต่งนวนิยายชุดปัวโรต์ และนวนิยายชุดนิทานทองอิน มาจากนวนิยายชุดเซอร์ลอคโฮล์มส์ แต่ก็ป็นนวนิยายที่มีลักษณะเฉพาะตนสูง

นิชนันท์ พาณิชพงศ์ (2548: บทคัดย่อ) ศึกษาถึงลักษณะเฉพาะของนวนิยายรักแนวท่องเที่ยวของไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและกำหนดลักษณะเฉพาะของนวนิยายรักแนวท่องเที่ยว รวมทั้งศึกษากลวิธีการนำเสนอ ข้อมูลเชิงสารคดีการท่องเที่ยวในนวนิยายรักแนวท่องเที่ยวโดยศึกษาวิเคราะห์จากข้อมูลนวนิยายรักแนวท่องเที่ยว

ในช่วงระยะเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ.2492 จนถึงปัจจุบัน จำนวน 10 เรื่อง ผลการวิจัยพบว่านวนิยายรักแนวท่องเที่ยวในกลุ่มตัวอย่างมีองค์ประกอบของนวนิยายอย่างครบถ้วน โครงเรื่องผู้แต่งให้ความสำคัญต่อการท่องเที่ยวของตัวละครเอก แนวคิดหลักนำเสนอเกี่ยวกับความรักและการมีชีวิตคู่เป็นสำคัญ ด้านตัวละครเอกนั้นมีลักษณะหลากหลาย ทั้งที่เป็นตัวละครหลายมิติหรือมิติเดียว ตัวละครสถิตหรือพลวัต จากส่วนใหญ่เป็นฉากที่มาจากสถานที่จริงซึ่งผู้เขียนต้องการนำเสนอข้อมูลความรู้ และทำให้ผู้อ่านรู้สึกสนใจสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ บทสนทนา นอกจากจะมีหน้าที่ในการดำเนินเรื่องในส่วนของนวนิยายแล้วยังมีหน้าที่เฉพาะในการนำเสนอข้อมูลการท่องเที่ยวอย่างเห็นได้ชัดอีกด้วย

พรรณทิภา จินกลับ (2551: บทคัดย่อ) ศึกษาวิเคราะห์นวนิยายไทยที่นำเสนอการเดินทางข้ามเวลา ผลการศึกษาพบว่าโครงเรื่อง มีการสร้างความขัดแย้งจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อตัวละครเดินทางข้ามเวลาจากมิติเวลาหนึ่งสู่อีกมิติเวลาหนึ่ง และความขัดแย้งที่เกิดขึ้นกับตัวละครจะคลี่คลายหรือนำไปสู่การคลี่คลายเมื่อการเดินทางข้ามเวลาจะยุติลง ด้านกลวิธีการดำเนินเรื่อง นิยมเรียงลำดับเหตุการณ์ในต่างสถานที่โดยเล่าสลับกันไปมา ใช้ลางบอกเหตุล่วงหน้าด้วยความฝัน นิमितและคำพยากรณ์ เพื่อให้ผู้อ่านสนใจใคร่รู้ และใช้จดหมายหรือบันทึกที่มีผู้ส่งสารและผู้รับสารอยู่คนละมิติเวลาช่วยในการดำเนินเรื่องและคลี่คลายปมปัญหา ตัวละคร มีตัวละครที่เดินทางข้ามเวลาและตัวละครที่ไม่ได้เดินทางข้ามเวลา โดยมีลักษณะบางประการร่วมกันและมีตัวละครแบบฉบับ บทสนทนานาระหว่างตัวละครที่เดินทางข้ามเวลาและตัวละครที่ไม่ได้เดินทางข้ามเวลามีความแตกต่าง เพื่อเน้นความสมจริงเป็นหลัก ฉากการเดินทางข้ามเวลา ระบุถึงลักษณะเด่นที่ปรากฏจากสถานที่ บรรยากาศและเวลา ส่วนที่เป็นฉากเหตุการณ์ของเรื่องนำเสนอได้หลากหลายมิติเวลาต่างยุคสมัย ด้านแนวคิด พบแนวคิดหลัก 4 กลุ่ม ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับความรัก แนวคิดเกี่ยวกับการสะท้อนสภาพปัญหาและชี้แนะแนวทางแก้ปัญหาแก่สังคมในปัจจุบัน แนวคิดเกี่ยวกับวีรกรรมบรรพบุรุษ ปลุกฝังสำนึกความรักชาติ และแนวคิดเกี่ยวกับคุณค่าความสามัคคี ส่วนแนวคิดรองมี 2 กลุ่ม ได้แก่ แนวคิดที่เชื่อว่าอดีตแก้ไขไม่ได้และแนวคิดที่เชื่อว่าอดีตแก้ไขได้

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม

3.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม

ยศ วัชรเสถียร (2520: 138) กล่าวถึงนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิมว่า แปลกใหม่ ไม่ซ้ำใครในสมัยที่ไม้ เมืองเดิม ยังมีชีวิตอยู่ ใหม่ทั้งเนื้อหาของเรื่องและสำนวนโวหาร ไม่เคยมีนักเขียนคนใดในอดีตนำมาเขียนมาใช้มาก่อน สำนวนของไม้ เมืองเดิม ค่อนข้างนักเลงหัวไม้เต็มตัว เป็นสำนวนของคนโบราณก็ไม่ใช่แต่เป็นสำนวนพูดกันของชาวชนบทที่ห่างไกลอารยธรรมแผนใหม่แน่นอน

อาจิน จันทรัมพร (2537: 179) กล่าวว่า ไม้ เมืองเดิม เป็นนักประพันธ์ที่นำเอาชีวิตบ้านนอกหรือชีวิตพื้นเมืองของไทยๆรามายาเขียน เป็นผู้นำในการเอาชีวิตจิตใจและภาษาพูดของชาวชนบทมาเขียนด้วยศิลปะ ทำให้เรื่องชีวิตชาวทุ่งชาวชนบทเป็นเรื่องที่น่าอ่าน สำนวนโวหารนั้นแปลกสมกับท้องเรื่อง

ป.อินทรปาลิต, มนัส จรรย์รงค์ (2546:33) กล่าวถึง นวนิยายเรื่องแผลเก่าว่า เมื่อแผลเก่าออกสู่สายตาผู้อ่าน ปรากฏว่า ดั่ง “ดั่งฟ้าลั่น” เพราะลีลาการเขียนที่แหวกแนวไม่ซ้ำแบบใคร แหวกสำนวนไปจากวงนักเขียนอื่น ไม้ เมืองเดิม มีอานุภาพบันดาลให้ผู้อ่าน อ่านแล้วกระซิบกันว่า “แผลเก่าอ่านแล้ววางไม่ลง”

จินตนา ดำรงเลิศ (2547: 550) กล่าวถึงเนื้อหาในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิมว่า สะท้อนให้เห็นสังคมและชีวิตในชนบทไทยในสมัยที่เขามิมีชีวิตอยู่ จนมีผู้กล่าวว่าไม้ เมืองเดิม เป็นนักเขียนนวนิยายลูกทุ่ง นวนิยายหลายเรื่องของเขาได้รับการถ่ายทำเป็นภาพยนตร์และประสบความสำเร็จอย่างงดงาม เช่น แผลเก่า รอยไถ แสนแสบ เลือทุ่ง เป็นต้น

3.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม สามารถสรุปได้ ดังนี้

สุวรรณ เชื้อนิล (2523: 156-158) ได้ศึกษานวนิยายเรื่อง ชุนศึก ของไม้ เมืองเดิม พบว่าวรรณกรรมเรื่องชุนศึกเป็นนวนิยายเรื่องยิ่งใหญ่ของไม้ เมืองเดิม และเป็นบทประพันธ์ที่ผู้ประพันธ์ใช้ภาษาตามแบบลูกทุ่งที่ตนเองสันถัด แล้วผนวกเข้ากับท่วงทำนองภาษาที่เป็นแบบแผน โครงเรื่องสร้างเค้าโครงขึ้นจากพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา แก่นเรื่องเกี่ยวกับความรักที่มีทั้งความรักชาติ ความรักระหว่างชายและหญิง การดำเนินเรื่องดำเนินตามกาลเวลาตามพงศาวดาร ตัวละครสร้างขึ้นจากจินตนาการของผู้เขียน โดยที่ไม่เป็นการฝืนธรรมชาติของมนุษย์แต่อย่างใด จากเป็นฉากธรรมชาติของท้องทุ่งในชนบท บทสนทนามีความสมจริงตามระดับฐานะของตัวละคร สภาพสังคมวัฒนธรรมและประเพณีไทย ผู้ประพันธ์ได้แสดงให้เห็นสภาพการดำเนินชีวิตของคนไทยที่เป็นชาวชนบทและสังคมของขุนนางผู้ใหญ่

เพ็ญแข วัจนสุนทร (2524: บทคัดย่อ) ได้ศึกษานวนิยายขนาดสั้นของไม้ เมืองเดิมจำนวน 29 เรื่อง ผลการศึกษาพบว่า ไม้ เมืองเดิม เขียนนวนิยายขนาดสั้น 3 แนว คือ แนวลูกทุ่ง แนวอิงประวัติศาสตร์ และแนวตลกขบขัน ไม้ เมืองเดิม มีลักษณะเฉพาะตน เด่นในด้านการใช้สำนวนภาษา โดยใช้ภาษาพูดแทนภาษาเขียน นิยมใช้คำไทยแท้ เนื้อหาเป็นไปในแนวเดียวกันเป็นส่วนใหญ่ กลวิธีการประพันธ์ไม่ซับซ้อน ทำให้เข้าใจง่าย คนทุกระดับอ่านได้ ฉะนั้นนวนิยายของไม้ เมืองเดิม จึงมีผู้นิยมอ่านจนกระทั่งทุกวันนี้

รังสิมา กุลพัฒน์ (2539: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาแผลเก่า: จากนวนิยายสู่ภาพยนตร์ ผลการศึกษาพบว่า นวนิยายและภาพยนตร์มีความสัมพันธ์กัน นับตั้งแต่คนไทยสามารถสร้างภาพยนตร์ได้ด้วยตนเอง ความสัมพันธ์ของนวนิยายและภาพยนตร์เป็นไปในทางแลกเปลี่ยนและเกื้อกูลกัน นวนิยายได้รับการนำไปสร้างเป็นภาพยนตร์ และนักประพันธ์มักจะมีสัมพันธ์กับการสร้างภาพยนตร์ มีบทบาทผู้ประพันธ์ดนตรี นักเขียนบทภาพยนตร์ ผู้กำกับภาพยนตร์ และผู้อำนวยการสร้างภาพยนตร์ นวนิยายเรื่องแผลเก่าเป็นนวนิยายเรื่องที่ 2 ที่ได้รับการนำมาสร้างเป็นภาพยนตร์ เมื่อ พ.ศ. 2483 และยังได้รับการดัดแปลงสู่ศิลปะแขนงต่างๆ เช่น ภาพยนตร์ ละครโทรทัศน์ และดนตรี ผู้วิจัยพบว่า การดัดแปลงนวนิยายเรื่องแผลเก่าสู่ภาพยนตร์นั้นเกิดความเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเนื้อหาและรายละเอียดตั้งแต่ พ.ศ.2483,2497 และ2520 ตามการตีความของผู้สร้างภาพยนตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเสียชีวิตของเรียม ที่แตกต่างจากบทประพันธ์เดิม อย่างไรก็ตามนวนิยายเรื่อง

แปลเก่านั้นมีความเหมาะสมต่อการนำไปตัดแปลงเป็นภาพยนตร์ ทั้งด้านความเป็นไทย และเป็นนวนิยายที่มีเนื้อหาละเหือนอารมณ์

พระมหาคลองธรรม ธมฺมาโก (2546: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อวรรณกรรมของไม้ เมืองเดิม พบว่าวรรณกรรมของไม้ เมืองเดิม มีทั้งหมด 38 เรื่อง เป็นเรื่องขนาดยาว 1 เรื่องได้แก่ ขุนศึก อีก 37 เรื่อง เป็นเรื่องขนาดสั้นจบในเล่ม แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ แนวลูกทุ่ง แนวอิงประวัติศาสตร์ และแนวตลกขบขัน นิยมสร้างวัดให้เป็นส่วนหนึ่งของเรื่องเสมอ ไม้ เมืองเดิมกล่าวถึงศาสนพิธีที่ชาวบ้านปฏิบัติกันในวรรณกรรม เช่น สงกรานต์ วันเข้าพรรษา วันธรรมสวนะ ตรงกับที่พุทธศาสนิกชนไทยปฏิบัติกันอยู่ในชีวิตจริงอันเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตไทยผ่านทางวรรณกรรมหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ไม้ เมืองเดิม กล่าวว่าโลกียธรรมเป็นสิ่งที่ทุกคนจะต้องประสบไม่มีใครหนีพ้น แต่ทว่าโลกุตรธรรมนั้น ไม้ เมืองเดิม ลือตามความเข้าใจของชาวบ้านทั่วไปที่คิดว่า “นิพพาน” นั้น ปัจจุบันไม่มีใครสามารถบรรลุได้แล้ว ซึ่งเป็นการเข้าใจคลาดเคลื่อนจากความจริง อิทธิพลจากวรรณกรรมของไม้ เมืองเดิมที่มีต่อสังคมไทย พบว่านับตั้งแต่ “แปลเกา”วางตลาดเมื่อ พ.ศ. 2474 เป็นครั้งแรกซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของวรรณกรรมแนวใหม่ คือ แนวลูกทุ่งซึ่งไม่เคยมีใครทำมาก่อนในวงวรรณกรรมไทย

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม ข้างต้นจะเห็นได้ว่า ไม้ เมืองเดิมเป็นนักประพันธ์ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีผลงานที่นิยมและรู้จักกันแพร่หลายข้ามยุคข้ามสมัย และถือเป็นต้นแบบของนวนิยายแนวลูกทุ่ง

บทที่ 3

ลักษณะเฉพาะด้านโครงเรื่องและแนวคิด

ในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม

นวนิยายลูกทุ่งเป็นนวนิยายรูปแบบหนึ่งที่มียอดประกอบพื้นฐานของนวนิยายทั่วไปครบถ้วน อันได้แก่ โครงเรื่อง ตัวละคร ฉาก บทสนทนา และแนวคิด การจะศึกษาลักษณะเฉพาะจึงจำเป็นต้องศึกษาองค์ประกอบของนวนิยายก่อน เพื่อจะทำให้เห็นลักษณะเฉพาะของนวนิยายนั้นๆ

3.1. โครงเรื่อง (plot)

กุหลาบ มลลิกะมาส (2522: 101) กล่าวถึงลักษณะของโครงเรื่องที่ถือว่า จะต้องเป็นโครงเรื่องที่มีปัญหาหรือข้อขัดแย้งสำคัญ หรือข้อขัดแย้งที่เข้มข้นรุนแรง มีอิทธิพลทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงหรือเกิดผลกระทบอย่างแรงต่อชีวิตของตัวละครเอก

อุดม หนูทอง (2522: 116) ได้กล่าวถึงโครงเรื่องว่า โครงเรื่อง หมายถึง ลำดับของเหตุการณ์ที่ประกอบเข้าเป็นเรื่อง หรือในความหมายอย่างละเอียด โครงเรื่อง ได้แก่ เหตุการณ์ทั้งหลายที่ผู้แต่งทั้งหลายที่ผู้แต่งกำหนดขึ้นเพื่อให้ดำเนินไปตั้งแต่ต้นจนจบ โครงเรื่องส่วนใหญ่มักจะประกอบด้วยองค์ประกอบสองส่วน คือ ความต้องการหรือความปรารถนาของตัวละครอย่างหนึ่งกับปัญหาหรืออุปสรรคที่ขัดขวางไม่ให้ตัวละครบรรลุจุดมุ่งหมายอย่างหนึ่ง

วนิดา บำรุงไทย (2542: 122-125) ได้สรุปถึงลักษณะของโครงเรื่อง ซึ่งเป็นแบบแผนที่มักพบในนวนิยายทั่วไป ดังนี้

1. โครงเรื่องส่วนใหญ่เกิดจากความขัดแย้ง
2. โครงเรื่องของนวนิยายมักจะมี ความขัดแย้งมากกว่าหนึ่ง ทั้งนี้คล้ายตามธรรมชาติของเรื่องเล่ายาวๆ ตัวละครมาก เหตุการณ์มาก ความขัดแย้งก็ทวีตามด้วย
3. โครงเรื่องที่ดีจะต้องกำหนดไว้อย่างสมบูรณ์ทั้งปมขัดแย้ง และการคลี่คลายปัญหา
4. รูปแบบของโครงเรื่อง ซึ่งค่อนข้างเป็นแบบแผนที่นิยม ประกอบด้วย ความเคลื่อนไหวของเรื่องอย่างเป็นขั้นตอน ดังนี้
 - 4.1 จุดเริ่มเรื่อง (exposition) เป็นส่วนเกริ่นนำหรือปูพื้นเรื่องให้รู้จักกับตัวละคร ตลอดจนสถานการณ์ขั้นต้นที่จะนำไปสู่ความเคลื่อนไหวขั้นต่อไป
 - 4.2 จุดเริ่มต้นของปัญหา (complication) คือ การนำเข้าสู่ปัญหาของเรื่อง
 - 4.3 จุดวิกฤต (crisis) ความขัดแย้งเข้มข้นเข้าสู่จุดวิกฤตหรือจุดหักเห
 - 4.4 ปัญหาเริ่มคลี่คลาย (falling action) คือ สถานการณ์ตั้งเครียดของเรื่องเริ่ม

คลี่คลาย

4.5 จุดจบของปัญหา (resolution) คือการนำเข้าสู่การคลี่คลายปัญหาอย่างสมบูรณ์

5. โครงเรื่องในนวนิยายเกือบทั้งหมด นอกจากจะมีโครงเรื่องสำคัญหรือโครงเรื่องหลัก (main plot) อย่างน้อย 1 โครงเรื่องแล้ว ยังมีโครงเรื่องย่อยหรือโครงเรื่องรอง (sub plot) อีกหลายๆ โครงเรื่อง

ในการพิจารณาโครงเรื่องนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์โครงเรื่องของนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม ทั้ง 21 เรื่อง ดังนี้

แผลเก่า

ขวัญลูกผู้ใหญ่เขียนแห่งทุ่งบางกะปิ รักกับเรียมลูกนายเรื่องซึ่งอยู่หมู่บ้านเดียวกัน แต่ถูกพ่อและพี่ชายของฝ่ายหญิงกีดกันเพราะแค้นเรื่องแพ็คดีความที่นา ทั้งสองจึงแอบได้เสียกัน และสาบานต่อหน้าศาลเจ้าพ่อไทรจะซื่อสัตย์ต่อกัน ต่อมาพ่อชายเรียมให้กับคุณนายทองคำเศรษฐีแห่งเมืองบางกอก ซึ่งขวัญไม่รู้ว่าเป็นเรียมไปอยู่ที่ไหน ขวัญเฝ้าติดตามและรอคอย กาลเวลาผ่านไปทำให้เรียมลืมขวัญ และลุ่มหลงกับความหรูหราชีวิตที่สุขสบาย ได้พบกับสมชายหนุ่มบางกอกที่พร้อมทั้งรูปและสมบัติ จึงทำให้เรียมลืมขวัญ จนกระทั่งแม่ป่วยเรียมจึงกลับไปเยี่ยมแม่และได้พบกับขวัญอีกครั้ง ทำให้เรียมนึกถึงความหลังและเกิดความลังเลใจ ขวัญจึงทวงสัญญาเรียมเกิดเห็นใจในความซื่อสัตย์ของขวัญที่มีต่อเรียม จึงไม่คิดจะกลับบางกอก วันนัดพบกันขวัญเข้าใจผิดว่าเรียมโกหกขวัญอีกครั้งแล้วจะกลับไปบางกอกจึงว่ายน้ำตาม ขวัญถูกสมชายยิงอาการสาหัส แต่ก็พยายามจะว่ายน้ำไปให้ถึงศาลเจ้าพ่อไทร เรียมเห็นขวัญกำลังจะจมน้ำตายจึงกระโดดลงน้ำไปหาขวัญพร้อมกับใช้มีดแทงตัวเอง กอดคอกันตาย ณ ศาลเจ้าพ่อไทรเพื่อบูชาความรัก

โครงเรื่องเป็นความขัดแย้งเกี่ยวกับความรัก เป็นรักแบบสามเส้าระหว่างขวัญ เรียม และสมชาย ไม้ เมืองเดิม ได้สร้างความขัดแย้งภายนอกให้เกิดขึ้นกับตัวละคร โดยกำหนดให้ตัวละครเอก ขวัญผู้มีฐานะยากจนรักผู้หญิงคนเดียวกับจ้อยและสมชาย จึงทำให้เกิดการแย่งชิงต่อสู้กัน ส่วนความขัดแย้งภายใน ไม้ เมืองเดิมได้สร้างให้ตัวละครเอกฝ่ายหญิงเกิดความขัดแย้งภายในจิตใจของตนเอง คือ เรียมลุ่มหลงในความสุขสบาย ความหรูหราในบางกอก จนทำให้เกิดความลังเลใจในความรักครั้งเก่าที่เคยสาบานกันไว้ที่ศาลเจ้าพ่อไทร ระหว่างตนกับขวัญ แต่สุดท้ายก็จบลงด้วยการบูชาความรักของตัวละครเอก

รอยไถ

ลือมีภรรยาชื่อบัวเพื่อน มีลูกชายชื่อแดง ลือเป็นนักเลงการพนัน ทำให้ยากจนลงต้องเอานาไปจำนองกับอ้อนคนรักเก่าของบัวเพื่อน แม่ของบัวเพื่อนไม่ยอมได้ลูกเขยที่ยากจน จึงวางแผนกับอ้อนพาบัวเพื่อนหนี บัวเพื่อนทำตามแผนที่แม่วางไว้เพราะเห็นแก่ความสบาย จึงออกอุบายไปไถนาแล้วหนีไปกับอ้อน ลือออกติดตามโดยฝากลูกไว้กับบัวผันน้องสาวของบัวเพื่อน แต่เมื่อตามไปพบก็ถูกทำร้ายจนสลบ ในที่สุดลือก็ยกโทษให้บัวเพื่อน ยอมให้อยู่กินกับอ้อน เพราะเห็นว่าภรรยากับลูกอยู่กับอ้อนแล้วมีความสุขมากกว่าอยู่กับตน

โครงเรื่องเป็นความขัดแย้งเกี่ยวกับความรัก ผู้เขียนสร้างความขัดแย้งทั้งภายในและภายนอกให้ตัวละคร ความขัดแย้งภายใน ผู้เขียนกำหนดให้ลือลิ่งเลใจตอนที่บัวเพื่อนภรรยาหนีตามอ่อนไป ลือลิ่งบัวผันคอยดูแลตนและลูกมาตลอดจึงหลงรักบัวผันโดยไม่รู้ตัว แต่ยังคงติดอยู่ในใจที่บัวผันเป็นน้องของภรรยา การที่บัวเพื่อนหนีตามชายอื่นไปก็ไม่ผิดถ้าลือลิ่งจะเปลี่ยนใจมารักคนที่อยู่เคียงข้างมาตลอด ส่วนความขัดแย้งภายนอก เห็นได้จากผู้เขียนกำหนดให้ลือลิ่งมีฐานะยากจนไปแต่งงานกับบัวผัน ซึ่งเป็นคนรักเก่าของอ่อนผู้ที่มีฐานะร่ำรวย และมีใจรักบัวผันอย่างแท้จริง ทั้งที่บัวผันอยู่กินกับลือลิ่งมีลูกด้วยกันก็ยังไม่คลายความรัก จึงการแย่งชิงต่อสู้เพื่อให้ได้คนรักของตนคืนมา

บึงขุนสร้าง

ขุนเป็นชายหนุ่มที่ซื่อสัตย์ มีน้องสาวชื่อขาวซึ่งเป็นคนไม่กลัวใคร ขุนรักอยู่กับสร้างลูกสาวกำนัน ซึ่งมียายอยู่ที่แอบหลงรักสร้างเช่นกัน จึงคอยกลั่นแกล้งขุนเสมอ จนกระทั่งขาวท้องกับจ้อยได้ ๓ เดือน แต่ถูกปฏิเสธ ทำให้ขุนโกรธและแค้นมากจึงเปลี่ยนนิสัยเป็นคนกล้าหาญไปทำร้ายจ้อย แล้วพาแม่กับน้องหลบไปอยู่ที่บางน้ำเชี่ยว สร้างตัดสินใจหนีตามขุน แต่ทั้งคู่ถูกยิงตายแล้วพากันไปตายในบึง ชาวบ้านจึงเรียกบึงนั้นว่าบึงขุนสร้าง

โครงเรื่องเป็นความขัดแย้งเกี่ยวกับความรัก เป็นความรักที่ถูกกีดกัน ผู้เขียนสร้างตัวละครเอกฝ่ายชายให้ยากจน ซื่อสัตย์ แต่ไปรักกับลูกสาวกำนัน ซึ่งมีหน้ามีตาในสังคม ทำให้พ่อแม่ของฝ่ายหญิงยอมรับไม่ได้ จึงเป็นความรักที่ไม่สมหวัง จะเห็นได้ว่าผู้เขียนได้กำหนดให้ตัวละครเป็นตัวสร้างความขัดแย้งให้เกิดขึ้น คือความขัดแย้งภายนอกที่ขัดแย้งกับสังคม โดยกำหนดให้ขุนเป็นชายหนุ่มที่ซื่อสัตย์ ทำให้ถูกกลั่นแกล้งจากสังคมนอกข้างเสมอ เมื่อไปรักกับสร้างลูกสาวกำนันจึงถูกกีดกัน

อ้ายขุนทอง

ขุนทองหนุ่มนักเลงที่มีฐานะยากจนรักกับแ้วลูกสาวผู้ใหญ่ผู้ที่มีฐานะร่ำรวย จึงถูกกีดกันไม่ให้รักกัน โดยมีหน้าวาทหมายปองแ้วอยู่ ทำให้แ้วถูกขังไว้ในบ้าน ขุนทองจึงนัดพาแ้วหนีก่อนวันสงกรานต์ พอถึงวันนัดขุนทองพบแ้วกำลังถูกหน้าวาทปลุกปล้ำ ขุนทองจึงจับหน้าวาทล่ามโซ่แทนแล้วหนี แต่ถูกตามล่าและถูกยิงตายในที่สุด

โครงเรื่องเป็นความขัดแย้งเกี่ยวกับความรัก ผู้เขียนสร้างปมขัดแย้งภายนอกให้ตัวละครเอกฝ่ายชาย โดยมีฐานะยากจนแต่ไปรักกับหญิงสาวที่มีฐานะร่ำรวย จึงถูกกีดกัน ทำให้ขุนทองต้องหาทางแก้ปมปัญหา เพื่อให้ความรักสมหวัง

ล้างบาง

เอื้องเป็นชายหนุ่มที่ออกติดตามหาแม่ โดยประพฤติดันเป็นโจร ใช้ชื่อว่า ขุนทุ่ง คอยช่วยเหลือชาวบ้านกระทุ่ร้ายที่ถูกรังแก กาหลงลูกสาวกำนันคอยช่วยเหลือเรื่องเสียบึง ทั้งคู่รักกัน หวาดลูกชายกำนันไหว

และทิพย์ที่หลงรักกาหลงจึงเป็นศัตรูของขุนท่ง หวาดและทิพย์ประพடுத்தินเป็นโจรรังแกชาวบ้าน ขุนท่งจึงต้องช่วยเหลือชาวบ้าน หวาดสำนึกผิดและรู้ความจริงว่าขุนท่งเป็นพี่ชาย ขุนท่งจึงได้แต่งงานกับกาหลง ทุกคนอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข

โครงเรื่องเป็นความขัดแย้งเกี่ยวกับการต่อสู้กับผู้มือิทธิพลในท้องถิ่น จนทำให้ต้องประพடுத்தิน ผู้เขียนสร้างความขัดแย้งภายนอกให้ตัวละครเอกฝ่ายชาย เป็นความขัดแย้งทางสังคมที่กำหนดให้อี๋องมีพฤติกรรมเป็นโจร แต่มีคนรักเป็นลูกสาวกำนัน อี๋องออกติดตามหาแม่ ในขณะที่เป็นโจร ผู้เขียนได้สร้างความขัดแย้งภายในให้เกิดขึ้น คือ ถึงแม่อี๋องจะมีพฤติกรรมเป็นโจร แต่ก็คอยช่วยเหลือชาวบ้านที่ถูกรังแก ความดีส่วนนี้ทำให้อี๋องได้รับความสุขในตอนจบ

คนละถิ่น

เสือเพื่อนแห่งตำบลจักรศรีให้คนมาลู่ขอแพง ซึ่งเคยหมั้นกับเปลวมาก่อน ทำให้เปลวโกรธเพราะเป็นการหยามหน้านักเลงคนละถิ่น เปลวจึงไปเข้าพวกกับเสือจักรและมาปล้นบ้านแพง ขณะปล้นแพงจำเสียงเปลวได้ จึงร้องขึ้น ทำให้เปลวต้องรีบพาตัวแพงหนีไปด้วย เสือเพื่อนออกติดตามไปยึดทรัพย์สินและแพงกลับมาได้ ในที่สุดเสือเพื่อนฆ่าเปลวได้สำเร็จ เสือเพื่อนและแพงจึงครองรักกันอย่างมีความสุข

โครงเรื่องเป็นความขัดแย้งเกี่ยวกับศักดิ์ศรีของนักเลง ผู้เขียนสร้างความขัดแย้งภายนอกให้เกิดขึ้นกับตัวละคร คือ ความขัดแย้งระหว่างเสือเพื่อนกับเปลวที่รักผู้หญิงคนเดียวกัน เมื่อผู้หญิงเคยเป็นคนรักของใครแล้ว จะมีคนอื่นมาแย่งชิงไปอีกไม่ได้ เพราะเป็นการหยามหน้านักเลงคนละถิ่น จึงเกิดการแย่งชิงกันเพื่อศักดิ์ศรีความเป็นนักเลง

ชายสามโบสถ์

ผงเป็นลูกกำนันบ้านทุ่งสามเรือน รักกับโรยลูกตาเพลิน ผงบวชให้แม่ซึ่งป่วยมาก ระหว่างที่บวชถูกเพียรซึ่งหลงรักโรยแกล้งใส่ความว่าผงเป็นชู้กับรินน้องสาวของโรยที่แอบรักผงอยู่ ทำให้ผงต้องไปสึกที่บ้านสร้าง แต่ก็ถูกใส่ร้ายว่าไปเป็นโจร จึงต้องหนีไปบวชอีกครั้ง ต่อมาผงทราบข่าวว่าโรยหนีตามทรัพย์ไปเพราะคิดว่าผงตาย และเพียรก็เปลี่ยนใจมาหมายปองริน ทำให้ผงต้องสึกออกมาช่วย เพียรออกติดตามทันที่กลางน้ำ เกิดการต่อสู้ ทำให้เรือล่ม รินถูกพัดตกน้ำตาย ในที่สุดผงก็ต้องบวชอีกเป็นครั้งที่สามเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ริน

โครงเรื่องเป็นความขัดแย้งกับผู้มือิทธิพลในท้องถิ่น ผู้เขียนสร้างความขัดแย้งภายนอกให้เกิดขึ้น คือ ความขัดแย้งกับตัวละครร้ายในเรื่อง เพียรคอยใส่ร้ายผงต่าง ๆ นานา เช่น กล่าวหาว่าเป็นชู้กับรินน้องสาวของโรย ผงต้องสึกออกมา แต่ก็ถูกกล่าวว่าเป็นโจรอีก ผงต้องหนีไปบวชอีก เป็นต้น

ค่าน้ำนม

บางชายหนุ่มผู้อำภัพต้องเป็นโจร เพราะไม่ได้รับความธรรม พ่อของเขาถูกใส่ร้ายและถูกยิงตาย เขาจึงตามฆ่าคนที่ฆ่าพ่อแล้วหนีเข้าไปเป็นโจร ความดูของเสือบาง จึงมีประกาศให้ลिनบนนำจับ เสือบางไปปล้นที่

จังหวัดสุพรรณบุรีและปลอมตัวเข้าไปในงานบวช ได้ฟังคำแห่ขวัญพรรณนาพระคุณแม่ ทำให้เสื่อบางอยาก กลับตัวเป็นคนดี คิดจะบวชทดแทนพระคุณแม่เป็น “ค่าน้ำนม” แต่ไม่มีวัดไหนอนุญาตให้คนที่ถูกเรียกว่าเป็น เสื่อบางได้ แหวนคนรักของเสื่อบางจะแต่งงานกับกลิ่น ซึ่งเป็นคู่อริกับเสื่อบาง เสื่อบางเกิดความแค้นนำลูกน้อง ไปทำลายงานแต่งงาน และตั้งใจจะฆ่าบ่าวสาว โดยไม่รู้ว่ามีนางทับผู้เป็นแม่ของตนเป็นคนจัดงานนี้ขึ้น ในขณะที่ กำลังจะฆ่าบ่าวสาว แม่ได้ห้ามไว้และเล่าเรื่องทั้งหมดให้ฟังว่า เสื่อบางได้ฆ่าพ่อของแหวนตาย แม่จึงเลี้ยงแหวน เหมือนลูก และกลิ่นก็ดูแลตนเป็นอย่างดี จึงได้จัดงานแต่งงานให้ เสื่อบางรู้ความจริงเสียใจมาก คิดหาวิธี ทดแทนพระคุณแม่ จึงฆ่าตัวตาย เพื่อให้แม่ได้เงินสินบน ๕ ชั่ง เป็น “ค่าน้ำนม”

โครงเรื่องเป็นความขัดแย้งเรื่องความกตัญญูและการถูกข่มเหงจากผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น ผู้เขียนใช้อำนาจจากผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นเป็นปมสร้างความขัดแย้งภายใน โดยให้บางต้องไปเป็นโจร ทั้งที่ไม่ได้อยากเป็นโจร แต่เป็นเพราะไม่ได้รับความเป็นธรรม และต้องการแก้แค้นให้พ่อ เมื่อไปเป็นโจรก็เลยโหดร้าย ทำให้มีประกาศสินบนนำจับ ผู้เขียนสร้างให้บางเป็นโจรที่ดุร้าย โหดเหี้ยม แต่ขณะเดียวกันก็ผู้เขียนก็สร้างให้บางเป็นลูกกตัญญูต่อแม่ โดยฆ่าตนเองตายเพื่อให้แม่ได้สินบนเป็นค่าน้ำนม นอกจากนี้ผู้เขียนยังสร้างความขัดแย้งภายนอกให้เกิดกับตัวละครเอกฝ่ายชายด้วย คือความขัดแย้งกับสังคม บางอยากตอบแทนพระคุณแม่ด้วยการบวช แต่ไม่มีวัดไหนอนุญาตให้คนที่เคยเป็นเสือหรือเป็นโจรบวช ทำให้บางต้องตอบแทนพระคุณแม่ด้วยการฆ่าตัวตาย เพื่อนำค่าสินบนให้แม่

กลางเพลิง

ครอบครัวนายศรและนายผ่อง ทำพิธีขอบุตรต่อศาลเจ้าแม่รำพึง โดยให้สัญญาต่อศาลว่าถ้าบุตรเป็นผู้ชายและผู้หญิงจะให้หมั้นหมายกัน นายศรได้บุตรชายตั้งชื่อให้ว่าหลวง ส่วนนายผ่องได้บุตรสาวตั้งชื่อให้ว่ารำพึง จึงได้หมั้นหมายกันไว้ ทั้งคู่รักกัน แต่เมื่อนายศรตายนายผ่องก็ผิดสัญญาแล้วโกงของหมั้น ไม่ยอมให้ทั้งคู่แต่งงานกัน หลวงมีฐานะยากจนลงเพราะถูกกั้นโกงที่นา นายผ่องให้รำพึงแต่งงานกับฉัตรลูกชายของกำนัน ในวันแต่งงานหลวงบุกเข้าไปเผาเรือนหอเพื่อชิงตัวรำพึงออกมา แต่หลวงหนีไฟไม่ทัน ถูกไฟครอกตาย รำพึงจึงตัดสินใจบวชชี

โครงเรื่องเป็นความขัดแย้งเกี่ยวกับความรัก เป็นความรักที่ถูกกีดกัน ผู้เขียนสร้างความขัดแย้งภายนอกให้เกิดกับตัวละครเอก คือ หลวง เป็นความขัดแย้งกับตัวละครด้วยกันและความขัดแย้งกับสังคม ความขัดแย้งกับตัวละครคือ ขัดแย้งกับพ่อแม่ของรำพึงที่ผิดสัญญา กีดกันไม่ให้ทั้งสองรักกัน เพราะหลวงจนและให้รำพึงไปแต่งงานกับฉัตรลูกชายกำนัน ทำให้หลวงต้องหาทางช่วยคนรักจากการแต่งงาน และอีกประการหนึ่ง ความขัดแย้งกับผู้ที่มีอิทธิพลในท้องถิ่น สาเหตุที่ทำให้หลวงมีฐานะยากจน เพราะถูกผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น นั่นก็คือกำนันพ่อของฉัตรโกงที่นา

โป๊ะลุ่ม

วังเป็นคนชื่อ ขยันขันแข็ง มีอาชีพทำโป๊ะ หลงรักกลอย แต่ไม่สมหวังเพราะเป็นคนไม่หล่อ จีบผู้หญิงไม่เป็น ซ้อยเป็นแม่หม้ายจึงอาสาเป็นแม่สื่อให้วัง ต่อมากันลูกเก่าแก่เลี้ยงได้มาสู่ขอกลอย ด้วยความใกล้ชิดทำให้วังเปลี่ยนใจมารักซ้อยผู้ที่เป็นแม่สื่อ และหลงในความงามของซ้อยมากจนลืมเวลาออกเรือ โป๊ะของวังลุ่ม ทำให้วังหมดตัว บ้านถูกริบ ซ้อยไม่ได้รับอย่างจริงใจอยู่แล้วหวังเพียงทรัพย์สินเงินทอง เมื่อวังไม่มีให้แล้ว ซ้อยจึงทนความลำบากไม่ได้หนีวังไปอยู่ที่อื่น วังพบรักใหม่กับร่วมที่คอยเป็นกำลังใจและอยู่กับกันอย่างมีความสุข

โครงเรื่องเป็นความขัดแย้งเกี่ยวกับความรักและความลุ่มหลงในกิเลสตัณหา ผู้เขียนสร้างความขัดแย้งภายในกับตัวละครเอง คือ ความขัดแย้งภายในจิตใจของวัง ที่ผู้เขียนสร้างให้วังเป็นชายหนุ่มที่ไม่หล่อ ชื่อ ลุ่มหลงในกิเลสตัณหา จึงถูกซ้อยหลอกให้หลงรัก วังหลงซ้อยมากจนลืมเวลาออกไปทำโป๊ะ ทำให้โป๊ะลุ่มหมดเนื้อหมดตัว ส่วนซ้อยก็หนีไปเพราะทนความลำบากไม่ได้

คังเผาถ่าน

กลองหนุ่มยากจนแห่งหมู่บ้านคังเผาถ่านรักอยู่กับแอบลูกสาวนายจ้ำ แต่ถูกกีดกัน แอบถูกบังคับให้แต่งงานกับเข้มลูกชายผู้ใหญ่บ้าน คืนวันแต่งงานคนรักที่หลงรักแอบมาจุดตัวแอบไป กลองจึงออกติดตามแต่ถูกทำร้ายอาการสาหัส เพื่อนจึงนำกลองกลับมาตายที่คังเผาถ่าน เป็นการแสดงวีรกรรม เพื่อบูชาความรักแท้และทดแทนบุญคุณนายจ้ำ

โครงเรื่องเป็นความขัดแย้งเกี่ยวกับความรัก เป็นรักที่ไม่สมหวัง ถูกกีดกันเพราะฐานะและสภาพที่ต่างกัน ผู้เขียนสร้างความขัดแย้งภายนอกให้กับตัวละคร คือ ความขัดแย้งกับตัวละคร โดยให้กลองรักลูกสาวนายจ้ำ แต่ถูกกีดกันเพราะความไม่เหมาะสม ทำให้กลองรักแอบด้วยใจที่ไม่ได้หวังครอบครอง เพราะไม่อยากอกตัญญูต่อนายจ้ำผู้มีพระคุณ แต่ในยามที่แอบได้รับความเดือดร้อนหรืออันตรายใดๆ กลองก็พร้อมสละชีวิตให้ได้

แสนเสบ

เพลงชายหนุ่มขยันแห่งคลองแสนเสบ ทุ่งบางกะปิ พ่อแม่ตายหมด เขาอาศัยอยู่กับลุงเชื่อมแต่ถูกลุงเชื่อมโกงที่นาโอนให้ชนลูกชายของตนเอง เพลงรักอยู่กับโปรยลูกสาวกำนันแปลก แต่ถูกกีดกัน ซ้อยเป็นลูกสาวของลุงเชื่อมแอบรักเพลง มักจะชอบทำให้โปรยหึงเสมอ ลุงเชื่อมคิดจะโกงที่นาเพลงอีก คิดวางแผนให้เพลงไปซื้อควายที่หนองจอกแล้วให้คนลอบฆ่ากลางทาง แต่แผนที่วางไว้ไม่สำเร็จ จึงไปแจ้งความกับกำนันโกหก ว่าเพลงขโมยเงินหนีไปหนองจอกแล้วปล้นควายกลับมา แต่เพลงสู้คดี ในขณะที่เดียวกันโปรยหมั้นกับชนแล้วไปกรุงเทพฯกับซ้อย เพลงจึงไปอยู่ที่กระท่อมคลองปลาน้ำหน้าศาลเจ้าขวัญที่เขากับโปรยเคยสาบานรักกัน ต่อมาโปรยรู้ความจริงว่าชนคู่หมั้นของตนแอบไปมีภรรยาที่บางกอกสองคน ก็ถอนหมั้นชนแล้วรับหมั้นเทียมซึ่งเคย

หมั้นอยู่กับซ้อย แผลงโกรธเทียมจึงตามฆ่า ซ้อยหนีบวชชี ไปรยเมื่อรู้ความจริงว่าแผลงบริสุทธิ์และถูกโกงที่นา ก็กลับมาอยู่กับแผลงอย่างมีความสุข

โครงเรื่องเป็นความขัดแย้งเกี่ยวกับความรักและการถูกข่มเหงจากผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น ผู้เขียนสร้างความขัดแย้งทั้งภายในและภายนอกให้กับตัวละคร ความขัดแย้งภายใน คือ สร้างโปรยให้เป็นหญิงที่รักแผลงมาก แต่หุบเขา เชื่อคนง่ายและซื่อหึ่ง ทำให้ความรักของโปรยกับแผลงมีปัญหา ส่วนความขัดแย้งภายนอกคือ ความขัดแย้งกับสังคม แผลงถูกโกงที่นาและถูกกล่าวหาว่าขโมยเงินแล้วหนีไปปล้นควายมา แผลงต้องอยู่อย่างทุกข์ทรมาน แต่สุดท้ายความรักที่แผลงมีให้โปรยมาโดยตลอด ก็ทำให้ทั้งสองกลับมารักกันและอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข

เลื้อทุ่ง

ตาล้ายมีลูกชายชื่อทิพย์ และลูกสาวชื่อแท้ มีลูกจ้างทำนาชื่อเร่ เร่และทิพย์รักผู้หญิงคนเดียวกันคือ พิมพ ทั้งสองจึงไม่ค่อยถูกกัน แต่แท้คอยช่วยเหลือเร่เสมอ จนเร่เกิดความรักใคร่และได้แท้เป็นภรรยา ต่อมาเร่ถูกใส่ร้ายว่าเป็นโจร จึงต้องหนีไปอยู่ที่อื่น แท้ตามไปด้วย พิมพโกรธมากจึงรับหมั้นทิพย์ และเป็นผู้ที่ตามให้ตำรวจไปจับเร่ ในที่สุดเร่กับแท้ก็ถูกยิงตาย พิมพจึงรับเลี้ยงลูกของเลื้อเร่และแท้ต่อไป

โครงเรื่องเป็นความขัดแย้งเกี่ยวกับความรัก ความรักทำให้คนตาบอด ขาดสติในการไตร่ตรอง ผู้เขียนสร้างความขัดแย้งภายในให้ตัวละครเอกฝ่ายชาย คือ เร่รักอยู่กับพิมพ แต่ด้วยความใกล้ชิด ความผูกพัน และความเห็นใจกันทำให้เร่เปลี่ยนใจไปรักแท้ และได้แท้เป็นภรรยา ทำให้พิมพโกรธแค้นและตามตำรวจไปจับเร่ตามข้อกล่าวหาว่าเป็นโจร

เกวียนหัก

แผลงชายหนุ่มผู้มีฐานะยากจนรักอยู่กับเรียงลูกสาวกำนัน จึงถูกกีดกันจากรองผู้เป็นพี่ชายและขึ้นคนที่หลงรักเรียง ทำให้แผลงต้องไปจากทุ่งนาสรวง พ่อของแผลงถูกฆ่าตาย เรียงถูกขึ้นพาศั้นเกวียนไป แผลงออกติดตามรอยเกวียน เกิดการต่อสู้กัน แผลงฟันวัวเทียมเกวียนทำให้วัวตกใจจนเกวียนล้ม ไม้กางเกวียนเสียบอกขึ้น ส่วนเรียงถูกล้อทับทำให้ขาพิการ แผลงจึงพาเรียงไปอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข

โครงเรื่องเป็นความขัดแย้งเกี่ยวกับความรัก รักแท้ยอมมีอุปสรรค ผู้เขียนสร้างความขัดแย้งภายนอกให้เกิดขึ้น คือ ความขัดแย้งกับสังคม แผลงยากจนแต่ไปรักกับลูกสาวกำนัน ทำให้ถูกกีดกันและกลั่นแกล้งต่างขนานนา ฆ่าพ่อของแผลงตาย ส่วนคนรักก็ถูกแย่งชิง แผลงต้องต่อสู้เพื่อชิงตัวคนรักกลับมา แต่เกิดอุบัติเหตุทำให้คนรักพิการ แต่แผลงก็ไม่ได้ทอดทิ้งคนรักไป คอยดูแลทุกอย่าง ทำให้ชีวิตทั้งคู่มีความสุข

สินในน้ำ

รุ่งเป็นหนุ่มชาวเกาะระย้า มีอาชีพงมของใต้ทะเลขายเลี้ยงแม่ที่ป่วยหนัก รุ่งรักอยู่กับกระถิน แต่ถูกกีดกัน ต่อมาชาวเกาะคิดอพยพไปอยู่ฝั่งตรงข้าม แต่ไม่ให้รุ่งกับแม่ลงเรือไปด้วย เพราะรังเกียจที่ยากจน แต่รุ่ง

โกหกว่าพบสมบัติใต้ทะเล ชาวเกาะจึงยอมให้ลงเรือไปด้วย ส่วนกระต๊อเมื่อมาอยู่ในเมืองมีชีวิตใหม่ก็ลืมคนรักเก่า รุ่งเสียใจมาก วันหนึ่งรุ่งได้พบกับขุนชาญพ่อที่แท้จริง แต่อรุณน้องชายต่างมารดากลัวรุ่งจะมาแย่งสมบัติ จึงคิดจะฆ่ารุ่ง ทำให้รุ่งเบียดชีวิตในเมือง จึงกลับไปอยู่ที่เกาะระย้า ได้พบรักกับสำเนาและอยู่กินกันอย่างมีความสุข

โครงเรื่องเป็นความขัดแย้งเกี่ยวกับค่านิยมทางวัตถุ ผู้เขียนสร้างความขัดแย้งภายนอกให้เกิดขึ้น คือความขัดแย้งกับสังคม รุ่งมีอาชีพงมของใต้ทะเลมาขายเพื่อเลี้ยงแม่ ต่อมาชาวเกาะจะอพยพไปอยู่ในตัวเมืองแต่ไม่ให้รุ่งกับแม่ไปด้วยเพราะรังเกียจที่มีฐานะยากจน รุ่งต้องโกหกว่าพบสมบัติใต้ทะเล ชาวเกาะจึงยอมให้ไปด้วย พ่อไปอยู่ในเมือง หญิงที่รุ่งรักก็เปลี่ยนไป หลงแสงสี ความสุขสบายในเมือง ทำให้รุ่งเบียดสังคมในเมืองแล้วตัดสินใจกลับไปอยู่ที่เกาะเหมือนเดิม

ศาลเพียงตา

รอดูกกลั่นแกล้งจากผู้มีอิทธิพล ทำให้ต้องโทษจำคุกเป็นเวลา ๕ ปี เมื่อออกจากคุกก็พบว่าแม่ได้ถูกคนร้ายฆ่าตาย เหลือแต่เพียงศาลเพียงตาของแม่ที่ชาวบ้านปลุกให้เท่านั้น ส่วนสร้อยคนรักก็ไปแต่งงานกับอันซึ่งมีส่วนในการตายของแม่ บ้านและไร่นาก็ถูกยึดไปหมด ทำให้รอดูต้องเป็นโจรเพราะความแค้น และใช้ชื่อว่าเสือริ้ว เมื่อแก้แค้นที่ฆ่าแม่สำเร็จก็เลิกเป็นโจร แล้วหันมาประกอบอาชีพสุจริตและอยู่กินกันกับกำไลน้องสาวของสร้อยอย่างมีความสุข

โครงเรื่องเป็นความขัดแย้งเกี่ยวกับการข่มเหงจากผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น ผู้เขียนสร้างความขัดแย้งโดยกำหนดให้รอดูต้องถูกทำลายชีวิตเพราะผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น แม่ต้องตายเพราะถูกฆ่าตาย ส่วนคนรักก็ถูกแย่งไป เหตุการณ์ทุกอย่างบังคับให้รอดูต้องไปเป็นโจร เพราะไม่มีอะไรจะสู้กับผู้มีอิทธิพลเหล่านี้ได้ นอกจากการเป็นโจร เพื่อตามแก้แค้น

กระท่อมปลายนา

ลำภูเป็นลูกสาวของผู้ที่มีฐานะค่อนข้างดี แต่มาอยู่กับยงนักเลงเก่าผู้มีฐานะไม่ดีที่กระท่อมปลายนาความรักทำให้ยงเปลี่ยนนิสัยได้ แต่ความยากจนไม่สามารถทำให้ลำภูทนอยู่กับยงได้ และเกิดหลงรักแก่นักเลงโต เห็นผิดเป็นชอบ ทั้งเจ้าแดงลูกชายไว้กับยงแล้วหนีไปกับแก่น ยงออกติดตามทั้งสองด้วยความแค้น เพราะเป็นการหยามหน้าแก่นด้วยกัน โดยฝากลูกให้สารภีน้องสาวของลำภูช่วยดูแล ต่อมาสารภีกลับมาที่กระท่อมปลายนาและถูกไฟครอกตายที่กระท่อม ยงได้สารภีเป็นเพื่อนปลอบใจ และดูแลเจ้าแดงอย่างดีเหมือนแม่

โครงเรื่องเป็นความขัดแย้งเกี่ยวกับความรัก ผู้เขียนสร้างความขัดแย้งทั้งภายในและภายนอกให้ตัวละคร ความขัดแย้งภายใน กำหนดให้ยงอยู่กับลำภู แต่ถูกลำภูทรยศความรักโดยหนีไปกับผู้ชายอื่น ยงมีสารภีน้องสาวของลำภูคอยดูแลทุกเรื่อง แต่ติดที่สารภีเป็นน้องสาวของลำภู แล้วมีเหตุการณ์ทำให้ลำภูถูกไฟครอกตาย ยงจึงตัดสินใจอยู่กับสารภีอย่างมีความสุข ส่วนความขัดแย้งภายนอก ผู้เขียนสร้างให้ยงเป็น

นักเลงและมีฐานะยากจน ทำให้ลำบากอยู่กับขงไม่ได้ ขงจึงรู้ว่าคนที่รักขงจริงและคอยอยู่เคียงข้างขงตลอดเวลา คือสารภี

ลมตะเภา

ภูทิงเป็นไต้ก๋ง บ้านหาดพิทยา ดวงเมียรักหนีไปแต่งงานกับเวียนที่ระยองเพราะทนพฤติกรรมที่โหดร้ายของภูทิงไม่ได้ ทั้งผาลูกชายให้เดือนน้องสาวเป็นผู้เลี้ยงดู ภูทิงมีลูกเรือชื่อสอง ซึ่งรักอยู่กับแพรวผู้หญิงที่โปรยจะขอแต่งงานด้วย ภูทิงกับโปรยไม่ถูกกันมักจะมีเรื่องกันเสมอ จนทำให้ภูทิงต้องไปเป็นโจรสลัด ในวันที่เกิดลมตะเภาสองแอบมาลักพาตัวดวง เดือน และแพรว โปรยและเวียนออกติดตามจนเกิดการปะทะกัน ภูทิงถูกฆ่าตายกลางทะเล ทุกคนโศกกรรมให้กันแล้วกลับมาอยู่บ้านพิทยาอย่างมีความสุข

โครงเรื่องเป็นความขัดแย้งทางพุทธศาสนา ใครทำกรรมไว้ก็ต้องได้รับในผลกรรมของตนเอง ผู้เขียนสร้างความขัดแย้งให้เกิดขึ้นภายในจิตใจของภูทิง คือ สร้างให้ภูทิงเป็นโจรสลัด มีนิสัยโหดร้าย แล้ววันหนึ่งคิดจะกลับตัวเป็นคนดี สังคมให้อภัยแต่ผลกรรมที่เคยทำไว้ทำให้ภูทิงต้องตายที่กลางทะเล

เสือข้าม

ไผ่ลูกชายผู้ใหญ่ผันแห่งบ้านสาวชะงอกรักอยู่กับอ้อนลูกสาวนายเหมือนนักเลงการพนัน นายเหมือนไม่ชอบไผ่เพราะพ่อของไผ่เคยจับตนในการเล่นการพนัน ไผ่มอบแหวนให้อ้อนเป็นที่ระลึก เมื่อนายเหมือนเล่นการพนันหมดตัว จึงอพยพครอบครัวไปอยู่หมู่บ้านใหม่ ทำให้ทั้งคู่ต้องจากกัน มีเพียงแหวนแทนตัวเท่านั้น

โครงเรื่องเกี่ยวกับความรักที่มีการพนันเข้ามาเป็นปมขัดแย้ง จะเห็นได้ว่าผู้เขียนใช้การพนันเป็นปมขัดแย้งให้ไผ่กับอ้อนต้องจากกันทั้งที่ยังรักกัน

สาวชะงอก

เมื่อผู้ใหญ่ผันตาย ไผ่รู้ว่าตนเองไม่ใช่ลูกแท้ๆจึงออกติดตามหาคู่กับยายที่บ้านสามร่วม ได้พบกับกำไล ลูกสาวกำนันแมน ซึ่งเคยรู้จักกันก่อนแล้ว เมื่อรู้ข่าวว่าอ้อนแต่งงานแล้ว ไผ่จึงรักกับกำไลและแอบได้เสียกัน บุญคู่ริเก่าหาเรื่องจะทำร้ายไผ่เพราะเคยหยามหน้ากันไว้ เมื่อไผ่กลับมาบ้านสาวชะงอกเพื่อหาเงินไปแต่งงานก็ถูกใส่ร้ายว่าขโมยเรือกำนัน จึงถูกจำคุก ทำให้ไผ่แค้นบุญมาก เมื่อออกจากคุกก็เป็นวันที่บุญแต่งงานกับกำไล ไผ่จึงบุกขึ้นเรือนเพื่อพากำไลหนีพร้อมทั้งเผาเรือน บุญถูกไผ่ยิงตาย ทั้งสองหนีลงเรือไปอยู่หมู่บ้านอื่นและได้พบกับตายายที่แท้จริง

โครงเรื่องเป็นความขัดแย้งเกี่ยวกับความรัก เป็นรักที่ต้องแย่งชิงไม่ว่าวิธีใดก็ตาม ผู้เขียนได้กำหนดให้ความขัดแย้งภายนอกให้เกิดขึ้นกับตัวละคร คือ กำหนดให้ไผ่รักผู้หญิงคนเดียวกับบุญ บุญใช้วิธีสกปรกใส่ร้ายว่าไผ่ขโมยเรือกำนัน ทำให้ไผ่ติดคุก พอออกจากคุกมาจึงตามมาแก้แค้น และพาคันรักไปอยู่ที่อื่น

หนามยอกหนามบ่ง

รงเป็นลูกน้องในบ้านกำนัน ได้รับการไว้วางใจจากกำนันยิ่งกว่ามิ่งซึ่งเป็นลูกชาย มิ่งโกรธจึงคิดแก้แค้นโดยการแย่งแ้วคนรักของรง วันแต่งงานที่บ้านไร่ลุ่ม รงแอบมาชิงตัวแ้ว แต่ถูกตามล่า แ้วจึงต้องไปแต่งงานกับมิ่งเหมือนเดิม ส่วนรงตัดสินใจไปเป็นโจร ใช้ชื่อว่าแสนเวียง แล้วกลับมาแก้แค้น กำนันเห็นใจรง เพราะมิ่งใจดำกับแ้วและบังคับดวงน้องสาวให้แต่งงานกับสอนลูกชายกำนันเวียงดอย ซึ่งดวงไม่ได้รับรัก กำนันจึงยกที่นาให้ดวงและฝากรงให้ดูแลดวง มิ่งโกรธที่ไม่ได้สมบัติจึงออกตามล่าและฆ่าแ้วตาย ส่วนตนเองกับพวกก็ตาย รงจึงครองรักกับดวงอย่างมีความสุข

โครงเรื่องเป็นความขัดแย้งเกี่ยวกับความอาฆาตพยาบาท ผู้เขียนกำหนดให้ตัวละครขัดแย้งกับตัวละครด้วยกันเอง คือ มิ่งลูกชายของกำนันไม่ได้รับความไว้วางใจจากพ่อเท่ากับรงลูกน้องในบ้าน มิ่งจึงโกรธรงและคิดแก้แค้นรงโดยการแย่งคนรักของรง ทำให้รงต้องไปเป็นโจร เพื่อกลับมาแก้แค้นมิ่ง

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ลักษณะโครงเรื่องในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม มีการสร้างความขัดแย้ง 2 ลักษณะ ดังนี้

1. ความขัดแย้งอันเนื่องมาจากความรัก นวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม โดยส่วนมากมีการสร้างความขัดแย้งมาจากความรักใน 2 ลักษณะ ดังต่อไปนี้

1.1 ความรักที่ต้องแย่งชิงและรักสามเส้า เป็นความรักระหว่างหนึ่งหญิงสองชาย ตัวละครเอกฝ่ายชายมักจะรักกันกับตัวละครเอกฝ่ายหญิงตั้งแต่ตอนต้นของเรื่อง ผู้เขียนมักจะสร้างตัวละครฝ่ายปฎิปักษ์ขึ้นมาที่มีความเพียบพร้อมทุกอย่างมาหลงรักตัวละครเอกฝ่ายหญิง ทำทุกอย่างเพื่อแย่งชิงมาเป็นคนรักของตนเอง ในขณะที่เดียวกันผู้เขียนจะสร้างความขัดแย้งภายในใจของตัวละครเอกฝ่ายหญิงให้เกิดความลุ่มหลงในรูปสมบัติ ความสะดวกสบาย จนลืมความรักครั้งเก่า ทำให้เรื่องดำเนินไปอย่างน่าติดตาม โครงเรื่องลักษณะนี้มักพบในนวนิยายเรื่องแผลเก่า ส่วนความรักอีกลักษณะหนึ่งคือ หนึ่งชายสองหญิง เป็นความรักที่ผู้เขียนสร้างความขัดแย้งขึ้นภายในใจตัวละครเอกฝ่ายชายที่มีคนรักอยู่แล้ว แต่พอมีโอกาสได้ใกล้ชิดกับหญิงอื่น ก็เปลือใจเกิดเป็นความรัก ทำให้ต้องมีหนึ่งคนที่เจ็บและแค้นใจ จุดจบจึงต้องมีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจบชีวิตลง พบในนวนิยายเรื่อง **เสือทุ่ง คนละถิ่น**

1.2 ความรักที่ถูกกีดกันด้วยฐานะและชนชั้น เป็นความรักที่ผู้ใหญ่มองไม่เห็นด้วย เพราะตัวละครเอกฝ่ายชายมีฐานะที่ต่ำกว่าตัวละครเอกฝ่ายหญิง อาทิ มีฐานะยากจนแต่ไปรักกับลูกสาวกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งมีผู้คนนับถือมากมายในหมู่บ้าน จึงไม่เหมาะสมกัน โครงเรื่องลักษณะนี้พบในนวนิยายเรื่อง **บึงขุนสร้าง แสบ แสบ รอยไถ อ้ายขุนทอง เกวียนหัก เสือข้าม ลินในน้ำ กลางเพลิง คุ่งเผาถ่าน**

2. ความขัดแย้งอันเนื่องมาจากความแค้น ผู้เขียนได้สร้างความขัดแย้งอันเนื่องมาจากความแค้นคือ กำหนดให้ตัวละครขัดแย้งกับผู้ปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือขัดแย้งกับผู้ที่มีฐานะร่ำรวยในหมู่บ้าน ส่วนตัวละครเอกโดยมากผู้เขียนมักจะสร้างให้เป็นเพียงชาวบ้านธรรมดาที่มีฐานะยากจน ไม่มีอะไรไปต่อสู้กับบุคคลเหล่านั้นได้ เมื่อตัวละครเอกถูกข่มเหงกลั่นแกล้ง กล่าวหาต่างๆนานา ไม่มีที่อยู่อาศัย ฆ่าพ่อแม่ ญาติพี่น้อง จนเกิดเป็นความแค้นที่ฝังใจทำให้ตัวละครเอกต้องหาทางออก โดยการไปเป็นโจรเพื่อรวบรวม

พรรคพวกแล้วกลับมาแก้แค้น โครงเรื่องลักษณะนี้พบในนวนิยายเรื่อง **ค่าน้ำนม ศาลเพียงตา ชายสามโบสถ์ ล้างบาง หนามยอกหนามบ่ง ลมตะเภา**

จากการศึกษาโครงเรื่องในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนใช้ความรักและความแค้นเป็นส่วนสำคัญในการสร้างความขัดแย้งหรือปมปัญหาของเรื่อง โดยตัวละครเอกต้องพยายามแก้ปัญหา นั้น ทำให้เรื่องดำเนินไปอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งคลี่คลายปมปัญหาจบลงด้วยความสุขสมหวังของตัวละคร บางเรื่องก็คลี่คลายลงได้ด้วยความตายของตัวละครเอก บางเรื่องตัวละครเอกต้องพลัดพรากจากกัน แต่ทั้งนี้ผู้เขียนก็ได้สร้างโครงเรื่องให้เป็นไปอย่างสมเหตุสมผลน่าเชื่อถือ

3.2 แนวคิด (theme)

เถกิง พันธุ์เถกิงอมร (2516: 11) ได้กล่าวถึงความหมายของแนวคิดว่า หมายถึง ความคิดรวบยอดที่ผู้แต่งมุ่งแสดงต่อผู้อ่านโดยแฝงอยู่ในเนื้อหาของนวนิยาย

สุวรรณ เกรียงไกรเพ็ชร (2514: 5) กล่าวว่า แนวคิดในนวนิยายแต่ละเรื่องนั้นอาจไม่ได้เพียงอย่างเดียว เนื่องจากนวนิยายมีขนาดยาว โครงเรื่องซับซ้อน และมีรายละเอียดมาก แนวคิดจึงอาจแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. แนวคิดหลัก (main theme) คือแนวคิดที่สำคัญที่สุดของเรื่อง ผู้แต่งมุ่งจะแสดงแนวคิดนี้ตั้งแต่ต้นจนจบ แนวคิดหลักส่วนใหญ่จะมีแนวคิดเดียว
2. แนวคิดรอง (sub theme) คือ แนวคิดอื่นๆ ที่ผู้แต่งต้องการนำเสนอนอกจากแนวคิดหลักในนวนิยายเรื่องหนึ่งอาจมีแนวคิดรองได้หลายแนวคิด

แนวคิดเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของนวนิยายไม่แพ้โครงเรื่อง เพราะเป็นส่วนที่เชื่อมโยงเรื่องทั้งหมดเข้าไว้ด้วยกัน ทั้งโครงเรื่อง ตัวละคร ฉาก และบทสนทนา องค์ประกอบทุกส่วนของนวนิยายสร้างขึ้นเพื่อแสดงให้เห็นแนวคิดของเรื่องทั้งสิ้น ในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม ทั้ง 21 เรื่อง ได้แสดงแนวคิดไว้ดังนี้

3.2.1 แนวคิดเกี่ยวกับความรัก มีดังนี้

3.2.1.1 ความรักยอมมีอุปสรรค นวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม โดยส่วนมากจะเสนอให้เห็นแนวคิดเกี่ยวกับความรักว่า รักแท้ยอมมีอุปสรรคให้ตัวละครได้ฝ่าฟัน ผู้เขียนจะสร้างอุปสรรคขึ้นมา เช่น การถูกผู้ใหญ่กีดกัน เพราะความไม่เหมาะสมด้านฐานะ หรือผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายไม่ถูกกัน เป็นต้น นวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม ที่ปรากฏแนวคิดเกี่ยวกับรักแท้ยอมมีอุปสรรค จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ **แผลเก่า แสนแสบ อ้ายขุนทอง และเกวียนหัก**

แผลเก่า แสดงให้เห็นแนวคิดว่า เมื่อรักใคร่แล้วต้องซื่อสัตย์และยึดมั่นในคำสัญญา คำสาบาน และพร้อมจะสละทุกอย่างได้แม้แต่ชีวิต เพื่อบูชาความรัก ดังเช่น ขวัญกับเรียม ทั้งสองรักกันมาก แต่ถูกกีดกันเพราะผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายมีเรื่องบาดหมางกัน ขวัญกับเรียมจึงได้สาบานต่อหน้าศาลเจ้าพ่อไทรจะซื่อสัตย์ต่อกัน แต่เมื่อเรียมต้องไปบางกอกและความสุขสบายทำให้เรียมลืมคนรักเก่า ขวัญทุกข์ทรมานใจมาก ทำทุกอย่าง

เพื่อให้เรียมกลับมารักขวัญเหมือนเดิม ด้วยความผูกพันและความซื่อสัตย์ที่ขวัญมีต่อเรียม ทำให้เรียมหันกลับมารักขวัญเหมือนเดิม แต่มีเหตุให้เรียมต้องไปบางกอกกับสมชาย ทำให้ขวัญเข้าใจผิดคิดว่าเรียมหลอกหลวงตน ขวัญออกติดตามเรียมแต่ถูกสมชายยิง ขวัญตายต่อหน้าเรียม เรียมจึงกระโดดลงน้ำไปหาขวัญและถูกมิดที่ขวัญก้าไว้แหงคอตายตาม เพื่อบูชาความรัก

แสนแสบ แสดงแนวคิดที่ว่า ความเชื่อใจและไว้วางใจคนที่เรารักจะทำให้ความรักนั้นยั่งยืนและผ่านอุปสรรคทั้งหลายได้ เห็นได้จากเพลงกับโปรยซึ่งรักกัน แต่ความรักของทั้งสองมีอุปสรรค เมื่อเวลาผ่านไปโปรยทบทวนทุกอย่างและเชื่อใจเพลง ทั้งสองจึงครองรักกันอย่างมีความสุข

อ้ายขุนทอง แสดงแนวคิดที่ว่า อุปสรรคที่ขวางกั้นความรักแม้แต่ความตายก็ไม่อาจพรากความรักไปได้ เช่น ขุนทองชายหนุ่มผู้มีฐานะยากจนรักกับแ้วผู้ที่มีฐานะร่ำรวย ความรักของทั้งสองจึงถูกกีดกัน แต่อุปสรรคต่างๆไม่สามารถขัดขวางความรักของทั้งสองได้ แ้วได้หนีออกจากบ้านไปอยู่กับขุนทอง หวังจะใช้ชีวิตคู่อย่างมีความสุข แต่ถูกตามล่าและแ้วถูกยิงตายและขุนทองก็ตายตามแ้วไป เพราะทั้งสองสัญญากันว่าจะไปเป็นสามีภรรยาถึงนบนสวรรค์

เกวียนหัก แสดงแนวคิดที่ว่า ความเห็นใจและความเข้าใจจากคนรัก ไม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้นกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ความรักก็จะยังยั่งยืน ดังจะเห็นได้จากเพลงกับเรื่องที่ต้องฟันฝ่าอุปสรรคต่างๆ จากครอบครัวของฝ่ายหญิง จนกระทั่งขึ้นลักพาตัวเรียมไป แฝงออกติดตาม เกิดการต่อสู้จนทำให้เรียมพิการขาหัก แต่แฝงไม่เคยคิดจะทอดทิ้งเรียม แม้เรียมจะพิการแต่ทั้งคู่ก็อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่านวนิยายเรื่อง **แผลเก่า แสนแสบ อ้ายขุนทอง และเกวียนหัก** ผู้เขียนแสดงให้เห็นแนวคิดเกี่ยวกับความรักว่ารักแท้ต้องมีอุปสรรค ได้แก่ อุปสรรคจากการถูกกีดกันจากผู้ใหญ่ ทั้งสองฝ่าย อุปสรรคที่ถูกกีดกันด้วยฐานะชนชั้น แต่ทั้งนี้ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นว่ารักแท้ต้องฟันฝ่าอุปสรรคต่างๆ ไปให้ได้ โดยใช้ตัวละครเอกเป็นผู้ที่แสดงให้เห็นแนวคิดนี้อย่างชัดเจนตั้งแต่เริ่มเรื่องจนจบเรื่อง

3.2.1.2 ความรักคือการเสียสละ นวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมือง ที่แสดงแนวคิดเกี่ยวกับความรักคือการเสียสละ เช่น การยอมเสียสละให้คนรักไปอยู่กับคนที่พร้อมมากกว่าตน การยอมสละชีวิตของตนเอง เพื่อช่วยเหลือนคนรักให้พ้นจากอันตราย นวนิยายลูกทุ่งที่แสดงแนวคิดนี้มี 3 เรื่อง ได้แก่ **รอยไถ กลางเพลิง และคิ่งเผาถ่าน**

รอยไถ แสดงแนวคิดที่ว่า รักแท้ควรให้อภัยกัน และควรดีใจเมื่อเห็นคนที่เรารักมีความสุข แม้ตนเองจะเจ็บปวดก็ตาม ดังเช่น ลือรักบัวเพื่อนผู้เป็นภรรยามาก แต่ด้วยความยากจนทำให้บัวเพื่อนเปลี่ยนใจไปรักอ่อน ทรรศต่อความรักของลือโดยการไปแต่งงานกับอ่อน อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข ลือยอมรับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไม่ได้ พอเวลาผ่านไปลือจึงเห็นว่าภรรยาและลูกอยู่กับอ่อนแล้วมีความสุขมากกว่าอยู่กับตน จึงยกโทษให้และยอมรับความจริง

กลางเพลิง แสดงแนวคิดที่ว่า ความรักคือการเสียสละทุกอย่างเพื่อคนที่รักมีความสุขและปลอดภัย เช่น หลวงที่รักกันกับรำพึง แต่ถูกผู้ใหญ่มฝ่ายหญิงกีดกันเพราะหลวงยากจน รำพึงต้องแต่งงานกับฉัตรซึ่งที่

ไม่ได้รัก ในวันแต่งงานหลวงบุกเข้าไปช่วยรำฟิ่งและเผาเรือนหอ สามารถช่วยรำฟิ่งได้แต่ตนเองถูกไฟครอกตาย นับเป็นการเสียสละเพื่อคนรักอย่างแท้จริง

คั่งเผาถ่าน แนวคิดว่าความรักที่แท้จริงต้องเสียสละได้แม้แต่ความตาย เช่นเดียวกับเรื่องกลางเพลิง ดังเช่น กลองรักอยู่กับกลอย แต่ถูกผู้ใหญ่ก็ดักัน เพราะกลองเป็นแค่ลูกจ้างไม่เหมาะสมกับลูกสาว นายจ้าง คินวันแต่งงานของแอบ คงชายหนุ่มที่หลงรักแอบพาลูกน้องมาจุดตัวแอบไป กลองออกติดตาม แต่ถูกทำร้ายจนตาย การไปช่วยแอบนั้นกลองไม่ได้หวังจะได้แอบมาครอบครอง แต่ต้องการให้คนรักปลอดภัยจากคนชั่ว จนไม่กลัวอันตรายที่อยู่ข้างหน้า ทำให้ตนเองตาย นับเป็นการเสียสละเพื่อคนที่ตนรัก

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าผู้เขียนแสดงให้เห็นแนวคิดที่รักแท้ต้องเสียสละ อันได้แก่ การเสียสละให้คนรักได้อยู่อย่างสุขสบายกับคนอื่น และการเสียสละชีวิตของตนเองเพื่อรักษาชีวิตของคนรักให้มีชีวิตอยู่ต่อไป

3.2.1.3 ความรักทำให้คนปรับเปลี่ยนพฤติกรรม นวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม แสดงให้เห็นแนวคิดเกี่ยวกับความรักที่สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมคนได้ทั้งในทางบวกและทางลบ ทางบวกอาจหมายถึงกลับตัวกลับใจเป็นคนดี จากที่เป็นโจรก็กลับมาใช้ชีวิตเหมือนคนอื่น เช่น นวนิยายเรื่องกระท่อมปลายนา ส่วนในทางที่ลบ ความรักทำให้ขาดสติ ความรักทำให้มุ่งมั่นที่จะเอาชนะจนทำให้คนรักเดือดร้อน ได้แก่ **กระท่อมปลายนา และเสือทุ่ง**

กระท่อมปลายนา แสดงแนวคิดที่ ความรักทำให้คนกลับตัวเป็นคนดีได้ และความยากจนก็สามารถพิสูจน์ความรักได้ เช่น ยงผู้เป็นนักเลงโตมีฐานะยากจนและมีลำภูลูกสาวคนมีฐานะร่ำรวยเป็นภรรยา ความรักทำให้ยงเปลี่ยนนิสัยจากการเป็นนักเลงโตมาเป็นคนดี แต่ความยากจนไม่สามารถทำให้ลำภูทนอยู่กับยงได้ ลำภูหนีไปกับคนรักใหม่ ยงตามแก้แค้น แต่ในที่สุดก็คิดได้ว่า ลำภูอาจจะไม่ได้รักตนจริง จึงตัดใจจากลำภูได้

เสือทุ่ง แสดงแนวคิดเกี่ยวกับความรักที่ ความรักทำให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจากที่เคยรักและปรารถนาดีกลายเป็นความเคียดแค้นและทำลายล้าง ดังเช่น พิมพที่รักกับเร่ พอวันหนึ่งที่เร่เปลี่ยนใจไปรักแท้ที่คอยช่วยเหลือเร่มาตลอดอย่างจริงใจ ทำให้พิมพโกรธ จนลืมนึกให้รอบครอบถึงผลที่จะตามมาจากระกระทำของตน พิมพพาตำรวจไปจับเร่ในข้อหาเป็นโจร เร่และแท้ถูกยิงตาย ลูกจึงกำพร้าพ่อแม่ เป็นต้น

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าผู้เขียนได้แสดงแนวคิดเกี่ยวกับความรักทำให้คนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทั้งในทางบวกและทางลบ ทางบวกก็คือปรับเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น เช่น เปลี่ยนจากการเป็นโจรกลายมาเป็นคนดี เปลี่ยนจากพฤติกรรมที่เป็นนักเลงเป็นคนที่ดีเย็นและสุขุม ส่วนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางลบ ได้แก่ เมื่อถูกคนรักหักหลังจากที่เคยรักก็จะกลายเป็นความเคียดแค้น ทำให้ขาดสติไปเป็นโจรเพื่อกลับมาแก้แค้น ดังนั้นจะเห็นได้ว่าผู้เขียนได้แสดงแนวคิดเกี่ยวกับความรัก 3 ลักษณะ คือ รักมีอุปสรรครักที่เสียสละ และรักที่ทำให้คนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทั้งทางบวกและทางลบ

3.2.2 แนวคิดเกี่ยวกับอำนาจของผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น

นวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม โดยส่วนมากผู้เขียนจะแสดงให้เห็นแนวคิดเกี่ยวกับอำนาจของผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น ตัวละครเอกมักจะสู้ไม่ได้ บางเรื่องตัวละครจำต้องไปเป็นโจร เพื่อกลับมาแก้แค้น บางเรื่องตัวละครต้องตาย แสดงให้เห็นว่าอำนาจของผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นมีมากจนสู้ไม่ไหว นวนิยายที่เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการต่อสู้กับอำนาจของผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น ได้แก่เรื่อง **บึงขุนสร้าง ล้างบาง ศาลเพียงตา และชายสามโบสถ์** ดังนี้

บึงขุนสร้าง แนวคิด คือ มนุษย์เมื่อถูกบังคับหรือเป็นผู้ถูกกระทำเพียงฝ่ายเดียว บางครั้งก็ต้องลุกขึ้นสู้ เห็นได้จากขุนชายหนุ่มที่เป็นคนไม่ค่อยกล้า ไม่ชอบยุ่งกับใคร มักถูกรังแกเสมอ แต่ขุนก็ทนได้ จนกระทั่งมาทำร้ายคนในครอบครัว ทำให้ขุนทนไม่ได้ ลุกขึ้นสู้ แต่สู้อิทธิพลของคนในท้องถิ่นไม่ได้ ขุนจึงต้องตาย

ล้างบาง แนวคิด คือ อิทธิพลของผู้มีอำนาจ ถ้ามีอยู่ในสังคมใด คนในสังคมก็จะมีมีความสุขและบางครั้งก็ต้องแก้ปัญหาด้วยวิธีที่ไม่ถูกต้อง ดังเช่น เอื่องต้องไปเป็นโจร เพราะมีคนฆ่าแม่ตาย เอื่องต้องการแก้แค้น และคอยช่วยเหลือชาวบ้านที่ถูกรังแก การไปเป็นโจรเป็นวิธีที่จะทำให้แก้แค้นได้

ศาลเพียงตา แนวคิด คือ การถูกข่มเหงจากผู้มีอิทธิพล บางครั้งทำให้คนดีต้องกลายเป็นโจร เพราะไม่มีทางเลือก และต้องการแก้แค้น ดังเช่น รอถูกกลั่นแกล้งจากผู้มีอิทธิพลทำให้ติดคุก พอออกจากคุกแม่ก็ถูกฆ่าตายและคนรักไปแต่งงานกับคนที่มีส่วนในการตายของแม่ ทำให้รอต้องไปเป็นโจร เพื่อแก้แค้นคนที่ฆ่าแม่

สาวชะโงก แนวคิด คือ คนที่มีอิทธิพลมักจะข่มเหงคนที่ไม่มีทางสู้ได้รับความเดือดร้อน ดังเช่น ไผ่รักอยู่กับกำไลลูกสาวกำนัน แต่ถูกบุญกล่าวหาว่าเป็นโจร ทำให้ไผ่ติดคุก ทั้งที่ตนเองไม่ได้เป็นโจร พอออกจากคุกไผ่จึงตามไปฆ่าบุญตาย แล้วหนีไปอยู่ที่อื่นกับกำไล

ชายสามโบสถ์ แนวคิด คือ ผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นมักใช้อำนาจในทางที่ไม่ถูก กลั่นแกล้งผู้ที่ไม่มีความรู้เพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ตนเองต้องการ เห็นได้จากผงที่บวชถึงสามครั้ง โดยครั้งแรกเพื่อให้บุญกุศลในการบวชส่งผลให้แม่หายป่วย แต่หญิงคนรักเข้าใจผิดเพราะมีคนใส่ร้ายว่าผงมีชู้ จึงต้องสึกออกมา ครั้งที่สอง บวชเพราะใช้ผ้าเหลืองป้องกันภัยจากการถูกจับเพราะข้อกล่าวหาว่าเป็นโจร และบวชครั้งที่สาม เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ผู้ที่ลวงลับไป เนื่องจากถูกผู้มีอิทธิพลฆ่าตาย

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าผู้เขียนแสดงแนวคิดเกี่ยวกับอำนาจของผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ที่มีฐานะร่ำรวยในท้องถิ่น ผู้เขียนสร้างตัวละครให้ผู้อ่านเห็นอย่างชัดเจนว่าสังคมในชนบทสมัยก่อน คนจนมักจะถูกเอาเปรียบจากผู้มีอิทธิพลเหล่านี้ เมื่อไม่มีทางสู้ก็ต้องใช้วิธีการใช้กำลังหรือไปเป็นโจรเพื่อรวบรวมกำลังกลับมาแก้แค้น

3.2.3 แนวคิดเกี่ยวกับศาสนา

นวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม ผู้เขียนได้แสดงแนวคิดเกี่ยวกับพุทธศาสนาไว้อย่างน่าสนใจ เพราะเป็นความเชื่อแบบชาวบ้านในชนบทที่ใช้พุทธศาสนาเป็นที่พึ่งทางใจ ทั้งนี้ตัวละครในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม ก็เหมือนมนุษย์ปุถุชนทั่วไปที่รัก โลภ โกรธ หลง ผู้เขียนจึงแสดงให้เห็นว่า การลุ่มหลงในกิเลส

ค้นหา ความอาฆาตพยาบาท ล้วนแล้วแต่ทำให้ชีวิตลุ่มเหลว หรือการทำชั่วมาตลอดชีวิตเมื่อคิดจะกลับตัวเป็นคนดีสังคมนิยมให้อภัย แต่ผลกรรมที่เคยทำไว้ไม่สามารถลบล้างกันได้ ในชาตินี้ นวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม ที่แสดงแนวคิดเกี่ยวกับศาสนามี 5 เรื่อง ได้แก่ **เรื่องค่าน้ำนม โป๊ะลุ่ม นามยอกนามบ่ง**

ลมตะเภา และเลื้อข้าม

ค่าน้ำนม แนวคิด คือ การตอบแทนผู้มีพระคุณเป็นสิ่งที่ลูกทุกคนพึงกระทำ ดังเช่น บางที่มีพฤติกรรมเป็นโจร แต่อยากบวชทดแทนพระคุณแม่ แต่ไม่มีวัดไหนอนุญาตให้คนที่ เป็นโจรบวช บางจึงตอบแทนพระคุณแม่ด้วยการฆ่าตัวตาย เพื่อให้แม่ได้สิ้นบนนำจับ

โป๊ะลุ่ม แนวคิด คือ ความลุ่มหลงในกิเลสตัณหา มักจะทำให้ชีวิตพบกับความลุ่มเหลว ดังจะ เห็นได้จากวังชายหนุ่มที่ขยันขันแข็ง พอพบช้อยหญิงที่ไม่มีความจริงใจให้ใคร ชอบแต่ความสะดวกสบาย เล่ห์ เหลี่ยมมาก วังโดนหลอกให้หลงรัก หลงช้อยจนลืมเวลาออกรเรือ ทำให้โป๊ะลุ่ม วังหมดเนื้อหมดตัว ช้อยทน ความลำบากไม่ได้ จึงหนีไปอยู่ที่อื่น

นามยอกนามบ่ง แนวคิด คือ ความอาฆาตพยาบาทไม่เกิดผลดีกับใคร มีแต่ผลร้ายจะ ตามมา เช่น ธงรักกันกับแหว แต่มีงโกรทที่พอไว้ใจที่เป็นแค่ลูกน้องในบ้านมากกว่าตนซึ่งเป็นลูก จึงแก้แค้น โดยแย่งแหวคนรักมา วันแต่งงานธงมาชิงตัวแหวแต่ไม่สำเร็จ มีงไม่รักแหวจึงไม่เอาใจใส่แหว ส่วนธงก็ไป เป็นโจรหวังจะกลับมาแก้แค้นมีง พ่อของมีงเห็นใจจึงยกดวงลูกสาวและสมบัติทั้งหมดให้ธงดูแล ทำให้มีงโกรท ตามมาเอาสมบัติคืนและฆ่าแหวตาย แล้วตัวเองก็ถูกฆ่าตายเช่นกัน

ลมตะเภา แนวคิด คือ คนที่ทำผิดแล้วคิดจะกลับตัวเป็นคนดี สังคมนิยมให้อภัย แต่บาปกรรม ที่สร้างไว้ไม่สามารถลบล้างได้ เช่น ภูหินที่เป็นโจรสลัด โหดเหี้ยม จนมารยาอยู่ด้วยไม่ได้ อยากกลับตัวเป็น คนดี จึงตามไปช่วยดวง เดือน และเพราะที่ถูกจับตัวไป เพื่อเป็นการไถโทษ แต่ตนเองถูกฆ่าตายกลางทะเล เป็นต้น

เลื้อข้าม แนวคิด คือ การพนันมีแต่จะทำให้ชีวิตลุ่มจม เห็นได้จากนายเหมือนนักเลงการพนัน เป็นพ่อของอ้อนซึ่งรักอยู่กับไฝลูกผู้ใหญ่บ้าน นายเหมือนเล่นการพนันจนหมดตัวอยู่ที่หมู่บ้านเดิมไม่ได้ ต้องพา ลูกเมียไปอยู่ที่อื่น ทำให้ความรักของอ้อนกับไฝต้องแยกจากกัน

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ผู้เขียนได้แสดงแนวคิดเกี่ยวกับศาสนาผ่านนวนิยายลูกทุ่งไว้อย่าง น่าสนใจ ทำให้เห็นว่าคนในสังคมนิยมเมื่อเดือดร้อน สิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของพวกเขา ก็คือพุทธศาสนา แต่ถ้า ใครที่ลุ่มหลงในกิเลสตัณหา โลกมาก อยากได้ของคนอื่นมาเป็นของตน คนผู้นั้นก็ย่อมประสบกับความลุ่มเหลว ในชีวิต

3.3.4. แนวคิดเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคม

นวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม ผู้เขียนได้แสดงแนวคิดเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคม คือ เมื่อความเจริญทางด้านวัตถุเข้ามา คนในสังคมนิยมเปลี่ยนแปลง เช่น เริ่มแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นกัน ลุ่มหลงใน ความเจริญทางด้านวัตถุ นวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม ที่แสดงแนวคิดเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ได้แก่ เรื่องสินในน้ำ

สินในน้ำ แนวคิด คือ การแก่งแย่งชิงดีของคนในสังคม และการลุ่มหลงในความเจริญทางด้านวัตถุ ดังจะเห็นได้จาก รุ่งเป็นชาวเกาะมีฐานะยากจนและมีอาชีพงมงายของชาย กระทั่งชาวเกาะอยากอพยพย้ายถิ่นไปอยู่ในที่มีความเจริญฝั่งตรงข้ามเกาะ แต่ชาวเกาะไม่ยอมให้รุ่งกับแม่ข้ามเรือไปด้วยเพราะรังเกียจที่มีฐานะยากจน จนรุ่งต้องโกหกว่าพบทรัพย์สมบัติใต้ทะเล ชาวเกาะจึงยอมให้รุ่งและแม่ข้ามเรือไปด้วย พอมาพบกับความเจริญ ความสะดวกสบายต่างๆ ทำให้กระถิ่นคนรักของรุ่งเปลี่ยนไป และสังคมในเมืองมีแต่การแก่งแย่งชิงดี ทำให้รุ่งเบื่อชีวิตในเมือง กลับไปอยู่ที่เกาะระย้าเหมือนเดิม

3.3.5 แนวคิดเกี่ยวกับศักดิ์ศรีลูกผู้ชาย

นวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม ผู้เขียนได้แสดงแนวคิดเกี่ยวกับศักดิ์ศรีลูกผู้ชายว่า ชายหนุ่มในสังคมชนบทมักจะเทียบศักดิ์ศรีความเป็นลูกผู้ชายจากการใช้กำลัง ถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถูกดูหมิ่นเหยียดหยามหรือถูกแย่งคนรักก็จะใช้กำลังตัดสินปัญหา ซึ่งจุดจบก็คือการสูญเสีย ได้แก่เรื่อง **คนละถิ่น**

คนละถิ่น แนวคิดหลัก คือ ศักดิ์ศรีของลูกผู้ชาย บางครั้งไม่ได้วัดที่ใครแพ้ชนะ เพราะจุดจบคือการสูญเสีย เห็นได้จากเปลวไปขอหมั้นกับแพงโดยวิธีโกหกว่าเป็นคนฆ่าเสือจิ้งกรซึ่งเป็นโจรที่ปล้นชาวบ้าน พอแพงรู้ความจริงว่าเปลวใช้วิธีสกรอกเพื่อต้องการหมั้นกับตนจึงถอนหมั้น แล้วไปหมั้นกับเสือเพื่อน เปลวโกรธที่เสือเพื่อนมาหยามหน้านักเลงคนละถิ่น จึงเกิดการแย่งชิงตัวแพง สุดท้ายเปลวก็ตาย

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า นวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม แสดงให้เห็นแนวคิดด้านความรักเป็นส่วนมาก ซึ่งมีทั้งรักแท้ยอมมีอุปสรรคที่ต้องฝ่าฟัน รักที่ต้องเสียสละ รักที่ต้องจริงใจและซื่อใจกัน รักที่ทำให้ทำอะไรโดยไม่ยั้งคิด รักที่ทำให้คนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองไปในทางบวกและทางลบ นอกจากนี้แนวคิดเรื่องความรักแล้วผู้เขียนยังได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับอำนาจของผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นผ่านทางนวนิยายลูกทุ่ง แสดงให้เห็นว่าการต่อสู้กับคนเหล่านี้มันยากที่จะชนะ สะท้อนให้เห็นว่าความดีเอาชนะคนเลวไม่ได้ แนวคิดเกี่ยวพุทธศาสนา เป็นอีกแนวคิดหนึ่งที่ไม่ เมืองเดิม ได้แสดงให้เห็นว่าการเชื่อเรื่องกรรม กิเลสตัณหา การผูกพยาบาทจองเวร และความไม่แน่นอน มีผลต่อการดำเนินชีวิตของชนบทมาก

บทที่ 4

ลักษณะเฉพาะด้านตัวละครในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม

วนิดา บำรุงไทย (2542: 143-147) ได้ให้ความหมายและประเภทของตัวละครว่า ตัวละคร(character) คือ บุคคลที่ผู้แต่งกำหนดหรือสมมุติขึ้นในวรรณกรรมประเภทเรื่องเล่า ตัวละครเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับเรื่องเล่าทุกประเภทรวมทั้งนวนิยาย เพราะถ้าไม่มีตัวละครก็ไม่มีเรื่อง นอกจากนี้ตัวละครเป็นจุดดึงดูดความสนใจ ความประทับใจของผู้อ่านมากกว่าส่วนอื่นๆ ของนวนิยาย และได้จำแนกลักษณะของตัวละครออกเป็น 3 วิธี ดังนี้ คือ

วิธีที่ 1 แบ่งตามความสำคัญของบทบาทตัวละคร โดยจะแบ่งเป็นตัวละครเอกและตัวละครปฏิบัติ ตัวละครเอกคือตัวละครที่มีบทบาทสำคัญในโครงเรื่อง เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในเหตุการณ์หลักหรือเป็นตัวละครที่เป็นแกนกลางของเรื่องนั่นเอง ส่วนตัวละครปฏิบัติจะเป็นตัวละครที่มีบทบาทสำคัญในเรื่องเช่นเดียวกัน แต่จะเป็นตัวละครฝ่ายตรงข้ามกับตัวเอก จะเป็นตัวละครที่สร้างความขัดแย้งและอุปสรรคให้แก่ตัวเอก

วิธีที่ 2 แบ่งตามความซับซ้อนของบุคลิกลักษณะตัวละคร จะแบ่งเป็นตัวละครหลายมิติหรือตัวละครมากลักษณะ และตัวละครมิติเดียวหรือตัวละครน้อยลักษณะ

วิธีที่ 3 แบ่งตามความเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมตัวละคร จะแบ่งเป็นตัวละครพลวัตหรือตัวละครที่เปลี่ยนแปลงและตัวละครสถิตหรือตัวละครที่ไม่เปลี่ยนแปลง

จากการแบ่งประเภทของวนิดา บำรุงไทย ผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษามโนทัศน์ของตัวละคร โดยแบ่งเป็นตัวละครเอกกับตัวละครปฏิบัติทำให้เห็นลักษณะเฉพาะ จึงได้ศึกษาวิเคราะห์จากบทบาทของตัวละครในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม ทั้ง 21 เรื่อง ดังนี้

4.1 ตัวละครเอก

4.2 ตัวละครปฏิบัติ

4.1 ตัวละครเอก คือ ตัวละครที่มีบทบาทสำคัญต่อเรื่องและมีความสัมพันธ์กับโครงเรื่องมากที่สุด ผู้วิจัยได้ศึกษาตัวละครโดยแบ่งตัวละครเอกฝ่ายหญิง ฝ่ายชายดังนี้

4.1.1 ตัวละครเอกฝ่ายชาย ในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิมนั้น ตัวละครเอกฝ่ายชายนับว่ามีบทบาทสำคัญมาก เป็นตัวดำเนินเรื่องและสะท้อนความเป็นหนุ่มลูกทุ่งอย่างน่าสนใจ ดังจะวิเคราะห์ที่ละเรื่องดังนี้

ขวัญในแผลเก่า

ขวัญเป็นลูกชายผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งมีหน้ามีตาของคนในหมู่บ้าน ดังนั้นจึงถือได้ว่าฐานะของขวัญไม่ได้ยากจน บุคลิกลักษณะของขวัญเป็นหนุ่มร่างงาม ผิวคล้ำ หน้าตาคมคาย ดังที่ผู้เขียนได้บรรยายสั้นไว้ว่า “เจ้าหนุ่มร่างงามล้ำหน้าผิวคล้ำหน้าตาชื่อคมคาย” (แผลเก่า.2510:9) ลักษณะนิสัยที่เด่นของขวัญคือ เป็นคนกล้าหาญ ไม่เกรงกลัวใคร แต่ไม่ทำร้ายใครก่อน ถ้าไม่ถูกรังแก ดังบทบรรยายว่า

ตลอดย่านปลายน้ำตลอดทุ่งเว้งกะปิ และแสนแสบทั้งสองฟาก เจ้าขวัญไม่กลัวไม่พรั่นใคร
ผีแสงนางไม้ นกเลงทูกๆรุ่นและห่มคะนองกำลังแตกเปลี่ยวไม่ว่าหน้าไหนบางไหนเมื่อออกชื่อเจ้าขวัญ
ลูกบ้านทุ่งปลายน้ำบางกะปิแล้วต้องรู้จัก หลีกหมด เมื่อไม่หลีกก็เจอกันเท่านั้นเอง

(แปลเก่า. 2510: 18)

เจ้าเจริญกับเจ้าจ้อยไปหลังตาเรือ เพราะรู้ตัวที่ว่ายายขวัญกำลังบ้าเลือด ตลอดทุ่งแสนแสบและ
บางกะปิ ไม่มีนกลางหน้าไหนจะกีก้องลั่นไปกว่าไอ้ขวัญ...

(แปลเก่า. 2510: 32)

ขวัญยังเป็นคนไม่ยอมใคร ถ้าถูกคนอื่นพูดจาหยามเกียรติ ดังเช่น เมื่อคราวที่ขวัญแอบไปได้ยิน
จ้อยกำลังนินทาขวัญในวงสุรารว่า

“ระวังยายขวัญนะพ่อจ้อย ยายนี่มันลอบกินลำคัญหนัก” เจ้าจำเรียนพูดที่เล่นที่จริง

“ฮ่า-พ่อเรียน ก้อผิดไปซี” จ้อยตอบเสียงลั่นๆบอกว่ากำลังหัวเราะฤทธิ์สุรา

“ถ้าฉันกลัวยายขวัญลาถ้อ อีวันนั้นไม่กล้าถีบมันหรือก”

เจ้าขวัญซึ่งสงบฟังอยู่ข้างล่าง แทบจะอดไม่อยู่ก็ดกรามกรอดด้วยโหเส

“เดี๋ยวเถอะยายจ้อย เดี่ยวก็คงรู้หรือกว่ามึงดีหรือกูดี มึงจะมาลักเท่าไหรักข้างหัวมึงเถอะ ถ้าเลือดไม่เจิงพุ่งไปมึง

เรียกกูยายหมาขวัญก็แล้วกัน”

(แปลเก่า. 2510: 340-341)

แม้จะเป็นชายชาตินักเลง แต่ขวัญก็มีจิตใจอ่อนโยน โดยเฉพาะความรักที่ขวัญมีต่อเรียนและตาเรือ
ผู้เป็นพ่อ ดังคำบรรยายสั้นๆ ว่า “เจ้าขวัญพูดไม่ออกกลั่นดานักเลงของมันทำให้คล้ายโมโห ใจคอตื่นตันเมื่อ
เห็นตาเรือพูดโออ่อนและก็เพราะความรักความสงสารเจ้าเรียน...” (แปลเก่า. 2510: 35)

ขวัญเป็นหนุ่มที่บูชาความรัก รักเดียวใจเดียว ทำทุกอย่างเพื่อคนที่ตนรักได้ เช่น ตอนที่เรียนพูด
เป็นเชิงตัดพ้อว่าสักวันขวัญก็คงลืมคำพูดที่เคยบอกรักตนหนักหนา ก็คงเหมือนปลาที่น้ำใหม่มาก็จะไปแหวกว่าย
อยู่ที่ใหม่แล้วลืมน้ำเก่า ขวัญให้คำมั่นสัญญาว่าจะรักเรียนคนเดียว ดังข้อความที่ว่า

“อ้อ-เรียน ก็จริงของแกอยู่บ้างหรือก แต่ใจฉันนะเห็นว่า น้ำใหม่มันก็น้ำเก่า อายน้ำเก่ามันก็ไหลมา
เป็นน้ำใหม่ขึ้นๆลงๆอยู่ในคลองเดียวกันนั่นแหละ เรียนเอ๋ยอย่ากลัวเลย พี่ไม่ไช่ปลารักน้ำอย่างว่าหรือก หัวใจพี่
เติบโต หัวใจพี่ใหญ่อย่างตะเข้รักวัง ถึงน้ำเก่าจะไปใน้ำใหม่มันจะมาหรือน้ำมันจะแห้งจนอดพี่ก็ต้องตายคาวัง เพื่อ
ต้องตายอยู่กับเรียนคนเดียวจริงๆ”

(แปลเก่า. 2510: 17)

ความยึดมั่นในความรักและสัจจาา ขวัญจึงเป็นฝ่ายตัดพ้อเรื่อยเมื่อพบเรื่อยหลังจากที่เรื่อยกลับจาก
บางกอก

“เอื้อ-อีเรื่อยเอ๋ยมึงจะฆ่ากูแท้ กูมาเพราะมึงนัด กูก่อเพราะมึงลวง กูพ้อหามึง กูร้องไห้หามึง
เมื่อน้ำหลากมา กูไฝใจถึงแต่มึง ทั้งหน้าไถหน้าหวานก็ไฝาคอย คอย-อีเรื่อยเอ๋ยมึง ก็คอยมึงจนพันทหน้าเกี่ยวหน้า
ลาน น้ำหลากก็ลตไป ตลิ่งก็แห้งลงแหง ล่าน้ำก็เขินเลน กูยังนึกว่ามึงรักอ้ายขวัญ ไฝหาอ้ายขวัญอยู่ยงเดิม
ถ้ามึงไม่มาบางกะปิคราวนี้แล้ว กูก็คงคิดครวญถึงมึงจนวันตายของกูยงดีกว่า โอ้-เรื่อยต้นไฝเปลี่ยนใบหญ้า
เปลี่ยนสี กิ่งปลาก็ลอกคราบไปแล้วพียงไฝวายรักเจ้าเลย”

(แผลเก่า. 2510: 66)

ตอนที่ขวัญสาบานต่อหน้าศาลเจ้าพ่อไทร ก็เป็นการแสดงความรักของขวัญที่มีต่อเรื่อยได้เป็นอย่างดี
ดังความว่า

“เจ้าประคุณ-ข้าขอให้เจ้าพ่อไทรเป็นพยานด้วย ข้าชื่อนายขวัญ ข้ารักนางเรื่อยหนักหนาปานชีวิต แต่มี
เหตุขัดข้องที่ยังไม่ได้กัน ข้าขอสาบานว่า ข้าจะไม่ยุ่งกับหญิงอื่นเป็นอันขาด ข้าจะรัก ข้าจะรอเจ้าเรื่อยจนกว่าจะ
สมประสงค์หรือชีวิตหาไม่ ถ้า मैंข้าทำผิดคำสาบานที่ว่าไว้นี้ ขอให้ชีวิตข้าเป็นอันตรายต่างๆอย่าแควแล้วเขี้ยว
แควแล้ว ศาตราวุธหอกดาบ อย่าย่นสามวันเจ็ดวันเลย ถ้า मैंข้าตั้งอยู่ในศีลในสัตย์ด้วยความซื่อตรง ขอให้ข้า
ได้อยู่กินกับเจ้าเรื่อยสมใจทั้งชาตินี้และชาติหน้า ศัตรูคิดร้ายขอให้พ่ายแพ้วอดวายไปเถิด”

(แผลเก่า. 2510: 28)

จากตัวอย่างที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า ผู้เขียนได้นำเสนอบุคลิกลักษณะของขวัญให้ผสมผสานมี
ทั้งความแข็งแกร่งและอ่อนโยน จะใช้กำลังทำร้ายต่อเมื่อตนถูกทำร้ายก่อน เช่น การทำร้ายจ้อยด้วยเหตุผลที่
จ้อยยุยงให้พ่อขายเรื่อยมาให้กับคุณนาย ขวัญทำร้ายสมชายเพราะสมชายทำร้ายรอด ซึ่งขวัญรักเหมือนน้องชายที่
คอยช่วยเหลือขวัญให้ได้พบกับเรื่อยตลอด เหตุการณ์เหล่านี้ทำให้ผู้อ่านรู้สึกเห็นใจและเอาใจช่วยให้ขวัญสมหวัง
ในความรักกับเรื่อย

สื่อในรอยไถ

สื่อมีฐานะยากจนมาก แม้แต่ข้าวที่จะให้ลูกเมียกินยังต้องไปยืมคนอื่น เพราะแต่ก่อนสื่อเป็นคนรัก
สนุก ชอบเล่นการพนัน เห็นได้จากบทสนทนาระหว่างสื่อกับบัวเพื่อน ดังความว่า

สื่อถอนหายใจเฮือก “เราจนนี่เพื่อนเอ๋ย, ปากท้องของพี่นะจะอดสัก 4-5 มื้อก็ไม่ใช่ไร แต่เพื่อนต้อง
ให้ลูกกินนม ไม่ใช่มื้อท้องแต่คนเดียว อย่ายึดมั่นเลยเพื่อน มันชั่วของจันเอง จันเองที่ลืมนิด เมื่อพอจะหยิบม
ฉวยกับเขามั่ง ใจมันอยากชิว ก็ต้องทรมาณมันเสียให้เช็ด”

“แต่พี่ต้องใช้แรงทำงาน”

“ก็ถูก” ลีตอบเสียงสั้น เศร้าหัวใจเมื่อนึกถึงปากท้องตัวเอง และลูกเมีย “แต่อย่าหวังที่เลยไม่เป็นไรหรอก พี่จะไถตะให้สิ้นในเร็ววัน แล้วก็ไถแปรและหวานให้เสร็จ เผลอที่เหลือนอกจากนั้นจะไปรับจ้างเขานอื่นถึงไม่ได้เงินจะเป็นกับข้าวก็ยังมี พี่ไม่เอาหรอกถึงเราเคยมีมีศรีสุข แต่ปากท้องของเพื่อนกะอ้ายแดงมันสำคัญ”

(รอยไถและหนามยอกหนามบ่ง. 2521: 33)

บุคลิกลักษณะของลี เป็นชายที่ล่ำสัน ผิวคล้ำ หน้าตาดี นิสัยของลีรักสนุก เป็นนักเลงการพนัน ใจกว้างกับเพื่อนฝูงจนทำให้ตัวเองลำบาก ดังความว่า

เพื่อนท้อแท้หัวใจนัก... นิสัยนักเลงพนันและใจเดิบเลี้ยงเพื่อนนั้นแถมไม่หายจนสิ้นเนื้อประดาตัว เจ้าลีก็มีแต่รูปและรักอย่างเดียว แต่หัวใจสนุกไม่สิ้น พอมีเงินติดตัวก็หลงจนลืมลูกลืมเมียเตลิดไปสนุก...

(รอยไถและหนามยอกหนามบ่ง. 2521: 25-26)

แม้ลีจะมีนิสัยชอบเล่นการพนัน เป็นนักเลง แต่ผู้เขียนก็ได้สร้างนิสัยที่โดดเด่นของลีอีกประการหนึ่งคือ รักลูกและภรรยามาก เช่น ตอนที่กินข้าวมีปลาอยู่แค่ตัวเดียว ลียอมอดแต่เก็บไว้ให้บัวเพื่อนกิน ดังในบทสนทนาระหว่างลากับบัวเพื่อนว่า

“พี่บอกว่ามีปลาอยู่ตัวเดียว แต่เมื่อฉันไปกินตอนดึกปลาที่ยังอยู่เต็มตัวตลอดทาง”

“อ้อ! เท่านั้นเอง” ลีหัวเราะร่วน “พี่กลัวเพื่อนจะหิวลุกขึ้นกินเมื่อตึกถึงได้ไม่กินปลา”

“แล้วกินอะไร?”

“ข้าวเปล่า” ลีตอบหน้าสลด หัวใจนั้นบอกไม่ถูกเป็นประการไร “แต่พี่ก็กินจนอิ่ม น้ำคำเพื่อนที่เตือนให้พี่กินข้าวนั้นแหละ อร่อยเกินกับแกลุ่มอื่นๆ เสียอีก” เมื่อน้ำตาลคลอ ถึงจะรู้ว่าคำเพื่อนประจบประแจง แต่น้ำใจผู้หวังหิวของเมียก็ทำให้เพื่อนใจแห้งเพราะเจ้าไปกินที่หลัง พร้อมด้วยกับที่ผัวหวังไว้ให้

(รอยไถและหนามยอกหนามบ่ง. 2521: 31-32)

ลีเป็นคนที่เกรงใจเมีย แม้ตนเองจะหวาดระแวงก็จะไม่กล้าถามเมีย จนกระทั่งมีโอกาสเหมาะสมจึงจะถาม เห็นได้จากกรณีที่ลีมีฐานะยากจน ทำให้แม่ยายไม่ชอบ และพยายามจะแยกลากับบัวเพื่อนให้ห่างกัน โดยวางแผนจะให้ลูกสาวไปแต่งงานกับอ่อนผู้ที่มีฐานะร่ำรวย ดังความว่า

ลีนั้นชี้เกรงใจเมีย แต่เห็นช่องจะได้พูดถึงความหวาดระแวงในใจที่เก็บไว้นาน ก็ตอบอ้อมอ้อมเหมือนจะเย้าเมียเล่น

“เจ้าผัวมันก่อกวนเพลงวัดโบสถ์ ก็เพราะดีหรอก แต่พอฟังไปมันรำคาญหัวใจฉัน”

“รำคาญบ๊ายอะไร”

ลีหัวเราะไม่สนิท “มันรำคาญนะ แม่เพื่อนเพราะกลอนกล่อมมันไปลงลูกเขยตกยาก แม่ยายก็พราก-อ้ออ้ายฉันนะมันอตระแวงที่จะคิดไปเสียมิได้เท่านั้น ถึงได้ขอให้มันเลิกกล่อม”

(รอยไถและหนามยอกหนามบ่ง. 2521: 8-9)

ลือรักเมียจึงพยายามกลับตัวกลับใจเป็นคนดี เลิกเล่นการพนัน เลิกเป็นนักเลง แต่พอต้องเสียเมียให้คนอื่น ลือก็เกิดเป็นความแค้น อาฆาต และความเป็นนักเลงก็กลับมาอีก ดังความว่า

“พี่ อย่าอาฆาตเขาเลย” ผันห้ามใจคอไม่ดี “เขาไม่รักพี่แล้วก็ต่างคนต่างอยู่ดีกว่า”

“เพื่อนยังรักข้ามาก-ข้ารู้ เพื่อนของข้าถึงจะชั่วไปข้าก็ไม่ทำทรอก แต่อ้ายอ่อนต้องพันให้ละเอียด” มันพูดเน้นคำ “อ้ายพวกกูบแดงลบหน้าข้านัก ข้าเลิกนักเลงโยนดาบเข้าครัวไฟเพราะข้ารักเพื่อนแล้ว ข้าก็จะหันเข้าเป็นนักเลง นี่ข้าก็เสียเพื่อนแล้ว ข้าก็จะหันเข้าเป็นนักเลงล้างมันให้สิ้น ของเป็นเสียละบอกกรงๆ”

(รอยไถและหนามยอกหนามบ่ง. 2521: 81)

นิสัยอีกอย่างหนึ่งของลือคือสร้างความประทับใจให้ผู้อ่าน คือ ความเสียสละ ด้วยความรักที่ลือมีให้บัวเพื่อน ทำให้ลือยอมให้บัวเพื่อนอยู่กับอ่อน เพราะอ่อนน่าจะทำให้ชีวิตของบัวเพื่อนและลูกมีความสุขมากกว่าอยู่กับตน

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่า ผู้เขียนสร้างให้ลือมีฐานะยากจน ชอบเล่นการพนัน ซึ่งทำให้ชีวิตยากจนลง แต่ผู้เขียนก็สร้างให้ลือมีนิสัยที่รักจริง เสียสละทุกอย่างได้เพื่อให้คนรักมีความสุข ซึ่งสร้างความประทับใจให้ผู้อ่านได้เป็นอย่างดี

ขุนในบึงขุนสร้าง

ขุนมีฐานะยากจน แต่เป็นคนขยันขันแข็ง มุ่งทำมาหากินด้วยอาชีพที่สุจริต ไม่ชอบยุ่งกับใคร ไม่สู้คนเมื่อมีใครมารังแกก็จะร้องไห้ เช่น ตอนที่ขุนถูกนายอยู่ทำร้ายแล้วไม่สู้ ทำให้ขาน้องสาวที่อยู่ในเหตุการณ์โมโห จึงต่อว่าขุน ดังในบทสนทนาสั้นๆระหว่างขุนกับขานว่า “ใหญ่กว่าเป็นกงสองกงแล้วไม่สู้คน-หมา ถ้าพี่ขุนไม่สู้ก็ไปเกิดเป็นหมาเสียดีกว่าจะมาเป็นพี่ข้า แผลคิ้วนั้นให้มันเอาไปกินเปล่าๆทำไม เอาคืนซี” (บึงขุนสร้าง.2510: 32)

ถึงแม้นิสัยขุนนั้นจะเป็นคนไม่สู้คน แต่เมื่อถึงยามต้องสู้ก็สู้จนยับตา เช่น ตอนที่ขาน้องสาวของขุนถูกจ้อยผู้เป็นสามีทำร้าย ขุนทนเห็นน้องสาวถูกทำร้ายไม่ได้ จึงเป็นคนกล้าขึ้นมาทันที เพื่อช่วยน้อง ดังความว่า

“ฮะฮะอ้ายจ้อย” ขุนหัวร่อว่า “อ้ายขุนรีจะทำอะไรคนเพราะมันขลาด แต่วันนี้แหละอ้ายขุนจะฆ่าคนแล้วล้างมือเสียให้สิ้นเง้าทั้งลำเจดีย์หัก มาโตตมา เอ้าไม่มากูจุด” ขาดคำมันก็เอื้อมจุดแขนกระชากตัวพ้อจ้อยปลิวมาจากขานห่าง...ไปนรกเถอะอ้ายจ้อยไปกูจะขว้างมึงให้ไปถึงเรือน บอกอ้ายให้คุมพวกยกกันมาอีกก็จะขว้างให้หมด แล้วหัวใจที่พลิกมาสู้คนเพราะเหลือจะทานหยาทานแค้นได้อีก อ้ายขุนก็ขว้างกายนั้นหัวตีนตีหัวมนไปอย่างไม่ไช้มนุษย์ เสียงก็ร้องหลงไปตามร่างพ้อจ้อยที่ผวาล้ม หล่นแล้วเสียงอึกจนกายกระหอนและจะล้มไปอีกยังไม่ตายยังไม่หักคงจะเดินเป็นนักเลงอยู่ได้อีกแล้วตามไปอีกและหัวเอนนักเลงขึ้นแล้วก็เหวี่ยงหัวือ พ้อหล่นก็ไม่กระดิกเลย สุ่มเสียงเงียบสนิท

(บึงขุนสร้าง. 2510: 51-52)

ตอนที่สร้างแก๊งสปรมาทูนด้วยคำพูดที่แรงๆ ก็ทำให้เห็นถึงนิสัยของขุนได้ว่า เมื่อยามที่ครอบ
ข้างที่ขุนรักถูกรังแก ขุนก็ต้องสู้ ดังความว่า

“เอ๊ะ-อีสร้าง มึงหยุดพูดก่อนนา” ขุนชี้หน้าไปเองโดยไม่รู้สึก ใจขาดและอ่อนละมุนมาแต่กำเนิดพลิก
เอียงอย่างบอกไม่ถูก ตาจ้องเบิ่งแล้วริมฝีปากที่ยังห่อเลือดก็ตั้งกรบถลงน้ำเลือดแดง ฮือ หัวใจกูอะไรถึงยังงี้
มันถุยน้ำเลือดแดง ฮือ หัวใจกูอะไรถึงยังงี้ มันถุยเลือดถ่มเลือดแล้วจ้องแม่สร้างจนตะลึง ใจแม่สร้างสั่นตั้ง
เห็นโจรพูดจากน้ำเกิดมาหยกๆมิใช่أيขุน แล้วมันก็หัวเราะคนเดียวก้องไป...แต่ไม่ใช่ซ้ำจะบ้าหรือก พอเอ็งว่า
أيชลาตหนึ่งดูแม่ถูกตบตีข่มเหง เมียถูกมือชายจุดกันไปต่อหน้ามันก็เคืองใจพุ่งขึ้นมาเท่านั้น แต่ว่าอือ-ข้าเกิด
มาจนปานนี้แล้ว เพิ่งจะมีคนมาถาถายเรื่องจากใจพรรคนี้ก็เอ็งนะแหละ แลประหลาดจริงเว่ยสร้าง แต่เกิดมา
จำความได้บ้างเขี้ยว โมโหเมื่อก็มันร้ายจริงๆ”

(บึงขุนสร้าง. 2510: 39-41)

นอกจากนี้ขุนยังเป็นหนุ่มที่บูชาความรัก เช่น ตอนที่สร้างและขุนถูกตามล่า ทั้งสองถูกยิง แต่ขุนก็
ไม่ได้ทิ้งสร้างไว้ ขุนพยายามอุ้มสร้างไปด้วยกัน ถึงแม้จะต้องตายก็ขอให้ได้ตายด้วยกัน จนในที่สุดก็มาติดลม
ทั้งคู่ได้เขียนชื่อไว้บนเลนก่อนตาย เพื่อเป็นพยานความรักของทั้งสอง และเป็นที่มาของชื่อเรื่อง “บึงขุนสร้าง”
ดังความว่า

...ขุนประคองไว้ มานะกล้าของเจ้าขุนกลายเป็นแค่นักแล้ว เมียในมือต้องปิ่นแล้วใครเล่าจะทิ้งเสียแล้ว
มันก็หันจ้องยิง พอหันไปตืดๆ มนุษย์ที่โลกีหล่นจากหลังมาก็คุกหน้าลงร้องซม มันยังอีกซ้ำอีกจนสิ้นกระสุน
ปิ่นแล้วก็ขวางทั้งคว่ากายเมียขึ้นอุ้มบุกเขาพวงหญ้ายิ่งบุกก็ยิ่งเป็นเลนลึก หญ้าที่ขึ้นรกพรางตาไว้ข้างนอก แต่ที่มัน
ลุยมาแล้วนั้นก็กลับเป็นเลน ขุนยังคงอุ้มแม่สร้างเมียรักผู้ครวญถึงชีวิต ำพันถึงความรักและนางขาวอกให้ผิวเจ้า
หนือรอด แต่แม่สร้างไม่รู้เลยว่าที่เจ้าขุนอุ้มแม่สร้างอยู่นั้นหนังกออีกเป็นสองเท่า และกัจมเรื่อยลงไปเพียงเอาดินและ
ส่ายตัวถอนแล้วก็สิ้นมานะ...

“จอบบึงนี้เป็นของเราเถอะสร้าง พี่จะเขียนชื่อพี่ เอ็งก็เขียนชื่อเอ็งติดเลนไว้”

แล้วผิวก็เขียนไปเพียงชื่อที่พอรู้หนังสือ และสร้างสันตหนังสือกว่ากัจมนั่วลงเลน เมื่อเสร็จขุนก็กอด
กายเมียซบหน้า

“สร้างเอ๋ย นี่เรือนตายของเรา”

“ถูกแล้ว” สร้างกอดผิว “มันชื่อบึงขุนสร้าง”

(บึงขุนสร้าง. 2510: 77-79)

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าผู้เขียนได้สร้างตัวละครขุนให้เหมือนปुरुชนทั่วไป ถึงแม้จะซื่อซลาด
แต่โดยสัญชาตญาณของคน เมื่อคนที่รักถูกรังแกหรือถูกข่มเหงมากๆ ก็ต้องลุกขึ้นสู้ เพื่อปกป้องคนรัก

ขุนทองในอ้ายขุนทอง

ผู้เขียนสร้างให้ขุนทองเป็นตัวละครที่ยากจน มีอายุประมาณ 30 ปี เป็นหนุ่มโสด ขยันขันแข็งในการทำงาน ผู้ใหญ่ชอบและวางใจ ดังความว่า

“คนตัวคนเดียว หากอายุจะพ้นคะนองค่อน 30 แต่มันก็ยังเป็นหนุ่มโสดทั้งชีวิตและหัวใจ ยังเป็นอ้ายคนใจเพชรเด็ดเดี่ยวไม่มีคู่ กำลังวังชานั้นเหลือหลาย เนื้อหนาแน่นเป็นกล้ามเนื้อมัดด้วยหางไถ ทั้งดำข้าว ทาน้ำและผ้าฝืน ทั้งย่านลำเภอล้อม ใครๆ รู้หมดว่าเจ้าคนโสดชื่อ เจ้าขุนทอง มั่นวางตัวสมผู้ใหญ่นัก ลูกสาวชาวเสื่อใคร เมื่อพ่อแม่รู้ว่าอยู่อยู่กับเจ้าขุนทอง ก็มักจะวางใจได้ไม่มีข้อครหา แต่ผู้ชายด้วยกันนะแหละ ครั้นกันไปทั้งลำเภอล้อม กระหม่อมจนหัวตุ่ม”

(กระท่อมปลายนา อ้ายขุนทอง. 2538: 20)

แม้ขุนทองจะมีความเป็นผู้ใหญ่ แต่ขุนทองก็เหมือนผู้ชายโสดทั่วไปที่พอได้คู่ก็เกลียดหญิงสาวก็ยอมมีใจหวั่นไหวเป็นธรรมดา เช่น ตอนที่แ้วล้มมากอดขุนทองโดยไม่ได้ตั้งใจ ดังความว่า

“ขุนทองพูดเสียงดูแต่ใจแท้ภายในอกนั้นกระวนกระวายนัก อีแ้วมันสาวแล้ว เพราะอีแ้วมันสาวนี่มันรู้เป็นรำแต่มาประพุดตีผิดผู้หญิงและผู้ใหญ่อย่างเจ้าขุนทองก็ไซ้จะพันหนุ่มไปเมื่อไหร่ ยังโสดยังหนุ่มความรู้สึกก็ยอมผันแปรใกล้อ้อยใกล้น้ำตาล”

(กระท่อมปลายนา อ้ายขุนทอง. 2538: 25)

ขุนทองเป็นคนพูดคำไหนคำนั้น เห็นได้จากการสนทนาระหว่างขุนทองกับแ้ว ดังความว่า

“ช่างหัวมันเถอะวะ แ้ว, เมื่อคนรักมันมี คนซึ่งมันก็ต้องมีทั้งนั้นไม่ว่าใคร แต่ข้านะเรื่อะ เมื่อลงได้ลั่นปากว่าจะมาแล้วก็ต้องมาถึงหัวจะแตกเรียงแผลแตกกะมันตัมที่ละซ้อ้น คำละแผลก็ต้องมา”

(กระท่อมปลายนา อ้ายขุนทอง. 2538: 42)

ผู้หญิงที่ขุนทองชอบนั้นเป็นผู้หญิงเรียบร้อย เห็นได้จากการสนทนาของแ้วกับขุนทอง ดังความว่า

“ที่นี้เองต้องแต่งตัวเป็นผู้หญิงยังงี้แหละ ข้าถึงชอบ อ้ายนุ่งผ้าเพลาะถือดาบปลอมเป็นผู้ชาย ริ้วควบอ้ายเมฆโฉบหัวข้าเลขอย่างเมื่อวานซินะ มันใช้ไม่ได้เลย เออ, แม่แ้ว วันตรุษนี้มันนำเอ็นดู งามลบหน้าสาวอื่นทั้งลำเภอล้อมทีเดียว แ้วเอ๋ย”

(กระท่อมปลายนา อ้ายขุนทอง. 2538: 35)

ขุนทองก็เหมือนผู้ชายทั่วไปที่เมื่อชอบหญิงคนไหนก็พูดจาจีบด้วยคำพูดที่เก๋ก๊อชื่นชม ทำให้ผู้หญิงหลงใหลไปกับคำพูดของขุนทอง เห็นได้จากการบรรยายที่ผู้เขียนกล่าวถึงแ้วหลังจากที่สนทนากับขุนทอง ดังความว่า

“น้ำเสียงน้ำคำของเจ้าหนุ่มโสดลำเภาล่อม สั้นหัวใจแฉ้วระริก ขาหมดเรียวหมดแรงแทบจะยืนทรงไม่ไหวอีก นิสัยชายธรรมดาแท้กำเนิดของเจ้าละลายเพราะคำของมันหมด หัวใจลูกผู้หญิงมาครอบงำแล้วก็นึกเห็นติดตาอยู่ร่าๆว่า เมื่อเย็นวานขึ้นเจ้าล่อมทับมันแกลั้งเซกอดคอก แล้วยั่วเย้าอายขุนทองที่เหมือนกระบือขี่ขี่ในย่านลำเภาล่อม แล่มือนี้เจ้าคนท้าวโสดทำที่ท้าวเกลียดหญิง จะเป็นควายหมดขี่ขี่ กลับกลายมายืนเกี่ยวเจ้าเสียจริงๆ เชียว รีเกี่ยวแพ้วที่มันอุ้มชูหยอกล้อว่าเป็นเด็กๆอยู่เมื่อวานขึ้นนั้นหรือ?”

(กระท่อมปลายนา อ้ายขุนทอง. 2538: 35)

ถึงแม้ว่าขุนทองจะเป็นผู้ใหญ่ที่มีที่ท่าสงบเสงี่ยม แต่ขุนทองก็เป็นเหมือนปูกุขนทั่วไปที่ถ้าใครคิดจะรังแกคนรักก็จะขัดขวางทุกทาง ไม่สนใจว่าสิ่งที่จะถูกหรือผิด ดังความว่า

“เสียงตะโกนเบิ่งๆของเจ้าขุนด้วยฤทธิ์แค้นและหึงสาหมดที่จะนึกเกรงว่าตนผิดล้ามาบนเรือนผู้ใหญ่บ้าน เจ้าคนโสดที่สงบเสงี่ยมเมื่อก่อน กำลังเป็นอ้ายขุนบ่าดีเดียด ลืมโทษผิดสารพัดคิดอยู่แต่ว่า เจ้าแฉ้วจะถูกข่มเหง”

(กระท่อมปลายนา อ้ายขุนทอง. 2538: 57)

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ขุนทองเป็นตัวละครเอกที่เหมือนปูกุขนทั่วไปที่ผู้เขียนสร้างบุคลิกภายนอกให้เป็นหนุ่มรูปร่างงาม มีจิตใจดี ไม่เคยล่วงเกินผู้หญิง แต่ถ้าได้รักใครแล้ว ก็จะไม่ยอมให้ใครมารังแกคนรักของตน แม้ต้องแรกด้วยชีวิตขุนทองก็ยอม แสดงให้เห็นถึงการบูชาความรัก

เอื้องในลำบาง

เอื้องเป็นชายรูปร่างงาม กายสูงสง่า พุดเก่ง มีนิสัยทะเล้น ชอบพูดจาประจบ ประพุดิตตนเป็นโจร โดยใช้ชื่อว่า ขุนหุ่ง ออกติดตามหาแม่ บุคลิกลักษณะภายนอกของเอื้องเห็นได้จากบทบรรยายที่ผู้เขียนบอกผ่านมาทางความคิดของกาหลง ดังความว่า

ถึงหน้ามันจะเป็นคนมีเด้างาม ทั้งกายสูงสง่าพูดประจบเป็นเอก กาหลงไม่ค่อยจะชอบหน้าและนิสัยทะเล้นนัก เพียงยกน้ำมาให้พร้อมด้วยจอกลอยเจ้าเอื้องก็กล่าวคำขอ

“เป็นบุญแก่ข้าเทียว รอดตายเพราะแม่กาหลงจริงเสียด้วย”

“เดี๋ยวจะดำให้ มาแต่ไหนไม่รู้ ปากจะพาตัว เจ็บปาก มันสมชื่อเหมือนควายเอื้องไม่รู้หยุด”

(ลำบาง. 2511: 14-15)

พ่อของเอื้องถูกยิงจนพิการตอนมีโจรมาปล้น ส่วนแม่ถูกโจรจับตัวไป พ่อหนคิดถึงแม่ไม่ไหวจึงตรอมใจตาย ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เอื้องต้องไปเป็นโจร และมีนิสัยอาฆาตกับคนที่ทำกับครอบครัวของเอื้อง เห็นได้จากบทสนทนาที่เอื้องได้พูดกับกาหลงว่า “ข้าไม่กลัวใครหรอกขอให้พบแม่ก็แล้วกัน ถ้ายังได้พบอ้ายมือโจรที่จุดแม่และทำพ่อข้าจนพิการ ก็เห็นจะสับละเอียดแน่” (ลำบาง. 2511: 24)

ถึงแม้เอ็งจะเป็นโจร แต่ก็เป็นที่น่าใจ มีเมตตา และรู้จักคน ดังความว่า

“บอกเถิด ช่วยจริงจังจะได้เมตตาอย่างชื่นใจด้วยกันทุกคน เพราะนั่นถ้าบอกทุกชนแล้วอ้ายเอ็งมันไม่ช่วยก็จงแข่งมันเสียให้ฉิบหาย” สามชีวิตที่จะได้ฟังข่าวมือเดียว ต่างมองหน้ากัน เพิ่งเห็นอ้ายเอ็งเป็นมือแรก แต่เพียงทำคุณด้วยน้ำเพียงทะนานเดียว มันก็รับปากจะแทนคุณอย่างประหลาด

(ล้างบาง. 2511: 45)

“เอาหละนั่น” ผู้เป็นโจรขุนทุบมือฉาดแล้วชี้แจงหนทางและคำสั่งขาด “ไปยี่สิบห้าเท่านั้น อีกสิบคอยอยู่ที่บ้านปลายนาและอย่าทำเขาเป็นอันขาด เขามีคุณให้นำกุ๊กกินเมื่อร้อน เขามีคุณบอกว่าเราจะถูกสกัดเมื่อกลับเมื่อกลับกระห่มราย ฟังใครไม่เชื่อก็ยิงอ้ายขุนทุบเสียก่อน แต่เมื่อไปทำเขาพี่ก็ถือเหมือนเอ็งประหารผู้มีพระคุณแก่ข้า”

(ล้างบาง. 2511: 53)

เพื่อนในคนละถิ่น

เพื่อนเป็นชายรูปร่างที่รูปร่างล่ำสัน แต่งกายสะอาด ใส่ทอง แต่มีนิสัยทะเล้น เพื่อนเป็นโจร แต่ไม่มีใครรู้ว่าเป็นโจร เพราะเพื่อนโกหกกว่าตนเป็นลูกกำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน จนแฟนคนรักของเพื่อนสงสัย เพื่อนจึงต้องบอกความจริงทุกอย่าง ดังความว่า

...ผู้มีอายุได้ลงจากหลังม้ายิ้มแย้ม นุ่งม่วงโจงกระเบนและคาดผ้าไหม ทั้งแหวนทองในนิ้วก็มีประดับประดา 2-3 วง ค่ะเนเรื่อนอายุสัก 40 กว่า ร่างถึงจะสันทล่ำสันก็ดูก็ริยาเป็นผู้ดีนัก แต่หาผู้มีผู้ใดตลอดย่านนี้จะได้เคยรู้จักหรือเห็นหน้าไม่...

(คนละถิ่น. 2510: 9)

...เต็บโตล่ำสัน พระเครื่องร้อยสร้อยคอและนิ้วยังสวมแหวน ทั้งข้อมือยังใส่สร้อยข้อมือเสื้อผ้าสะอาด... ชื่อเสียงมันก็เปรียบหว่าเจ้าเพื่อน แต่สันดานช่างทะเล่ร้ายกาจไม่สมกับรูปร่างและเครื่องทองของที่ประดับตัวเป็นผู้มีเงินเลย

(คนละถิ่น. 2510: 50-52)

“ตั้งใจอยู่เหมือนกันที่จะบอกให้รู้ ช้านี้เสียเพื่อนบ้านจักรศรี ไซ้จะเป็นลูกกำนันผู้ใหญ่บ้านอะไรก็เปล่าหรอก แต่แฝงเอ้ย เมื่อครั้งอ้ายเพื่อนมาสายเมฆ เมื่อโน้นที่สมุนตายเพราะฝีมือเจ้าเปลวและได้พบแม่แฝง ข้าก็จะกลับไปหลงคิดอยู่นานหลายเพลากระทั่งแสร้งแต่งคนให้มาขอ และมาเองจนต้องบาดเจ็บนี้ก็เพราะแฝง” เจ้าแฝงก็ตื่นตื่นใจที่ประสพขุนโจรบันลือชื่ออีกหนึ่ง เพราะไม่คาดจะจริงตามคำเขาถือ โดยสำคัญเสียว่ามันจะแกล้งชื่อหรือไปตั้งฟ้อง แต่เป็นกรรมเจ้าแฝงที่ไม่อาจเลียงรักเจ้าโจรได้ ก็เกิดสงสารตัว

(คนละถิ่น. 2510: 156-157)

เพื่อนก็เหมือนผู้ชายทั่วไปที่พอพบผู้หญิงที่ยั่ววนก็เผลอตัวไปจนลืมคนรักของตน ดังความว่า

“เพื่อนถอนใจใหญ่ แสนแค้นและชิงชังเจ้าโยมาหลายปี จนต้องเตลิดเปิดโปงตามฤทธิ์วิกาลต่างๆ แต่จะยิ่งเอาใจตัวให้ฝันเป็นฝ่ายชนะก็ยิ่งจะพ่ายแพ้อยู่เสมอไป ยิ่งพูดก็ยิ่งเหมือนจะยิ่งบอกพิรุณให้หญิงมันรู้ เลยไม่ยอมพูด แต่จะต้องให้มันรู้ล้านี้เสีย จึงทิ้งกอดทั้งจูบ และก็รู้สึกที่เจ้าโยขยับตัวหัวเราะปร่าๆและรัตตอบ

(คนละถิ่น. 2510: 78)

แม้เพื่อนจะเป็นโจรที่เก่ง ขนาดโจรด้วยกันยังกลัว แต่เพื่อนก็รักแพงมาก ถึงขนาดยอมเลิกเป็นโจร เพราะแพงขอร้อง และรักมิตรสหาย แม้ว่าจะถูกคนเหล่านั้นทรยศ แต่ก็ไม่ได้เอาฆาตและอโหสิกรรมให้ เช่น ตอนที่เปลวกำลังจะตาย ดังความว่า

“ไปสวรรค์เถอะนะ เปลว” เพื่อนหัวใจฝอทันที ยกสองมือเปลวให้จดหน้าผากไหว้พระ แล้วซ้อนหัวขึ้น เกยตัก “อย่าห่วงใครอีกเลยเปลว ลุงพ่อเปลวเขาก็จะนิ่งงำความเสีย ข้าจะขุดสมบัติทำบุญส่งกุศลเอ็ง เออเปลว เปลว พุทธรูปจักรศรีโน่นรำลึกไว้ สิ้นชาติเราแล้วจงอย่าอาฆาตกันอีก” เปลวบิดกายขณะหนึ่งก็ผงะหงาย เลือตายนตักเลือด ซึ่งได้เห็นน้ำใจกันชั่วขณะหนึ่งก็พอได้ตะวันชิงพลบ

(คนละถิ่น. 2510: 217)

ผงในชายสามโบสถ์

ผงเป็นชายหนุ่มที่ยากจน เพราะพ่อติดการพนัน เอาเงินไปจ้มนำ จนทำให้ไม่เหลืออะไรเลย ผงจึงมีนิสัยเกเร และไม่ชอบให้ใครมาหยามทั้งคำพูดและการกระทำ เช่น ตอนที่ถูกทำให้เล่นหมากรุก ใหม่ๆที่รู้ว่าสู้ไม่ได้ แต่ผงก็ยังเล่น เอาเงินที่มีทั้งหมดมาเล่น หวังจะเอาชนะเพราะถ้าแพ้หรือสู้ไม่ได้ก็กลัวจะถูกหยาม จนลืมใช้สติปัญญาไตร่ตรอง ดังความว่า

ผงมันโทสะเล่นชั่วขณะ เมื่อสิ้นโทโสแล้วก็นึกเสียใจที่รับทำกับพ่อเพียร มันรู้ยู่ที่ว่าทำไปเสียก็สู้พ่อเพียรไม่ได้ แต่ปากคนเมื่อล้นไปแล้วก็ต้องทำให้สมคำปาก ฉะนั้นเงิน 30 บาท ที่มันมืออยู่จึงไขออกจากทียบหมด ถึงหากจะแพ้เงิน 30 ยังดีกว่าจะให้ยายเพียรหยามว่าสู้มันไม่ได้...

(ชายสามโบสถ์ คำน้มนม คั่งเผาถ่าน. 2511: 38)

การที่ผงเป็นคนไม่รอบครอบ เชื่อใจคนง่าย และใช้แต่อารมณ์ตัดสินปัญหามากกว่าที่จะใช้สติ จึงทำให้ตกเป็นเหยื่อของคนที่ชอบเอาเปรียบผู้อื่นได้ง่าย เช่น ตอนที่โมโหเจ้าเพียรที่เล่นหมากรุกชนะ แต่เงินตนหมด จึงไปกู่ยืมตาเพลิน ซึ่งวางอุบายกับเพียรไว้ก่อนแล้ว โดยไม่ได้อ่านสัญญาให้ละเอียด เห็นชื่อแล้วก็รับเงินไปเล่นต่อ ดังความว่า

...จึงเป็นอันตกลง แล้วยายเรือนก็จัดใบสัญญาที่เกมีประจำบ้านออกมาให้ผงเซ็นชื่อ แล้วรับเงินซึ่งหนึ่งไป โดยมีได้อ่านให้ละเอียด เพราะเจ้าเพียรเร่งนัก และเห็นยายเรือนเป็นคนกันเอง และเต็มใจให้มันกู้ยืมอย่างเชื่อหน้า มัน จึงมิได้ระแวง ชั่วไม่ทันถึงยาม 2 เงินซึ่งหน้าตักเจ้าผงก็เกลี้ยงไม่เหลือ จึงได้สำนึกว่าชั่วโมโหของมัน ประเดี๋ยวเดียวก็สูญเงินไปร้อยกว่า แม้ผงจะเคยเป็นคนร่ำรวยมาก่อน แต่เดี๋ยวนี้มันก็รู้อยู่แก่ใจดีว่า ทั้งพ่อและ มันกำลังยากจนอยู่มาก หนี้พอกก็ไม่ค่อยแล้วแถมมันทำหนี้ขึ้นอีก...

(ชายสามโบสถ์ คำนำนม คຸ້งเผาถ่าน. 2511: 45)

ผงเป็นลูกกตัญญู เห็นได้จากตอนที่แม่ป่วยหนัก ผงตัดสินใจบวชทดแทนบุญคุณแม่ ดังความว่า

...ความปลื้มปีติจับหัวใจ ผงยังคิดไปว่า หากการบวชเรียนไม่สมหน้าสมตาตามที่คิดไว้ ก็ยังทำให้เกิด กุศลในใจเสียก่อนแล้วเป็นเบื้องต้น สวรรค์หรือนิพพานนั้นไม่ปรารถนาไปถึง หากแต่ขอบวชอันเป็นอุปนิสัยไม่ เสียญาติ ขอบวชเพื่อความปลื้มใจที่จะทดแทนคุณแม่ แม้เพียงกึ่งหนึ่งของราคาน้ำนมและข้าวป้อน นับว่าเป็นคน ขอบวชแต่พอเสียเสียงแ่นตาแม่ว่ามันได้เป็นองค์พระ จะจงแกไปสวรรค์พ่อแก่การ...ผงมันนุ่งห่มแต่ชุดเดียว สำหรับจะค้างวัดคืนนี้แล้ว ตรงไปกราบทำแม่ทั้งหลาย ใจก็หวนรำลึกผูกพันที่จะขอขมาแกซึ่งได้ก้าเกินหรือดื้อ ดิ่งมาตั้งแต่เล็กให้แม่ได้รับลำบาก แล้วก็ไม่วายจะคร่ำครวญเสียน้ำตาจนพระภิกษุคู่สวดต้องร้องตัวมันจากไปแต่ เพลานั้น

(ชายสามโบสถ์ คำนำนม คຸ້งเผาถ่าน. 2511: 102-103)

ถึงแม้จะบวชแต่กิเลสและความโกรธที่ระงับไม่ได้เมื่อมีคนทำร้ายคนที่ผงรักก็ยังคงเหมือนเดิม เช่น ตอนที่ผงบวชแล้วเห็นเหตุการณ์ว่าเรีนถูกทำร้าย ดังความว่า

“เอาทั้งนั้น ฉันขอบอกให้รู้ว่า ฉันตั้งใจบวชด้วยดี แต่เมื่อมันจะไม่ดีไปได้ ฉันก็ไม่อยากจะตีมัน-นะ-เหย้า กำมัน ทุกวันนี้เอาตมาก็ตัวคนเดียว หันหน้าฟังวัดเป็นแมวฟังพระ แต่ถ้าหากหมาบ้านเข้ามารังควานแมวถึง วัดก็ตามที่...สักแล้วก็ได้เพียร ข้าบวชก็จะให้ผีแม่ในหลุมแกดู ผ้าเหลืองได้ทันตาเห็นก่อนตาย และนี่แกก็พันหู พันตาไปแล้วข้าก็อิมใจพอ การที่ข้าบวชให้แม่ทำเดือน และอีกสองเดือนจะออกพรรษา ถ้าเมื่อมึงจะทำละก็ออกจะ แหกพรรษารับทำของมึงเอาใหม่ละ”

(ชายสามโบสถ์ คำนำนม คຸ້งเผาถ่าน. 2511: 138-139)

นอกจากนี้ผงยังเป็นคนบูชาความรัก เมื่อได้รักใครแล้วผงก็จะรักสุดหัวใจ ถึงแม้ว่าคนรักจะตายก็ ขอให้ได้กอดศพก็ยังดี ดังความว่า

...มันต่ำลงไปอีก ทั้งมทั้งความกระตังกันแม่น้ำตอนต้น โพล่พักหายใจแล้วดำดิ่งไปอีก ดำและคันความไปรวดเร็วตามสายน้ำ ที่คิดว่ารีนจะต้องตามไป ยิ่งนานก็ยิ่งสิ้นหวังว่ารีนจะมีจิตใจทนอยู่คนได้ ถึงเพียงศพก็เอาเถิด เพียงศพรีนที่จะมท่าได้ก็ยิ่งจะดี ศพรีนจะเป็นเพื่อนที่เมื่อยามค่าตลอดคืน พอได้กอดเจ้าร้องไห้ ตลิ่งใต้ที่พุ่มศพเจ้านั่งกกกอด ร้องไห้ไปตลอดสว่าง ตลิ่งนั้นพี่จะฝังรีนด้วยมือแท้ของพี่ แล้วจะนอนเฝ้าหลุมรีนร่วมหัวร่วมเมียกันด้วยความคิดคนกับปีศาจอิหยังคนชื่อ...

(ชายสามโบสถ์ คำนำนม คຸ້ງเผาถ่าน. 2511: 451)

เล็บบางในค่านำนม

เล็บบางเป็นหนุ่มรูปร่างสง่า แต่มีเหตุการณ์บังคับให้ต้องไปเป็นโจร เพราะยิงผู้ใหญ่ว่านที่ฆ่าพ่อของเล็บบาง โดยอ้างใช้อำนาจในการเป็นกำนันผู้ใหญ่ว่านแล้วใส่ร้ายว่าพ่อของเล็บบางไปปล้นบ้านจึงต้องยิงตาย ทำให้เล็บบางแค้นใจจึงตามไปฆ่าผู้ใหญ่ว่าน ทางการประกาศจับ ถ้าใครจับเล็บบางได้จะได้รับรางวัลเป็นเงินห้าซังจับเป็นหรือจับตายก็ได้ ดังความว่า

...เจ้าให้ไปด้วยความหลังเมื่อสามปี เล็บบาง โธเอ๋อ, พี่บางที่เขาติดลิ้นบนเพิ่มขึ้นอีกเป็นห้าซัง ไม่เลือกว่าจับเป็นหรือจับตาย พี่บางเมื่อก่อนนั้นร่างสง่ารูปสวย ตั้งแต่ขึ้นเรือนยิงผู้ใหญ่ว่านพอนายกลิ้นแล้ว ด้วยสาเหตุเดิมก็เลยเตลิดไปเป็นเสือ และศพ 2-3 และ 4-5 กระทั่งบัดนี้เหลือจะนับแล้ว...

(ชายสามโบสถ์ คำนำนม คຸ້ງเผาถ่าน. 2511: 458)

“แหวนเอ๋ยใครเล่าจะไม่อยากประพดีเพื่อหาสุข แต่ผิดของพี่มันเหลือจะหนักโทษถึงประหาร ยากจะเข้าหาเขาแต่โดยดี มันก็ต้องตายตามคนอื่นอยู่นั้น หากจะเลิกนั่งอยู่ ข้าวปลาเพียงให้อ้อมท้องนั้นจะเอาที่ไหน เพราะงั้นเลิกของพี่ก็เหลือทางเดียว เมื่อวันสิ้นชีวิตนั้นแหละ อีกประการที่ผิดของพี่ที่มันจะกลายเป็นสาเหตุใหญ่ก็เพราะนายกลิ้น พ่อมันหาความใส่พ่อที่ว่าจะเข้าปล้นแล้วยิงตายเปล่าๆ เพราะเป็นผู้ใหญ่ว่านและพี่มันก็เป็นถึงกำนันใครเหวที่มันเป็นลูกชายจะนั่งดูเขาฆ่าพ่อ ฟุ้งไฟพันเมื่อมีไซของผู้ใหญ่กล่อมพ่อไ้กลิ้น จะไว้วางอำนาจพ่อมันพ่อพี่แลกชีวิตกันคนละศพแล้ว...”

(ชายสามโบสถ์ คำนำนม คຸ້ງเผาถ่าน. 2511: 461)

เล็บบางกลายเป็นคนโหดเหี้ยมฆ่าคนตายจำนวนมาก รวมทั้งพ่อของแหวน โดยเล็บบางไม่รู้ว่าเป็นพ่อของแหวน ทำให้แหวนต้องกำพร้า ดังความว่า

...หากแต่เจ้าแหวนมันกำพร้าพ่อมาเกือบค่อนปี นับแต่เล็บบางเข้าปล้นไฟพันมือแล้วผู้คนต้องเสียชีวิตไปหลาย แม้แต่พ่อของเจ้าแหวนเองที่ออกช่วยกำนัน ต่อแต่นั้นแม่ของเล็บบางเองก็ต้องรับเลี้ยงดูลูกสาวแหวนไว้เลี้ยงลูกเพราะใจสงสาร...แหวนเจ้าพลอยหัวใจลั่นไปอีกคนหนึ่ง สองแขนเสื้อที่เคยกกกอดเจ้าด้วยความรักเมื่อโน้น มือสะอาดที่เซยกางจับแก้มเมื่อก่อน เดียวนี้เป็นมือที่เปื้อนเลือดมนุษย์ สกปรกไปด้วยความโหดร้ายเหลือขอ และชีวิตพ่อตัวเองก็ต้องดับไปเพราะมือมัน...

(ชายสามโบสถ์ คำนำนม คຸ້ງเผาถ่าน. 2511: 470-471)

ก่อนที่จะไปเป็นเสือนั้น บางมีใครรักคือแหวน ซึ่งบางรักมาก แต่พอไปเป็นเสือมารู้ข่าวว่าแหวนกำลังจะแต่งงาน ทำให้เสือบางเปลี่ยนความรักเป็นความแค้น จะเข้าปล้นในวันแต่งงาน และจุดไฟเผาบ้านให้หมด ดังความว่า

...มันฮึดฮัดเมื่อคิดถึงเรื่องเจ้าแหวนกับลูกชายก้านคิดมานะไปทางเรื่องอื่น แค้นเท่านั้นที่สลักหัวใจย้ายบางแหวนรักเมื่อก่อน น้อยหรือเจ้าแหวนปากที่พรำกันเมื่อบอกรักนั้นต่อแหล่ไม่ตรงใจ ฎุเป็นเสือ...ฎุไม่มีผืนดินและชายคาจะให้มันอยู่หาสุข รักของฎุถึงได้สูญไปเพียงฎุหันไฟฟันมืออย่าอยู่กันเลยทั้งอ้ายที่นอนหอนหาสุข! “ฎุจะล้างบาง ฎุจะล้างไฟฟันมือให้เหลือแต่ดินกับชื่อเท่านั้น ขึ้นบ้านไหนฎุจะจุดให้หมด”

(ชายสามโบสถ์ คำนำนม คຸ້ງเผาถ่าน. 2511: 474-475)

ถึงแม้เสือบางจะเป็นเสือที่โหดร้าย แต่ลึกๆของจิตใจแล้วเสือบางไม่ได้อยากทำชั่ว อยากตอบแทนบุญคุณแม่ แต่ไม่มีวัดใดอนุญาตให้คนที่ เป็นเลือบวช ดังความว่า

...จิตใจของเสือบางเมื่อชาล่องนั้นเปลี่ยนจากเสือดุเป็นผู้รู้ผิดรู้ชอบดีทุกประการ เหตุใดเหตุว่าชาวสองพี่น้องเขาบวชนาค มันก็ปลอมเข้าไปเป็นชาวบ้านเพื่อหวังปล้น แต่คำกล่าวทำขวัญที่กล่าวถึงคุณแม่นั้นยังติดอยู่เต็มสองหูเสือบางจับใจซึ่ง ด้วยคำความที่ยังจำได้รวมๆ “พ่อนาคเอ๋ย พระคุณของแม่นั้นเหลือล้นที่จะมากล่าวเมื่อตั้งครรภ์ก็สู้อดเปรี้ยวอดหวานและของเผ็ด เพราะเกรงบุตรในอุทรจะทรนทรายด้วยพิษร้อน สู้ถนอมครรภ์อ่อนมาจนแก่ถ้วนทศมาสได้ 10 เดือน พ่อนาคเอ๋ย...เมื่อพ่อพอจะเคลื่อนพันครรภ์นั้นก็แทบจะปลิดชีพแล้วด้วยพิษปวดปั่นป่วน คลอดแล้วก็ไซ้จะดวงนึ่งทอดพอไว้เมื่อไคร่ ทั้งเหลือบยุ้งรินไรก็ต้อเฝ้าระวังไม่เป็นอันหลับนอน ยามพ้ออ่อนก็ต้องเห่โลมให้หลับ พ่อนาคเอ๋ย...พระคุณของแม่นั้นถ้าจะนับก็เหลือคณนา วันนี้พ้อจะได้บรรพชาเป็นองค์พระท่านได้โปรดท่าน แต่กุศลบวชของพ่อนาคที่จะทดแทนนั้น ยังไม่ถึงกึ่งคำนำนม!” แล้วเสือบางก็ซบหน้าลงฝ่ามือตัวเองร้องไห้มันอยากบวชให้คำนำนมแม่...

(ชายสามโบสถ์ คำนำนม คຸ້ງเผาถ่าน. 2511: 472-473)

เสือบางไม่รู้จะตอบแทนบุญคุณแม่อย่างไร เพราะการเป็นเสือนั้นยากที่จะทำอะไรได้ แม้กระทั่งการ-บวช เสือบางจึงตัดสินใจปลิดชีวิตตัวเอง เพื่อให้แม่ได้ค่าสินบนจากที่ทางการประกาศจับ ดังความว่า

“แม่จ๋า, คำนำนมของแม่” ลื่นคำมือก็ยกปืนเหนียวเข้าอกมันเองบั้งใหญ่ มันชวนไปคุกเขา คนอื่นตะลึงหมด แต่เสือน้ำใจกล้ายังทนพิษปืนคลานไปส่งประกาศสินบนให้แทบเท้าของแม่ทับ

“แม่, ข้าเป็นเสือชั่วช้า คุณอย่างอื่นนั้นทดแทนไม่ได้แล้ว ชีวิตนี้จึงเป็นคำนำนม เสียตายที่สินบนมันน้อยนักเพียง 5 ชั่ง ซาติหน้าขอให้คุณได้เป็นลูกแม่อีก”

(ชายสามโบสถ์ คำนำนม คຸ້ງเผาถ่าน. 2511: 482)

หลวงในกลางเพลิง

หลวงเป็นหนุ่มที่ยากจน ประพฤติดีและเสมอต้นเสมอปลาย ต้องทำงานหนักเพื่อหาเงินมาเลี้ยงแม่และน้อง แต่หลวงถูกกลั่นแกล้งจนต้องกลายเป็นคนชั่ว เป็นนักเลงที่ผู้คนเกรงกลัว ผู้ใหญ่บ้านและกำนันใช้อิทธิพลท้องถิ่นของตนเอง ทำให้หลวงไม่มีทางเลือกอื่นที่จะสู้ได้นอกจากใช้กำลังของตนเองในการต่อสู้ ดังความว่า

“กู้ายหลวงบ้านปะขาวไหนๆก็ถูกผู้ใหญ่บ้านและกำนันประกาศให้เป็นคนชั่วแล้ว กูก็จะขอชั่ว นี้อ้ายนาคนักเลงบ้านระกำ กูยังปลุก-บ้า ใครอีกล่ะจะเข้าฟันกะอ้ายหลวง” คนอื่นในบ้านซึ่งอยู่หลังๆ เมื่อได้ยินมันบอกชื่อก็หลากใจเพราะเจ้านักเลงดีหนุ่มนี้มันเคยเจียบเคยขริมเหมือนจะเลิกนักเลงเก่าก็มามทะเลอุปราชขึ้น จึงต่างก็หันเข้าตีเกาะเกาะไม้้ออ้อ บอกลัญญาแก่ลูกบ้านและบ้างเข้าจุดตะเกียงและคบเพลิงสว่างจ้า...

(กลางเพลิง. 2511: 257)

หลวงเป็นคนที่รักจริง เมื่อได้รักใคร่แล้วก็จะรักมาก บูชาความรัก หลายครั้งที่หลวงได้แสดงให้เห็นว่ารักรำพึงมาก เช่น ตอนที่ได้ออกลารำพึง ความว่า

...เจ้าหลวงก็กำเรีบด้วยรัก แม้จะแสนยากจนลำบากงานอย่างไร แต่ขณะนี้ก็ลืมตลอดแล้ว และกลับมีสิ่งหนึ่งหนึ่งดังเกิดมาเป็นทิพย์คู่หัวใจ ซึ่งจะคบกับนานะงาน มันรับถ้อยคำทุกคำที่จะรักเจ้าตลอดชีพ แม้ว่าจะคอยไปอีกสักนานเท่าไรหรือชั่ววูบก็หัว หรือชั่วนาตาปีนาตอนเงินไปเป็นทุ่งหรือทุ่งลุ่มหลงลงมาเป็นเนื้อนา ก็จะทนรักตลอดไปกว่ากาลช่างหน้าจะสำเร็จ ขอแต่อย่าให้เจ้ารำพึงต้องผิดมันเป็นผู้อื่น จึงเมื่อรักใคร่กันหนักและต่างก็ได้เห็นใจเพราะฟังถ้อยคำรำพันนี้แล้ว ก็กลายเป็นกอดกันสะอื้นสงสารตัว คำนี้ขอยุ่เฉพาะบารมีเจ้าแม่รำพึงผู้เดียวเท่านั้นที่จะดลให้สำเร็จตามวาสนา ซึ่งท่านให้กำเนิดมาคู่แก่กันเมื่อตรุษโน้น....

(กลางเพลิง. 2511: 108)

ตอนที่รำพึงติดอยู่บนบ้าน แล้วไฟไหม้บ้าน หลวงก็ได้สาบานว่าถ้ารำพึงต้องตายหลวงก็จะขอตายตาม แสดงให้เห็นถึงความรักของหลวงที่มีต่อรำพึงได้เป็นอย่างดี ดังความว่า

...เท่านั้นเองก็เป็นทีที่ตระหนักใจว่าสาวจะถูกครอกตายในเพลิงแล้วเป็นแท้ ไช้อัยรำพึงเมียรักอุทิศสาค้อยพีไม่แขวนคอตายแต่จะต้องตายเพราะเพลิงที่เอง ตายเพราะอ้ายฉัตรล่ำมไว้เหมือนมันรู้ล่วงหน้า กูสาบานแล้วหากรำพึงต้องตายด้วยประการใดประการนั้นกูก็จะตายตาม...

(กลางเพลิง. 2511: 283)

วังในโป๊ะล่ม

วังเป็นตัวละครเอกฝ่ายชายที่มีฐานะค่อนข้างดี เพราะเป็นลูกเจ้าของโป๊ะ แต่ไม่ถือตัวและมักจะสงสารคนอื่นเสมอ วังเป็นตัวละครที่ไม่หล่อและชื่อ ใครพูดเล่นด้วยก็มักจะคิดว่าจริง เพราะฉะนั้นจึงถูกผู้หญิงหลอกเสมอ เห็นได้จากบทบรรยายที่ผู้เขียนต้องการให้ผู้อ่านทราบโดยผ่านทางความคิดของลูกเรือที่อยู่กับวัง ดังความว่า

...เจ้าลูกเรือออกสมเพช ถึงเจ้าวังจะร้ายกาจแต่ความดีก็มีมากที่มีถือตัวเป็นลูกเจ้าของมีโง่มีเรือและใจอ่อนขี้สงสารคน เมื่อตกทุกข์แต่กระบวนชายแล้ว แม้เจ้าวังจะเป็นผู้ค่อนข้างมีอัฐมีเงินก็อาภัพนัก ทั้งรูปชั่วและปัญญาทึบ ใครจะพูดเล่นพูดจริงก็มักคิดเสียว่าจริงอยู่ร่ำไป นานจะออกอวนสักครั้งพอกันตา แต่หากพ่อเฒ่าแกมิด่า เจ้าวังก็ชอบหมกอยู่ตามบ่อนเสียวันละหลายๆ เมื่อรักใคร่ก็หลงเสียเกินตัว และยังมีปรากฏว่าหญิงใดจะรักมันจริงสักคนเดียว

(โป๊ะล่อม. 2538: 10)

ผู้เขียนสร้างให้มีบุคลิกลักษณะที่ไม่ค่อยดี เห็นได้จากบุคลิกภายนอก วังเป็นชายหนุ่มที่ไม่หล่อ ซึ่งเห็นได้จากคำพูดของร่วมที่พูดถึงวัง ดังความว่า

“ถึงข้าเด็กข้าก็รู้ว่าไต่กั๊งแกมรักบ้าไปข้างเดียว พี่กลอยเขารักอยู่กะลูกเฒ่าแก่หрок แต่ที่เขาคำดีกะไต่กั๊งก็เพราะปะเหละก้านลไปเรื่อยๆ เท่านั้นเอง และอีกประการหนึ่งก็เก็บไว้เผื่อเลือกแกหрок ถ้าหากพ่อสนเขาไม่ต้องการ สารรูปไต่กั๊งะหรืออย่างพี่กลอยมันคงไม่เอาแน่ถึงพี่ช้อยก็เถอะ เคยด่าเอาบ่อยๆ ไม่ใช่”

(โป๊ะล่อม. 2538: 61-62)

อุปนิสัยของวัง เป็นคนที่ใจร้อน โกรธง่ายหายเร็ว และเป็นคนชอบบ้งอคน ดังคำบรรยายสั้นๆว่า “อุปนิสัยเจ้าของเรือเป็นผู้ใจร้อนจนเฉียว แต่ก็หายง่ายและอารมณ์ดีในเมื่อเสียเปรียบทั้งเป็นผู้จ้อคนง่าย ก็เลยถือหัวเราะด้วยความเสียเปรียบ” (โป๊ะล่อม. 2538: 9)

นอกจากบุคลิกที่ไม่หล่อแล้ว วังยังมีเลิสต์ค้นหาเกี่ยวกับผู้หญิง กลุ่มหลงใหลรูปโฉมที่สวยงาม โดยไม่ศึกษาถึงจิตใจก่อน เช่น ตอนที่ยากได้แสงมาเป็นภรรยา ดังความว่า

“อ้อ” วังพยักอืออือ นึกเค้างามของสาวแสงที่ไม่แพ้เจ้ากลอยเลยเสียแต่ว่าจน ประการหนึ่งมันไม่มีทุกซักร้อนสำหรับเรื่องจะได้เมียจนเลย ขอแต่ให้ได้สวยอายุยังสาวก็แล้วกัน...”

(โป๊ะล่อม. 2538: 78)

นอกจากนี้วังยังคิดว่าเงินสามารถซื้อได้ทุกอย่าง แม้กระทั่งความรัก ดังบทสนทนาสั้นๆว่า “อ้ายวังนี้มันโง่มาหลากหลาย นึกเสียว่าถ้ามีอัฐมีเงินและรักเขาจริงๆแล้ว ก็ต้องได้รักตอบ” (โป๊ะล่อม.2538:45)

“ตามแต่เอ็งจะเห็นสมควรซี ช้อยเอ๋อ” มันตอบเกรงๆ ลูกนั่งตัวตรงเอื้อมไปไต่แคร่หีบหอบเสื้อผ้าล้วนแต่ใหม่มาวางตรงหน้าสาว ควักเงินที่ขอดชายผ้ามาส่งให้ “นี่นะทั้งเสื้อผ้าใหม่ๆ สามล้ารับ เงินเอ็งเอาไว้ใช้ก่อนสักสิบบาทเถอะ เพราะต้องเฒ่าอ้ายพวกเกวียนไปวันนี้เสียหมด อีกวันสองวันก็เห็นจะได้อีก อย่าตกใจเลยวะช้อย พอพนันไปแล้ว อ้ายห้าทกลิบนะข้าเอาที่ไหนก็ได้ นี่เอาไปใช้พลงๆ ก่อน”

(โป๊ะล่อม. 2538: 93-94)

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า วังเป็นตัวละครที่ผู้เขียนสร้างให้มีลักษณะที่ไม่ค่อยดี แต่เป็นตัวละครที่ช่วยดำเนินเรื่องให้สนุกสนาน เหมาะสมกับโครงเรื่อง

กลองในคังเผาถ่าน

กลองเป็นชายหนุ่มที่มีฐานะยากจน มีอาชีพรับจ้างดูแลสวน กลองรักอยู่กับแอบลูกสาวของเจ้าของสวน แต่ถูกพี่ชายของแอบกีดกัน กลั่นแกล้งทุกอย่าง ดังความว่า

...ที่ห้างนอนปลายสวน ยังเหลืออีกชีวิตหนึ่งที่ยังตื่นตาหลับไม่ลง ชีวิตนี้คือเจ้ากลอง ตลอดย่านคังเผาถ่านถึงแม้ใครจะรู้ว่าเจ้ากลองเป็นคนยากจน แต่ก็ไม่วายประหลาดใจที่แม่แอบลูกสาวเจ้าของสวนกลับมารักมาชอบกับเจ้ากลองหนุ่มจนเกิดความผู้ใหญ่มากได้...

(ชายสามโบสถ์ คำนำนม คังเผาถ่าน. 2511: 487)

กลองเป็นคนดี กตัญญูรู้คุณต่อผู้มีพระคุณ ตอนที่แอบถูกจับตัวไป มีคนใส่ร้ายว่ากลองเป็นคนทำกลองได้พิสูจน์ตนเองโดยอาสาจะเป็นคนพาแอบกลับมาให้ได้ แม้รู้ว่ามีอันตรายมากมายรออยู่ข้างหน้า เพราะเป็นการตอบแทนบุญคุณต่อนายจ้างและเป็นการช่วยเหลือหญิงคนที่กลองรักสุดชีวิตไม่ให้อำนาจตกอยู่กับคนไม่ดี ดังความว่า

“...เราก็ไซคนอื่น ถึงว่าเราจะมีเรื่องกินใจกันอยู่ก็เถอะ แต่เวลานี้คังเผาถ่านมันถูกลบเสียดหายหมดแล้ว จันมันหลับคนเดียวเจ้าคงถึงมาหยามได้ ถ้ายังลืมน้ำอ้าปากอยู่แล้ว น้ำในลำปะโดงก็คงจะแดงเกือบเหมือนคาวไม่ได้แน่ จันจะไปครั้งนี้ก็เพื่อว่าแก้สงสัยให้พ่อแหม่มและคนอื่นๆว่า จันบริสุทธิ์แท้เท่านั้น และสงสารแม่แอบที่ จะต้องไปถูกข่มเหง เพราะคนพรรคอย่างเจ้าคง”

(ชายสามโบสถ์ คำนำนม คังเผาถ่าน. 2511: 495)

ความเสียสละของกลองเพื่อคนอื่นมีความสุข แม้ตนเองจะต้องแรกด้วยชีวิต ทำให้ทุกคนระลึกถึงกลองตลอดมา ดังความว่า

...เมื่อนายกลองขาดใจสนิท แอบก็โหมเข้ากอดศพจูบศพเจ้ายอดนักร้องและผัวลับซึ่งระกะไปด้วยแผลทั้งตัว แม่นายแหม่มเองก็อดสงสารไม่ได้ ถ้าว่าคังเผาถ่านไม่มีเสียกลองแล้ว ไหนเลยเจ้าแอบจะเป็นตัวกลับมาได้อีก แต่ชีวิตที่เสียไปของนายกลองก็เป็นเพียงความสุขของผู้อื่นเท่านั้น เมื่อนายแหม่มเพิ่งระลึกถึงความดีของเจ้ากลองได้เมื่อสิ้นใจเป็นผี ก็ชวนเจ้าแอบหมอบที่ปลายเท้า ขอขมาลาโทษผู้ซึ่งความดีของตนไว้ พร้อมด้วยความสุขแก่ผู้อื่นเบื้องหลัง...

(ชายสามโบสถ์ คำนำนม คังเผาถ่าน. 2511: 501)

เพลงในแสนแสน

เพลงเป็นหนุ่มนักเลงที่กำพร้าพ่อแม่ อาศัยอยู่กับลุงและป้า แต่ลุงก็โกงที่นาเพลงไปจนหมด เพลงรักอยู่กับป้า แต่ถูกกีดกัน เพราะพ่อของป้าเห็นว่าเพลงยากจน ไม่มีสมบัติติดตัว ดังความว่า

“พรรคั้นนั้นอย่าเป็นทุกข์เลยแม่ป้าว่า แต่เราช่วยปรึกษากันจะทำยังไงดี ผู้ใหญ่เขาถึงจะยกยอ ขอให้ยอมเห็นนามกับเราละแม่ป้าอย่าเถียง ฉันเองมีนาก็เหมือนไม่มีเพราะพ่อแก่ตายก็มอบให้ลุงดูแล แต่ลุงก็ผิดแล้วผิดเล่าไม่เห็นโอนให้สักที จะไปอยู่ที่อื่นก็ไม่ได้ ตั้งใจว่าเดือน 12 ใกล้เกี่ยวจะขึ้นหนองจอกรับจ้างเขาเกี่ยวข้าวหาเงินพอได้ซื้อผ้าผ่อนของเราถุงมั่ง ที่เหลือจะเก็บประสมประเสไว้สู้ความเพราะทำไงแกงโกงฉันแน่ เมื่อนามันเป็นของเราแล้วนะป้าอย่าเถียง สามสิบไร่ที่สองคนผัวเมียเหลือกินทีเดียว ฉันโอนให้ชื่อป้าให้หมด ถึงท่านกำหนดรู้คงไม่ขัด”

เพลงฟังเพลงพูด ป้าใจค่อยชุ่มชื้น ยังอดนึกสงสารเจ้าชู้รักไม่ได้ กำพร้าทั้งพ่อแลแม่ซ้ายังจะถูกโกง โกง แล้วมันก็คงไม่มีสมบัติติดตัวนอกจากสวิงกับข้องหาปลา...

(แสนแสน. 2512: 12-13)

เพลงเป็นชายหนุ่มที่บูชาความรัก เห็นได้จากคำสาบานต่อหน้าศาลเจ้าขวัญ-เรียม ที่ว่าหากตนผิดคำสาบาน ก็ขอให้ตายเหมือนขวัญ-เรียม ดังความว่า

“พ่อ...สะ! จูบป้าอย่าจะพ้ออ้อม ให้ตกนรกไปเถอะ มันจะตายโหงหรือตายดีก็แล้วแต่ เมื่อตายก็ขอให้โลกันตร์มาสูบไปทีเดียว ทว่าใจมันรักป้าอย่าไปกว่าปาก ถึงเมื่อไม่ตายก็ขอให้ฉิบหายมือนเป็นไปยั้งว่าเถอะ เถอะตัวอย่างก็มีอยู่แล้ว เจ้าแม่แลเจ้าพ่อขวัญนั้นอะไรก็เหมือนฉัน มันเสียคำก็ให้มันตายฉิบหายไปสิเล่า” คำกล่าวที่เน้นแน่แต่ละคำก็มีน้ำหนักเป็นความเต็มใจของลูกผู้ชายที่จะสาบานให้สมกับที่มันรัก นิ่งผู้หญิงนั่งฟังนึกหวาดๆไป คำว่าสาบานนั้นมันจะเป็นลางให้ร้าย”

(แสนแสน. 2512: 8-9)

นอกจากนี้เพลงยังเป็นคนที่บูชาความรัก เพลงรักป้ามาก แม้ว่าป้าจะผิดคำสาบานและไปหมั้นกับคนอื่น แล้ววันหนึ่งก็กลับมาหาเพลงอีกครั้ง เพลงก็ให้อภัยเพราะรักมาก ดังความว่า

“โครธป้า...เออ เจ้าพุดอะไรอย่างนั้นเล่า ป้าอย่าเถียง ถ้าพี่โครธแล้วพี่จะรักจะรอทนทุกข์กินน้ำตาอยู่ทำไมละเจ้า ถ้าว่าน้ำตาพี่มันเป็นทิพย์ เจ้าก็คงจะได้เห็นมันไหลอยู่กลางน้ำแสนแสนที่เราเคยเล่นแน่ ป้าอย่าเถียง เมื่อพี่รู้เจ้ารับหมั้นกะอ้ายชวนแล้วพี่จะย้อนกลับมาสาบานต่อหน้าศาลว่า ถ้าเจ้าตบแต่งเป็นเมียอ้ายชวนวันไหน ก็ต้องเป็นวันนั้นแหละนะแม่ป้า ที่พี่จะเอาหอกสวมอกพี่เองแล้วก็ลงไปตายเสียกลางน้ำเหมือนหงะเจ้าขวัญองค์พยานของเรา แล้วศพพี่มันก็คงจะลอยผ่านเรือชนหมากของเจ้ามั่ง”

(แสนแสน. 2512: 87)

เร่ในเสื้อทุ่ง

เร่เป็นหนุ่มที่ขยัน อายุ 26 ปี ฐานะยากจน รับจ้างทำนาและเลี้ยงควาย โดยปกติเจียบขริ่มพูดจาดี แต่ก็เป็นที่น่าเกลียด ไม่กลัวใคร

...เจ้าพั้นเป็นหนุ่มที่เพิ่งจะรุ่นและนิยมชมชื่นในเรื่องนักร้อง ในเรื่องมีไม้ผีมือของคนที่ไม่กลัวคน และประพฤติเจียบขริ่มของเจ้าและวามันดี จนเจ้าพั้นรักใคร่ดังพี่แท้ๆ จึงเมื่อเรื่องนี้มาเกิดขึ้น เจ้าเด็กหนุ่มก็ใจลั่นด้วยความปีติ พลอยปลื้มและสมแค่นไปด้วย ที่พ่อแม่และพวกเพื่อนเคยมาฟ้องให้มันถูกตีด้วยเรื่องเจ้าเร่ นึกเย้ยหยันว่า คำพ่อสูกพ่อพิพัยกับพวกเพื่อนที่คุยคะนองว่า ทุ่งเมียบหลงเขาจะเป็นเจ้าเป็นใหญ่ จะชมนักร้องเสียให้อยู่ในอำนาจหมดแต่ผู้เดียว เจ้าพั้นเร่ทั้งน้ำใจและผีไม้ผีมือกล้านั้นควรจะเป็นเหนือเป็นเจ้าทุ่งบันลือนามยิ่งกว่าเหล่านักร้องที่คุยอวดกัน...

(เสื้อทุ่ง. 2538: 77)

เร่เป็นคนที่สูงคน ไม่ยอมให้ใครใช้อิทธิพลหรืออำนาจมากดขี่ข่มเหงเด็ดขาด แม้จะต้องแลกด้วยชีวิตเร่ก็ยอม ดังความว่า

“เอ็งนั่นกูสู้” เร่ชูมือสูงรับเท้าที่พูดกับเพื่อนบ้าน “ที่มาทุกๆคนนะข้าบอกให้รู้เสียก่อนว่าอายเร่ต้องสู้ เพราะมันใช้อำนาจกันหนัก เมื่อเมียบหลงมันจะเป็นทุ่งป่าช้าฝังอายเร่ก็ตามวาสนาเข้าไป อีแท้มึงหลบไป”

(เสื้อทุ่ง. 2538: 87)

เร่ต้องกลายเป็นเสื้อที่โหดร้ายเพราะอำนาจของผู้มีอิทธิพลทั้งที่ใจไม่ได้อยากจะเป็นเสื้อจนกระทั่งเข้าพรรษา เร่จึงคิดที่เลิกเป็นเสื้อ ดังความว่า

“เออ-จริงของเอ็ง พี่ที่ลืมเสียสนิทเหมือนใจชั่ว พอเอ็งเตือนถึงได้นึกได้เออ, ตกลง พี่ขอถวายแก่พระท่าน พี่จะไม่ก่อเดือร้อนแก่มนุชย์เลยตลอดพรรษานี้ อือ, จำศีลเสียทีก็ถึงจะเป็นเสื้อก็ใช่หัวใจจะชั่วตลอดไป หรอกแท้เอ๋ย เอ็งวางใจพี่เถอะ...พี่อยากจะเลิกตลอดไปด้วยซ้ำ เบื่อเหลือเกินแท้ อ้ายเล็กก็อดตาย ครั้นประพฤติเล่า ก็เสียไปยังนี้แหละ อือ เป็นเสื้อจำศีลเสียทีก็ดี-หมดพุดแล้วพี่อยากจะหลบๆไปวัด พอได้ยินเสียงพระท่านให้ศีลไว้รักษาใจมั่งก็จันใจ”

(เสื้อทุ่ง. 2538: 105-106)

แฝงในเกวียนหัก

แฝงเป็นหนุ่มฐานะยากจน มีนิสัยเกเร ไม่ยอมใคร และเป็นนักร้องตามนิสัยของหนุ่มชนบท ดังบทสนทนาระหว่างซิ่นกับบรองพี่ชายของเร่ที่ว่า “ถ้าอ้ายแฝงรักนางผาดละก็อย่าไม่ถูก คนอย่างอ้ายแฝงนี่ใครจะจะไปเห็นงามกะมัน อับริยต์ตลอดบาง ซ้าเกเรก็เป็นทีหนึ่ง” (เกวียนหัก. 2538: 12)

นิสัยนักร้องของแฝง ผู้เขียนได้ทำให้ผู้อ่านทราบผ่านบทสนทนาของตัวละครระหว่างแฝงกับผู้ที่มีอิทธิพลในท้องถิ่น ดังความว่า

“อายซึน” แฝงชี้หน้าทั้งๆที่เจ้าเพื่อนแต่ก่อนถือดาบ “เนาะ-กูก็อายุปานนี้ยี่สิบหกแล้วมึงอายอ่อนๆอยู่ วานซึนนะ ทำไมต้องมาสอนมาเตือนกัน พ่อกูคนเดียวเท่านั้นที่จะยอมให้เตือน ถ้านอกนั้นอย่าเลือก พูดแล้วก็ พูดเสียให้หมด ทุกวันนี้ก็ตัวคนเดียวเชิญเวียเชิญ เมื่อไหร่เมื่อนั้นเซียว ถ้ารักจะชมเทงกันละก็”

“ซ้าก็เชิญเหมือนกัน” พ่อซึนตอบอ่อยๆ หากมานะลูกผู้ชายและรักหน้าชายก็ฝันยิ้มแย้ม “ซ้าก็ไม่ ประหลาดอะไรเหมือนกัน”

“เออ-ทั้งนั้นแหละ ทั้งนาสรวงนี้แหละเมื่อใครเห็นอายแฝงซัวก็ตักยิงเอาเถอะ กูรับทั้งนั้น”

“เป็นคนคนไปเวียแฝง” พ่อรองให้สติ “เอ็งทำไมเลือกยั้งนี้จะลบนักเลงคนอื่นเขาไปเสียหมด”

“เหลือโมโหที่อ้างอำนาจและวางท่า เพราะคบกับนักเลงดี” เลือดที่ผุดปุ่ดก็แทบจะเปลี่ยนเป็นพาล

“ใครละวะนักเลง?” มั่นยื่นหน้าเข้าถามแล้วโบกมือให้ไปเอาตัว “เออ-กูก็อยากจะรู้จักนักเวีย อัยคน ที่ว่าเป็นนักเลงทุ่งสรวงนะ ไปลุงมือมาดูหน้า รึยูให้เตอะอายแฝงสักหน่อยเถอะ เอาละ-กูทำมิ่งสิ้นทั้งหมด พูดจั่ง แหละฟังเอา”

(เกวียนหัก. 2538: 46)

แต่แฝงก็เป็นคนที่รักใคร่รักจริง และรักมาก บุษาคามรัก ถ้าใครคิดจะมาแย่งคนรักไปก็ต้องแลก ด้วยชีวิตของแฝงก่อน เห็นได้จากบทสนทนาที่แฝงได้พูดกับเรียงในตอนที่เรียงทำเรื่องที่เรียงซ้าหัก แต่แฝงก็ไม่ทิ้งสู้อุ้มเรียงไปด้วย ดังความว่า

“เจ้าพ่อ-เป็นพยานด้วยซี-ถ้าซ้าทั้งอีเรียงนี้เพราะมันพิการซ้าหักก็เพราะเกวียนล้มหน้าศาลนี่ก็ให้ซ้าฉิบหาย เถิด ให้ซ้าตายโงงเสียยิ่งกว่าอีเรียงต้องตายซ้าหัก”

แฝงให้เจ้าผินจับมาแล้วก็เหยียบไหลเจ้าเทียบก้าวขึ้นหนึ่ง สายเชือกบังเหียนนั้นให้แม่เรียงถือไปเอง และ สองขามันอุ้มแม่เรียงหันอายไผ่ลัดดงแยกออกไปกระทุ่ด่าน บ้านเกิดที่มันต้องจากมาแต่เล็กกับพ่อแอบ แต่ ชีวิตของพ่อแอบต้องทิ้งสู้อยู่ที่นาสรวงโน้นและชีวิตใหม่ที่จะคู่ทุกข์เมื่อคิดถึงพ่อแอบก็คือสาวแม่เรียงผู้พิการที่ จะต้องอยู่เย้าอยู่นาเป็นเพื่อนทุกข์มันตลอดไป

(เกวียนหัก. 2538: 68-69)

นอกจากนี้บทสนทนายระหว่างแฝงกับเรียง ก็แสดงให้เห็นถึงความรักที่แฝงมีต่อเรียงได้เช่นกัน ดังความว่า

“พี่ตื่นเมื่อรุ่งก็ใจหาย” แฝงต่อคำแล้วก็เผยใจที่ซ่อนไว้บอกไปอีก “เรียงเอ๋ย ในกายตัวของเอ็งนี้ที่ ถานอมทุกแห่งตั้งแต่ปลายนิ้วที่เหยียบดิน ไปตลอดผมทุกเส้นถึงพี่จะจูบซ้าสักร้อยหน แล้วใครมาขอซ้อแห่งละพัน เส้นละซั้งพี่ก็จะไม่ขายมันเลย พี่จะขอเก็บไว้ทุนหัวใจของพี่เองจนสิ้นชีวิต ยังจะนึกว่าแพงกว่าสักร้อยเท่าที่ซ้าขย”

(เกวียนหัก. 2538: 40)

รุ่งในสินในน้ำ

รุ่งเป็นชายหนุ่มที่ยากจน หาเช้ากินค่ำ มีอาชีพงมของใต้ทะเลขายเพื่อเลี้ยงแม่ที่ป่วย ไม่ค่อยมีใครคบ เพราะรังเกียจว่ายากจน ห่างจากการงมของใต้ทะเลก็จะไปรับจ้างขึ้นตาล ถ้าวันใดที่รุ่งหยุดแม่ก็จะไม่มีข้าวกิน และทำให้อาการป่วยทรุดลง

รุ่งมันนอนมือจับคางเขยให้หน้าเห็นกันถนัด “ทั้งเกาะระย้านี้ ก็มีอยู่แต่ครอบครัวอาพะยอมกะเจ้าแปลงเท่านั้น แต่ทุกคนเขาก็คงไม่คิดจะอยากคบหากับพี่เสียเลย วันหนึ่งถ้าไม่เห็นหน้าเอ็ง พี่ก็ไม่ได้พูดกับใครอีกนอกไปกว่าแม่”

หากให้รุ่งรู้แล้วเพลานี้ มันจะเกิดยากใจ จะเกิดทุกข์เกินควร จะสิ้นแรงขึ้นตาลหรือดำหอยแลกข้าวไปสู่วแม่กิน ถ้าหากแม่ของรุ่งอดกินแต่เพียงมือเดียว ไข่ที่เจิบหนกอยู่นั้นเล่าก็คงจะไม่รอชีวิตแก่ให้ไปได้อีก

(สินในน้ำ. 2538: 6-7)

“พี่ก็เป็นซัดหрокเอ็งเอ๊ย ทรัพย์ที่อยู่ยอดตาลสูงต้องปีนมาเลี้ยงปากเป็นมือเช้า สินที่จะแรกให้อิ่มท้องในมือเอ็งนั้น ก็ต้องดำไปหาเอาในน้ำเขียวโน้น แต่ก็ทั้งตาลอกเป็นทรัพย์แผ่นดิน เนื้อหอยหรือต้นไม้ก็ปลิงหาสมบัติทะเลนั้น ก็แทบจะไม่พอเลี้ยงปากเลี้ยงทั้งสองมือ...”

(สินในน้ำ. 2538: 8)

แม้ว่ารุ่งจะยากจน แต่ก็เป็นคนที่มีบุคลิกความรัก เมื่อหญิงคนรักกระแวงในตัวของรุ่ง เขาจึงใช้วิธีสาบานตนเพื่อให้คนรักเชื่อใจและมั่นใจในตัวเขา ดังความว่า

“...ก็เมื่อเอ็งยังสงสัยลมปากที่ว่ามันจะบันเท็จขึ้นลงเอ็งเล่า ก็ขออย่าให้ข้าหามาพอกพอกท้องเลยทุกๆมือ ให้มันเซ็ดไปเสียยิ่งกว่าซัดอยู่เดี๋ยวนี้ แนะเฮ้ย กระถิน ถ้ายังไม่เป็นที่เชื่อใจเอ็งอยู่อีก ตัวของอ้ายรุ่งนี้จะล้นปากไว้ดีกว่า มือเช้าเมื่อขึ้นตาลก็ขอให้แม่ลมแม่พายุ เขาตีให้พลัดลงมาตาย น้ำเมื่อมีดและคลื่นทะเลงัดอายุข้าเสียเถอะ ฉลามและปลาทั้งสัตว์น้ำอื่นก็ให้มันเป็นศัตรูอ้ายรุ่งเสียทุกๆตัว นี่แหละสมบัติปากของข้า เอ็งจำใส่หัวใจไว้เถอะกระถิน”

(สินในน้ำ. 2538: 8)

นอกจากนี้รุ่งยังเป็นคนที่มั่นใจเป็นลูกผู้ชาย เมื่อหญิงคนรักไปเป็นเมียคนอื่น แล้วกลับมาขอโทษในความผิด แม้รุ่งจะโกรธแค้นสักเพียงใด แต่ก็ยกยี้ให้ และปรารถนาจะให้หญิงคนรักมีความสุข ดังความว่า

น้ำตาอุ่นที่เสมอแก้มก็ตกลงหลังเท้า ถึงจะเจ็บแสบและซ้ำหัวใจเพียงไหน น้ำตาหญิงและความหลังที่มา
 รับผิดชอบนั้น น้ำใจรุ่งก็เหมือนไขกอดอยู่ด้วยน้ำตาสาว ชั่วดีก็เคยได้เสียกันด้วยรักแท้ กระถินเคยทำคุณแก่ชีวิตให้นาง
 เพื่อนไปส่งข่าว หาไม้ซีพเจ้ารุ่งก็คงจะสูญอยู่ในปากอวนสิ้นชีวิตอย่างปลา แล้วจับสองแขนไม่สนิทสนมเหมือน
 ก่อน “อย่ากระถิน ผัวเอ็งมี อย่าทำยุ่งงักงัก เขาเห็นเขาจะหมองน้ำใจเสียเปล่า นิ่งขึ้นเถอะ เออนิ่งขึ้น”
 เมื่อกระถินนยหน้าขึ้นก็กลับเห็นน้ำตารุ่ง เสียงพูดมันสิ้นและห่างออกไป

“เอ็งอยู่จุงดีเถอะกระถิน บุญข้ามันมีอยู่แค่เพียงกำหนดที่ระย้า เอ็งอย่าร้องให้ลิซี เอ็งรักพี่เอ็งต้องมีเขา
 แต่พี่เดียว...”

(ลินในหน้า. 2538: 359)

รอนในศาลเพียงตา

รอนมีฐานะยากจน ต้องจำคุกเพราะถูกผู้มีอิทธิพลกลั่นแกล้ง พอออกจากคุกมาก็พบว่าแม่ตาย รอนคิด
 ว่าแม่ตายเพราะทุกข์ใจที่รอนติดคุก เห็นได้จากบทสนทนาระหว่างรอนกับเพื่อนเก่า ดังความว่า

“แม่รื้อแกก็ไม่น่าจะตายได้เลย แกกลับจากเยี่ยมพี่รอนเมื่อคราวนั้นแล้วก็ล้มเจ็บเป็นไข้ ลุงสวนที่แกรับ
 จำนำที่นาที่ไปรับหอมมา แต่ก็ยังรักษาที่กลับหนัก อยู่ได้สักครึ่งเดือนก็ตาย ศพนั้นพวกเราช่วยกันเอาไปฝังไว้
 วัดไร่ เดี่ยวนี้ยังไม่ได้เผาเลย”

“พุทโธซ้ำ แม่รื้อตายเพราะทุกข์เรื่องข้าติด และต้องเสียที่ไรที่นาเป็นแน่ สาธุ-อ้ายใครมันซัดความทุกข์
 ขอให้ทุกข์นี้ตอบมันเถิด”

(ศาลเพียงตา. 2513: 6)

รอนต้องแค้นใจมากขึ้นเมื่อรู้ว่าความจริงแม่ตายเพราะอะไร ผู้เขียนจึงใช้ความคับแค้นใจให้เป็นปม
 ปัญหาที่ตัวละครต้องหาทางแก้ปมปัญหาให้ได้ ดังความว่า

“...พี่น้องนี้แหละเขาเป็นคนไปตามหอมมาเป็นหน้าชายเขา หมออำแก้วอำริ้วถูกคุณอะไรไม่ทราบ ก็ไปทำ
 พิธีกันปลายป่า ห้ามเอาอำริ้วแกไป เขาว่าตรงปลุกศาลเพียงตาและพิธีรักษา พอหมอกลับรุ่งขึ้นอำริ้วก็พูดไม่ได้
 อีก รุ่งเดียวแกก็ตาย จริงเท็จก็ไม่ทราบ เขาว่าอำริ้วกินยาสั่ง”

รอนิ่งอั้นน้ำตาคลอๆ สลดใจสงสารแม่ซึ่งต้องตายโดยมิเป็นการสมควรเลย อ้ายรอนมีอยู่เสียคนเดียวเท่านั้น
 แม่เชื่อต้องปบนี้ถึงชีวิต ตลอดจนสมบัติในเรือนและไร่นาวิชาศหมด พิโธ-อ้ายอั้น แค่เพียงรักษาด้วยเรื่อง
 ผู้หญิงคนหนึ่งและทางพวกพ้องนักเลงก็ประหารอ้ายรอนเสียเกือบจะเปรียบด้วยเดรัจฉาน ในคุกเกือบ 6 ปี แม่
 ลื่นซีพด้วยหอมพวกมันลวงให้พันตาคน ที่แท้อ้ายอั้นหาใช้หอมจริงมิได้ และอย่างไรตาสวนคนรับจำนำนี้ก็ต่อ
 อีกคนหนึ่งที่อยู่เห็น บ่า-ทั้งทุ่งไร่นั้นแหละมันล้างอ้ายรอน”

(ศาลเพียงตา. 2513: 62)

รอมินีสัยเป็นนักเลง เมื่อใครทำอะไรกับรอไว้จะได้รับในสิ่งที่ทำ ดังความว่า

“อ้าว,แล้วเล่นมาให้แก้ทำไมเล่า ฮี้อาเวียอ้ายอำนาจบาตรใหญ่นะเขาเลิกกันแล้ว จับอ้ายรอใส่คุกเสีย จนเรือนขานหายหมด ก็พอจะเป็นปัญญาทำให้รู้สันดานคนต่อไป เนอะอา-ลุงกำนัน ข้าแน่ซี้เกียจจะต่อความยึด ความยาวจะบอกให้ฟัง อ้ายรอลดปีลดเดือน นี้ออกมาด้วยบริสุทธิ์ แต่ถ้าเมื่อไม่เชื่อจะจับกันแล้ว กูสู้ละก็จะ เจ็บเปล่าไปด้วยกัน ข้าไม่ยอมเป็นจำเลยหรอกที่นี่ หรือว่าไหนๆมาแล้วจะอายุลูกบ้านก็ปล่อยนักเลง และอ้าย คนที่เขาเรียกว่าเสือโตดมาฟันกันเล่นก็ได้ แต่ถ้าจะจับจริงๆก็คงมีวันได้จับ เอาไว้เมื่อข้าปล้นก็แล้วกัน”

“สักเมื่อไหร่จะปล้น”

“อ่าวเร็วๆนี้แหละอ้ายแถบ” รอซี้ดาบและผลุดยีนโตดจากแคร่ เพราะปากเจ้าแถบพยานเอกปรักปรำมัน จนต้องพลัดถิ่นฐานไปเป็นโทษ เสียไร่นาและแม่รักต้องตายจาก ก็ตอบเต็มแค่น

“ไม่ข้าหรืออ้ายแถบ มึงจะคอยจับขี้ริ้ว จะบอกให้อ้อ, มึงฟัง กำนันผู้ใหญ่บ้านและนักล่านักเลง ฟังไว้ ซี้วะ ฟุ้งนี้กูจะออกสืบให้หมด ถ้ารู้ว่าผากระดานเรือนอ้ายรอไปตีเป็นฝาเรือนไหนสักแผ่นหนึ่ง กูจะจัดเอามาคืน ถ้าไม่คืนนั้นแหละอ้ายรอไม่ปล้นก็เป็นหมา เพราะเป็นคนดีมันยังปรักปรำกันเสียว่าเป็นหัวหน้าปล้น ที่นี้ก็ปล้น กินละ คอยจับกันเถอะ”

(ศาลเพียงตา. 2513: 28-29)

รอมิคนรักคือกำไล แต่บางเวลารอก็ยังมิใจโลเล หลุ่มหลงในคนรักเก่า แต่ก็ก็เป็นเพียงอารมณ์ชั่ววูบ เพราะคนที่รอรักมากที่สุดคือกำไล ดังความว่า

“...เอาละกูจะลองตีอ้ายอันทุกสถานทุกเหลี่ยม ถ้ากำไลต้องตกไปเป็นเมียอ้ายอันอีกคนหนึ่ง ก็ขอให้ เรียกอ้ายมารอ ถ้าจะติดคุกกันอีกครั้งหนึ่งก็ไม่ออกละ...เองช่วยกำไลมันสักคำหนึ่งได้ไหมว่าข้าคิดถึงนัก อ้าย รอจะช่วย ถึงจะต้องเข้าคุกหรือต้องประหารก็ยอมแล้ว ขอให้ได้แค่นอ้ายอันให้สุมใจเถิด”

ใจเจ้าคนหนุ่มก็เกิดปั่นป่วนรวนเร แม่สร้อยมันถ่านไฟเก่า ถึงจะดับไปนานก็ไม่นานจนสร้อยแก่ไม่สวย ซ้ำยังกลับสวยเมื่อมีลูก เพราะมันกิริยาผู้ใหญ่ และมีแต่แสงอนประการเดียว

(ศาลเพียงตา. 2513: 111-112)

“กูจำจนตาย เอะกำไลเอ๊ย แม้ปากอ้ายรอจะไม่ขลังศักดิ์สิทธิ์ก็ขอพูดสักคำเถอะว่า แม้ตาลห้าต้นใน เนื้อนาเก่ามันให้สังเกตเองว่าแห้งเฉาหรือโค่นตายไปกูก็เห็นจะไม่รอด ขอพูดไว้ยังงี้ถึงจริงไม่จริงเพื่อนตาลก็คงเป็น เพื่อนเอ็งนะกำไลนะ เออเอ็งจงอยู่จำเรี่ยวคอยอ้ายรออีกครั้งหนึ่งเถอะ พี่ไปละ”

(ศาลเพียงตา. 2513: 199)

ผงในกระท่อมปลายนา

ผงเป็นหนุ่มที่ยากจนเพราะการพนัน รักลูกและภรรยามาก พออยู่กับลำภูก็เลิกเป็นนักเลง แต่ก็ ยังยากจนอยู่ ชาวที่จะกินยังต้องไปเอาที่บ้านแม่ยายทุกวัน ผู้เขียนได้บรรยายถึงความยากจนและความรัก ครอบครัวยุคของผงไว้ว่า

ฝนลงเม็ดเรื่อยๆถูกหลังแสบผิวเนื้อและทำท่าอยู่ว่าจะหลงงูใหญ่ ในชั่วอึดใจตะวันก็ชิงพลบ หากฝนจึกลงมาอีก ก็ต้องมีตถึงได้จุดตะเกียงแน่ เจ้าผงมองไปรอบๆทุ่ง แล้วพุ่งไปทิศข้างหน้าปลายนาของตาเพียงลู่ข้างเมีย อันเป็นที่อาศัย และมันปลุกกระท่อมหับพร้อมสุขอยู่กับเจ้าลำภูและเจ้าลูกชาย 4 ขวบ ซ่างพูดของมันอยู่ปลายเขต แม้ว่าแผลเขี้ยวของอ้ายจูดจะยังเลือดไหลซึม และเขาแข่งซัดไปจนเดินกะเผลกก็จริงครั้งนี้ว่าเจ้าแดงจะต้องคอยข่าวสารในหอไปกินแล้วก็ร้อนใจ กระทั่งฝนพายุพัดอ้อมอีก แล้วก็พัดตุ้มๆมารอบทิศป่วนวนเหมือนทุ่งจะเป็นบ้ากระท่อมน้อยนิดหนอยของมันที่เห็นอยู่ลึบๆเหมือนจะกระเด็นกิ้งตามพายุ แล้วเจ้าผงขาล่าลูกกาทที่มีลูกแต่ยังหนุ่ม ก็ออกหื้อวิ่งโขยกดั่งม้าซาเจ็บ

(กระท่อมปลายนา. 2538: 6)

ด้วยความรักที่มีต่อลูกเมีย ผงจึงเลิกเป็นนักเลง แต่พอลำภูหญิงคนรักหนีตามชายอื่นไป จากความรักก็กลายเป็นความแค้น จึงกลับมาเป็นนักเลงอีก ดังความว่า

เจ้าผงทั้งท่ายไว้ คิดแค้นจนแทบน้ำตาจะเป็นเลือด สันดานและนิสัยนักเลงร้ายที่มันละลายแล้วตั้ง 4-5 ปี เพราะเห็นแก่เจ้าแดงและแม่ลำภูก็หันกลับมาอีก แล้วพูดให้ได้ยินทุกๆคนว่า “จะเข้าคุกเข้าตารางหรือถูกตัดหัวเสีย ตามเถอะ เมื่อพบว่าเจ้าแม่นแล้วก็ต้องถอดชีวิตกันจนได้”

(กระท่อมปลายนา. 2538: 14)

ภุทินในลมตะเภา

ภุทินมีฐานะยากจนเพราะชอบดื่มสุรา มีอาชีพเป็นชาวประมง ทรหดอดทน แต่ชอบใช้อารมณ์และความรุนแรง จึงไม่ค่อยมีคนชอบ ดังความว่า

“พูดไรก็พูดแล้ว แต่หัวใจขำมันบ่าบยังงไม่รู้จักอยากให้อ้ายภุทินตายโหงเสียจริงๆ และคนอื่นก็คงคิดอยากให้อ้ายภุทินมันตายโหงเสียจริงๆและคนอื่นก็คงคิดอย่างซ้ำนี้อีกมากทีเดียว”

“เอ็งพูดเหมือนใจเขี้ยวกำป่น” เจ้าแพรวเพ็งได้คิด แล้วความร้ายกาจหยาบคายและสีหน้าของไต้ก๋งฉลอมที่ชื่อภุทินก็ปรากฏขึ้นในความมืด

“มันช่างกวนโลกกวนคนเหลือเกิน และที่ช่างจะไม่ไม่มีใครจะคิดช่วยกันกดมันลงทะเลเสียสักทีเลย ครั้นจะนึกแข่งให้มันแตกก็เกรงไปถึงคนอื่น”

“ไม่มีใครจะไปวากกล่าวด้วยความเกรงความพาลของมัน แต่ข้าก็เล่าให้พี่ตวงเขาฟังว่าดูถูกข่มเหงข้าอย่างนี้แหละ แล้วที่มันคงอาฆาตเอ็งละซี”

(ลมตะเภา. 2538: 6-7)

นิสัยนักเลงบ้าอำนาจ และเจ้าชู้ เวลาเมามาชอบทำร้ายภรรยา ทำให้ดวงผู้เป็นภรรยาทนไม่ได้ ต้องหนีไปอยู่ที่อื่น ตอนทำภุทินสำนึกผิด

ไต่กั่มันหน้าหทัยอายุเรือนสามสิบเศษ เป็นคนมีทั้งลูกทั้งเมีย เป็นคนร้ายทรหดด้วยน้ำใจ จนเป็นที่ชัง และเกรงขาศดแก่เพื่อนบ้านเพื่อนเรือ แต่ทุกอย่างทั้งดีทั้งร้ายหรือวิวาทก็เป็นสิ่งสนุกแก่เจ้ากู

(ลมตะเภา. 2538: 9)

ลูกเรือของภูทิวรู้สึกราวใจหาย เพราะกำเนิดลูกผู้ชาย จึงกระซิบถามค่อยๆ

“ตามซู้?”

“ไม่รู้เลย” แพรวก็ตอบค่อยเช่นกัน “แต่เห็นจะไม่ได้เลย เพราะพี่ดวงใใครๆก็เคยเห็นแก่มาว่าแสนดี แต่เกิดเวรของแกเองที่ได้กะผิวหทัยเข้าถึงลำปาก ถูกหุบถูกตืออยู่เสมอเลยต้องหนีเปิด”

(ลมตะเภา. 2538: 28)

มันว่า “สองเอ๋ย! ที่เอ็งบอกเอ็งเล่าก็เหมือนเอ็งทำคุณแก่ข้า เนะเจ้าสองข้าจะพูดให้ฟัง อายุอัยหิณะมันสามสิบสี่สามสิบห้าอย่างเข้าแล้ว...ข้าซู้ซู้ ตลอดหาดบ้านแหลมของเราที่อัยหิณะก็สำนึกมานานว่าเขาเกลียดกันสิ้นทุกคน อัยเอาถึงอันเลยเอ็งก็เกลียดข้า ยิ่งลูกยิ่งเมียแล้วมันก็เกลียดข้าหนักกว่าคนอื่น และก็ถูกของขาของมัน แต่หากใครมันรู้จักใจข้าสักนิดก็จะเห็นใจ เอ็งก็เออะวะสองนะวันจะมีลูกเมียก็ตรงดูเออะเพื่อน ใครละเว้ยจะไม่เคืองที่เมียมันทำกลับลมคมนัยกะผิว เพื่อนบ้านมันก็สุมหัวคอยสมน้ำหน้า กูจะนั่งพินอบพิเทามันไปทำไม น้องเอ๋ยอัยสองใครอื่นมันเห็นอัยภูเหมือนยาขม แต่ไม่รู้ว่ายายขมมันมีคุณหรือก ะ...อัยว่องนะรีจะไม่รู้เสีย กระมัง กูทิ้งเกาะร่ามานะก็เพราะอยากจะเป็นคนดีมีงหรือก เฮอ...” แล้วเจ้าภูทิวก็ถอนใจเหมือนผู้ทุกข์เห็นดีเห็นน้อย หนุ่มซู้แม่แพรวนั้นอัยปากฟังตะลึง ที่เพิ่งจะรู้เดี๋ยวนี้เองว่าไต่กั่มแม่ไข่มดมันร้ายและหยาบโหดหทัยก็เพราะนิสัยเดิมมันติดมา แต่จะมีใครเล่าได้รู้เรื่องจริงได้เห็นกิริยาลับหลังคนซึ่งมันพูดจาดีๆ เช่นนี้บ้าง

(ลมตะเภา. 2538: 36-37)

แม้ภายนอกภูทิวจะดูเป็นคนทีโหดร้าย แต่ลึกๆภายในใจภูทิวเป็นคนทีรักลูกน้อง เมื่อลูกน้องทำผิดก็จะสั่งสอน ดังความว่า

“เนะอัยสอง เอะเออะจะพูดให้ฟังฟังเสียก่อน กูรู้ว่าภูเป็นคนทีร้ายอยู่เกินคน ทั้งแหลมพัทยานี้ภูเป็นอัยภูหทัยมิใช่หิเน แต่กูรักคำกุกและถ้าคนอื่นมีคำจริงอย่างกู มึงเอ๋ยอัยสองกูรักกอดคอตายทีเดียว เพราะถึงอยากให้มึงตอบว่ามาดักแกงกู ถึงไม่ทันได้แกง แต่ถ้ามึงตอบก็ดูเหมือนจะกล้ายิ่งกว่าไม่ตอบ แล้วอัยเรื่องเมื่อเข้าจะกูเคืองมึงข้อเดียวที่ซุกจุกอัยเลื่องคนล่าอันมาลบนหน้าอัยภู เอะถ้าว่าเป็นอัยว่องตำแหน่งเสมอกัน อัยรู่นๆมันก็ควรหรือก มึงผิดมากนออัยน้องชาย ทำไมวะถ้าเคืองกูมึงชกคนเดียวก็ได้ อัยการชวนมาสองมาสามนะมันไม่สำคัญหรือก กูถามจริงๆว่ามึงรู้ว่าใจอัยเลื่องนะมันจะสู้ตายเหมือนมึง รู้ไหมว่ามันจะคิดสู้ไปแคไหน ถ้าอัยเลื่องจะคิดหนีมันบอกหรือเปล่า ฮ่า มึงผิดนออันนา จำไว้เออะเพราะมึงจะต้องหากินบ้านทะเล และเมื่อหน้าข้านูตีจะป็นนายเขา มึงไม่รู้จะไรนะลูกน้องมันจะลบนหน้า แล้วไม่ต้องวิตกว่ากูจะอาฆาตมึง ถ้ามึงอาฆาต กูจะก้อทำถูก แต่ถ้ากูทำก็ผิดไปเถิดลงเรือ แต่ถ้ากูจะสอนมึงด้วยปากเมื่อเข้าจะไม่ได้ถึงต้องตะกันไปคนอย่างอัยภูไม่เล่นหรือกวะอัยแกล้งกันพรรคนั้น ชกกันแล้วจะมาตัดทางหากินเสียนะ หมา”

(ลมตะเภา. 2538: 34)

ไผ่ในสาวชะงอก เลื้อยข้าม

ไผ่เป็นลูกผู้ใหญ่บ้าน แต่ฐานะไม่ค่อยดี ไผ่เป็นชายหนุ่มที่รักและซื่อสัตย์ต่อคนรัก ในเรื่องสาวชะงอกนั้นรักอยู่กับอ้อน แต่พ่อของอ้อนติดการพนันมากจึงต้องไปอยู่ที่อื่น ทั้งสองจึงจากกัน ไผ่ได้ให้แหวนอ้อนไว้ดูต่างหน้า ในเลื้อยข้ามอ้อนได้เปลี่ยนไป ทำให้ไผ่พบรักกับกำไล และอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข

“ข้ามเล็ก” ไผ่สั่นหัว “แต่อยากรู้ว่า นีร์คำอ้อนที่สัญญาไว้จะเป็นข้าคอยกูดาย จะก้มหน้ารับงานคอยอ้ายไผ่ลืหลังคำคิดที่ว่า อ้อนมาเป็นข้า รับงานเขาลำบาก” ไผ่พูดเน้นเสียงและเน้นคำ “ฮะ...ตัวของอ้ายไผ่นี่นะยังหลับตาอยู่สาวชะงอก โช่เอ๊ย, แต่พอฟ่อกูสิก็คิดจะขายนามาถ้ายมึง เพื่อนฝูงไม่บอกให้รู้ ถึงเงินไม่พอปล้นกูก็จะเอา ขอให้รู้ว่ามึงคอยเงินคอยน้ำมืออ้ายไผ่เถอะ ชะไม่ทันไรมึงก็อ้างหาเงินมาใช้เก่า”

(สาวชะงอกและเลื้อยข้าม. 2521: 217-218)

ธงในหมามยอกหมามบ่ง

ธงเป็นลูกจ้างของพ่อขุนนางผู้มีอำนาจ ชยันชันแข็ง ธงเป็นคนสนุกสนาน ชอบตลกคะนอง แต่ยามโมโหจะดื้อและด้น บุคลิกทั่วไปที่ผู้คนรู้จักธงดีคือความซื่อสัตย์ ไม่ชอบสร้างความเดือดร้อนให้ใคร และเป็นคนที่ส่งสารคนที่ทุกข์มากกว่า ผู้คนในหมู่บ้านจึงรักธงมาก

“อ้ายธงกับพ่อมึงก็เป็นหนุ่มรุ่นราวคราวเดียวกัน แต่นิสัยใจคอผิดกันอย่างฟุ้งกับปา เจ้าธงเป็นคนสนุกชอบตลกคะนอง แต่ยามโมโหมันดื้อและด้นเยี่ยงกระต๊องเถื่อน ทั้งผีไม้ ลายมือก็ขยันไม่มีตัวจับ เจ้าธงนั้นซื่อสัตย์ของมันมีประจำกับใจอยู่ ไม่ชอบรังควานใครให้เดือดร้อน และเป็นคนที่ส่งสารผู้ทุกข์ มันจึงมีคนรักมากว่าคนชัง”

(รอยไถและหมามยอกหมามบ่ง. 2521: 132)

จากการวิเคราะห์ตัวละครเอกฝ่ายชายในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม ทั้งหมดนี้ แสดงลักษณะเฉพาะของ “พระเอก” ของไม้ เมืองเดิม ไว้ดังนี้

ก) **ภูมิหลัง** ตัวละครเอกฝ่ายชายเกือบทั้งหมดมีฐานะยากจน แต่ไม่ถึงกับขาดแคลน แต่เมื่อเทียบกับตัวละครปฎิบัติฝ่ายชายจะมีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่า นอกจากนั้นสถานะทางสังคมก็ยังเป็นรองตัวละครปฎิบัติอีกด้วย ยอเว้นขวัญในเรื่องแผลเก่า ไผ่ในสาวชะงอกและเลื้อยข้าม ที่เป็นลูกผู้ใหญ่บ้าน

ข) **ลักษณะนิสัย** ตัวละครเอกฝ่ายชายเกือบทุกรื่องเป็นคนที่จริงจัง มีศักดิ์ศรี มีสัจจะ ยึดมั่นในความรัก รักความเป็นธรรมจนไม่ยอมประนีประนอมกับความไม่ถูกต้องที่ตน คนรัก หรือครอบครัวถูกรังแกหรือถูกเอารัดเอาเปรียบ จนดูเป็นคนมูทะลุ ดุดัน บ้าบิ่น ตัวละครเอกฝ่ายชายหลายเรื่องถูกกดดันให้ใช้กำลังต่อสู้หรือแก้แค้นจนกลายเป็นผู้กระทำผิดกฎหมายเสียเอง เช่น **เอื้องในเรื่องขุนทุ่ง** ที่ต้องประพาศิตตนเป็นโจรเพื่อไปช่วยแม่ที่ถูกจับ และแก้แค้นให้พ่อที่ถูกฆ่าตาย **เลื้อยบางในค่าน้ำนม** ประพาศิตตนเป็นโจรเพื่อแก้แค้นให้พ่อที่ถูกผู้ใหญ่บ้านกล่าวหาว่าเป็นโจรและยิงตาย **รอยในเรื่องศาลเพียงตา** ประพาศิตตนเป็นโจรเพราะถูกกล่าวหา

ว่าทำผิดกฎหมาย ต้องจำคุก และแม่ถูกฆ่าตาย ที่นาถูกโกง ทำรุ่งประพติตนเป็นโจร เพื่อกลับมาแก้แค้น เป็นต้น

นอกจากนี้ตัวละครเอกฝ่ายชายหลายเรื่องผูกสม์ครรักใคร่กับหญิงสาวที่มีความแตกต่างกันทางฐานะความเป็นอยู่และสถานะทางสังคม และด้วยความมุ่งมั่นในความรักก็พยายามต่อสู้เอาชนะอุปสรรคเหล่านั้น

4.1.2 ตัวละครเอกฝ่ายหญิง เป็นตัวละครที่ทำให้เรื่องดำเนินไปอย่างน่าติดตาม เพราะตัวละครหญิงเป็นตัวที่ทำให้เกิดปมขัดแย้งขึ้น ทำให้เรื่องดำเนินไปอย่างน่าติดตาม นวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม ผู้เขียนมักจะกล่าวถึงบุคลิกลักษณะภายนอก และลักษณะนิสัยให้ผู้อ่านเห็นน้อยกว่าตัวละครเอกฝ่ายชาย นวนิยายบางเรื่องตัวละครเอกฝ่ายหญิงมีบทบาทตอนจะจบเรื่อง ดังจะกล่าวต่อไปดังนี้

เรียมในแผลเก่า

เรียมมีฐานะปานกลาง ผู้เขียนได้นำเสนอบุคลิกลักษณะของเรียมไว้ว่า เป็นหญิงสาวที่สวยงาม สงบ-เสีียมเสียมตน ดังคำบรรยายสั้นๆ ว่า “เรียมเป็นคนเจ้าทุกข์เพราะมีความเข้าใจเรื่องเจ้าขวัญ จึงเป็นคนสงบเสียมรู้จรรยาดี...ทำให้คุณนายเกิดความสงสารและต่อมาก็เพิ่มเป็นรักใคร่ เพราะหน้าเจ้าเรียมงามเอามากๆ” (แผลเก่า. 2510: 4)

นอกจากคำบรรยายของผู้เขียนที่บอกถึงความงามของเรียมแล้ว ผู้เขียนยังใช้ตัวละครอื่นบอกบุคลิกลักษณะของเรียม ดังความว่า

“เออ มึงเข็งยังกะสาวบางกอกเขี้ยวอี อีเรียม” ซี่เมารุ่นพ่อเรื่องคนหนึ่งที่ทักขึ้นอย่างนี้รักใคร่ข้างอ้ายหนุ่มรุ่นเจ้าเรียมที่นั่งรวมอยู่ด้วยสอดขึ้นมั่งว่า

“นังเรียมมันสวยลบนหน้าสาวบางกะปิหมดทั้งบางเลยที่เดียว”

(แผลเก่า. 2510: 96)

ความกตัญญู เป็นบุคลิกลักษณะอีกประการหนึ่งของเรียมที่ทำให้เธอเป็นผู้หญิงที่สวยงามพร้อม ดังคำบรรยายตอนที่เรียมเข้าไปกอดพ่อไว้เพราะกลัวขวัญจะทำร้ายพ่อ

“ความรักพ่อ เจ้าเรียมลืมหูลืมตาทุกอย่าง ลืมว่าเจ้าขวัญเป็นคู่รักคู่สาบาน คู่จะร่วมทุกข์สุขหวาดๆไปว่า เจ้าขวัญจะหน้ามืดเพราะบ้าเลือดแล้วแทงผู้ที่ขวางหน้าสวบลงไป พ่อเจ้าจะต้องตาย จึงวิ่งจากที่เดิมเข้ากอดตาเรื่องไว้แน่น...”

(แผลเก่า. 2510: 32)

นอกจากนี้เรียมเป็นผู้หญิงที่บูชาความรัก แม้บางครั้งจะหลงผิดไปบ้าง เช่น ตอนที่ขวัญตายในน้ำ เรียมกระโดดลงไปในน้ำฆ่าตัวตายตามขวัญไป ดังคำบรรยายว่า

“เรียมร้องกรี๊ดใหญ่เต็มเสียง ไม่มีอะไรเหลืออีกแล้วในโลกนี้ ฟุ่่งนี้ฟุ่่งนี้ นับวันแต่จะเจียบเหงาเยือกเย็น พี่ชัว้วผู้รักเจ้าตายไปแล้วต่อหน้าต่อตา เรียมสลัดแขนโดยแรงขณะที่สมชายกับเจ้าเรียมผู้ยึดแขนกำลังตะลึงและสลัดใจในกิริยาตายของเจ้าชัว้ว ออกได้ก็โผนลงหน้าว่าอย่างปราดเปรี้ยวแล้วดำทลายลงในวังน้ำ ซึ่งผู้รักเจ้าซึ่งสงบไปเมื่อสักครู่ ทันใดนั้นพรายก็พ่นพลุ่่งขึ้นเป็นสีโลหิตแดงฉานทั่วผิวน้ำ”

(แปลเก่า. 2510: 177)

แม้เรียมจะเป็นหญิงสาวชาวบ้านที่มีความสงบเสงี่ยมเจียมตัว แต่ก็มีเหตุการณ์ทำให้เรียมหลงผิดไปชั่วขณะ เช่น ลุ่มหลงในความสุสบายของเมืองบางกอก อายพื้นเพของตนเอง กลัวความลำบาก ดังความว่า

“ในปีที่ 2 และที่ 3 ของเรียม เป็นเวลาที่โลกแผนใหม่ตลอดจนอารยธรรมทุกชนิดของชาวพระนครกำลังครอบงำเปลี่ยนแปลงเรียมจากชีวิตชานา เพราะความมั่งคั่งของคุณนาย เรียมจึงได้รับความรู้สมสมัยจนเต็มสติปัญญา...”

(แปลเก่า. 2510: 46)

“เรียมรักที่จะเป็นลูกคุณนายมากกว่าเป็นลูกตาเรียม คุณสมชายกับเจ้าชัว้วก็ไกลกันราวกับฟ้าดิน อยู่ในเรียมแหวดล้อมไปด้วยความสุขสารพัด เกียรติยศชื่อเสียงและความยกยอพิเนอบพิเทาเหล่านี้ ใครจะคิดบ้างว่าหญิงชานาจะได้พบตลอดชาตินี้ แต่ที่เรียมพบแล้วเรียมกำลังดื่มและกึ่งเกลือกอยู่บนโลกแผนใหม่เหล่านี้ แล้วก็พยายามจะลืมนางกะปิ ลืมสายน้ำไหลฟุ่่งน้ำฟุ่่งน้ำ”

(แปลเก่า. 2510: 48)

นอกจากนี้ผู้เขียนยังใช้ชัว้วเป็นตัวละครที่สื่อให้ผู้อ่านเห็นชัดเจนว่าเรียมได้เปลี่ยนไป และหลงบางกอกแล้ว ดังคำบรรยายว่า

“แม้ธรรมชาติของบางกะปิจะสร้างชัว้วมาให้เป็นคนโง่ แต่ธรรมชาติไหวพริบในตัวผู้ขายของเจ้าชัว้วก็มีอยู่มันจับตาดูเรียมแล้วกั่มดูตัวมันเอง มันรู้แล้วว่าเจ้าเรียมกำลังแปรไปเป็นอื่น เพราะบางกอกเมืองใกล้นี้เอง มันคิดว่ามันมีกรรมหนาเสียแล้วที่เกิดในบางกะปิบรมสุขสำหรับมัน ฟุ่่งและน้ำแสนแสบที่มันเช่อยู่นี้เคยทำให้มันเย็นฉ่ำสายนัก แต่เดี๋ยวนี้ไม่เย็นแล้วแสนชอกช้ำและแสนแสบไปตามชื้อ...”

(แปลเก่า. 2510: 58)

การที่เรียมมีพื้นฐานจิตใจที่ติงามแต่เดิมแล้ว แม้เมืองบางกอก ความสะดวกสบาย หรือความเจริญทางด้านวัตถุจะทำให้เรียมลุ่มหลงไปบ้าง แต่ในที่สุดเรียมก็สำนึกได้ ดังคำบรรยายว่า

“โอ๊ยชัว้ว-เอ๊ย ฉันผิดเสียแล้วที่หลอกหลวง ทรมานให้คอยฉันจนปานนี้ โอ๊ย-พี่ชัว้วฉันผิดลึกนัก ฉันลืมนแปลเก่าของฉันเพราะกรุงเทพฯแท้ๆ กรุงเทพฯให้ความเพลิดเพลินซึ่งฉันไม่เคยพบเลยในฟุ่่งบ้านเรา ฉันหลับอยู่ฟุ่่งบางกะปิตั้งแต่เกิดมาจนรุ่นสาว และฉันก็เสียสาวเพราะชัว้วของฉัน ฉันมาตื่นเอากรุงเทพฯเพียง 3 ปี

เท่านั้น ฉันก็ลืมที่นอนซึ่งหลับอย่างแสนสบายมาแต่เล็ก ฉันกำลังหลับอยู่กลางพระนครเมื่อ 3 ปีมานี้ และก็บางกะปินี่เองทำลุกให้ฉันรู้จักบ้านเกิดเมืองนอนของฉันอีกครั้งหนึ่ง เมื่อกลับจากเมืองบางกะปิ เมื่อกลับจากเธออย่างหญิงเจ้าเล่ห์ นายขวัญ...พี่ขวัญ บางกะปิของเราปลุกฉันตื่นแล้ว บางกะปิของเราทุกหย่อมหญ้าวังน้ำนั้นสุขกว่ากรุงเทพฯ เป็นไหนๆ”

(แปลเก่า. 2510: 70)

“โอ๊ยพี่ขวัญถึงฉันจะคุ้นเคยและมีหน้าในกรุงเทพฯ ก็จริง แต่ฉันยังเจียมตัวฉันอยู่เสมอว่า ฉันเป็นลูกชานฮามาแต่ไหนแต่ไร ใครๆก็รู้เห็นมาทั้งนั้น และในพระนครนั้นผู้หญิงงามๆกว่าฉันมีหลายแสนนัก ฉันจึงรู้ว่าผู้ชายบางกอกเขาคงไม่รักฉันจริงเท่าไร โอ๊ยพี่ขวัญฉันไม่ชั่วหลายใจถึงเพียงนั้นหรอก ฉันคิดอยู่เสมอว่าฉันเสียตัวกับพี่ขวัญแล้วเมื่อฉันยังอยู่นาครั้งโน้น”

(แปลเก่า. 2510: 80)

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ผู้เขียนได้สร้างให้เรียมให้มีทั้งดีและชั่วเหมือนมนุษย์ปุถุชนทั่วไป เพื่อให้สมจริง แต่ผู้เขียนได้สร้างให้เรียมมีนิสัยด้านลบเพียงเล็กน้อย คือ ลุ่มหลงไปกับความสะดักสะบายของเมืองบางกอกจนลืมทุกอย่างที่อยู่ทุ่งบางกะปิ พฤติกรรมเช่นนี้ของเรียมมีเพียงระยะเวลาไม่นาน เพราะบุคลิกของเรียมตั้งแต่แรกเริ่มคือมีพื้นฐานจิตใจที่ดีงามอยู่แล้ว ในที่สุดจึงกลับมาหาขวัญที่ทุ่งบางกะปิเหมือนเดิม

บัวผันในรอยไถ

ผู้เขียนสร้างตัวละครบัวผันให้มีบทบาทไม่เด่นเท่ากับบัวเฟื่อน แต่ก็เป็นตัวละครที่สมจริงและทำให้เรื่องจบลงอย่างมีความสุข บัวผันเป็นหญิงสาวชานฮาน มีฐานะที่ยากจน เพราะแม่ติดการพนัน ดังความว่า

...ฉันจะง้อตามพี่สาวทางหน้าต่าง กระทั่งเห็นลับตัวลงเรือประทุนแจวจากท่า เหวไรของพี่เฟื่อนพี่ลือที่เกิเตมา เหวอ้ายแดงที่มันจะต้องว่าเหวเหมือนกำพร้าวแม่แต่ยังเล็ก แล้วฉันก็คิดถึงอกตัวเองที่ร่วมห้องกับพี่เฟื่อน มีแม่เป็นนักเลงพนัน เมื่อสิ้นตัวก็กู้ยืมคดโกงเขา จนต้องแยกลูกสาวขายไปเหมือนควายคอก แล้วฉันก็ซบหน้าลงกับขอบหน้าต่าง...

(รอยไถและหนามยอกหนามบ่ง. 2521: 71)

บุคลิกลักษณะภายนอกไม่สวยมาก แต่มีลักยิ้มทั้งสองแก้ม ดังคำบรรยายสั้นๆว่า “เสียงหัวเราะริมตลิ่ง เหลียวไปเจ้าฉันก็ยิ้มฟันขาว อีฉันก็เพ็งหัวเราะวันนีเอง อีนีหัวเราะสวยมีลักยิ้มทั้งสองแก้มแล้วรักมือ” (รอยไถและหนามยอกหนามบ่ง.2521:53)มีนิสัยที่ชอบเอาชานะ เป็นน้องสาวของบัวเฟื่อนภรรยาของลือ เริ่มแรกบัวผันไม่ค่อยชอบหน้าลือผู้เป็นพี่ชาย เพราะลือเป็นนักเลงการพนัน แต่ต่อมาก็เริ่มเห็นใจและสงสารลือที่ต้องอยู่คนเดียว เพราะพี่สาวกำลังจะวางแผนกับแม่ไปแต่งงานกับผู้ชายอื่น ดังคำบรรยายสั้นๆว่า “เจ้าฉันที่เคยเกลียดหน้าพี่ชายที่ว่าคนเหลวไหลเกเรก็ออกสมเพชหน้าพี่เจ้าลือกลัวเกรงและรักลูกเมียอย่างไม่น่าจะเป็นไปได้ ยิ่งรู้ว่าเจ้า

ลือจะต้องเคราะห์โดยไม่รู้ตัว ก็อดจะเกิดสงสารไม่ได้” (รอยไถและหนามยอกหนามบ่ง.2521:40) จากความสงสารก็เริ่มกลายเป็นความรัก เพราะบัวผันมีหัวใจกับลือมาก จึงทำให้ลือเริ่มรักบัวผัน ดังความว่า

“สงสัยที่ว่าข้ามีสองบ้าน เอ้าอย่าหลบหน้าพี่ซึ่งบ้านแรกก็บ้านนี้กระท่อมนี้แหละผัน แต่แม่เรือนเขาไปอยู่บางกอก แล้วทั้งอายลือให้เล็ดนอนอยู่คนเดียว ผันก็มาช่วยรักษาเหมริตพี่ขึ้น บ้านนี้ก็บ้านใหม่ ทุ่งมันก็สว่างแปลกตาเพราะบัวผันมาอยู่แทนแม่เพื่อนเมียแรกจะว่าไง?”

(รอยไถและหนามยอกหนามบ่ง. 2521: 115)

สร้างในบึงขุนสร้าง

สร้างเป็นลูกสาวกำนัน ฐานะปานกลาง บุคลิกภายนอกสวย มีนิสัยที่ซื่อไม่ไหว ไม่กลัวใคร รักใครรักจริง สร้างไม่คิดจะแต่งงานกับคนที่ตนเองไม่ได้รัก ยอมยกตัวยุติต่อพ่อผู้ให้กำเนิด เพราะถูกบังคับให้แต่งงานกับคนที่ตนไม่ได้รัก สร้างตัดสินใจอย่างเด็ดเดี่ยวหนีไปกับขุนแต่ไปไม่พ้น ต้องตายด้วยกันที่บึงขุนสร้าง ผู้เขียนได้บรรยายถึงความสวยของสร้างว่า

...หากไม่รู้ว่าเป็นไหนแหละพระจันทร์ท่านสวย อะไรที่อยู่ใต้พระจันทร์และแสงส่งก็งามไปหมดสิ้น แม่สร้างก็สวยจบลำนน้ำและทุ่งพระเจดีย์หัก ขุนคงทอดตาแลจันทร์ แลสิ่งใดอันอันอยู่ใต้แสงพระจันทร์สะอาดตาไปทุกอย่าง ยิ่งหากเป็นอีสร้างนั่งอยู่แล้วที่ไหน เห็นทุ่งและหย่อมหญ้าใด ฟรกกพงกก็จะพลอยอาศัยงามไปเพราะแม่สร้างอยู่ร่วม

(บึงขุนสร้าง. 2510: 47)

แผนัวในอ้ายขุนทอง

แผนัวเป็นตัวละครเอกฝ่ายหญิงที่ผู้เขียนสร้างให้มีฐานะดี เป็นลูกสาวผู้ใหญ่บ้าน ด้านบุคลิกภายนอกท้าวเหมือนผู้ชาย ซื่อเล่น ดังจะเห็นได้จากบทสนทนาระหว่างขุนทองกับแผนัว ดังความว่า

“แผนัว อีสักเมื่อไรเอ็งจะเป็นผู้หญิงกะเขาสักทีวะฮ๊ะ จะเล่นจะหัวอะไรให้มันมีระเบียบเป็นผู้หญิงกะเขาม่ง นี่ ซ้ำตุๆ เอ็งมันออกจะผิดผู้หญิงเข้าไปตั้งก่อนตัวแล้วรู้ไม๊?”

แผนัวทำอนสะบัดหน้าฮึด “ฉันก็เป็นผู้หญิง แต่ว่าหัวใจมันสมัครจะเป็นผู้ชาย อ้ายเรื่องประพตผู้ใหญ่นะ ใครจะเป็นจ้าวหัวใจใคร ฉันไม่ใช่พันอย่างอีสาวบ้านอื่นพอรู้ตัวว่าเป็น ก็ทำเหมียมผู้ชายแต่เพียงเขามอง”

(กระท่อมปลายนา อ้ายขุนทอง. 2538: 21-22)

ถึงแม้แผนัวจะมีบุคลิกลักษณะเหมือนผู้ชาย แต่ผู้เขียนยังกล่าวถึงความสวยของแผนัวผ่านสายตาขุนทอง ดังความว่า

“ແພ້ວ ເື່ອງນະເປັນສາວເຕັມຕົວແລ້ວນະຈະບອກໃຫ້ ແລະທັງສຳເກາລ່ມນີ້ນະ ເື່ອງກໍ່ສວຍຍຸ່ງກວ່າຄົນທຳຈະບອກໃຫ້ ເພາະຈັ່ງນະພູດຈະຈາລິ່ງໄຮ ກໍ່ຮະວັງປາກຮະວັງຄຳໄວ້ມັ່ງ”

“ທີ່ນີ້ເື່ອງຕ້ອງແຕ່ງຕົວເປັນຜູ້ເຫຼີງຍັງຈິ່ງແທລະ ຫ້າຄິ່ງຂອບ ອ້າຍນຸ່ງຜ້າເຢລະຄືອດາບປລອມເປັນຜູ້ຫຍາ ຮື່ວ່າຄວມ ອ້າຍແມ່ໂມບທັງຫ້າເລ່ນອ່າຍເມື່ອວານສິນນະ ມັນໃຊ້ໄດ້ເລຍ ເອວ, ແມ່ແພ້ວ ວັນຕຽນນີ້ມັນນຳເອີນດູ ງາມລບທ້າສາວ ອື່ນທັງສຳເກາລ່ມທີ່ເດີຍວ ແພ້ວເອ້ຍ”

(ກຮະທ່ອມປລາຍນາ ອ້າຍຂຸນທອງ. 2538: 35)

ຄວາມສວຍຂອງແພ້ວ ຜູ້ເຫຼີງຍັງໃຊ້ບທບຮາຍທີ່ເຮັດໃຫ້ເຫັນອ່າຍຈັດເຈນ ດັ່ງຄວາມວ່າ

ແຕ່ເຂົ້າອ້າຍແພ້ວມັນຄອດຮູບ ທັງໝູ່ສາວພາກັນໆ ເມື່ອເຫັນອ້າຍແພ້ວຄວາຍເປີ່ຍາວທຸ່ງນາເລິ່ງ ມັນຄອດຮູບ ມາເປັນເຫຼີງງາມຮາວາງສວຽກເຈື່ອນຟ້າ ມາເຫຍັບແດນສຳເກາລ່ມ ເນື້ອບລັ່ງດັ່ງຂມິນຂັດ ແຕ່ພມຍາວຍັງຫຼີເລຍຕັກໄປ ອ່າຍຜູ້ຫຍາ ທ່ອເພຣສີຟ້າອັນເປັນມງຄຸດຮັກກັບຕຽນ ດິ່ງຈະເປັນລູກສາວຜູ້ມັ່ງຄັ່ງສິນທຽນ ແຕ່ເຈົ້າແພ້ວກໍ່ເຖິງຈະໄດ້ແຕ່ງ ທອງວັນນີ້ ເພາະຄວາມຈຳໃຈຄູບັງຄັບຈາກພ່ອ ກິຣາຍາທຽນຕ້ອງຮະມັດຮະວັງ ອຸ້ມຂັນເງິນຕາມພ່ອແລະນຳມານັ່ງເຂົ້າແຂວ າສຳບາຕຽ

(ກຮະທ່ອມປລາຍນາ ອ້າຍຂຸນທອງ. 2538: 30)

ນອກຈາກຄວາມສວຍແລ້ວ ແພ້ວຍັງເປັນຜູ້ເຫຼີງທີ່ຮັກເດີຍວໃຈເດີຍວ ສື່ອສັດຕູຕໍ່ຄວາມຮັກ ເຫັນໄດ້ຈາກບທ ສນທນາກ່ອນຕາຍຮະຫວ່າງແພ້ວກັບຂຸນທອງ ດັ່ງຄວາມວ່າ

“ຈັ່ງກໍ່ຕັ້ງໃຈຈະຕາຍ...ເຈົ້າຕັ້ງໃຈຈະໄປດ້ວຍກັນ ແຕ່ເມື່ອຈະມາຕ້ອງຕາຍ ກໍ່ຕ້ອງຂໍໃຫ້ໄດ້ຕາຍເຖິງກັນໄປເມືອງຜີ”

“ປຣະເສຣີລູ” ມັນທ້ວຮາະ “ທູນທ້ວຂອງທ້າ ທ້ວໃຈເື່ອງປຣະເສຣີລູເກີນເຫຼີງ ເອາລະຈັ່ງນ-ເອາ-ລັ່ງກັນທີ່, ຕິນນີ້ກູ່ຈະ ລາສຳເກາລ່ມ”

(ກຮະທ່ອມປລາຍນາ ອ້າຍຂຸນທອງ. 2538: 91-92)

ແພ້ວຍັງມີປຣະນມໄຫ້ທ້ວຟ້າ ແລະກລາງຫາວ

“ສິນໃຈ ທູນທ້ວຂອງແພ້ວ ໂອຍ-ຟ້າກຮະຈ່າງເພາະແສງເດືອນ ຂໍໃຫ້ເປັນພານ ທ້າຈະເປັນເສີຍຟີ່ເມືອງສວຽກຮັດ”

(ກຮະທ່ອມປລາຍນາ ອ້າຍຂຸນທອງ. 2538: 94)

ຈາກຕ້ວອ່າຍທີ່ກ່າວມາ ຜູ້ເຫຼີງສ້າງໃຫ້ຕ້ວລະຄຽ ຄື ແພ້ວ ເປັນຜູ້ເຫຼີງທີ່ສວຍ ແມ້ຈະມີນິສັຍທ້າວເມືອນ ຜູ້ຫຍາ ແຕ່ກໍ່ມີຈິດໃຈດີ ຮັກເດີຍວໃຈເດີຍວ ແມ້ຈະເປັນຕ້ວລະຄຽມິດີເດີຍວ ແຕ່ກໍ່ເໝາະສມກັບໂຄຣງເຣື່ອງ

ກາທລງໃນລ້າງບາງ

ກາທລງເປັນລູກສາວກຳນັນທີ່ສວຍ ທ້າວ ມີຟີວທີ່ດຳທ້າ ມີນິສັຍເມືອນຜູ້ຫຍາ ເດັດເດີຍວ ດັ່ງຄວາມວ່າ

“ສາວສິ່ງເມື່ອເກີດມາເປັນລູກກຳນັນ ເຖິງຈັ່ງໂມງຄລອດໄດ້ອຸຣຸນກາອອກທາກິນ ແລະກໍ່ມາທລງອ່າຍລານດິນ ທ້າວເຣືອນ ກຳນັນນີ້ ແກ້ກໍ່ໃຫ້ເຣືາຍນາງລູກທີ່ເກີດວ່າກາທລງ ເມື່ອສາວທ້າຍກໍ່ທລງທ້າຍກໍ່ທ້າເລື່ອງອ່າຍທູກທ້າ” (ລ້າງບາງ.2511:7)

กาหลงไม่ชอบผู้ชายง่าย ๆ แต่ถ้าได้รักใครแล้ว ก็จงรักจริงไม่ว่าผู้ชายคนนั้นจะมีอาชีพอะไรก็ตาม กาหลงรักขุนฟุ้งเพราะขุนฟุ้งเป็นคนมาช่วยเหลือคนในหมู่บ้านให้พ้นจากการปล้น โดยอ้างชื่อว่า เอื้อง เป็นลูกกำนัน แต่พอกาหลงรู้ทีหลังว่าเอื้องก็คือโจรขุนฟุ้ง กาหลงก็ไม่ได้คลายความรักลงกลับรักมากกว่าเดิม เพราะสงสารขุนฟุ้ง

แฝงในคนละถิ่น

แฝงเป็นลูกสาวชาวนาที่สวย อายุ 18 ปี แฝงยอมหมั้นกับเปลวที่อ้างว่าฆ่าเสือจกรตาย เพื่อเปลวจะช่วยเหลือหมู่บ้านได้ ทั้งที่แฝงไม่ได้รักเปลวเพราะเป็นพ่อหม้ายลูกติด ดังคำบรรยายสั้น ๆ ว่า “เจ้าแฝงนั้นถึงมีสุรักรู้คู้หมั้นนาง เพราะรังเกียจว่าเป็นหม้ายมีลูกติด แต่ว่าการแปลกมาของแขกเหล่านี้ก็พรั่นใจเพราะไม่เห็นว่ใครอื่นจะแก้อักล้าเป็นที่พึงดีไปกว่าหลานกำนันผู้พิฆาตเสือจกร...” (คนละถิ่น. 2510: 13)

นอกจากนี้แฝงยังเป็นหญิงที่รักเดียวใจเดียว เมื่อแฝงรู้ความจริงว่าเพื่อนเป็นเสือเพื่อน ก็ไม่ได้ตัดใจ แต่บอกให้เพื่อนเลิกเป็นเสือ ถ้าแฝงได้รักใครหรือตกเป็นภรรยาใครก็จะรักแต่คนนั้น ไม่ยอมให้คนอื่นถูกเนื้อถูกตัว แสดงให้เห็นถึงความซื่อสัตย์ต่อคนรัก ดังความว่า

แฝงใจหายที่ได้ยินคำฟ้าวคำเมียบ เหมือนแฝงต้องตายไปครึ่งตัว แต่พ่อเปลวก็ไม่วายจะถือน้ำใจคือเข้ากอดรัด และด้วยเคยคุ้นกันมาแต่ก่อนๆ ความกลัวก็ค่อยคลายลงเป็นกรุ่นทีละน้อยด้วยโทสะ อับอายที่เสือเปลวประพฤติสามท้าวด้วยกิริยาล่วงเกินเหมือนเห็นเจ้าเป็นเชลยแล้ว

แฝงคืนสลัดเต็มแรง ด้วยกำลังโทสะก็ปิดป้องไปถูกหน้าเปลวฉาดใหญ่

“อ๊ะ-อ๊ะแฝงกำเริบ” เขาลุกขึ้นชี้หน้า “หนอยชะ ชะ อีแฝงตบหน้ากำเริบนัก มานี้เขี้ยว มานี้มาราบตีนกูเสียดีๆ”

“ฆ่ากูเสียเถิดที่เปลว ชาตินั้นะอีแฝงจะก้มหน้าตายเสียดีกว่าจะต้องไปกราบตีนหรือเป็นลูกเมียอ้ายโจร”

(คนละถิ่น. 2510: 208-209)

รินในชายสามโบสถ์

รินเป็นสาวชาวนา ฐานะยากจน บุคลิกภายนอกเป็นหญิงสาวที่ไม่ค่อยสวยเมื่อเทียบกับโรยผู้เป็นพี่สาว นิสัยซนเหมือนเด็ก พ่อแม่จึงไม่ค่อยรักมากเท่ากับโรย งานบ้านทุกอย่างรินต้องทำหมดทุกอย่าง ผู้เขียนได้บรรยายเหตุการณ์ที่รินทำน้ำร้อนโดนแขกทำให้ถูกพ่อตบ แสดงให้เห็นว่าพ่อแม่ไม่รักริน ดังความว่า

ผงเป็นเด็กเกมะเรมาก่อนจึงรักเด็กชนทั้งสงสารหน้าทีรินเป็นลูกขี้ริ้ว พ่อแม่ชังถูกตีไม่เว้นแต่ละวัน เจ้ารินที่อาภัพอาศัยต้องเกิดจึงหวนเข้าครัว ยกกาหน้าจากเตาเดินตาลีตาลานมาอย่างมีพิรุช พอถึงวงสนทนาก็สดุดริมเสื่อ น้ำร้อนทั้งกาหลุดมือตกลงพื้น กระจกอกถูกเจ้าแขกบ้านที่นั่งคุยเพลิน พ่อเพียรตกใจและกำลังร้อน จึงปัดกำนันมาทางเจ้าริน น้ำเลยหกลกมือรินแทบจะสิ้นกา ร้องตื่นเร่าๆ เจ้ารินไม่พูทโธเลย กลับตบรีเข้าตบซ้ำ เพราะซุ่มซำม พ่อเพียรกำลังเคืองเพราะถูกน้ำร้อนลวกจึงไม่ห้ามแถมพูดซ้ำพูดเติมเสียจนเจ้ารินถูกตบเพิ่มขึ้นอีก

(ชายสามโบสถ์ คำน้าหม คิ่งเผาถ่าน. 2511: 14-15)

นอกจากนี้ยังมีนิสัยเหมือนผู้ชาย ไม่ค่อยรู้ประสา แต่รักเดียวใจเดียว รินแอบรักฝังตั้งแต่ฝังรักกับโรย ความรักของรินไม่ได้หวังครอบครอง รินแอบรักฝังนานถึงสามปี เมื่อสมหวังในความรักรินจึงมอบทั้งกายและใจให้ฝัง โดยสัญญาว่านอกจากฝังแล้วรินจะไม่ยอมเป็นเมียใครอีกแม้ต้องตายก็ยอม ดังบทสนทนาระหว่างรินกับฝังสั้นๆว่า

“พี่ฝัง...ถ้ารินยังมีชีวิตเป็นคนอยู่ พี่รินมันก็ต้องเป็นคนที่รินรักมาแต่ก่อนเมื่อสามปี ผิดไปอีกอีรินจะเชือดคอตาย”

(ชายสามโบสถ์ คำน้านม คุ้งเผาถ่าน. 2511: 372)

“พี่ฝังตายฉันก็ตายดีกว่าจะอยู่ให้เขาพยายาม แต่ขอให้เราได้สิ้นใจพร้อมๆกัน และอธิษฐานไปเกิดจะนรกหรือสวรรค์ก็ขอให้ได้อยู่ร่วมกันนี่เถอะ

(ชายสามโบสถ์ คำน้านม คุ้งเผาถ่าน. 2511: 382)

แหวนในคำน้านม

ผู้เขียนไม่ค่อยให้แหวนมีบทบาทมาก ส่วนมากจะเน้นที่ตัวละครเอกฝ่ายชาย แต่แหวนก็เป็นตัวละครหนึ่งที่ทำให้เรื่องสนุกและทำให้ผู้อ่านได้รับรสในการอ่านนวนิยายเรื่องนี้ แหวนเป็นลูกสาวชาวนาที่สวย รักอยู่กับบางซึ่งเป็นสื่อทางการประกาศจับเสื่อบาง ทำให้แหวนเสียใจมาก ดังความว่า

...สาวคงคร่ำครวญไผ่น้ำตาไปอีกถึงความรักเจ้าแหวนหญิงงามผู้ยากคงสะอึกสะอื้น เมื่อนึกถึงกรรมตัวที่คนรักต้องกลายเป็นอ้ายเสื่อทุ่งไผ่ และก็เป็นเวลานานแล้วจะเข้าสองเดือนยังไม่พบกัน ที่ใจแน่วรู้ว่าไม่ตาย ก็เพราะเห็นประกาศเพิ่มสินบนครั้งนี้เท่านั้น...

(ชายสามโบสถ์ คำน้านม คุ้งเผาถ่าน. 2511: 458)

แหวนรักเสื่อบาง แต่วันหนึ่งเสื่อบางเข้าปล้น แล้วฆ่าพ่อของแหวนตายโดยไม่รู้ว่ามันเป็นพ่อแหวน ทำให้แหวนกำพร้าพ่อแม่ แหวนตัดสินใจแต่งงานกับกลิ่นเพราะกลิ่นรักและคอยดูแลแหวนมาโดยตลอด

รำพึงในกลางเพลิง

รำพึงเป็นลูกสาวชาวนา ฐานะยากจน เป็นหญิงสาวที่สวย น่ารัก มีเสน่ห์ นิสัยดี หนุ่มมาชอบมากมาย รำพึงไม่ได้คบคนที่ฐานะข้าวของเงินทอง แต่รำพึงคบคนที่นิสัยใจคอ คนมาจีบรำพึงล้วนแล้วแต่มีฐานะร่ำรวย แต่รำพึงเลือกคบกับหลวงซึ่งมีฐานะยากจน ทำให้ความรักของทั้งคู่มีอุปสรรค ดังความว่า

...ใครก็ยอมทราบอยู่ทั่วกันว่าสติปัญญาของรำพึงนั้นฉลาดล้ำทั้งหนังสือและความรู้ก็คล่องแคล่ว...สาวหลายตำบลงั้นถึงจะมีงามมากก็จริงอยู่ แต่จะน่ารักหลงหัวใจเสมือนรำพึงนี้ทั้งยากหรือแม่ทุ่งผู้ประทานกำเนิดและเข้าทรงให้ใช้ชื่อท่าน จะให้ทั้งสติปัญญาและแรงเสน่ห์มาอีกชั้นหนึ่ง กระทั่งหนุ่มทั้งหลายจับปล้น 2 ตำบลงั้น ซึ่งรู้จักจึงได้หลงกันเสียเจียนจะคลั่งเข้าวิวาทก็หลายต่อหลาย แล้วเจ้าหนุ่มบ้านปลายนาชัชชิวา ที่กลับเป็นผู้ยากจนในเมื่อนี้ก็ควักถังทราย แต่ตานั้นจับจ้องมองหน้า...

(กลางเพลิง. 2511: 17-18)

รำพึงเป็นคนรักเดียวใจเดียว แม้ว่าหลวงจะเสียชีวิตไปแล้ว แต่รำพึงก็ไม่คิดจะมีคนอื่น จึงบวชชี่ เพื่อแผ่กุศลให้คนที่ตายไป ดังความว่า

...แม้จะเย็นแล้วก็ยังมีชาวบ้านมาดูซากเรือนกำนัน และหมายตาตรงถัดบันไดไปโดยรู้ว่าตรงนั้นเป็นทั้งที่ตายและเผาของสองพี่น้อง และชาวบ้านแถบนั้นทุกคนก็ได้เห็นแม่ชีรำพึงผู้บวชใหม่เมื่อเข้านี้เอง มายืนร้องให้ตั้งแต่เย็น ยกมือสวดอธิษฐานว่า

“พี่หลวงไปสวรรค์เกิด แม่สร้างผู้มีพระคุณ จงสู่สวรรค์ ข้าจะสวดแผ่กุศลทุกวันตลอดชีวิตแม่ชีของรำพึง”

(กลางเพลิง. 2511: 287)

ร่วมในโป๊ะล่ม

ร่วมเป็นหญิงสาวที่ยากจน ไม่มีแม่แต่เงินจะซื้อเสื้อผ้าใหม่ใส่ ต้องใส่เสื้อผ้าเก่าๆที่สกปรกโสมม จึงไม่มีใครมาชอบ แต่ภายนอกที่ทุกคนเห็นนั้นเป็นเพียงเปลือกนอก แต่ภายในจิตใจร่วมนั้นประเสริฐกว่าหญิงอื่นที่ว่าสวย ในยามที่วังหมดเนื้อหมดตัวไม่มีใครเห็นใจแม่แต่หญิงที่วังหลงใหล คงมีร่วมที่รักวังจริงอยู่เคียงข้างวัง ดังความว่า

วังฟังหน้านั่งเด็กที่โสมมแต่เล็กๆ และพอมเห็นกระดุก ฟังจะมีเนื้อค้อยตัวขึ้นเมื่อเป็นสาวนี่เอง แต่โสมมหรือไม่รู้ประสาคนนั้นก็คงเหมือนอีร่วมเมื่อก่อนๆ ครั้นจะเอาโทสะข่มมันนัก ก็ใช้นางร่วมจะเกรงเหมือนลูกนายเขาคอนอื่นๆก็ทำไม่ จึงมีหนทางเดียวที่จะพูดจาสั่งสอน แล้วเจ้าลูกนายก็วางสีหน้าให้ขี้นมพูดว่า “ร่วมเอ็งนะเป็นสาวแล้วนะรู้ไหม สาวๆเขาไม่พูดกันทรอกระอายจับกอดจะเสียเด็ก”

วังถอนใจ พุดกับผู้อื่นมีลู่จะลำบากใจเหมือนอีร่วมที่ทั้งดื้อและเข้าใจยากเสียจริงๆ

“เท่าไรๆเขาก็ไม่พูดกันทั้งนั้น ลงขันซื้อวาลูกผู้หญิงละก้อ”

“เซอ-โง่บัดชบอยู่ยงนี่นะซี มันถึงยกมือไหว้ขอให้เขารักอยู่เมื่อคืนนี้ละ” แล้วเจ้าร่วมก็หัวเราะเฮฮาไม่ระวังเสียงและก็เข้าไปด้วยคำคะนอง “ผ้าซีกุเอ๊ย ทำไมมันถึงเกิดมาไม่สวยเหมือนพี่กลอยนะ จะให้พี่วังไหว้ถึงจะเสียจูบสักครั้งก็จะยอมจริงๆ บ้าคงมาแอบไหว้ไม่หยุดทีเดียว”

มันใจเต้นตึกมองเสื้อผ้าสกปรกของเจ้าร่วมและดูสีหน้าอ่อนของมันที่เพิ่งจะอมเลือดฟาด หัวเราะยังกับเด็กไม่พ้นนางที่เป็นผู้ใหญ่ ก็ชวนให้สะตูดใจนัก...

(โป๊ะล่ม. 2538: 16-17)

แอบในคังเผาถ่าน

แอบเป็นลูกสาวเจ้าของสวนที่มีฐานะดี เป็นผู้หญิงสวย จิตใจดี ผู้เขียนได้บรรยายความสวยของแอบผ่านทางความรู้สึกลองของกลอง ดังนี้

กลองตีใจเหมือนห่างนี้เป็นเมืองสวรรค์ที่มีนางฟ้าของย่านคั้งเผาถ่านมาร่วมวิมานด้วย กอดเจ้าแอบกลมไปกลมมา จูบไปด้วยความฮึกเหิม และมีดมของหัวใจคนอาภัพเฝ้าสวนที่ไม่คิดว่าจะมีวาสนา ถึงแก่ลูกสาวเจ้าของบ้านมาร่วมรักร่วมใคร่

(ชายสามโบสถ์ คำน้าหม คั้งเผาถ่าน. 2511: 488)

...นายแชนเจ้าปาวนุ่งม่วงแดง หัวสวมมงคกลมอบอยู่ข้างเจ้าสาว แม่แอบใส่ทองใส่เงินลั่นช้อ นุ่งม่วงถุงสีชมพู สวมเสื้อสมัยที่พ่อแชนซื้อมาจากบางกอก แม้ร่างกายและเครื่องแต่งเนื้อแต่งตัวภายนอกจะสุกใสอย่างไร ส่วนหัวใจภายในก็หาไม่มีใครรู้ไม่ว่าหม่นหมองและขุ่นปนตามเล่น...

(ชายสามโบสถ์ คำน้าหม คั้งเผาถ่าน. 2511: 492)

โปรยในแสนแสบ

โปรยเป็นลูกสาวกำนันที่สวย มีลักยิ้ม สงบเสถียร แต่ขี้หึงและหุบเบา เมื่อใครพูดอะไรก็จะเชื่อโดยไม่ไตร่ตรองก่อน ความงามของโปรยต่างก็เป็นที่ยกย่องของชายหนุ่ม เช่น ชวน ดังความว่า

ธรรมชาติที่งามเองเช่นท้องฟ้าแลทิวไม้งามลึกซึ่งไม่เบื่อฉันใด แม่โปรยซึ่งผุดขึ้นระหว่างธรรมชาติแลแฝงอยู่บนฝั่งเหนือของคั้งน้ำแสนงามก็งามเอาเยี่ยงธรรมชาติ แม้จะปราศจากการตกแต่งความงามของแม่โปรยนี้ ก็ยังลึกล้ำจับใจนายชวน แลคิดว่าหญิงงามเองเยี่ยงแม่โปรยนี้ แม้ได้รับความสว่างไสวเปิดหูเปิดตาเยี่ยงสาวพระนครเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ก็พอจะได้ไว้เป็นคู่ที่พอจะอดเพื่อนได้แล้ว...

(แสนแสบ. 2512: 41-42)

แม่โปรยจะเป็นตัวละครเอก แต่ผู้เขียนก็สร้างโปรยให้เหมือนบุคลุชนทั่วไปที่มีทั้งรัก โลภ โกรธ หลง เช่น โปรยหลงความเจริญ ความหรรษาของเมืองบางกอกจนลืมแผลงคนที่โปรยเคยรักมาก ดังความว่า

ชั่วปลายเดือน 12 เจ้าโปรยกับนายชวนก็เป็นคนกันเอง แล้วนายชวนก็เป็นผู้นำคนทั้งสาม คือ เจ้าโปรย เจ้าช้อย เจ้าเทียม ให้เปลี่ยนชีวิตจิตใจจากที่หลงเหลืออยู่ในสภาพท้องทุ่งนา หันเข้าสู่ความรุ่งเรือง โดยพาทั้งสามเข้าเยี่ยมภรรยาในพระนครเกือบจะว่าทุกอาทิตย์ ตลอดจนแนะนำให้มีเพื่อนเป็นคนบางกอกอีกหลายคน เมื่อพบมากเห็นมาก คนทั้งสามก็ทะยานใจที่จะให้เจริญเท่าที่พบเห็น แล้วพากันเคลิบเคลิ้มไปว่าเขามีใช้ลูกสาวบ้านแสนแสบ แม้แต่อ้ายคนเคราะห์ร้ายที่มันหายหน้าไปซื้อควายเมื่อ 2-3 เดือน ก็เกือบจะพากันลืมน่าชื่ออ้ายแผลง

(แสนแสบ. 2512: 42)

การที่โปรยเป็นคนเชื่อคนง่าย จึงทำให้โปรยโดนหลอกให้หมั้นกับนายชวน พอหมั้นเสร็จมารู้ทีหลังว่านายชวนมีภรรยาแล้วสองคน ดังความว่า

คล้ายบายล่องไปแล้วอีกครู่ใหญ่ๆ ที่ทำน้ำหลังเรือนกำนันแปลกกำลังสบาย เพราะรุ่มเงาไม้ริมตลิ่งกับสายน้ำเขียวในคลองทำให้เพลิดเพลิน เจ้าโปรยคนสวยของแสนแสบแม้ว่าจะได้เปลี่ยนสภาพจากหญิงบ้านนาไปอย่างคนละคน กระทั่งเป็นคู่หมั้นของนายชวนคนบางกอกก็มีหน้ามีตา แต่แล้วความไม่แน่ทั้งหลายก็เกิดขึ้นแก่เจ้า

โปรยอีก ตั้งแต่หมั้นกันแล้วร่วมเดือน นายชวนก็หายเจ็บไม่เยี่ยมกรายมาแสนแสบอีก ช้ำร้ายพ่อเทียมยัง ยืนยันว่าเมียของนายชวนที่บางกอกมีถึง 2 คน เป็นอันว่าท่านกำนันแลเจ้าโปรยหลวมตัวที่รับหมั้น

(แสนแสบ. 2512: 60-61)

โปรยสำนึกผิดในการกระทำของตนที่ผิดต่อเพลงและคำสาบานต่อหน้าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โปรยจึงไปขอขมา โทษของตนทั้งหมดต่อศาล ดังความว่า

เมื่อบายบนเรือนร้อนจัด โปรยได้อาศัยทำน้ำหลังเรือนเป็นสิ่งที่สงบใจตามเคย เห็นน้ำเห็นหน้าตัวเองแล้ว อยากจะตายกรรมก่อนเจ้าที่ทำไว้มันตามทัน เพื่อจะเป็นคนบางกอกก็ทำเสียเจ็บแสบ พอจะได้พ่อเทียมล้างอายุก็มีอันเป็นตายจาก เมื่อย้อนคิดไปถึงเจ้าแผงก็น้ำตาไหล ชนลูกเกรียวในคำสาบานของมันที่หน้าศาล เพราะเจ้าเสียน้ำคำที่ให้ไว้ต่อหน้าศาลคู่เจ้าแม่จึงมีอันเป็นไปต่างๆ เมื่อนึกถึงศาลเจ้าองค์พยานศักดิ์สิทธิ์ของชาวแสนแสบแล้ว เจ้าโปรยก็เกิดเชื่อมั่นหวนใจในผีกลางร้าย เพราะผิดคำผีคำเจ้าแท้จึงเป็นเช่นนี้ แล้วก็เลยคิดเกรงไปในภัยต่างๆ จากน้ำคำสาบานแลอำนาจบันดาลของเจ้าฟุ้งที่อยู่บนศาลศักดิ์สิทธิ์ เหลือที่จะระงับใจอีกต่อไป โปรยกระสับกระส่ายคิดย้อนไปในความหลังเดิม แล้วก็หุนหันขึ้นเรือนเตรียมรูปเทียนดอกไม้ ตั้งใจจะไปแก้บนขอขมาในความผิดหนหลังของเจ้าเอง...

(แสนแสบ. 2512: 83)

แต่ในเลื่อทุ่ง

แต่เป็นหญิงสาวชาวบ้านที่สวย พุดแก่ง อ่อนไหวง่าย เป็นที่หมายปองของผู้ชายทั่วไป แต่แท้รักเดียวใจเดียว ไม่คิดจะมีคนอื่นถึงแม้ชายที่ตนเองรักจะเป็นโจรก็ตาม แต่เป็นผู้หญิงที่บูชาความรักและซื่อสัตย์กับคนรัก ดังความว่า

สาวแท้หายอมไม่ ใจรุ่มนั้นสัตย์ซื่อทุกสิ่งแกชู้ที่ได้ถวายหัวใจแล้ว แม้ผิดอันเป็นวิสัยธรรมดาโลกตัวจะต้องรับ เจ้าแท้ก็เห็นว่าควรจะยอมดีกว่าปล่อยให้พื้พุ่มไปรับโทษจากกัน ในเมื่อรักไม่รู้กำหนดเดือนปี

(เลื่อทุ่ง. 2538: 86)

“ข้าตั้งใจเป็นเมียพี่คนเดียว แต่ไม่ใช่จะหวังพี่อย่างอีพิมพ้มนหวงซ้ำ เป็นแต่ว่าตัวอื้แท้เมื่อรู้ตัวว่าเกิดมีใจรักผู้ชาย ก็ไม่คิดจะเป็นลูกเมียชายอื่นผิดพี่เร่”

(เลื่อทุ่ง. 2538: 98)

แต่เสียสละทุกอย่างเพื่อความรัก เพราะแท้รู้ตลอดว่าการรักกับเร่ร่อนจะทำให้ตนเองลำบาก เพราะเป็นเลื่อ ฆ่าคนตายจำนวนมาก ดังนั้นเมื่อแท้ตัดสินใจเลื่อเร่แท้จึงถูกกลั่นแกล้ง ถูกไล่ออกจากบ้าน เห็นได้จากบทสนทนาของหน้าชายที่ขับไล่แท้ ดังความว่า

“อ๊แต่จะไ้จะผิดแต่ครั้งนี้หรอก แม่ดูนี้ดูเสียก่อนว่าอ้ายลูกที่มันคุ่มนะ นำชายหน้ามาให้เท่าไ้หระ อ้ายเรออะละวาดพันข้าก็ครั้งกั้หน อี้แต่ก็รู้ดี แต่มันเห็นอ้ายศัตรูที่จะฆ่าพี่น้องดีกว่า ถึงกับยอมสู้รับไว้เป็นผัวแอบส่งข้าวส่งน้ำและเมื่อแม่พิมพ์เขาก็หมั้นกับข้าแล้ว อี้แต่ยังมาใส่ร้ายป้ายข้าวให้แสดงใจนี้ะผิดน้อยอยู่หรือ แม่เห็นหรือว่ามันเกรงใจข้า และขอกันเท่านี้ไม่ยอมให้ทำมันก็ยังไม่เกรงกันใหญ่ เพราะงั้นข้าจะรับไว้อีกไม่ได้หรอกทั้งใจ อี้แต่ แม่อ้ายพ่อก็ยังงี้คิดริว่าถ้าอ้ายเด็กมันโตจะไม่ฆ่าข้า ไปเถอะ, ไปให้พ้นเรือนกูวันนี้”

(เลื้อฟุง. 2538: 111)

เรียงในเกวียนหัก

เรียงเป็นลูกสาวกำนัน ฐานะดี อายุ 16 สวยและใจเด็ด แสงอนโกรธง่าย ฉลาดและไม่ยอมใคร ผู้เขียนได้บรรยายความสวยไว้ ดังนี้

“พี่ตื่นเมื่อรุ่งใจหาย” แผงต่อคำแล้วก็เผยใจที่ซ่อนไว้บอกไปอีก “เรียงเอ๋ย ในกายตัวเองเอ็งนี่ที่ถนอมทุกแห่งตั้งแต่ปลายนิ้วที่เหยียบดิน ไปตลอดตมทุกเส้นถึงที่จะจูบเข้าสักร้อยหนแล้วใครมาขอซื้อแห่งละพันละซังพี่ก็จะไม่ขายมันเลย พี่จะขอเก็บไว้ทุนหัวใจของพี่เองจนสิ้นชีวิตยังจะนึกว่าแพงกว่าสักร้อยเท่าที่ขาย”

(เกวียนหัก. 2538: 40)

“ฝ่ายข้างคนมา ทั้งปลอบทั้งโลมด้วยประการอื่น และตั้งแต่เกิดมาเป็นตัวเจ้าแฝง ที่ใกล้แม่เรียงสาวนางเรียงที่งามเพียงเฉียดแล้ว ชายมองจนเหลียวหลังนั้นพึงจะได้เซยสาวเต็มมือ ห่องอันสว่างหลังนี้ก็พันตาคนดั่งลับเมืองทิพย์ นาสรวงมันเป็นทุ่งทิพย์ บ้านลับแลที่แอบสาวไว้อย่างสนิท”

(เกวียนหัก. 2538: 50)

ตะเภาในสินในน้ำ

ตะเภาเป็นหญิงสาวชาวประมงที่ฐานะยากจน เป็นหญิงสาวที่สวยงาม ใจคอเด็ดเดี่ยว มีน้ำใจกับเพื่อนฝูง ซื่อสัตย์ และบูชาความรัก แม้ว่าความรักของรุ่งที่มีให้สำเภาจากการที่ถูกกระถินทิ้ง แต่สำเภาก็รักรุ่งมาก ผู้เขียนได้บรรยายความสวยของสำเภาสั้นๆ ผ่านสายตาของรุ่งว่า

แต่สายไปเที่ยงความรื่อของสำเภาที่ว่าจะกลับได้ก็เพราะรุ่งชวนพูดชวนคุย ทั้งกล่าวคำชมน้ำใจสาวที่ให้ปราณีแก่ตัว ยอโฉมสำเภาที่งามแข่งกระถิน แล้วพร่ำคำเสียดายว่า ในมิช้าสำเภาก็จากทิ้งมันไปเสียอีกแล้ว จะฝากใครไว้เป็นคนสามให้อยู่เพื่อนทุกข์ และอันแท้จริงนั้นสาวสำเภาก็กลับพลอยเป็นทุกข์ร้อนไปด้วย เพราะฟังพรรณนาของรุ่งแล้วคิดไปเอง

(สินในน้ำ. 2538: 90)

กำไลในศาลเพียงตา

กำไลเป็นลูกสาวชานาที่ฐานะยากจน หน้าตาไม่ได้สวยมากมาย แต่เป็นคนที่รักใคร่จริงจัง บูชาความรัก แต่แสงอนบ้างตามนิสัยหญิง ดังความว่า

กำไลที่เคยสูงปรี๊ดไม่ยกสูงเท่าไร แต่กลับท่วมๆ สีเนื้อผิวดำนั้นดูไม่มีชั้น ฟันเขยิบกลับเรียบร้อย เคย ล้อมันอีหน้าออก แต่เดี๋ยวนี้มันสมส่วนสมทรงไปหมด รุ่งของสาวนั้นตกแต่งกำไลเสียแปลกตา งามไปหมด เหมือนแรกอย่างมาถึงทุ่งเรไรไม่ผิด

(ศาลเพียงตา. 2513: 40)

สารภีในกระท่อมปลายนา

สารภี เป็นหญิงสาวอายุ 17 ฐานะยากจน แต่มีน้ำใจทั้งกับพี่สาวและพี่เขย หน้าตาไม่สวยเท่ากับลำ ภูผู้เป็นพี่สาว แต่เป็นจิตใจดี สารภีเลี้ยงดูเจ้าแดงลูกของลำภูกับบง พอลำภูหนีตามชู้สารภีก็เลี้ยงเจ้าแดงอย่างดี และดูแลเอาใจใส่ฝัง ทำให้ฝังลึ้มความเจ็บปวดที่ลำภูหนีตามชู้ไป

ดวงในลมตะเภา

ดวงเป็นหญิงสาวชาวประมงที่รักสามี รักลูก แต่โชคร้ายที่สามีคือภูหินมีนิสัยโหดร้าย ชอบทุบตีดวง ทำให้ดวงต้องหนี แต่ในใจก็รักภูหินมาก ดวงเป็นตัวละครเอกฝ่ายหญิงที่ไม่เด่นมากเพราะผู้เขียนไม่ได้ให้ความสำคัญเท่าตัวละครเอกฝ่ายชาย

อ้อนในสาวชะงอก

อ้อนเป็นหญิงสาวฐานะยากจน เพราะพ่อชอบเล่นการพนัน และมักจะไปกู้เงินมา ทำให้ครอบครัวยากจนลงเรื่อยๆ ในที่สุดอ้อนต้องไปรับใช้คนอื่นเพื่อเป็นการใช้หนี้แทนพ่อ ทำให้ต้องพลัดพรากกับคนรัก ได้เพียงแหวนไผ่ดูต่างหน้า

กำไลในเสื้อขำม

กำไลเป็นลูกสาวกำนัน ฐานะร่ำรวย เป็นหญิงสาวที่อายุมาก นิสัยดี ชอบช่วยเหลือคนอื่น คอยอยู่เคียงข้างไม่มาตลอด บูชาความรัก รักเดียวใจเดียว ถ้าจะต้องแต่งงานกับคนที่ตนเองไม่ได้รักก็ขอยอมตาย ถึงกำไลจะรักษาความสาวของตนมานาน แต่พอรักไผ่ก็ห้ามใจตนเองไม่ได้ จึงพลอตัวเปลอใจให้ไผ่ ดังความว่า

“เอ๊ะ จะเล่นพูดกลับไปกลับมาพันยังนี้ใครจะยอม” ขาดคำลูกสาวกำนันก็ต้องบ่นพึมพำ และครวญ แก่ตัวเองว่าเสียรู้ เสียแรงวางกิริยารักษาตัวมาแต่สาวจนเป็นที่คร้ามขามแก่ชายอื่น ไม่มีผู้ใดจะบังอาจทะนงมา เกาะเกาะเกี่ยว แต่กระนั้น ถึงอายุอาณามจะสูงเป็นสาวผู้ใหญ่ จะมีความคิดสูงตามอายุและกิริยา แต่รูปนามของลูกสาวกำนันก็เป็นธรรมดาที่ไม่พันรักพันวัยไปได้ และก็เพราะชายมันชะล่าเป็นผู้ทงของอาจดั่งเง็งน้ำใจได้ เล้าโลมและพะนอนรักพะนอนใจทั้งสิ่งสูงอื่นอันเป็นเชิงชู้ชู้้น กำไลก็เหมือนดังสาวอ่อน อายุไม่ประสาในความ แล้วก็ได้แต่มีปากพรำร้องวอนขอตัวซึ่งเหมือนกับขยู่หัวใจหรือเป่าเพลงให้แสงรุ่งขึ้นในอกชายสาวชะงอก

(สาวชะงอกและเสื้อขำม. 2521: 271-272)

ดวงในหนามยอกหนามบ่ง

ดวงเป็นหญิงสาวที่รักใคร่รักจริง สละทุกอย่างได้เพื่อบูชาความรัก ไม่กลัวความลำบาก ขอให้ได้อยู่กับคนที่ตนเองรัก ผู้เขียนได้เขียนบรรยายความสวยของดวงสั้นๆว่า “บ้านนาแค่นี้ใครๆก็ชมเชยเจ้าดวงว่างามล้ำ เป็นศรีทุ่งศรีเวียง” (รอยไถและหนามยอกหนามบ่ง.2521:150)

จากที่วิเคราะห์ตัวละครเอกฝ่ายหญิงในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม ทั้งหมดนี้ แม้บทบาทเด่นจะอยู่ที่ตัวละครเอกฝ่ายชายมากกว่า แต่ก็พอสรุปลักษณะเฉพาะของตัวละครเอกฝ่ายหญิง ได้ดังนี้

ก) ภูมิหลัง ตัวละครเอกฝ่ายหญิงจะมีหน้าตาดี มีความเพียบพร้อมทั้งหน้าตาและฐานะเป็นส่วนใหญ่ และเป็นที่หมายปองของชายหนุ่มซึ่งเป็นตัวละครในเรื่องมากกว่าหนึ่งคน

ข) ลักษณะนิสัย ผู้เขียนสร้างตัวละครเอกฝ่ายหญิงให้มีบุคลิกลักษณะนิสัยแตกต่างกันออกไป บางเรื่องมีนิสัยเรียบร้อย เช่น **รำพึงในกลางเพลิง** ที่มีนิสัยเรียบร้อย น่ารัก ไม่ดูถูกคนอื่น **ดวงในลมตะเภา** ที่เรียบร้อย เมื่อสามีกลับจากออกรเรือ ก็จะคอยหาข้าวปลาไว้รอ เมื่อเมาก็จะคอยดูแล ไม่ตอบโต้ใดๆเมื่อสามีทุบตี หลายเรื่องมีลักษณะนิสัยแก่นแก้ว หัวท้าวเหมือนผู้ชาย เช่น **บัวผันในรอยไถ** **สร้างในบึงขุนสร้าง** **แควในอ้ายขุนทอง** **กาหลงในลำปาง** **ร่วมในไร่ละม** แต่ไม่ว่าจะมีนิสัยเช่นใด ตัวละครเอกฝ่ายหญิงมักจะบูชาความรัก และยึดมั่นในความรักที่มีต่อฝ่ายชาย ยกเว้น**ดวงในเรื่องลมตะเภา** ที่หนีไปแต่งงานกับชายอื่น เพราะทนทุกข์ที่ชอบทำร้ายตนเวลาเมาก็ต่อไป **แหวนในค่าน้ำนม** ไปแต่งงานกับชายอื่นเพราะบางไปเป็นโจร และฆ่าพ่อของแหวนตายโดยไม่ตั้งใจ ทั้งสองเรื่องนี้ตัวละครเอกฝ่ายหญิงไปแต่งงานกับชายอื่นเพราะพฤติกรรมตัวละครเอกฝ่ายชายผลักดันให้เธอหมดสิ้นความอดทนทำอย่างนั้น แต่บางเรื่องก็แสดงให้เห็นว่าตัวละครหญิงเหล่านี้ไม่มั่นคง โลด เลินแก่ประโยชน์ส่วนตน จึงไม่ได้ไม่มีโอกาสอยู่ร่วมกับตัวละครเอกฝ่ายชายที่มีความรักให้อย่างจริงใจ

นอกจากนี้การที่ผู้เขียนสร้างตัวละครเอกฝ่ายหญิงให้เป็นที่หมายปองของชายหนุ่มในเรื่อง และมีสถานภาพทางสังคมแตกต่างจากตัวละครเอกฝ่ายชาย หรือบิดามารดาของตัวละครเอกฝ่ายหญิงไม่ชอบตัวละครเอกฝ่ายชาย เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เป็นปมปัญหาขัดแย้งของเหตุการณ์ในเรื่อง

2. ตัวละครปฏิกิริยา

การวิเคราะห์ตัวละครปฏิกิริยาในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิมนั้น ผู้วิจัยไม่ได้แยกวิเคราะห์ตัวละครปฏิกิริยาเป็นฝ่ายชาย ฝ่ายหญิง เพราะตัวละครปฏิกิริยาเหล่านี้ในนวนิยายบางเรื่องก็เป็นผู้หญิง บางเรื่องก็เป็นผู้ชาย ตัวละครปฏิกิริยาในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม มีนิสัยชอบแสดงอำนาจ ขาดคุณธรรม ทำทุกอย่างเพื่อสิ่งที่ตนเองต้องการ บทบาทของตัวละครปฏิกิริยาจึงเป็นสีสันของเรื่อง ทำให้เรื่องดำเนินไปอย่างน่าตื่นเต้นเร้าใจ เพราะสร้างความขัดแย้งให้กับตัวละครเอกอย่างสนุกสนานและน่าติดตาม ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกชิงชังพฤติกรรมของตัวละครปฏิกิริยาเหล่านี้และเห็นอกเห็นใจตัวละครเอก

ตัวละครปฏิกิริยาในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม แต่ละเรื่องมีดังนี้

สมชายในแผลเก่า

สมชายเป็นลูกชายของเจ้าคุณรัตนฯ พี่ชายของคุณนายที่รับเรียนเป็นบุตรบุญธรรม ฐานะร่ำรวย เทียบพร้อมทุกอย่าง สมชายนั้นเริ่มแรกไม่ได้ชอบเรียน เพราะเรียนเป็นสาวชาวบ้านธรรมดา แต่พอรู้ว่าคุณนายรับเรียนเป็นบุตรบุญธรรมและหน้าตาคล้ายโฉมงามคนรักเก่า จึงเริ่มชอบเรียน สมชายเป็นหนุ่มหน้าตาดี แต่ไม่โห่ร้าย ถ้าโกรธก็จะอาฆาตถึงขั้นเอาชีวิต

...สมชายซึ่งเป็นบุตรชายเจ้าคุณรัตนฯ พี่ชายคุณนายเป็นผู้นำ ทุกๆ แห่งที่สมชายรู้จักมักคุ้นเรียนเจ้าก็ ต้องมักคุ้นไปด้วย เมื่อแรกสมชายก็เหี้ยมดๆ เรียนอยู่บ้าง แต่ครั้นทราบว่าคุณนายคือคุณนายทองคำได้ยกย่องเรียนขึ้นในฐานะบุตรสาวบุญธรรม ก็เลยทำเอาสมชายต้องหันมาฟังเสียงอีกเป็นพิเศษ เพราะเมื่อจะพูดไปอีกนัยหนึ่งโฉมงามโฉมงามไปได้อย่างไรไม่มีผิดเช่นนี้ สมชายก็กระตือรือร้นอย่างประหลาดและรุนแรงยิ่งกว่าเดิม...

(แผลเก่า. 2510: 47)

อ่อนในรอยไถ

อ่อนเป็นชายหนุ่มที่มีฐานะร่ำรวย รักบัวเพื่อนแม่รู้ว่าบัวเพื่อนมีครอบครัวแล้ว ทำให้อ่อนประพฤตินิด คีลธรรม หาทางทุกอย่างแย่งบัวเพื่อนมา วางแผนให้บัวเพื่อนไปแต่งงานกับตน แล้วพาไปอยู่บางกอก แต่อ่อนก็มีจิตสำนึกในความผิดของตนในตอนท้ายเรื่อง ไปขอขมาลือและยกทีนาคืน คืนความว่า

“ฉันผิดมาก พ่อลือ”

มันกอดคอต่อตรู “ผิดด้วยรักแท้ฉันไม่ว่า เพราะเมื่อเพื่อนอยู่กับพ่ออ่อนรักใคร่กันดีแล้ว ก็ต้องได้ จำเรียกว่าฉัน”

ชู้หน้าตาคลอ ลูกผู้ชายที่หายากล้าगतตลอดบางเขน มิตรดีที่สุดคือศัตรูเก่าที่หวนมารักกัน

“อย่าว่าดูถูกเลย ฉันโอนานนี้ให้พ่อลือหมดแล้ว เอ้า! โฉมด”

“โฉมดนาผีนั้นรี”

“ลูกละ” นายอ่อนหัวเราะ “ฉันปรึกษาแม่เพื่อนตั้งแต่เมื่อคืน ส่วนควายหรือเครื่องทำกินอื่นนั้นแล้วฉันจะส่งมาให้ ขอให้เสร็จธุระเสียก่อน เพราะฉันจะเลิกหาชู้บางกอกทำมาหากินอย่างอื่น”

(รอยไถและหนามยอกหนามบ่ง. 2521: 124-125)

อยู่ในบึงขุนสร้าง

อยู่เป็นลูกชายผู้ใหญบ้าน มีนิสัยเป็นนักเลงหัวไม้ ใจคอโหดร้าย ใช้อำนาจของพ่อข่มเหงผู้อื่น ทำร้ายได้แม้กระทั่งผู้หญิง ดังความว่า

“อ้าวต่ออายุ-หนอย อ้าวต่ออายุ” ลูกผู้ใหญบ้านตะโกนก้อง แม่สร้างก็ร้องไห้เพราะโทโสพ่ออยู่ถึงขนาด พ่อตั้งหุดมือลูกผู้ใหญบ้านก็กรากเข้าตบแม่สาวชาก็กัดฟันสู้จนยับตา มันชกมันเหยียดไม่ละว่าพ่ออยู่เป็นชายนักเลงแล้วก็ปล้ำพัดกันลั้งไปทั้งคู่ แม่สร้างตะโกนห้ามเสียงหลง แล้วเข้าช่วยจะให้เลิกกัน แต่สาวชวกำลังสู้เป็นบ้าและพ่ออยู่ก็กำลังโมโหบ้าที่สาวสู้ จึงตั้งใจจะเค้นคอเสียให้ตาย จึงเหลือมือแม่สร้าง”

(บึงขุนสร้าง. 2510: 30)

वादในอัยขุนทอง

वादเป็นนักเลงพ้อหม้ายที่มีลูกเล็ก ๆ ติดมาด้วย เป็นคนเจ้าชู้หมยปองหลานสาวตนเอง และไม่ชอบคนที่เก่งกว่า เช่น ขุนทอง และที่สำคัญขุนทองชอบพอกับแ้วหลานตนเองซึ่งวาดหมยปองมานานแล้ว วาดเป็นคนทีลุ่มหลงในกิเลสตัณหาจนขาดศีลธรรม โหดร้าย อาฆาต

นักเลงลำเภาลุ่มที่กำลังจะมีคนนับหน้าถือตา คือ นายเจ้าแ้วพ้อหม้ายที่มีลูกเล็ก นายวาดผู้ซ่อนหัวใจ เจ้าชู้กรุ่นอยู่ภายในกำลังประคองแ้วไม่ห่าง...

(กระท่อมปลายนา อัยขุนทอง. 2538: 31)

นายวาดลุกยืน แต่ยิ้มของเจ้านายชายครั้งนี้มีเลศนัยว่าเจ็บใจและเคืองแ้วอยู่มาก ๆ คิดว่าเป็นตายก็จะต้องปล้ำจูบเจ้าแ้วให้จงได้ เพราะผู้ใหญ่ผันก็หลับสิ้นสติไปแล้ว จึงหมดที่เกรงและคนข้างนอกเรือนเล่าก็ล้วนแต่สมัครพรรคพวกของตัวทั้งสิ้นจึงรีไ้ เจ้าแ้วถึงแม้จะเป็นหญิง แต่ครั้งหนึ่งเมื่อก่อนตรุษเจ้าแ้วมันก็เคยเป็นอัยแ้วที่ฝึกหัดวิชาอย่างผู้ชาย ทั้งประเปรียวเรียวแรงดั่งนั้นนายวาดจึงกินไม่ได้คล่องนัก แต่ก็ให้ไม่สู้ซ้ำ ที่เจ้าแ้วต้องเสียทีเพราะความบาระทำมุ่นในตัณหา โถมเข้าจับแ้วจนลุ่มจมไปด้วยกัน แล้วตะโกนเรียกคนข้างนอก ซึ่งเป็นคนของพ้อวาดให้เข้ามาช่วย ในครู่ต่อมาเจ้าแ้วก็กลับคืน เป็นอัยแ้วนักโทษที่ถูกล่ามโซ่เสื่อนกลางวัน

(กระท่อมปลายนา อัยขุนทอง. 2538: 71)

หวาดในล้างบาง

หวาดเป็นลูกชายกำนัน แต่คิดเป็นโจรคอยปล้นไปทั่ว ไม่มีเมตตาให้กับทุกคน และไม่มีความจริงใจให้ใคร เมื่อเห็นว่าขุนฟุ้งซึ่งเป็นโจรเหมือนกันแต่มีเมตตาดีกว่าเวลาปล้นได้ก็จะเอามาให้คนที่ทุกข์ยาก สร้างความไม่พอใจให้หวาด จึงคิดแจ้งตำรวจจับ

“เจ้าหวาดลูกกำนันเขาคิดเกณฑ์คนสู้เพราะเขาก็ักนักเลงหัวปล้นอยู่เหมือนกัน และยังคิดจะจับขุนฟุ้งเสียอีกเมื่อกลับ เพราะผู้ใหญ่กระทุ่มรายทางโน้นไปแจ้งอำเภอลแล้ว ให้คอยสกัดทาง”

(ล้างบาง. 2511: 46)

“น้องข้า, เมื่อแรกตั้งใจแต่เพียงจะมีหนังสือ ขอมันไปแบ่งคนยากบ้านเรา แต่ดูรี-ลูกกำนันกลับจะคิดล้างโจรด้วยกัน มันรวยคนเดียวเพราะปล้นเขามาตั้งตัว มันเตรียมรับเราแต่เมื่อคืน และให้อำเภอสกัดเราที่กระทุ่มรายเพลากลับ จะพุดตักันได้รึ?”

(ล้างบาง. 2511: 52)

เปลวในคนละถิ่น

เปลวเป็นพ้อหม้ายที่มีอารมณ์รุนแรง ซี้โมโห โกรธง่าย มีนิสัยที่โหดร้าย โทกคนอื่นว่าเป็นคนฆ่า เลือจักรที่ชาวบ้านเกรงกลัวตาย เพื่อจะได้หมั้นกับแพง เปลวชอบใช้อำนาจข่มเหงรังแกคนอื่น ผู้เขียนได้บรรยายนิสัยของเปลวผ่านทางจดหมายที่ขุนฟุ้งเขียนถึงเปลวว่า

...พ่อเปลวมิใช่คนจริงนักหนอะไรเลย นอกจากสมนุญถูกล้อมและให้จับแต่โดยดี เมื่อมัดแล้วก็ยิ่งเสีย เพราะคำสมนุญอ้างว่าเป็นเสื้อจักร ก็จึงไปถามอำเภอดูว่าที่ไอ้อวดฝีมือว่ายิ่งตายนั้น เป็นอ้ายเจ๊กสมนุญหรือมิใช่ แล้วจึงระวางบ้านกำหนดไว้ให้ตีเถิด เตรียมกระสุนและผู้คนไว้ให้พร้อมก่อนแล้วจึงค่อยปักหนังสือตอบ กูจะเข้าลองดีอ้ายเปลว

(คนละถีน. 2510: 37)

เพียรในชายสามโบสถ์

เพียรเป็นหนุ่มที่ฉลาดทำมาหากิน ร่ำรวย ชอบเล่นหมากรุก ผู้เขียนได้บรรยายนิสัยเพียรผ่านทางบทสนทนาระหว่างผงกับเพียร ดังความว่า

“อ้ายเพียร” ผลเรียกขุดข้อมือไฉน “สัตว์เหี้ยขึ้นเรือนยังพอ จะใช้หนึ่งใช้ดีทำเป็นประโยชน์ได้มั่งแต่ มีอึ่งที่เกาะท้ายเรือกูเห็นหมดมดงคลเกินกว่าเหี้ยนั้ก ทั้งหัวและหนังก็ยากจะเอาไปทำประโยชน์อะไรได้มั่ง แต่มีอึ่งที่เกาะท้ายเรือกูเห็นหมดมดงคลเกินกว่าเหี้ยนั้ก ทั้งหัวและหนังก็ยากจะเอาไปทำประโยชน์อะไรได้ ล่องน้ำไปเสียเถิด” ลีนคำมั่นก็ยกดาบสับขาดหมดทุกนั้ว 10 นั้ว เหลือให้อ้ายเพียรไว้ไปก่อกรรมทำเข็ญกับมนุษย์อื่นอีก แต่เพียงสามแล้วก็ผลักหัวลงน้ำไป

(ชายสามโบสถ์ คำนำนม คຸ້งเผาถ่าน. 2511: 448-449)

ฉัตรในกลางเพลิง

ฉัตรเป็นนักเลงที่โหดร้าย ชอบใส่ร้ายคนอื่น แล้วเอาความดีใส่ตัว และชอบเอาชนะ ตลอดทั้งเรื่อง ฉัตรทำทุกวิถีทางเพื่อจะเอาชนะหลวง

“...บ๊ะ-ปัญญาอ้ายฉัตรเขาล้ำคัญนั้กจะต้อนควายมันเองไปใส่คอกข้า แล้วให้กำหนดพ้อมันไปจับ แต่อ้าย กลั้งเซอะหนทางผ่านต้อนไปเจอเอาอ้ายพวกกลับจากวัด เลยไม่สำเร็จถึงได้เอากลับ”

(กลางเพลิง. 2511: 91)

ฉัตรหัวเราะ “ซี-ข้าเสียเงินเสียทองไปแล้วเท่าไร นั้จะมาล้มนงานเสีย บ้านะซีถึงจะไม่บอกก็แล้วเต็มอกว่า ข้าจะต้องมีเมียที่มันไม่รักข้า แต่อ้ายฉัตรก็จะขอมีเอาชนะคน”

(กลางเพลิง. 2511: 264-265)

ช้อยในโป๊ะล่อม

ช้อยเป็นตัวละครที่ผู้เขียนสร้างตัวละครนี้ให้ร้ายเพียงด้านเดียว บุคลิกภายนอกของช้อยนั้น เป็นหญิงม่ายที่สวยงาม ชอบดูถูกคน ดังจะเห็นได้จากคำพูดของร่วมที่พูดถึงความสวยของช้อยสั้นๆว่า “สวยกว่าเมื่อสาวๆ ไปอีก ให้ตายไปเถอะ ถ้าผู้ชายมันมีความคิดสักหน่อยใครๆ เขาก็เลือกพี่ช้อย” (โป๊ะล่อม. 2511: 64) นิสัยโดยส่วนตัวชอบดูถูกคน คือ ดูถูกวงที่หน้าตาไม่หล่อ ชื่อ ดังความว่า

“จริงนะ ท่าทางมันพิกล ชุ่มซำไม่น่ารักเสียเลย ชีวีวีชีวีที่ป่านนั้นแล้ว ข้าดูแกมันเคอะๆเก้อๆ ยังไงไม่ถูก”

“บอกว่าเถอะ ข้าจะให้แกเอาเงินมากองท่วมหัวก็เป็นไม่รับประทานเด็ด” เจ้าแสงเป็นสาวรุ่น 16 คราวๆ ก็ร่วมพูดวาทะกิริยาขะเขย่ง แล้วแม่ซ้อยก็หัวเราะร่วนออกตัวเช่นกัน

“เอ็งพูดถูกใจจริง แสง, เออ ถึงขำมาย่อยยังงี้แหละเอ้า ถ้าลุงแ้วมาขอข้าด้วยทองหมั้นสินสอด เหมือนเช่นสาวๆ แล้วจะยกให้เป็นเมียตาได้กั๊งล่ะก็กระโดดทะเลตายเสียดีกว่า ดูๆก็สงสาร แต่แล้วก็นึก หมั้นใส่ที่ทำมาเลียบเคียงกะเจ้ากลอย ช่างไม่ส่องกระจกเสียมั่งเลย”

(โป๊ะลุ่ม. 2511: 27)

นอกจากนี้ซ้อยยังมีนิสัยชอบขูข่มคนอื่นแก่เสียดกัน เห็นได้จากขูข่มให้กลอยเกลียดวัง ดังความว่า

“คนเรานั้นยากนากลวยเอ๋ย อ้ายทั้งตั้งทั้งด้านสิ้นอายนี้แหละน่ารำคาญนัก แล้วก็ติดห้ามเสียด้วย เอ็ง ดูแต่เมื่อบายซี ใครเขากลับเข้าฝั่งกันจนหมดจนสิ้น แต่ตัววังยังจะทำล้าอยู่กลางทะเลจนจะพาพวกพ้องไปจม ตายโง่หมดทั้งล้า”

(โป๊ะลุ่ม. 2511: 28)

ขูข่มให้แสงรักวัง เพราะวังรวย ถ้าแสงแต่งงานกับวังจะสบาย การที่ขูข่มขูข่มให้แสงรักวังเพราะ ตนเองจะได้คำตอบแทนในการเป็นแม่สื่อ ดังความว่า

“ก็เอ็งเอาอย่างนั้นกลอยมันซี พูดอย่างมันเถอะว่าจะขูข่มไปให้นานๆสักหน่อย เพราะเรานั้นลูกผู้หญิง เมื่อแน่นแล้วถึงจะบอกนิตให้มาขอ...จะถึงคราวได้คราวรวยสะกลับจะไม่เอา เอ็งดูอีกกลอยซี ทองมันออกแดงตัว เนอะเรื่อนนะน้ำมือใครที่ปลุก ลำพั่งน้ำหน้าตากองรีจะมี พูดก็พูดเถอะถ้าหากว่าพ่อสนลูกเจ้าแกถึงจะสวยอย่างไร หากจนกว่าได้กั๊งแล้ว ตากองยายเจียกคงไม่เล่นด้วยไซ้ไหมล่ะ”

(โป๊ะลุ่ม. 2511: 94)

นอกจากนี้ซ้อยไม่มีความจริงใจให้กับใครไม่ว่าจะเป็นเพื่อนหรือวังก็ตาม ดังความว่า

“ซ้อย-เอ็งช่างใจดำแท่นซ้อย” ได้กั๊งต่อว่าอย่างน้อยใจเหมือนผู้ลุ่มจมน้ำถ้าถูกอย่างมัน “ดูเรื่อสักห้า หกวันกระมัง จะมีแกใจเยียมถามข่าวกันมั่งก็ไม่มี”

“พูดพิกล” นางมายซ้อยสะบัดหน้าตอบผิดเสียง “แล้วจะมาโทษอะไรเอากะข้าว่าเยียมไม่เยียมเล่า คนถามทุกซ่ถามสุขที่บ้านก็มีอยู่แล้วไม่ใช่?”

“เอ๊ะซ้อย-นี่เอ็งพูดยังงี้ซี คินนั้นพูดกันอย่างวันนี่เปลี่ยนไปเสียอีกอย่าง หรือว่าเอ็งเห็นข้าฉิบหายแล้ว”

“ซี...เมื่อมั่งมีก็มากอบโกยอะไรให้กะข้า กะนิดๆกะหน่อยๆ แล้วหลอกเป็นเมียนะยังไม่คุ้มกันงั้นรี คนเราจับปลามากตัวหนักแล้วจะมาพูดอะไร ได้ซีเมื่อได้กั๊งจะทวงก็ได้” แล้วซ้อยก็ถอดแหวนและสร้อยยื่นให้ ราวกับนัดกันนั่งกลอย “เอ้า...กลับคินไปเถอะ แต่ตัวของข้าฉันคิดแล้วว่าบริจาตกาน”

“อุยอ์ใจบุญ” ได้กั๊งตัวลั่นมือลั่นรับแหวนขว้างไปทางลึบๆ ทั้งด่าสารพัด แต่ซ้อยก็นึ่งเสี่ย เพราะก้านล ของนางซ้อยจะได้อีกหลายลึบเท่ากั๊งนึ่งจึ่งเดินหนีไป

(ปีละล่ม. 2511: 135)

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ซ้อยเป็นตัวละครที่ผู้เขียนสร้างให้มีด้านไม่ดีเพียงด้านเดียว แต่มีความเหมาะสมกับโครงเรื่อง ทำให้เรื่องสนุก เพิ่มอรรถรสให้ผู้อ่านได้เป็นอย่างดี

คิงในคังเผาถ่าน

คิงเป็นตัวละครที่มีบทบาทไม่มากนักในนวนิยายเรื่องคังเผาถ่าน ผู้เขียนให้คิงมาสบทบาทในตอนท้ายเรื่อง คิงมีนิสัยโหดร้าย จับตัวแอบไปขังไว้อย่างทุกข์ทรมาน

ล่งคินสองไปแล้วที่มาแอบต้องทรมานอยู่ในห้อง และคินนี้เป็นคินที่ 3 ที่นายคองและการเสี่ยตัวกับนายคองแล้ว แอบแทบจะฆ่าตัวตาย ถึงที่กอลงจะมาแก้ไข ก็คิงไม่บริสุทธ์เหมือนก่อนแล้ว ต่างคนก็ต่างจะพูดไม่ออกไปด้วยกัน

แอบกลัวมากกว่าอื่น ถึงจะรู้ว่าหนีไม่พ้น นายคองเสี่ยเห็นสนุก วึ่งวนไล่จนคว่ำตัวได้ จวบแล้วจวบเล่าและอ้อมมาโยนโครมลงบนเตียง ฤทธิ์มูและเมาของนายคองจึ่งไม่ทันได้ยินว่า...

(ชายสามโบสถ์ คำน้าหม คังเผาถ่าน. 2511: 498)

เทียมในแสนเสบ

เทียมเป็นลูกชายของคนที่มีฐานะร่ำรวย นิสัยชอบโกหก และมักจะมีเรื่องกับคนอื่นเสมอ เทียมเป็นคนเห็นแก่ได้ ชอบวางแผน ทำทุกวิถีทางเพื่อจะแย่งไปรยมา

ข้างฝ่ายอ้ายเทียมถึงจะได้หมั้นแล้วกะเจ้าซ้อย แต่ใจแท้เดี่ยวนึ่งของพ่อเทียมหาได้รักเจ้าซ้อยไม่ เมื่อก่อนรู้ว่าเจ้าไปรยยังรักยงไคร่อยู่กะอ้ายแฝง พ่อเทียมจึ่งเลียงมาชอบเสี่ยกะเจ้าซ้อย แต่นี้อ้ายแฝงซึ่งเป็นคนเดียวที่คิดคร้ำก็สาบสูญ ความรักของนายชวนกัแตกเพราะปากพ่อเทียมเอง แล้วเจ้าไปรยก็ถูกใจเลบองไว้นานหนกหนากจะไปไหนเสี่ย

(แสนเสบ. 2512: 60)

ทิพยในเสื่อหุง

ทิพยเป็นลูกชายของคนที่มีฐานะดี นิสัยไม่ดี ไม่เอาการเอางาน มักจะอิจจาคคนที่ได้ดีกว่าแม้ว่าอยู่ในฐานะที่ต่ำกว่าตน ชอบใช้อำนาจบังคับคนอื่น ชอบอวดตัวว่าเป็นคนกล้าคนเก่ง แต่ถ้าอยู่คนเดียวจะเป็นคนซีซลาด

อันนิสัยจริงของพ่อทิพยก็เหมือนพายุพลอยฝน เมื่อมีพวกพ้องอยู่ก็เทิมหาญพลอยไปกับพวก แต่เมื่อเหลือตัวคนเดียวและต้องมาประจันหน้ากับเจ้าลูกอาผู้หนึ่งที่อยู่เต็มใจอยู่ว่า กะเด็ดไปข้างง้ออื่น แต่ดื้อเฉยซื่อซิมไปอย่างนึ่งเลงที่เลือกแล้ว และเพ็งประจักษ์หน้าแก่ตัวเองว่ามันกรากเข้ายุตซ้อยมือไว้ทำนองนี้ ซึ่งเพื่อนๆเคยถูกมาแล้วก็ประหม่าใจ

(เสื่อหุง. 2538: 16)

ซิ่นในเกรียนหัก

ซิ่นเป็นลูกผู้ใหญ่บ้าน หน้าตาหล่อ และร่ารวย แต่ซิ่นมีนิสัยใจร้อน แม้ตนเองจะมีพร้อมทุกอย่าง แต่ก็ยังเป็นซื่อจ๋า มักใช้อำนาจในการที่เป็นลูกผู้ใหญ่บ้านข่มเหงรังแกคนอื่น หรือใช้เป็นเครื่องมือในการหลอกให้พ่อของเรียงบังคับเรียงให้แต่งงานกับตน

อรุณในสินในน้ำ

อรุณเป็นลูกเศรษฐี แม่ของอรุณถือว่าเป็นเมียหย้อย แต่พ่อของอรุณก็ให้การเซ็ดหน้าชูตา การที่อรุณเกิดมาบนกองเงินกองทอง จึงทำให้อรุณลุ่มหลงในสมบัติ กลัวคนอื่นจะมาแย่ง พอรู้ว่ารุ่งเป็นพี่ชายที่เกิดจากเมียหลวงของพ่อ อรุณก็ร้อนใจกลัวสมบัติจะถูกแบ่ง ทหาทางกลั่นแกล้งทุกอย่าง เพื่อให้รุ่งกลับไปอยู่เกาะผู้เขียนจะกล่าวถึงตัวละครนี้ไม่มากนัก ปรากฏตอนกลางเรื่อง

อันในศาลเพียงตา

อันเป็นลูกชายของคนที่มีฐานะร่ำรวย นิสัยมักชอบพูดโอ้อวด เป็นคนที่โหดร้าย ฆ่าแม่ของรอดตาย และยังทำให้รอดต้องติดคุก ส่วนตนเองอยู่อย่างมีความสุข ไม่รู้ถึงความผิดของตนเอง ผู้เขียนจะไม่บอกลักษณะของรอดอย่างเด่นชัด แต่ผู้อ่านจะรู้จักรอดได้จากบทสนทนาของตัวละครเอกกับตัวละครตัวอื่น

แม่นในกระท่อมปลายนา

แม่นเป็นหลานของคนที่มีฐานะ ชอบเป็นเจ้ามือเล่นโป เป็นคนไม่มีศีลธรรม ไม่สนใจว่าเป็นลูกเมียใครจะพามาเป็นภรรยาตนเองหมด เมื่อเบื่อก็จะทิ้งขว้างอย่างโหดร้ายทารุณ แม้ว่าจะท้องอยู่ก็ตาม

กระทั่งสิ้นหนานา ข้างามปลางมด้วยชายดี และเมื่อสิ้นหน้าข่าวก็ถึงฤดูไป บรรดานักเลงไปถั่วและการพ่นทั้งหลาย ก็มุ่งออกจากบ้านตนทุกๆเช้า เพื่อพลิกแพลงกำไร โดยไม่ต้องเหน็ดเหนื่อย แต่ปลายคลองรังสิตกำลังล่ำลืออื้อฉาวกันตลอดไปทุกบ้าน ด้วยมีผู้พบศพเจ้ามือโปที่รายนับพันเมื่อคืน นอนตายแผลยบ บ้างก็สังสาร บ้างก็สมน้ำหน้า ด้วยนายแม่นเจ้ามือเก่งทั้งโปและผู้หญิงไม่เลือกลูกเขาเมียใครมาถูกพันตาย และก่อนตายเพียงชั่วลิบวัน ก็ได้ไล่เมียไปแล้วคนหนึ่งกำลังเจ็บหนัก ด้วยคลอดบุตรใหม่ เพราะนายแม่นจะมีเมียใหม่อีกเมื่อลูกคลอดมันตาย และนางล่ำลือจะขัดลาภ คือการมีเมียของนายแม่น จึงต้องถูกเนรเทศกลับไปหาแม่ ซึ่งใครก็รู้กันตลอด

(กระท่อมปลายนา อ้ายขุนทอง. 2538: 15)

เวียนในลมตะเภา

เวียนเป็นตัวละครที่ไม่ค่อยร้ายมากนักในนวนิยายเรื่องลมตะเภา มีสำนึกดีอยู่บ้าง แม้เวียนจะพาไปรอยและลูกหนีจากภูหิน แต่ความผิดของเวียนก็เบาบางลงเพราะการกระทำของภูหินที่โหดร้ายกับไปรอย พอเมาก็จะทะเลาะกับไปรอย ทำให้ไปรยทนไม่ได้จึงหนีไปอยู่กับเวียน

บุญในสาวชะโงก เลือข้าม

บุญเป็นลูกกำนันที่นิสัยไม่ดี ชอบยุแหยงตะแคงรัว พุดให้คนอื่นเสียหายได้ตลอด ชอบทำความเดือดร้อนให้คนอื่น

“อ้ายบุญ” ไผ่เรียกเช่นคำ “มิ่งตามเป็นศัตรูกุนะนานักแล้ว ฮีมิ่ง แทงกูเห็นไหม โธอ้ายบุญตัวเท่าหมาของมิ่งนี่นะทำคนเดือดร้อนนัก ปากก็เหลือสุขของคน พุดเล่นไม่รู้เสียรู้หายแก่คนอื่น...นี่ปาก” ไผ่ตบผาดด้วยกำปั้นและมิดที่แยงได้ก็เหวี่ยงทิ้งลงคลอง แต่จะสาใจกับปากชั่วของลูกกำนันก็ยังไม่ลดขนาดชาติของคนที่ดีเล็กกว่าคนดัง นกกระจอกนั้นมักร้ายกวนสุขของเพื่อนบ้าน และก็ยังมิปากอยู่ไม่สุข อย่างพอบุญติดตัวอยู่ด้วยอีกอย่าง เพื่อนบ้านก็เดือดร้อนหนักหนา มั่นยุให้รำตำให้รัวไม่มีวันหยุด

(สาวชะโงกและเลือข้าม. 2521: 222)

มิ่งในหนามยอกหนามบ่ง

มิ่งเป็นลูกชายของกำนันที่มีอิทธิพลมากในหมู่บ้านนาแค ร่ำรวย มีพรรคพวกมากมาย จนได้คำเรียกว่า พ่อขุนบ้านนา ส่วนมิ่งคนก็จะเรียกว่าพ่อมิ่ง เป็นคนดูร้าย โหดเหี้ยมมากกว่าพ่อ มิ่งจะออกเก็บค่านาเอง หากใครไม่มีให้ก็จะริบทรัพย์ตั้งแต่ข้าวจนกระทั่งควาย และเครื่องมือทำกินทุกอย่าง

พ่อมิ่งใครก็ต้องเรียกว่าพ่อมิ่งหรือพี่มิ่ง เพราะเป็นลูกชายของพ่อขุนนาผู้มีอำนาจ พ่อมิ่งเป็นคนดูร้าย เขี้ยมเกรียมมิ่งพ่อหลายส่วน ลูกบ้านทุกคนพอได้ข่าวว่าวันไหนพ่อมิ่งออกเก็บค่านาเอง ก็หายใจสะท่อนไปตามกัน เพราะพ่อมิ่งชอบพุดคำขาดให้ผลัดได้เพียงครั้งหนึ่งเท่านั้น เมื่อผิดนัดแล้วหนหลังเป็นต้องริบทรัพย์ตั้งแต่ข้าวในยุ้งตลอดกระทั่งวัวควาย และเกี่ยวไถเครื่องมือทำกิน เมื่อเห็นไม่ได้อะไรก็ต้องเกาะตัวไปใช้งาน

(รอยไถและหนามยอกหนามบ่ง. 2521: 131-132)

บัวเพื่อนในรอยไถ

บัวเพื่อนเป็นตัวละครรองจากเรื่องรอยไถ ที่ผู้เขียนให้ความสำคัญกับตัวละครตัวนี้มากพอสมควร สร้างให้เป็นตัวละครที่มีลักษณะรอบด้าน มีทั้งส่วนที่ดีและไม่ดี เป็นตัวละครที่ทำให้นวนิยายเรื่องนี้สนุก น่าติดตาม และทำให้ผู้อ่านสงสารตัวละครเอกฝ่ายชายมากขึ้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่าตัวละครนี้เป็นตัวละครที่น่าสนใจและควรนำมาวิเคราะห์แง่มุมต่างๆ ดังนี้

ในด้านบุคลิกลักษณะภายนอก ผู้เขียนสร้างให้บัวเพื่อนเป็นหญิงสาวที่มีหน้าตาดี สวย ดังคำบรรยายสั้นๆว่า “ถึงจะมีลูกไปแล้วก็ดี แต่ความงามของบัวเพื่อนไม่ลดเลย บัวผันเสียอีกทั้งๆที่ยังกำลังสาวก็งามไม่ลบแม่เพื่อนไปได้” (รอยไถและหนามยอกหนามบ่ง. 2521: 19) และบทสนทนาของลือก็บอกถึงความงามของบัวเพื่อนให้ผู้อ่านได้นึกภาพตามได้อย่างชัดเจน ดังความว่า

“ตลอดทั้งสองห้องจนจบบางเขนนี้แหละอ้าวแม่เพื่อน, ไม่ใช่ว่าจะมายกยอพูดประจบเลย ใครละมันจะงามเกินเพื่อนของพี่ เพียงซุ่มมันก็บอกอยู่แล้วว่าบ่าวเพื่อน มันงามลบบ่าวอื่นหมด ถ้าน้ำหลากไม่มาบ่าวเพื่อนก็หายากไม่มีเสียด้วยอ้าว”

(รอยไถและหนามยอกหนามบ่ง. 2521: 45)

เนื่องจากบุคลิกภายนอกและความงามของบ่าวเพื่อน จึงทำให้อ่อนตัวละครร้ายฝ่ายชายหลงรัก เป็นสาเหตุให้เรื่องดำเนินไปอย่างน่าติดตาม ผู้เขียนได้สร้างบทสนทนาให้ผู้อ่านได้เห็นว่ ความงามของบ่าวเพื่อนเป็นสิ่งที่ทำให้อ่อนหลงรักบ่าวเพื่อนมาก ทั้งที่รู้ว่าบ่าวเพื่อนมีครอบครัวแล้วก็ยังไม่หยุดรัก ดังความว่

“...แม่เอ๊ย, เมียงงามอ้ายลือยิ่งมีลูกยิ่งเพิ่มกระบวนงาม สองแก้มบ่มสีเลือด ร่มแขนที่พันแดดเผาเนิ่น เกลี้ยงขึ้นนวลตลอด เอวตลอดร่างมันอวบเกือบจะเป็นคนเจ้าเนื้อ ยิ่งเมินเมียงตะแคงข้าง ก็ยิ่งเห็นเพื่อนเจ้างาม สีด่าน ก็เหลือที่ผู้เจ้าจะอดใจ ทอดหน้าลงเกลือกอกอกเจ้าเพื่อน”

(รอยไถและหนามยอกหนามบ่ง. 2521: 23-24)

นอกจากบุคลิกภายนอกที่งดงามของบ่าวเพื่อนแล้ว ความรักลูกก็เป็นอีกประการหนึ่งที่มีในตัวบ่าวเพื่อน เหมือนแม่ทั่วไปที่รักลูก บ่าวเพื่อนจำเป็นต้องหนีไปกับอ่อนตามแผนที่แม่วางไว้ แต่ความเป็นห่วงลูกก็ยังมีอยู่ ก่อนจะไปด้วยความผูกพันระหว่างแม่กับลูกจึงทำให้เจ้าแดงร้องงอแง บ่าวเพื่อนแสดงความรักความอาลัยต่อลูก ดังคำบรรยายว่

“อ้ายแดงพวตืนร้องจ้า บ่าวเพื่อนแทบจะล้มเป็นลม แล้วทักใจหวนมาหาลูก อุ้มอ้ายแดงจากแคร่นอน ให้กินนม โยกตัวอยู่ครู่ ทั้งจูบจอมถนอมเกล้า แหงนมองบนหลังคา โชเอ๊ย! พ่ออ้ายแดงกำลังรื้อจากงวน แล้วเจ้าก็ลอบหยิบเชือกมงคลที่เตรียมไว้ ผูกมืออ้ายแดงปากก็พิมพ์ “ขวัญเอ๊ยแม่จะห่างลูกเพราะกรรมมาท้น ยายเจ้าคิดชั่วถล่ำบายเข้าไปแล้ว อยู่เถิดอ้ายแดงเอ๊ย! อยู่เป็นเพื่อนทุกข์พ่อเขาไปก่อน แล้วแม่จะมารับ”

(รอยไถและหนามยอกหนามบ่ง.2521:68)

ความรักสามี ถึงแม้ว่าลือจะมีนิสัยเป็นนักเลง ชอบเล่นการพนัน แต่บ่าวเพื่อนก็รักสามีมาก ดังความว่

“อย่าทำ-ผัวฉัน โชเอ๊ย ! พี่ลืออุตส่าห์ตามมาตายต่อหน้าเพื่อน” แล้วเจ้าก็ร้องไห้ใหญ่ นายอ่อนกรากเข้าก้นกลางท้ามคนเหล่านั้น

“แม่เพื่อนลูกก่อนเถอะ บางทีจะไม่ตาย”

“อย่าเลย หนอยก็รู้มกันฆ่าผัวฉันเท่านั้น ฉันไม่ลูก พี่ลือจะต้องสิ้นใจในแขนฉันใครอย่ามายุ่ง”

(รอยไถและหนามยอกหนามบ่ง. 2521: 102)

ถึงแม้บ่าวเพื่อนจะรักและสงสารลือ แต่เมื่อนึกถึงความทุกข์ยากลำบากก็ทำให้บ่าวเพื่อนเกิดความลังเล เพราะโดยนิสัยเดิมเป็นคนเปลี่ยนอะไรง่ายอยู่แล้ว ดังความว่

“เพื่อนมองผ่านเครื่องแต่งตัว นิสัยเพื่อนเป็นคนเปลี่ยนอะไรง่ายดาย เมื่อแรกก็นึกเห็นคล้ายตามแม่ ครั้นใกล้จะถึงวันก็สงสารและเพิ่มรักเจ้าลื้อขึ้นอีกที่เห็นมันแสนซื่อ จนจะทวนคิดกลับใจ แต่เมื่อนึกถึงความทุกข์ยากลำบากแล้ว และความใจดีที่นกลองไม่เสียดายของนายอ่อนก็เกิดความเรรวน”

(รอยไถและหนามยอกหนามบ่ง. 2521: 89)

ผู้เขียนสร้างให้บัวเพื่อนเป็นตัวละครที่มีทั้งดีและชั่วเหมือนมนุษย์ทั่วไป ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกอยากรู้อยากติดตามเหตุการณ์ในเรื่องว่าจะเป็นอย่างไรต่อไป จึงนับได้ว่าผู้เขียนสร้างตัวละครได้สมจริง

บทบาทของตัวละครปฏิบัติคือการสร้างความขัดแย้งในเรื่อง ในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม พบการสร้างตัวละครปฏิบัติที่มีความขัดแย้งด้านภูมิหลัง เรื่องฐานะความเป็นอยู่ และสถานภาพทางสังคมที่สูงกว่าตัวละครเอก เป็นต้นว่ามั่งมีกว่าตัวละครเอก เป็นลูกของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น นอกจากนั้นยังสร้างความขัดแย้งด้านลักษณะนิสัย ตัวละครปฏิบัติเหล่านี้ เป็นตัวละครแบบฉบับที่แสดงความรู้สึก ร้ายกาจ ขาดคุณธรรมตั้งต้นจนจบเรื่อง เป็นคู่เทียบให้เห็นลักษณะนิสัยที่แตกต่างจากตัวละครเอก ไม่ว่าจะเป็นตัวละครปฏิบัติฝ่ายชายที่ไม่คำนึง เช่น คุยโวโอ้อวด ซอบายแยงตะแคงรัว ไม่มีศีลธรรม ขาดความเมตตา หรือตัวละครปฏิบัติฝ่ายหญิงที่ไม่มั่นคงในความรัก โลเล เห็นแก่ผลประโยชน์ คุณสมบัติเหล่านี้ทำให้ตัวละครเอกกับตัวละครปฏิบัติเป็นคู่ตรงข้ามที่ชัดเจน ชับเน้นลักษณะนิสัยข้อดีของตัวละครเอกให้โดดเด่นยิ่งขึ้น และยังทำให้ผู้อ่านเห็นอกเห็นใจตัวละครเอก ซึ่งเป็นตัวละครฝ่ายดีในเรื่อง

“ความเป็นลูกทุ่ง” ของตัวละครเอกและตัวละครปฏิบัติปรากฏชัดเจนในเรื่องของลักษณะภายนอก โดยเฉพาะตัวละครเอกฝ่ายชายกับตัวละครปฏิบัติที่เป็นคู่เทียบในเรื่อง จะมีความกำยำ ลำสันดังเช่นหนุ่มฉกรรจ์ชนบท แต่ความเป็นคนจริงใจ มีสัจจวาจา ไม่ข่มเหงหรือทำร้ายใครก่อนถ้าไม่ถูกรังแกหรือดูหมิ่นตลอดจนไม่ทำร้ายคนข้างหลัง อันเป็นลักษณะที่ไม้ เมืองเดิมใช้คำว่า “นกลอง” ตัวละครเอกฝ่ายชายจะมีความเหนือกว่าตัวละครปฏิบัติคู่เทียบอย่างเห็นได้ชัด

ในบทบาทของตัวละครเอก ไม้ เมืองเดิม ให้ความสำคัญกับตัวละครเอกฝ่ายชายมากกว่า ด้วยอุปนิสัยที่นายกองดั่งกล่าวแล้วผนวกด้วยความยึดมั่นในความรัก สร้างให้ตัวละครฝ่ายชายมีลักษณะเป็นวีรบุรุษที่ผู้อ่านชื่นชมยกย่อง พร้อมกับเห็นนิสัยในด้านที่ส่งผลเสียให้แก่ตัวละครเอกฝ่ายชายเหล่านั้น คือ มุทะลุบ้าบิ่น จึงกล่าวได้ว่าตัวละครเอกฝ่ายชายเป็นตัวละครที่มีเสน่ห์ที่สุดในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม

บทที่ 5

ลักษณะเฉพาะด้านกลวิธีการแต่งนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม

กลวิธีการแต่งนวนิยาย หมายถึง เทคนิคกลวิธีในการเสนอเรื่องเพื่อให้ผู้อ่านสนใจและมีผลต่อการดำเนินเรื่อง ซึ่งสายทิพย์ นุกูลกิจ (2543: 121-135) ได้อธิบายถึงองค์ประกอบของกลวิธีการแต่งว่ามี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ กลวิธีการตั้งชื่อเรื่อง กลวิธีการเล่าเรื่อง กลวิธีด้านโครงเรื่อง กลวิธีการสร้างตัวละคร และกลวิธีการ-สร้างฉากและบทสนทนา จากการศึกษากลวิธีการแต่งผู้วิจัยเห็นว่าส่วนที่ทำให้เห็นลักษณะเฉพาะในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม มี 4 กลวิธี ได้แก่ กลวิธีการตั้งชื่อเรื่อง กลวิธีด้านโครงเรื่อง กลวิธีการสร้างบทสนทนา และกลวิธีการสร้างฉาก

5.1 กลวิธีการตั้งชื่อเรื่องนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม

การตั้งชื่อเรื่องนวนิยายนั้นสามารถดึงดูดความสนใจของผู้อ่านได้ ไม้ เมืองเดิม เป็นนักเขียนอีกคนหนึ่งที่มีความสามารถในการตั้งชื่อเรื่องนวนิยายลูกทุ่งได้อย่างน่าสนใจและมีความสัมพันธ์กับเรื่อง ดังจะแยกออกมาให้เห็นดังนี้

5.1.1 ตั้งชื่อโดยใช้คำให้สอดคล้องกับบรรยากาศ ได้แก่ รอยไถ ล้างบาง คนละถิ่น ชายสามโบสถ์ กลางเพลิง สิ้นในน้ำ ศาลเพียงตา กระท่อมปลายนา ลมตะเภา นามยกหนามบ่ง

5.1.2 ตั้งชื่อตามนามสถานที่ ได้แก่ ค้างเฝ้าถ่าน แสนแสบ สาวชะโงก

5.1.3 ตั้งชื่อโดยใช้จุดวิกฤตของเรื่องมาดัดแปลง ได้แก่ คำน้ำนม ไร่ล่อม เกวียนหัก แผลเก่า

5.1.4 ตั้งชื่อโดยใช้ชื่อตัวละครเอก ได้แก่ บึงขุนสร้าง อ้ายขุนทอง เลือ่ฟุ้ง เลือ่ข้าม

5.1.1 ตั้งชื่อโดยใช้คำให้สอดคล้องกับบรรยากาศ

ไม้ เมืองเดิม ตั้งชื่อเรื่องในนวนิยายลูกทุ่งได้สอดคล้องกับบรรยากาศและกลิ่นอายของความเป็นชนบททั้งชีวิตความเป็นอยู่ ความเชื่อ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมในชนบท ได้แก่ รอยไถ ล้างบาง คนละถิ่น ชายสาม-โบสถ์ กลางเพลิง สิ้นในน้ำ ศาลเพียงตา กระท่อมปลายนา ลมตะเภา นามยกหนามบ่ง

รอยไถ ผู้เขียนได้ใช้สภาพวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นมาตั้งเป็นชื่อเรื่องเพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อเรื่อง คำว่า รอยไถ มาจากขั้นตอนหนึ่งในการทำนา ซึ่งเป็นอาชีพของตัวละครเอก เริ่มเรื่องเหตุการณ์ต่างๆเกิดขึ้นที่ท้องนา และตอนจบก็จบลงที่ท้องนา จึงทำให้ชื่อเรื่องกับเนื้อหาสอดคล้องกัน

ล้างบาง เป็นส่วนที่เป็นเนื้อเรื่อง เมื่อตัวละครเอกถูกคดีข่มเหงจนต้องกลายเป็นโจร ไม่อยู่ในหมู่บ้านของตนเอง ผู้มีอิทธิพลตั้งตัวเป็นใหญ่ ข่มเหงชาวบ้านให้อยู่ภายใต้อำนาจ จึงทำให้ตัวละครเอกทนไม่ได้ ต้องกลับมาแก้แค้นคนเหล่านี้ ผู้เขียนจึงตั้งชื่อให้สอดคล้องกับเนื้อเรื่องว่าล้างบาง

คนละถิ่น เป็นเรื่องราวของนักเลงสองหมู่บ้านที่ไม่ถูกกัน เมื่อฝ่ายหนึ่งมาแย่งหญิงคนรักไป ทำให้เกิดความรู้สึกว่าเป็นการทรมานศักดิ์ศรีกัน เพราะอยู่คนละหมู่บ้านหรือคนละถิ่น จึงเกิดการแย่งชิง ผู้เขียนจึงใช้เหตุการณ์ของเรื่องมาตั้งเป็นชื่อเรื่อง

ชายสามโบสถ์ ผู้เขียนตั้งชื่อเรื่องจากการที่ตัวละครเอกต้องบวชถึงสามครั้ง เพื่อคลายปมปัญหาในเรื่องมาตั้งเป็นชื่อเรื่อง ซึ่งทำให้ผู้อ่านสนใจใคร่รู้ถึงการบวชแต่ละครั้งว่ามีที่มาอย่างไร

กลางเพลิง ผู้เขียนใช้ตอนจบของเรื่องมาเป็นชื่อเรื่อง ตัวละครเอกจบชีวิตลงในกลางเพลิงที่เสียดสีชะชีวิตของตนเองเพื่อช่วยหญิงคนรัก

ลินในน้ำ ผู้เขียนใช้เหตุการณ์และส่วนที่เป็นเนื้อเรื่องมาตั้งชื่อ ตัวละครเอกฝ่ายชายมีวิธีการดำเนินชีวิตอยู่ทะเล มีอาชีพงมงายในท้องทะเลมาขายเพื่อเลี้ยงชีพ แต่พอวันหนึ่งได้พวยพายัดถิ่นเข้ามาอยู่ในเมืองวิถีชีวิตเปลี่ยนไป ชีวิตไม่มีความสุขเหมือนอยู่ที่เกาะ ตอนจบจึงกลับมาใช้ชีวิตอยู่ที่เกาะและงมงายของชายเหมือนเดิม

ศาลเพียงตา การตั้งชื่อนวนิยายเรื่องศาลเพียงตา มาจากส่วนหนึ่งของเนื้อเรื่อง ตัวละครเอกฝ่ายชายถูกผู้มีอิทธิพลลั่นแกล้งจนต้องจำคุก พอออกจากคุกมาก็พบว่าพ่อแม่ถูกฆ่าตาย เหลือแต่ศาลเพียงตาที่ชาวบ้านปลุกให้ ทำให้ตัวละครต้องกลับไปแก้แค้น

กระท่อมปลายนา ผู้เขียนตั้งชื่อเรื่องตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเรื่อง กระท่อมปลายนาเป็นที่อาศัยของตัวละครเอก ทำให้ชื่อเรื่องและเนื้อเรื่องสอดคล้องกัน

เสือข้าม ผู้เขียนตั้งชื่อเรื่องตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเรื่อง เกิดเหตุการณ์กับตัวละครเอกฝ่ายชายที่ทำให้ต้องพลัดพรากจากบ้านเกิดและหญิงคนรักข้ามไปอยู่อีกหมู่บ้านหนึ่ง ผู้แต่งจึงตั้งชื่อเรื่องว่า เสือข้าม

หนามยอกหนามบ่ง ผู้เขียนตั้งชื่อตามเนื้อเรื่อง เมื่อตัวละครเอกถูกลั่นแกล้ง จนต้องไปเป็นโจรแล้วกลับมาแก้แค้น ตรงกับสำนวนหนามยอกเอาหนามบ่ง

5.1.2 ตั้งชื่อตามนามสถานที่

นวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม บางเรื่องตั้งชื่อโดยการนำชื่อหมู่บ้าน ตำบล หรือชื่อสถานที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ในเรื่องมาเป็นชื่อเรื่อง ได้แก่ **คิ่งเผาถ่าน แสนแสบ สาวชะโงก**

คิ่งเผาถ่าน เป็นชื่อหมู่บ้านของตัวละครเอกที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ต่างๆตั้งแต่ต้นจนจบ ผู้เขียนเปิดเรื่องโดยกล่าวถึงชื่อหมู่บ้านคิ่งเผาถ่าน เพื่อให้ผู้อ่านได้ทราบถึงที่มาของชื่อเรื่อง

...ที่ห้างนอนปลายสวน ยังเหลืออีกชีวิตหนึ่งที่ยังตื่นตาหลับไม่ลง ชีวิตนี้คือเจ้ากลอง ตลอดย่าน

คิ่งเผาถ่าน ถึงแม้ใครจะรู้ว่าเจ้ากลองเป็นคนยากจน แต่ก็ไม่วายประหลาดใจที่แม่แอบลูกสาวเจ้าสวนกลับมารักมาชอบกับเจ้ากลองหนุ่มจนเกิดความผู้ใหญ่มากได้...

...กลองดีใจ เหมือนห้างนี้เป็นเมืองสวรรค์ที่มีนางฟ้าของย่าน**คิ่งเผาถ่าน**มาร่วมวิมานด้วย กอดเจ้าแอบกลมไปกลมมา จูบไปด้วยความฮึกเหิม และมีตมของหัวใจคนอาภัพเฝ้าสวนที่ไม่คิดว่าจะมีวาสนา ถึงแก่ลูกสาวเจ้าของบ้านมาร่วมรักร่วมใคร่...

(ชายสามโบสถ์ คำนำนม คิ่งเผาถ่าน. 2511: 487-488)

แสนแสบ เป็นชื่อของคลองน้ำที่บ้านบางกะปิ และเป็นชื่อตำบล ผู้เขียนใช้ชื่อของสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ในเรื่องมาตั้งชื่อเรื่อง

เมื่อตะวันบ่ายข้ามทุ่งแลท้องน้ำแสนแสบ ผ่านยอดเจดีย์ที่กวัดบางกะปิตกท้ายบางกอกโน้นแล้ว เพลาคาบเย็นก็มาถึง แม่เหื่อนาแลกล้าเขียวของบางกะปิต้นน้ำยังอบอุ่นได้แสงตะวันอยู่ ตานาลุ่มนาเขินท้ายน้ำของตำบลแสนแสบกำลังจะเย็นเงียบเชียบด้วยตะวันทั้งดวงไปแล้วไกล

(แสนแสบ. 2512: 1)

สาวชะโงก เป็นชื่อหมู่บ้านของตัวละครเอกที่อยู่ในชนบท การดำเนินชีวิตเรียบง่าย ผู้คนส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา ผู้เขียนกล่าวถึงชื่อสาวชะโงกตั้งแต่เปิดเรื่อง เพื่อให้ผู้อ่านได้รู้ที่มา

...ที่บ้านสาวชะโงกตลอดทุ่ง นาอื่นเขาเป็นนาแท้ที่หว่านข้าวงอกเกิดขึ้นเป็นทรัพย์ในดิน เขาแลกเขาขายทำประโยชน์กันไปแล้วทั้งสิ้น เว้นเสียนาพอเหมือนแต่แห่งเดียว ที่เมื่อน้ำหลากเดือน 11 ก็ทิ้งให้นาเจิงเป็นลำทะเล เมื่อแห้งก็เป็นทุ่งหญ้าและพงโสน หยุตไถ หยุตหว่านมาล้าปีเห็นจะได้

(สาวชะโงกและเสือข้าม. 2521: 4)

5.1.3 ตั้งชื่อโดยใช้จุดวิกฤตของเรื่องมาดัดแปลง

จุดวิกฤต (climax) เป็นขั้นที่เรื่องได้ดำเนินมาถึงจุดที่ตึงเครียดที่สุด ตัวละครต้องตัดสินใจเลือกทางใดทางหนึ่งเพื่อคลี่คลายปมขัดแย้งที่เกิดขึ้น การตัดสินใจของตัวละครในช่วงจุดสุดยอดนี้ จะทำให้เรื่องนั้นคลี่คลายลงไปในทางใดทางหนึ่งนั่นเอง การตั้งชื่อโดยใช้จุดวิกฤตมาดัดแปลง เป็นกลวิธีที่ไม่ว่าเมืองเดิม ได้ใช้ในนวนิยายลูกทุ่งหลายเรื่องด้วยกัน ได้แก่ **ค่าน้ำนม** **โป๊ะล่อม** **เกวียนหัก** **แผลเก่า**

ค่าน้ำนม ผู้เขียนใช้เหตุการณ์ที่ตัวละครเอกสละชีวิตของตนเองเพื่อแลกเงิน 5 ชั่ง ให้แม่ตอบแทนค่าน้ำนมที่แม่ได้เลี้ยงมา อันเป็นเหตุการณ์ที่เป็นจุดวิกฤต

“แม่จ๋า พระอรหันต์ ค่าน้ำนมแม่ฉันไม่ลืมเสียทั้งหลายใครมันลืมค่าน้ำนมแม่จงฉิบหาย! อย่าพินพิขป็นและหอกดาบตามคำข้า ไอ้ พระอรหันต์ แม่ข้าเอ๋ย! ลูกใช้ค่าน้ำนมด้วยชีวิต”

สิ้นเสียงเลือบางก็สิ้นใจ ลุ่มน้ำสุพรรณภาณุจนบุรีทั้งห้วงป่าและทุ่งบางทั้งตำบล กระทั่งไผ่พินมือที่ต้องสิ้นสะท้านเมื่อเลือบางเหยียบฝ่าเท้าลง แต่ใจจะเป็นสุข แต่ใครเล่าจะนึกว่าเพียงคำขวัญกล่อมมาของผู้อุปสมบทนั้นจักเป็นกุศลแรงถึงแปรหัวใจเสียให้ระลึกถึงคุณแม่ได้ แต่เลือบางผู้กล้าหาญและบันลือนามได้ละชีพไปแล้วด้วยดี ผิดเลือบางเจ้าบางหนุ่มได้ชำระค่าน้ำนมของแม่แล้ว ถึงจะเพียงน้อย ๕ ชั่ง แต่ก็ได้ดีชีพตัวเองใช้ค่าน้ำนมนั้นเมื่อสิ้นใจสักครู่เดียวก็ได้เปลารุณ แสงตะวันใหม่มาเยือนหอแตงของแหวนและเรือนตายของเลือบางเข้านี้เป็นแสงตะวันที่ซมุกกมัว ครึ้มไปด้วยหมอกและเมฆฝน ชวนให้เหงาไปหมดทั้งไผ่พินมือ ดังหนึ่งจะไว้อาลัยและเป็นพยานว่าเลือบางผู้หาญกระเดื่องฤทธิ์นั้น ชำระค่าน้ำนมเป็นผู้หมดหนี้แล้ว

(ชายสามโบสถ์ ค่าน้ำนม คิ่งเผาถ่าน. 2511: 94-96)

จากข้อความข้างต้น ผู้เขียนได้นำเอาคำพูดสุดท้ายของเสียบางก่อนสิ้นใจที่แสดงปณิธานว่าตนเองได้
สละชีวิตเพื่อแทนคุณ “ค่าน้ำนม” เป็นที่มาของชื่อเรื่องนี้

โป๊ะล่อม ผู้เขียนใช้เหตุการณ์ที่ตัวละครเอกฝ่ายชายหลงผู้หญิงจนลืมไปดูแลโป๊ะ พอพายุมาทำให้ทำให้
โป๊ะล่อม ตัวละครเอกจึงหมดเนื้อหมดตัว ไม่มีทรัพย์สินอะไรเลย เป็นเหตุให้ผู้หญิงคนนั้นทิ้งไป แต่ได้พบว่า
ผู้หญิงที่รักตนเองอย่างแท้จริงและอยู่เคียงข้างมาตลอดคือตัวละครเอกฝ่ายหญิง

...ได้กั๊งอ่อนนอนแต่เรื่องความรักความคิดถึงประการเดียว ยิ่งกว่าเรื่องอื่นเพราะทางนางช้อยถึง 9 วัน
มิได้พบเห็นเลย แม้เดือนเกนิยามต้นจะไผ่ปลายฟ้ารำไรเห็นจากหน้าต่างกระท่อม แล้วรู้ว่าเกินกำหนดจลอม
ออกมาแล้วเกือบชั่วพุ่ม ลูกเรือคงจะปั่นป่วนคอย และปนกันกลุ่มใจแล้วก็ตี เพราะเป็นห่วงโป๊ะปลา หรือจะแห่
กันไปตามทางคลองกรุนบ้านแพ้นั้นเป็นจำละหวั่น และให้ยิ่งกว่านี้ซึ่งจะต้องเสียธุการงานได้กั๊งมันก็เปลอ แม้
จะนึกได้บ้างก็ผิดเวลาแก่ตัวเองอยู่เรื่อยไป คงถือแต่ความสุขสนทนาชมเชยเมียรักแม่ช้อยมาย ผู้งามทั้งหน้าและ
คงเสน่ห์มายตลอดร่าง เพลิดเพลินฟังแต่น้ำคำแม่ช้อยและต่างจะอ่อนแก่กันยิ่งกว่าครั้งใดทั้งสิ้น และก็เป็นที่วิสัย
ของเจ้าวัง เมื่อขณะลุ่มหลงแล้วก็แทบจะรับปากไปตกนรกได้...แล้วพายุร้ายก็ยิ่งพัดหนักและฝนกระหน่ำซัด
คลื่นเส้าไม้โป๊ะก็ยิ่งสำแดงสูงชันเสมอตามที่เราโดด เพราะเท่ากับไปผูกให้คลื่นหนุนจลอมถอน ลักครูกี้เห็น
ตระหนกอยู่ทั่วกันว่าไม้โป๊ะนั้นลอยขึ้นโง่งนงไปทั่ว...

ไม้โป๊ะตามน้ำไปเป็นแพจนท้องทะเลให้อ้อมโป๊ะว่างไปเป็นธรรมชาติเหลือบักโหล่งโหล่งไม้กั๊งมันคุ่มตะกรุด
นั่งร้องให้คิดถึงชะตาตัว ทั้งเสียวรักและเสียวสมบัติสารพัด หากพอได้รู้เมื่อกลับแล้วแก่กั๊งจะร้องไห้โฮ เพราะ
สิ้นเนื้อประดาตัว เพียงจับปลาไม่ได้ก็หนีโป๊ะก็ลมน้ำล่อยไปเป็นสมบัติทะเล แล้วจลอมก็กระโดดคลื่นโคลงเคลง
วิ่งกั๊งทวนเข้าหาฝั่ง

(โป๊ะล่อม. 2538. 126-133)

จากข้อความข้างต้น ผู้เขียนได้นำเอาเหตุการณ์ที่โป๊ะของตัวละครเอกฝ่ายชายที่ล่อม เพราะถูกพายุพัด
กระหน่ำ ตัวละครเอกฝ่ายชายมีวแต่ลุ่มหลงในกิเลสตัณหา ลืมมาดูแลโป๊ะก่อนพายุเข้าจึงทำให้สิ้นเนื้อประดาตัว
ผู้เขียนจึงนำเหตุการณ์ตอนโป๊ะล่อมมาตั้งเป็นชื่อเรื่องนี้

ลมตะเภา ผู้เขียนให้ตัวละครเอกฝ่ายชายที่กำลังจะตาย บอกลาแล้วให้ทุกคนรีบกลับบ้าน แล้ว
เริ่มต้นชีวิตใหม่ ดังความว่า

“เอ็งอย่าร้องให้ซี...เออสิบสองคำ...ตายจริง ถึงข้าจะตาย ไม่เห็นสิ่งไรแล้วก็รีบกลับบ้านกันเสียเถอะ คำ
นี้ต้นลมตะเภาจะบ้านัก...กลับเถอะ ถ้าไม่หันก็เข้าฝั่ง ภูหินลาเอ็งทุกคน เมื่อยรักใคร่คิดถึงพอขาดใจก็ลไปให้
ไต่กั๊งนั้น”

ดวงกระเฝิบเข้ามา จวบหน้าผากจวบอกที่เคยให้สุขเป็นผัวแล้วก็พูดอยู่ข้างหู

“นี่ดวงของพี่...ไต่กั๊งเอ๋ย ไปคอยช้ำอยู่สวรรค์โน้น”

มันพยักหน้า ยิ้มและด้วยมันใกล้ตายมีขวัญก็พูดไปไกลมือที่กุมตะกูดก็ผวาออกแม่ดวง พูดเต็มเสียง
เป็นครั้งสุดท้าย

“ลมตะเภามาแล้ว!”

แลกันตลอดอย่างอัศจรรย์ใจ เพราะทิศเบื้องอากาศเหนืฟ้าคร่ำดำ ฟ้าแลบแปลบบอกเค้าว่าเมื่อบ่ายนั้น เป็นพายุเกริ่นลมดังหัวน้ำขึ้น แต่ลมตะเภาจักเริ่มเข้าพังโปะทำลายเรือในพลบตามทำนายของไต้ก๋ง จึงพอมแม่ โขมตพุงหัวเข้าถึงหาดเกาะคราม ลมตะเภาก็ไล่ถึง

แต่...แม่โขมตได้ลตใบสนิทแล้ว ลำอื่นที่เคยไล่ล้างก็ลตใบตลอดทุกลำเห็นแต่ปลายกระโดงเปล่าขึ้นเสียดฟ้า พอตตะวันตกดินใบขอปด้าของแม่โขมตนั้นเองก็ห่อไต้ก๋งเจ้าภูทึงลงทะเลสูญไปพร้อมกับเพลามรสุมตะเภา

(ลมตะเภา. 2538: 172)

จากข้อความข้างต้น ตัวละครเอกฝ่ายชายกล่าวถึงลมตะเภาก่อนสิ้นใจ เพื่อแสดงความหวัง ดั่งนั้นจึงกล่าวได้ว่า ลมตะเภา เป็นสัญลักษณ์แสดงถึงการเริ่มต้นชีวิตใหม่ที่ผู้เขียนนำมาเป็นชื่อเรื่อง

เกวียนหัก ผู้เขียนใช้เหตุการณ์ที่เป็นจุดวิกฤตของเรื่องคืออุบัติเหตุจนเกวียนหัก ทำให้ตัวละครเอก ฝ่ายหญิงขาหัก แต่แสดงให้เห็นถึงรักแท้ที่คนรักไม่เคยทอดทิ้ง

“เจ้าพ่อเป็นพยานด้วยซี ถ้าข้าทิ้งอีเรื่องนี้เพราะมันพิการขาหัก เพราะเกวียนล่มหน้าศาลนี้ให้ฉิบหายเถิด ให้ข้าตายโหงเสียยิ่งกว่าอีเรื่องต้องตายขาหัก”

สาวแม่เรียบซบหน้าแอบอกมันสะอื้นเพียงไต่ยีนสาบานและรับขึ้นตรงๆ

“พอแล้วอย่าสาบานเลย ข้าอธิษฐานให้เกวียนล่มเอง ถ้าจะต้องคอยพี่แฝง”

“แต่พี่ต้องสาบาน” แฝงยื่นคำ “เอ็งนี่ออกถึงขอบหนองล้นหมใหม่ละ พระกริ่งที่ห้อยคอข้านี้ก็เป็นพยานนี่พ่อข้าท่านก็เป็นพยาน”

ทันใดน้ำมีเจ้าผินและเจ้าวาดก็มาถึงกระหืดกระหอบจูงอ้ายไฝ่มาเทียบข้าง

“ขึ้นเร็วเถอะ-มันแหกกันมาแล้ว” แฝงให้เจ้าผินจับม้าแล้วก็เหยียบไฝ่เจ้าเทียนก้าวขึ้นนั่ง สายเชือกบังเทียบนั้นให้แม่เรียงถือไปเอง และสองแขนมันอุ้มแม่เรียงหันอ้ายไฝ่ลัดดงแยกออกไปกระทุ่มด่าน บ้านเกิดที่มันต้องจากมาแต่เล็กกับพ่อแอบ แต่ชีวิตของพ่อแอบต้องทิ้งสูญอยู่ที่นาสรวงโน้นและชีวิตใหม่ที่จะคู่ทุกข์เมื่อคิดถึงพ่อแอบก็คือสาวแม่เรียงผู้พิการที่จะต้องอยู่เหย้าอยู่นาเป็นเพื่อนทุกข์มันตลอดไป

(เกวียนหัก. 2538: 68-69)

แม้ข้อความข้างต้นจะใช้คำว่า เกวียนล่ม ซึ่งเป็นภาษาพูดของตัวละคร แต่เหตุการณ์ที่ทำให้ตัวละครประสบอุบัติเหตุก็เกิดจากเกวียนหัก ผู้เขียนจึงนำมาใช้เป็นชื่อเรื่อง

5.1.4 ตั้งชื่อโดยใช้ชื่อตัวละครเอก

ไม้ เมืองเดิม ใช้ตัวละครเอกในการตั้งชื่อเรื่องในนวนิยายลูกทุ่ง ได้แก่ **บึงขุนสร้าง อ้ายขุนทอง เลือ่ง เลือ่ง**

บึงขุนสร้าง ผู้เขียนใช้ชื่อของตัวละครเอกทั้งสองฝ่าย คือ ขุนกับสร้างที่ตายในบึงมาเป็นชื่อเรื่อง

อ้ายขุนทอง ผู้เขียนใช้ชื่อตัวละครเอกฝ่ายชาย คือ ขุนทอง มาตั้งเป็นชื่อเรื่อง

เสื่อทุ่ง ผู้เขียนใช้ชื่อตัวละครเอกฝ่ายชายที่ประพาดิตนเป็นโจรเพื่อแก้แค้น คือ เสื่อทุ่ง นำมาตั้งเป็นชื่อเรื่อง

เสื่อข้าม ผู้เขียนใช้ชื่อตัวละครเอกฝ่ายชายที่ประพาดิตนเป็นโจรข้ามถิ่นไปหมู่บ้านอื่นเพื่อแก้แค้น คือ เสื่อข้าม นำมาตั้งเป็นชื่อเรื่อง

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าผู้เขียนใช้กลวิธีการตั้งชื่อได้เหมาะสมกับโครงเรื่อง อันได้แก่ การตั้งชื่อโดยใช้คำให้สอดคล้องกับบรรยากาศ ตั้งชื่อตามนามสถานที่ ตั้งชื่อโดยใช้จุดสุดยอดของเรื่องมาดัดแปลง และตั้งชื่อโดยใช้ชื่อตัวละครเอก ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการตั้งชื่อในนวนิยายลูกของไม้ เมืองเดิม มีลักษณะเฉพาะที่เป็นเอกลักษณ์

5.2 กลวิธีด้านโครงเรื่อง

กลวิธีด้านโครงเรื่อง สายทิพย์ นุกูลกิจ (2534: 142-149) ได้สรุปไว้ ดังนี้

1. กลวิธีเกี่ยวกับการเปิดเรื่อง การเปิดเรื่องคือจุดเริ่มต้นของเรื่อง ซึ่งถือกันว่าเป็นตอนที่สำคัญมากตอนหนึ่ง เพราะถ้าผู้แต่งเริ่มเรื่องไม่น่าสนใจ หรือไม่ก่อให้เกิดความอยากรู้อยากเห็นแล้ว ผู้อ่านก็จะไม่สนใจติดตามเรื่องราวในตอนต่อไป โดยทั่วไปผู้แต่งจะใช้วิธีเปิดเรื่องเพื่อเรียกร้องความสนใจของผู้อ่าน ดังนี้

1.1 เปิดเรื่องด้วยการบรรยาย จะบรรยายตัวละคร จาก หรือเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้

1.2 เปิดเรื่องการพรรณนา จะเป็นการพรรณนาตัวละคร พรรณนามาก หรือเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ การเปิดเรื่องแบบนี้จะต่างจากวิธีการบรรยายตรงที่วิธีนี้มุ่งให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกนึกคิดหรือจินตนาการคล้อยตามผู้แต่งด้วย

1.3 เปิดเรื่องด้วยนาฏการหรือการกระทำของตัวละคร ซึ่งก่อให้เกิดความสนใจใคร่รู้แก่ผู้อ่าน

1.4 เปิดเรื่องด้วยบทสนทนาของตัวละครที่มีคำซึ่งกระทบใจผู้อ่าน

1.5 เปิดเรื่องด้วยการใช้สุภาษิต คำพังเพย บทกวี บทเพลง หรือข้อความที่คมคายชวนคิดชวนให้สนทนา และน่าติดตาม

2. กลวิธีการเรียงลำดับเหตุการณ์ในเรื่อง ที่นิยมใช้กันอยู่มีหลายวิธี ได้แก่

2.1 เรียงลำดับเหตุการณ์ในเรื่องตามการเดินของเข็มนาฬิกาหรือตามปฏิทิน คือ เริ่มเรื่องที่เหตุการณ์ซึ่งเกิดขึ้นก่อน แล้วตามด้วยเหตุการณ์ที่เกิดถัดๆ ไปตามลำดับจนจบ

2.2 เรียงลำดับเหตุการณ์ในเรื่องแบบเล่าย้อนหลัง คือ เริ่มเรื่องด้วยเหตุการณ์สำคัญซึ่งเป็นจุดจบของเรื่องก่อน แล้วจึงย้อนกลับไปเล่ารายละเอียดของเหตุการณ์ในอดีต โดยวิธีเล่าย้อนไปเรื่อยๆ จนกว่าเหตุการณ์ในอดีตจะบรรจบกับเหตุการณ์ตอนต้นเรื่อง

2.3 เรียงลำดับเหตุการณ์ในเรื่องแบบย้อนกลับไปกลับมา คือ เริ่มเรื่องขึ้นที่ตอนใดของเรื่องก็ได้ แล้วเล่าสลับกันไปมาระหว่างอดีตกับปัจจุบัน

2.4 เรียงลำดับเหตุการณ์ในเรื่องโดยใช้วิธีเล่าเหตุการณ์ต่างสถานที่สลับกันไปมาแต่ให้มีเรื่องราวต่อเนื่องกันโดยตลอด

3. กลวิธีการสร้างความสนใจใคร่รู้เหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นต่อไปในเรื่อง ได้แก่ วิธีการที่เร้าให้ผู้อ่านถามว่า “แล้วอะไรจะเกิดขึ้นต่อไป” และมีผลทำให้ผู้อ่านต้องติดตามอ่านเรื่องต่อไปจนจบ วิธีการที่จะทำให้เกิดความสนใจใคร่รู้ มีหลายวิธีดังนี้

- 3.1 การบอกใบ้ให้ผู้อ่านทราบถึงเหตุการณ์สำคัญที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอย่างคร่าวๆ
- 3.2 การอุปเรื่องราวที่ผู้อ่านต้องการทราบไว้ก่อน
- 3.3 การจบบทแต่ละบทโดยยั่วยุให้ผู้อ่านอยากรู้อยากเห็นต่อไป

4. กลวิธีการใช้เหตุบังเอิญหรือเหตุการณ์เหลือเชื่อ (co-incidence) คือ เหตุการณ์ที่ไม่สมจริงหรือเป็นไปได้ยาก ผู้แต่งบางคนเมื่อวางโครงเรื่องและสร้างปมปัญหาให้กับเรื่องแล้วไม่สามารถหาทางออก หรือวิธีการอันแยบคายมาแก้ไขปัญหานั้นๆ ได้ ก็จำต้องใช้เหตุบังเอิญหรือเหตุการณ์เหลือเชื่อมาช่วยคลี่คลายสถานการณ์

5. กลวิธีการสร้างเหนือวิสัย (fantasy) เรื่องเหนือวิสัย คือเรื่องที่เกิดขึ้นความเป็นจริงของลักษณะชีวิตจริง เป็นเรื่องที่ถูกแต่งอาศัยจินตนาการผสมกับประสบการณ์ในชีวิตสร้างเป็นเรื่องของสิ่งที่ไม่อาจเป็นจริงในชีวิตขึ้นมา คล้ายกับเป็นการขอให้ผู้อ่านเชื่อเกินออกไปจากความเป็นจริง

6. กลวิธีการจบเรื่อง การจบเรื่องนับเป็นตอนที่สำคัญมากที่สุด เพราะเป็นตอนที่ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกประทับใจ หรือผิดหวังในการติดตามอ่านเรื่องได้ทั้งสองประการ

- 6.1 การจบเรื่องแบบสุขนาฏกรรม คือ การจบเรื่องแบบให้ตัวละครเอกสามารถแก้ปัญหาของตัวเองได้ หรือมีความสุขในชีวิต
- 6.2 การจบเรื่องแบบโศกนาฏกรรม คือจบแบบผิดหวัง
- 6.3 การจบเรื่องแบบหักมุม คือ การจบเรื่องแบบผิดความคาดหมายของผู้อ่าน
- 6.4 การจบเรื่องแบบทิ้งท้ายหรือทิ้งปัญหาให้ผู้อ่านขบคิด

5.2.1 กลวิธีการเปิดเรื่อง

การเปิดเรื่องคือจุดเริ่มต้นของเรื่อง ซึ่งถือกันว่าเป็นตอนที่สำคัญมากตอนหนึ่ง เพราะถ้าผู้แต่งเริ่มเรื่องไม่น่าสนใจ หรือไม่ก่อให้เกิดความอยากรู้อยากเห็นแล้ว ผู้อ่านก็จะไม่สนใจติดตามเรื่องราวในตอนต่อไปโดยทั่วไปในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม มีกลวิธีการเปิดเรื่อง ดังนี้

- 5.2.1.1 เปิดเรื่องด้วยฉาก
- 5.2.1.2 เปิดเรื่องด้วยตัวละคร
- 5.2.1.3 เปิดเรื่องด้วยเหตุการณ์

5.2.1.1 เปิดเรื่องด้วยฉาก ผู้เขียนใช้ฉากในการเปิดเรื่องเพื่อแสดงให้เห็นถึงความเป็นลูกทุ่งด้วยการบรรยายหรือพรรณนาฉากธรรมชาติ สภาพแวดล้อม และวิถีการดำเนินชีวิตของชาวชนบท นวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม ที่เปิดเรื่องด้วยฉาก ได้แก่ แผลเก่า บึงขุนสร้าง ชายสามโบสถ์ แสนแสบ เกเรียนหัก สิ้นในน้ำ ศาลเพียงตา กระท่อมปลายนา ลมตะเภา สาวชะโงก ดังนี้

แผลเก่า

ผู้เขียนเปิดเรื่องโดยการพรรณนาฉากที่แสดงถึงความเป็นลูกทุ่ง คือ เปิดฉากด้วยการกล่าวถึงทุ่งบาง-กะปิ ดังความว่า

คลองปลายน้ำ สุดฟากข้างทางซ้ายของทุ่งบางกะปิ เป็นคลองเล็กแคบแต่มีน้ำไหลลึกมีน้ำเดินตลอดปี สองฝั่งราบรื่นไปด้วยเงาต้นไม้ใหญ่ ชุ่มเชิงของแถววัลย์และพงอ้อพงแขมมีอยู่บ้างต่างๆ เมื่อผ่านไปเป็นทุ่งหญ้าเว้งบางแห่งเป็นนาเขียวชอุ่มเหลือง ลำแดงว่าหน้าเกี่ยวกำลังจะมาถึง

ตะวันคล้อยหัวเฟิงจะปาย แต่แดดจ้าความร้อนยังอบอ้าวคุกคามอยู่เหนือท้องทุ่ง แม้จะมีลมพัดบ้างเป็นครั้งคราวก็ร้อนระอุเพราะเป็นลมหอบแดด เจ้าหนุ่มร่างงามล่ำสันผิวคล้ำหน้าตากมคาย นิ่งร้องเพลงเอื่อยๆมาบนหลังควายอย่างไม่กังวลถึงความร้อนที่เฝ้าอยู่บนหัว นางผู้หญิงอมยิ้มน้อยยิ้มใหญ่เอียงคอกฟังอยู่บนหลังควายที่เดินคู่กันมาอีกตัวหนึ่ง ตัดทุ่งโหมหน้าเข้าสู่ฟากคลอง...

(แผลเก่า. 2510: 7-8)

การเปิดเรื่องข้างต้นพรรณนาฉากสถานที่ของทุ่งบางกะปิที่มีคลองเล็กแคบอยู่ทางซ้ายและทั้งสองฝั่งคลองร่มรื่นด้วยเงาไม้ มีพงอ้อ พงแขม และแถววัลย์บ้างเป็นระยะ และฉากเวลาใกล้ถึงฤดูเก็บเกี่ยว จากนั้นถึงนำเสนอภาพของตัวละครหญิงและชายในฉาก ซึ่งเป็นตัวละครที่มีบทบาทสำคัญในเรื่อง

บึงขุนสร้าง

ผู้เขียนเปิดเรื่องโดยการพรรณนาฉากทุ่งข้าวในฤดูหนาวที่มีเมฆและหมอกปกคลุมท้องทุ่งว่า

เมื่อน้ำทรงทุ่งเดือน 12 ทุ่งข้าวก็เป็นหน้าน้ำแข็งตลอดไปหมด จนทำข้างแรมจะย่ำเดือนนี้ หากน้ำนั้นจะลดไปแต่ทุกแห่งยังเป็นหน้าหนาวอยู่ตามฤดู เมฆปลายฟ้าและหมอกหนาคลุ้มตั้งแต่ยังเห็นแสงตะวันไม่ถึงค่ำ และพอลำพวกชาวนาชาวทุ่งทั้งหลายก็เอื่อยเย็น ฤดูน้ำค้างไปจนรุ่ง เมื่อดาวรุ่งตก งานของพวกบ้านนาในฤดูมือนนี้ก็พอจะผ่อนเป็นเบาได้พักนอนเต็มอ้อมสักตื่นตา ต่อเมื่อกลางเห็นตะวันอ่อน แสงตะวันเรืองจับรวงข้าวงามตื่นอยู่เต็มทุ่ง อันเป็นทรัพย์อยู่ในดินสมบัติตัวแล้วก็ปลื้มหัวใจ รวงข้าวสีดั่งข้อมทอง เมื่อเกี่ยวแล้วก็ขายไปซื้อทองไว้แต่งให้เทียมหน้าเพื่อน ผู้ชายอายหนุ่มก็จะซื้อข้อมปลายมือพะเนาะใจหญิงรัก...

(บึงขุนสร้าง. 2510: 3-4)

การเปิดเรื่องข้างต้นเป็นการพรรณนาฉากของทุ่งข้าวในเดือน 12 ซึ่งเป็นฤดูน้ำหลากและอากาศหนาว ฉากที่เริ่มเรื่องให้บรรยากาศสภาพแวดล้อมนั้นสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชาวนา

ชายสามโบสถ์

ผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยการพรรณนาให้ผู้อ่านเห็นภาพสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นที่กล่าวถึงนกต่างๆที่ผู้เขียนต้องการแสดงให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของท้องถิ่น ดังนี้

ตะวันยังไม่เย็น แต่ทิวไม้เขียวสดพากทุ่งและผืนนาโหนดกำลังร่ม ท้องฟ้าสะอาดด้วยเป็นท่ายเดือน 5 เมฆแลค้ำฝนหามีไม่ นกนาและนางแอ่นยังร่อนปีกคะนองลมกระยางฝูงบินผ่านไปเรื่อยๆ กระทั่งตะวันยอแสงใกล้เย็นลมตกทุ่ง กระยางที่พลัดฝูงก็รีบร้อน ควายนกคุ้มคีนคอกพร้อมด้วยเจ้าหนุ่มและเด็กนาที่เดินต้อนหลัง

โคนมะม่วงต้นแจ้ชายนา หากจะเป็นไม้เตี้ยแต่สาขางอกงามร่มรื่น เจ้าผู้ชายพื้นบ้านทุ่งสามเรือน นิ่งอิงโคนไม้ มือถือหนังสือเก่า ตาหลับปากยังคงหมุ่หมิบท้องหนังสือที่พอจะจำได้ แล้วนึ่งนิกไปนาน บางครั้งก็ต้องลืมหัดดูซ้ำอีกอย่างงุ่นง่านหัวใจ

คงจำไม่ได้ด้วยตนเอง ถึงแม้เจ้าผิงจะลืมหัดดูแล้วหลับตาท่องสักกี่ครั้งก็หนักคงวนเวียนกลับหน้าเป็นหลังเสมอ เพราะใจมันไปพะวงอยู่อื่น เมื่อจำหนังสือไม่ได้ก็บึ้งหน้ามองไปรอบๆนา ทุกวันปานนี้โรยเคยต้อนควายกลับแล้วพุดถึงนางโรยเมื่อแรกก็ออกจะเกลียดชังหน้ามันหนัก เพราะทำหัวสูงไว้ตัวเป็นคนสวยทั้งทุ่งสามเรือน แต่อันที่จริงในทุ่งบ้านสามเรือนนี้ก็หาใครจะงามลบมันยาก เงินทองก็พอมมี แต่ส่วนอนของมันนั้นเหลือจะเอือมใจ

(ชายสามโบสถ์ คำนำนม คิ่งเผาถ่าน. 2511: 3-4)

การเปิดเรื่องข้างต้นเป็นการพรรณนาฉากของท้องทุ่งในเดือน 5 ที่มีสัตว์ต่างๆออกมาอยู่ตามท้องทุ่ง ทั้งนกนา นกนางแอ่น นกกระยาง และควาย จากนั้นถึงนำเสนอภาพของตัวละครชายที่กำลังนั่งคิดถึงหญิงรัก ซึ่งผู้เขียนได้กล่าวถึงบุคลิกภายนอกของตัวละครเอกหญิงผ่านทางความคิดของตัวละครชาย ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพก่อนจะเข้าสู่เนื้อเรื่อง

แสนแสบ

ผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยการบรรยายถึงฉากสภาพแวดล้อมของคนชนบทในฤดูทำนา และกล่าวถึงเจ้าชู้วัยในเรื่องแผลเก่า ดังนี้

เมื่อตะวันบ่ายข้ามทุ่งแลท้องน้ำแสนแสบ ผ่านยอดเจดีย์หักวัดบางกะปิตกท้ายบางกอกโหนดแล้ว เพลาคาบบ่ายคาบเย็นก็มาถึง แม่น้ำเอานาแลกล้าเขียวของบางกะปิ ต้นน้ำยังอบอุ่นได้แสงตะวันอยู่ แต่นากลุ่มนาเขินท้ายน้ำของตำบลแสนแสบกำลังเย็นเยียบด้วยตะวันทั้งดวงไปแล้วไกล

หัวน้ำขึ้นของเดือน 11 กุ้งปลากำลังหลากมากับน้ำใหม่ ข้าวก็ตั้งท้อง บางแห่งแก๊กลี้เกี้ยว พวกบ้านนาที่ว่างงานก็หาล่าไฟอื่น แต่ที่ผู้ขยันเป็นอย่างยอดคือเจ้าแผลง ลูกเจ้าท้ายน้ำแสนแสบ เจ้าหนุ่มที่คิดจะหาทรัพย์ในดินสินในน้ำด้วยปากบั้นมานะ เพราะมันถือว่าจมนไม่เหมือนยังเพื่อนหนุ่มอื่น

เมื่อตะเพิดควายขึ้นจากปลักต้อนเข้าคอกแล้วก็คว่ำของแลสวิงตรงมาหน้าศาลเจ้าชู้วัย ซึ่งปลุกอยู่ชายน้ำหว่างแสนแสบต่อบางกะปิด้วยกุ้งปลาชุมกว่าแห่งอื่น โดยพวกบ้านทุ่งบ้านนาทั้งหลายหามีใครกล้าสวิงหรือทอดแหไม่ ต่างพากันคร่ำเมองความศักดิ์สิทธิ์ของเจ้าทุ่งต้นนี้ ทั้งหน้าศาลก็เป็นวังท้ายน้ำคิ่ง บนฝั่งเป็นนาดอนสุ่มทุมไปด้วยมิ่งไม้และเถาววัลย์ แลไกลหลังศาลมีตึบ

(แสนแสบ. 2512: 1-2)

การเปิดเรื่องข้างต้นเป็นการพรรณนาท้องทุ่งที่เขียวขจีไปด้วยนาข้าวที่เพิ่งเริ่มหว่าน กล่าวถึงเดือน 11 ที่ข้าวกำลังตั้งท้อง ในน้ำจะมีปลา กุ้ง วายวนอยู่ จากนั้นนำเสนอภาพของตัวละครชายในฉาก ซึ่งเป็นตัวละครที่มีบทบาทสำคัญในเรื่อง

สินในน้ำ

ผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยการบรรยายถึงฉากบนเกาะระย้าที่กำลังร้อนจัดในเวลาเที่ยง และเป็นเกาะที่ตั้งอยู่เกาะเดียว ดังนี้

แดดเที่ยงกลางเดือน 5 กำลังร้อน แสงตะวันลอยอยู่ตรงหัวจนแทบจะแสบมองมิได้ ตาลสูงคู่ที่เห็นโน้น ทั้งหมดจะพรวนเรียงและรายต้นไปตามคันหาดและสันเกาะล้วนใบหม่น บ้างก็คล้าเหลืองด้วยแดดเผาма แต่อย่างฤดูร้อน ฝั่งที่มองเห็นนอกจากฟ้ากับน้ำเขียวลิบๆ ไปสุดตานี้เท่านั้น ซึ่งพอจะได้ดูเป็นเพื่อนคู่เหงากับเกาะระย้าอันผุดมาสันโดษอยู่กลางทะเลกว้างตลอดไป

น้ำท่วมหาดแล้ว ท่วมปะการังอันแหลมระกะและกรวดสีต่างขนาดที่เชิงผาเป็นชะวากๆ วังน้ำตื้นนั้นไหลซึ่งเหมือนจะลอดเลี้ยวไปออกทางอื่น อีกทั้งสัดด้วยคลื่นลม เพราะปากชะวากเป็นโขดใหญ่ มีแก่งหินกั้นดั่งลับ-แลที่ซ่อนถ้ำน้ำไหลนี้ให้พ้นตา หากเหนือเกาะจะกำลังระอุด้วยแสงตะวันเที่ยง แต่ชะง่อมผาข้างบนก็บังไว้เป็นที่เงาร่ม

เรือแม่ตะเคียนชุดคงลอยล้าอยู่เหนือน้ำเจิงปากถ้ำเข้าแฝงอยู่ใต้ร่มผา เจ้าของเรือเป็นสาวรุ่น 18 ชาวบ้านเกาะเจ้าเหงอยู่คนเดียวมองรอบตัวแล้วเฟงตาไปในถ้ำลึก บ้องปากกู่เป็นเสียงลมซัดกั๊กหันก็แล้ว ทำเสียงนกยามร้องบอกเวลาน้ำขึ้นก็แล้ว เสียงตอบคงกระท้อมาเป็นเสียงของเจ้าเองคนเดียว

(สินในน้ำ. 2538: 1-2)

ผู้เขียนเปิดเรื่องโดยการพรรณนาฉากเกาะในเดือน 5 ที่เป็นฤดูร้อน มีต้นตาล 2 ต้น และต้นมะพร้าวเรียงอยู่ตามชายหาด มีโขดหินใหญ่และถ้ำ จากนั้นกล่าวถึงเรือแม่ตะเคียนและตัวละครเอกฝ่ายหญิง ที่มีบทบาทสำคัญในเรื่อง

ศาลเพียงตา

ผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยการบรรยายถึงฉากชนบทที่อยู่กับแม่น้ำและวัด นอกจากนี้ยังกล่าวถึงความ เป็นมาของตัวละครที่กลับมาหมู่บ้านที่เคยอยู่แต่ก่อน

ตะวันต่ำเรี่ยอยู่ปลายไม้ และดวงไฟอันขึ้นอยู่สองฟากลำน้ำศรีบัวทองซึ่งกำลังวดไหลลง เสียงระฆังย่าแว่วๆ ไล่หลังมาจากวัดศรีบัวทองที่เดินมาแล้วจักถึงทุ่งไร่บ้านเก่าในอีกสักชั่วครู่นี้เอง บ้านไร่ซึ่งกว้างเว้งกว้าง แต่มีชาวบ้านจำนวนน้อยอาศัยอยู่ไม่กี่สิบครัวเพราะกันดาร ด้วยเป็นทุ่งและป่าไม้ปลายนากระหนาบไปจนจดทางเกวียนทะเลออกบ้านบึงศรีบัวทองที่เห็นต่อไปเบื้องหน้า

คนเดินทางซึ่งมีแต่ท่อนผ้าสะพายไหล่อย่างเดียว กำลังหมายตางกลับบ้านเก่าที่จากไปนานนักก็รีบจำเดิน เพราะอยากจะให้ถึงบ้านก่อนที่แดดจะลับหมดทุ่งไป แม้ว่าหนทางเหล่านี้จะเดินมาแต่เล็กๆ จนนับไม่ถ้วนช้านิ ชำนาญกระทั่งอายุ 23 แต่จากไปเสียอีก 5 ปีเป็น 28 ได้กลับมาต้นหมากรากไม้และตาลสูงที่เคยสังเกตุเป็นเครื่องหมายว่าจะถึงนั้นถึงนี้ก็ล้มโค่นไปเสียหลายแห่ง บ้านหัวคู้ง้อไปอยู่อื่นในละเมาะกลับมีเรือนปลูกอาศัยร่วม

นาเก่าๆ ที่เคยรู้จักกลับขาดหายไปอยู่กับเจ้าของอื่น สิ่งทั้งหลายเหล่านี้ต่างมีอันเป็นไปเพราะความไม่เที่ยงแท้
วนเวียนอยู่เหมือนตัวเจ้าคนเดินทางเอง ซึ่งไม่เห็นว่าจะต้องจากทุ่งเรไรนานนับตั้ง 5 ปีก็มาจาก ไม่นึกว่าจะได้
กลับก็กำลังเดินกลับและเมื่อถึงบ้านแล้วยังจะมีอะไรอีกที่แปลกจนพิศวงงงงวยก็ยังไม่อาจรู้ได้

(ศาลเพียงตา. 2513: 1-2)

การเปิดเรื่องข้างต้นเป็นการพรรณนาฉากในชนบทที่มีวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้าน เป็นหมู่บ้าน
เล็กๆ ผู้คนอาศัยอยู่ไม่มากเพราะกันดาร จากนั้นนำเสนอภาพของตัวละครชายในฉากที่จากบ้านไปนานถึง 5 ปี
กำลังจะกลับถิ่นเดิม ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก

กระท่อมปลายนา

ผู้เขียนเปิดเรื่องโดยการบรรยายฉากให้ผู้อ่านเห็นภาพและคล้อยตาม โดยการบรรยายท้องทุ่งที่
ล่ำลูกกา ดังนี้

โพล์เพล็ตะวันลับทิวไม้แล้ว ท้ายเดือน 6 พออย่างเข้าเย็นเมฆก็ตั้งเค้ามีฝนอยู่แทบทุกวัน กระทั่ง 14
ค่ำข้างแรมจะสิ้นเดือนอยู่ในพรรษา นี้แม้ว่าชายทุ่งที่เห็นอยู่ลิบๆ นั้นแนวเมฆจะตั้งอยู่ตามขอบฟ้าราวเทือกเขาใหญ่
เป็นแนวเมฆของฝนแล้งท่า ที่จะเคลื่อนตามลมเหมือนจะตกลงมาบนผืนนา ล้างทุ่งให้ถล่มไปทั้งตำบลล่ำลูกกา
คลอง 8 อยู่เดี๋ยวนี้ก็ตาม

เจ้าคนสะพายห่อผ้าขาวม้าสีดก จนเกือบจะกลายเป็นผ้าขาว เนื้อดำยิบ อายุสามพัน 25 ไปแล้ว
ยังคงเดินทอดน่องเรื่อยมือถือแขนงไผ่หวดเคี้ยวคว้ามตาลอดทาง นึกเคืองอายจุดหมาบ้าน นางเภาแม่ยายที่
เพิ่งพ้นมาเมื่อตะกั่วต่างๆที่ถูกเป็นลูกเขยยายเภาแท้ๆและมันก็ยังโงนกัดเอาตั้ง 2 เขี้ยวไม่รู้ตัว จนต้องคว้ามแขนง
ไผ่หวด แล้วเลยถือติดมือมาด้วย ยังนึกหวาดอายตัวอื่นอีก

ฝนลงเม็ดเรื่อยๆถูกหลังสแลบผิวเนื้อและทำท่าอยู่ว่าจะหลงซู่ใหญ่ ในชั่วอึดใจตะวันก็ชิงพลบ หากฝนจัก
ลงมาอีก ก็ต้องมีตถึงได้จุดตะเกียงแน่ เจ้าผงมองไปรอบๆทุ่ง แล้วเพิ่งไปทิศข้างหน้าปลายนาของตาเพียงล่งข้าง
เมีย อันเป็นที่อาศัย และมันปลุกกระท่อมทับร่วมสุขอยู่กับลำภูและเจ้าลูกชาย 4 ขวบ ช่วงพุดของมันอยู่ปลาย
เขต แม้ว่าแผลเขี้ยวของอ้ายจุดจะยังเลือดไหลซึม แลหาแข่งขัดไปจนเดินกระเผลกก็จริง ครั้นนึกถึงว่าเจ้าลำภู
แลเจ้าแดง จะต้องคอยข้าวสารในหอไปกินแล้วก็ร้อนใจ กระทั่งฝนพายุพัดอุ้มมาอีก แล้วก็พัดตุมๆ มารอบทิศ
ปั่นป่วน เหมือนทุ่งจะเป็นบ้ำกระท่อมน้อยนิดหน่อยของมันที่เห็นอยู่ลิบๆ เหมือนจะกระเด็นกลิ้งตามพายุ แล้ว
เจ้าผงชาวล่ำลูกกาที่มีลูกแต่ยังหนุ่ม ก็ออกห่อวังโหยกตั้งมาหาเลีย

(กระท่อมปลายนา อ้ายขุนทอง. 2538: 5-6)

การเปิดเรื่องข้างต้น เป็นการบรรยายฉากท้องทุ่งตำบลล่ำลูกกาในเดือน 6 ซึ่งเป็นฤดูฝน
จากนั้นนำเสนอภาพของตัวละครชายในฉาก บรรยายถึงความยากลำบากของตัวละครที่ไม่มีแม่แต่ข้าวกิน
ต้องวิ่งตากฝนไปขอข้าวที่บ้านแม่ยายมาให้ลูกเมียกินทุกวัน เป็นตัวละครที่มีบทบาทสำคัญในเรื่อง

ลมตะเภา

ผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยการบรรยายฉากของชาวประมงที่กำลังดำเนินชีวิตตามวิถีของชาวประมง ผู้ชายออกไปหาปลากลางทะเล ดังนี้

เช้าตรู่ตะวันออกผุดอยู่เบื้องหน้าโน้น ลมอ่อนเฉยเหงื่อพัดเข้าฝิ่งเรื่อย เงาไม้และละลอกน้ำขาวพรั่งทะเล เห็นใบฉลามแลบแสงตะวันก้าวเฉียดไปทางเกาะนก บ้างเปลี่ยนทางเข้าหาดตริงเพดาน เรือเบ็ดและลากอวนอื่นก็ลัดใบเข้าฝิ่ง

จึงหาที่พักบ้านแหลมที่เหงาหลับมาตลอดรุ่งก็เป็นหาดตื่นแล้ว ชาวหาดสาวพร้อมทั้งหาบทั้งคอน ก็คุ่มกันมาคอยรับฉลามกลับจากโป๊ะและโพงพาง แม่แก่กับลูกหญิงและพวกพ่อเฒ่าซึ่งมิได้ออกทะเลทั้งหมู่เด็กนั้นพากันมารอรับจ้างหาบขนปลาหอยจากลำเรือกันสลอนหน้าไปทั้งหมด

(ลมตะเภา. 2538: 4)

ผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยการพรรณนาถึงหาดพัก บ้านแหลมที่มีลมแรง วิถีชีวิตของชาวประมงที่มีหน้าที่แตกต่างกันออกไป คนชรา ผู้หญิง เด็ก ทำหน้าที่หาบขนปลา หอย ออกจากเรือ ส่วนผู้ชายก็มีหน้าที่ออกหาปลา

สาวชะงอก

ผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยการบรรยายฉากท้องทุ่งในเดือนยี่ที่บ้างเก็บเกี่ยว หรือกำลังจะเก็บเกี่ยว ดังนี้

น้ำลดแล้วกระทั่งเดือนยี่ แม่ข้าวตกของเขานี้ ทั้งข้าวพ่อนข้าวรวงกินวดเก็บยู่กันหมด แต่ที่เป็นลุ่มดินเพ็งจะแห้งสนั่นกำลังแต่งลาน หรือเริ่มแล้วมีมากมายหลาย จึงทุ่งมือนี้ก็แลโล่งตาไปลิบๆ ผิดกับเดือน 12 เมื่อน้ำทรง

ทั้งบ้านสาวชะงอกตลอดทุ่ง นาอื่นเขาเป็นเขาเป็นนาแท้ที่ทว่านข้าวงอกเกิดขึ้นเป็นทรัพย์ในดิน เขาแลกเขาขายทำประโยชน์กันไปแล้วทั้งสิ้น เว้นเสียหาพ่อเหมือนแต่แห่งเดียวที่เมื่อน้ำหลากเดือน 11 ก็ทิ้งให้นาจึงเป็นล่ำทะเลเมื่อแห้งก็เป็นทุ่งหญ้าและพงโสน หยุตไถ หยุตหว่านมาลึกลับเห็นจะได้

(สาวชะงอก เลือข้าม. 2521: 3-4)

การเปิดเรื่องข้างต้น เป็นการพรรณนาท้องทุ่งที่บางผืนนาเก็บเกี่ยวไปแล้ว แต่บางผืนนาก็ยังอยู่ในระหว่างการเก็บเกี่ยว นอกจากนั้นยังกล่าวถึงการดำเนินชีวิตของชาวชนบท ตอนเช้าก็ไล่ควายไปท้องทุ่งที่เก็บเกี่ยวเสร็จแล้ว บางคนก็ออกไปยิงนกเพื่อนำมาประกอบอาหาร

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ไม้ เมืองเดิม ใช้กลวิธีการเปิดเรื่องด้วยการบรรยายฉากที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นลูกทุ่ง ทั้งด้านสภาพแวดล้อมและวิถีการดำเนินชีวิตของชนบท ซึ่งเป็นส่วนสำคัญอีกส่วนหนึ่งที่ผู้อ่านเห็นภาพตามไปด้วย

5.2.1.2 เปิดเรื่องด้วยตัวละคร นวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม บางเรื่องก็เปิดเรื่องด้วยการบรรยายถึงบุคลิกลักษณะนิสัยของตัวละครตั้งแต่เริ่มเรื่อง ทำให้ผู้อ่านรู้จักตัวละครได้เร็วยิ่งขึ้น โดยมักจะเปิด

เป็นตัวละครเอก นวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิมที่เปิดเรื่องด้วยการบรรยายถึงตัวละคร ได้แก่ **รอยไถ** **ล้าง** **บาง** **คิ่ง** **เผาถ่าน** **เสื่อทุ่ง** ดังนี้

รอยไถ

ผู้เขียนเปิดเรื่องโดยการบรรยายตัวละครเอกฝ่ายชาย โดยกำหนดให้ตัวละครปรากฏท่ามกลางท้องทุ่ง ที่มีกระท่อมเล็กๆที่บางเขน และแสดงให้เห็นถึงฐานะ อาชีพของตัวละครที่ดำเนินชีวิตอย่างยากลำบาก ฐานะยากจน

ในกระท่อมเล็ก ชายทุ่งบางเขนเมื่อโน้น เจ้าชายล่ำสันหน้าคล้ายยืนเยียมหน้าต่างโรงหมอมองฝนที่เพิ่งขาดเม็ดปรอยไปได้สักครู่ อ้ายเอี้ยงฝูงใหญ่ถลาลงเหนือนา ใช้ปีกรับแสงแดดอ่อนที่ส่องมาอีกเมื่อฝนหาย เห็นทุ่งโล่งสว่างแว้งแว้งแจ่มใส เจ้าลือหนุ่มที่ยืนเยียมหน้าต่างก็ถอนใจยาวผืนนาใหญ่ลิบๆนี้หลุดเป็นของเจ้าอ่อนไปสิ้นแล้ว และที่เจ้าอ่อนยอมให้เช่ากิน ก็เพราะมันเห็นแก่บัวเพื่อนเมียรักเจ้าลือ ซึ่งเคยเป็นคู่ติดพันกันมาแต่เก่าก่อนเท่านั้น

(รอยไถและหนามยอกหนามบ่ง. 2521: 3-4)

การเปิดเรื่องเช่นนี้ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกสังสารตัวละครตั้งแต่เริ่มต้น ทำให้ชวนติดตามว่าเรื่องจะดำเนินต่อไปอย่างไร

ล้างบาง

ผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยการบรรยายถึงขุนทุ่งนักเลงอำนาจในหมู่บ้านกระทุมรายและบรรยายถึงสภาพแวดล้อม ธรรมชาติ และท้องทุ่งที่อุดมสมบูรณ์ พร้อมทั้งบรรยายให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนชนบท ดังนี้

ตั้งแต่ตาลหัก ดงทอง ไม้กอเดียวตลอดไปจนบ้านแสวงหาโน้นอยู่ในอำนาจขุนทุ่ง ทั้งหวาดสยองและบันลือไปด้วยฤทธิ์ขุนทุ่ง หากแต่ก็อ้ายทั้งหลาย กำนันผู้ใหญ่บ้านทั้งสาวนางและแม่เฒ่า ผู้แก่นักเลงอื่นที่กล้าก็ไม่มีผู้ใดจะรู้จักตัว หากใครจะรู้จักเคยเห็นโฉมหน้าของขุนทุ่งผู้ทรงอำนาจนี้ไม่

จนเมื่อนี้ มือเมื่อรุ่งเลยไปสักครู่เพียงแสงตะวันเรือง บ้านกระทุมรายอันสมบูรณ์ด้วยข้าวกล้าปลาดีได้ขายแล้ว เก็บเกี่ยวทั้งแลทั้งซ้อหากันเป็นเงิน อันได้จากทรัพย์ผืนดินแล้วหาก เพื่อนหนุ่มหรือสาวแม่นางใดจะขาดสร้อยสวมและแหวนทองก็นับว่ามันเป็นผู้ร่ำรวยเมื่อหน้าเขาทำกินกัน แต่ที่ตื่นตากันนามีได้ทันตบแต่งบ้างก็แทบจะไม่ทันล่องหน้า นี่ก็ด้วยเสียงกระากันเรียกประชุมเร้าขึ้นแต่หัวมืด...

(ล้างบาง. 2511: 1-2)

การเปิดเรื่องข้างต้น เป็นการกล่าวตัวละครเอกขุนทุ่งที่มีอำนาจ ผู้คนเกรงกลัวจากคำเล่าขาน ยังไม่มีผู้ใดเคยเห็นหน้า จากนั้นกล่าวถึงวิถีชีวิตของผู้คนชนบทที่พอพ้นจากหน้านาจก็จะซ้อทองมาใส่ ถ้าใครไม่มีใส่แสดงว่าตอนฤดูทำนาคนผู้นั้นเกียจคร้าน

คังเผาถ่าน

ผู้เขียนเปิดเรื่องโดยการบรรยายถึงตัวละครเอกฝ่ายชายที่ยากลำบาก เป็นคนรับจ้างดูแลสวน แต่รักกันกับลูกสาวเจ้าของสวน จึงเป็นรักที่หลบซ่อน จนกระทั่งผู้ใหญ่รู้จึงถูกขัดขวาง ดังนี้

กำลังทำข้างขึ้นต่อข้างแรม พระจันทร์ครึ่งเสี้ยวหมกมัว รอบๆทิศล้วนแต่ไม้ผลยืนต้น ทั้งหมากมะพร้าวและร่องส้ม แม้จะดึกดื่นจนย่างเข้าตี 2 ใครๆทั้งหลายและเพื่อนบ้านอื่นจะหลับไหลไปแล้ว และเป็นเวลาสงบคนจริง แต่ที่ห้องนอนปลายสวน ยังเหลืออีกชีวิตหนึ่งที่ยังตื่นตาหลับไม่ง่วง ชีวิตนี้คือเจ้ากลอง ตลอดย่านคังเผาถ่านถึงแม้ใครจะรู้ว่าเจ้ากลองเป็นคนยากจน แต่ก็ไม่วายประหลาดใจที่แม่แอบลูกสาวเจ้าของสวน กลับมารักมาชอบกับเจ้ากลองหนุ่มจนเกิดความผู้ใหญ่ว่าได้

(ชายสามโบสถ์ คำนำนม คังเผาถ่าน. 2511: 487)

การเปิดเรื่องข้างต้น ผู้เขียนกล่าวถึงชีวิตความเป็นอยู่ของตัวละครเอกที่ลำบาก เป็นลูกจ้างดูแลสวน แต่มีคนรักเป็นลูกสาวเจ้าของสวน ซึ่งตัวละครทั้งสองมีบทบาทสำคัญในเรื่อง

เสื่อฟุ้ง

ผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยการบรรยายถึงตัวละครที่อยู่ในบรรยากาศตอนกลางคืน มีเสียงเป่าขลุ่ยเป็นเพื่อนท่ามกลางบรรยากาศที่เงียบเหงาและหัวใจที่คิดถึงคนรัก

กองไฟริมคอกที่สุ่มเมื่อหัวค่ำกำลังมอดจะเป็นถ่านเหลือเพียงแสงแวบแวมกับควาย 4 ตัวหมอบตะค่อมอยู่ หากเมื่อกองเพลิง สุ่มยุบนี้จะมอดสนิทในอีกชั่วครู่แล้ว ฟุ้งเดือนมืดจะมีแสงเพียงดาวบนฟ้าเท่านั้นออกไปกว่านี้เป็นอื่นด้วยเสียงขลุ่ยแว่วอยู่ในห้องนอนไม่มีเนื้อเพลงเป็นทำนองแน่สิ่งใด พอลักแต่เพียงมีสูงมีต่ำสลับเรียงกันไป ตามนิ้วตามใจผู้เป่า แต่ถึงกระนั้นบางตอนที่ย้ายย้อนกลับไปกลับมาเหมือนเจ้าคนเป่าจะตั้งใจแล้วเสียงขลุ่ยนั้นก็ฟังได้ว่าเศร้ามันแอบอยู่หัวใจที่พันความทุกข์นั้นไปกับเสียงลมพอได้โล่งใจตัว

(เสื่อฟุ้ง. 2538: 4)

การเปิดเรื่องข้างต้น ผู้เขียนกล่าวถึงตัวละครเอกฝ่ายชายที่กำลังมีความทุกข์อยู่ในใจ ถ่ายทอดผ่านทางเสียงขลุ่ยที่ตัวละครกำลังเป่า แสดงให้เห็นว่าคนชนบทสมัยก่อนจะมีเสียงขลุ่ยเป็นเพื่อนในยามเหงา

เสื่อข้าม

ผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยบรรยายถึงตัวละครและเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับตัวละคร คือ งานศพของพ่อและกล่าวถึงที่มาของตัวละครที่ต้องจากบ้านเกิดไป

11 คำพ่อตีครบ 8 วัน นับที่พ่อเหมือนได้ขายนางตั้งถิ่นฐานบ้านเดิมไปแล้ว แต่นี่พ่อเหมือนนั่งลงไก่อชนน้ำใจป่าจะสูญชื่อจากทุ่งสาวชะงอกและต่อไปพวกบ้านนาก็คงจะพากันลืมพ่อแม่และลูกๆเสียหมดเหมือนคนไม่เคยอยู่ และนารกของแกเตียนเพราะเจ้าของใหม่ที่เข้ามาทำกิน แต่อีกนาหนึ่งถัดมะขามเฒ่าเขตกลางนั้นแหละจะกลับเป็นนารกแทนพ่อเหมือน เพราะว่าเย็นวัน 11 คำข้างขึ้นนี้เอง ที่ท้ายวัดสาวชะงอกอันเป็นป่าช้าสังัดนั้นหนุ่มหนึ่งมันยืนแลหลุมศพพ่อไม่กลั่นน้ำตาได้ ไม้ป้ายปักที่เคยบอกเขตและชื่อผู้ใหญ่สาวชะงอกนั้น ฝีมือนำ

หีบก็เอาปลั๊กใหม่ แล้วซื้อและอายุผู้ตาย เขียนข้างขึ้น 11 ค่ำเมื่อวานอันกำหนดสิ้นอายุของผู้ใหญ่บ้านแล้ว บักไว้หัวหลุม พระเจ้านิมนต์มาบังสุกุล ทั้งผู้เฒ่าผู้แก่ก็พากันกลับหมด จึงเหลือแต่สามเกลอกันเองที่สมัครจะ อยู่เท่าไรเท่ากัน และตาน้อยผู้มีอายุมากกับคนหนุ่มนั้น แก่เคยเห็นคนตายมามากต่อมาก เคยเฝ้าในสังฆาร ซึ่งไม่เที่ยงของมนุษย์เราที่มีน้อยอยู่ที่เกิดแล้วต้องมีตาย

(สาวชะงอก เลือข้าม. 2521: 161-162)

ผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยการบรรยายถึงตัวละครเอกฝ่ายชายที่กำลังเฝ้าอยู่หน้าหลุมศพของพ่อที่ถูกทำร้ายตอนที่ตนต้องหนีไปอยู่ที่หมู่บ้านอื่น พอกลับมาพ่อก็เสียชีวิตแล้ว ผู้เขียนให้ปมปัญหาการตายของพ่อ เป็นอีกส่วนหนึ่งที่ทำให้ตัวละครเอกฝ่ายชายผูกใจอาฆาตและตามแก้แค้น

หนามยอกหนามบ่ง

ผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยการบรรยายถึงตัวละครฝ่ายปฏิกิริยา ดังนี้

นาแคเป็นหมู่บ้านเปลี่ยวที่เงียบเหงาอยู่ชายทุ่งแขวงนาแคโน้น มีทางเกวียนสายยาวผ่านป่าทะลุไปยังอีก ตำบลหนึ่ง ผู้มีอำนาจสูงของบ้านนาแค เป็นกำนันชื่อตัวว่าม่น ได้ตำแหน่งขุนเป็นคนเจ้ารวย มีสมัครพรรคพวก มากหลาย ทั้งคำวาคำกล่าวก็มีคนเชื่อถือยำเกรงเท่ากับพ่อเมือง จนได้คำเรียกว่า พ่อขุนบ้านนา

พ่อมิ่งใครก็ต้องเรียกว่าพ่อมิ่งหรือพี่มิ่ง เพราะเป็นลูกชายของพ่อขุนนาผู้มีอำนาจ พ่อมิ่งเป็นคนดูร้าย เขี้ยมเกรียมมิ่งพ่อหลายส่วน ลูกบ้านทุกคนพอได้ข่าวว่าวันไหนพ่อมิ่งออกเก็บค่านาเอง ก็หายใจสะท่อนไปตาม กัน เพราะพ่อมิ่งชอบพูดคำขาดให้ผลัดได้เพียงครึ่งหนึ่งคนเดียว เมื่อผัดนัดแล้วหลังเป็นต้องรีบทรัพย์ตั้งแต่ ข้าวในยุ้งตลอดกระทั่งวัวควาย และเกวียนไถเครื่องมือทำกิน เมื่อเห็นไม่ได้อะไรก็ต้องเกาะตัวไปใช้งาน

(รอยไถและหนามยอกหนามบ่ง. 2521: 131-132)

การเปิดฉากข้างต้น เป็นการกล่าวถึงลักษณะนิสัยของตัวละครที่มีอิทธิพลมากในหมู่บ้านนาแค เจ้ารวย มีพรรคพวกมากมาย นิสัยโหดเหี้ยม เมื่อออกเก็บค่านา หากใครไม่มีให้ก็จะรีบทรัพย์ตั้งแต่ข้าวจนกระทั่งควาย และเครื่องมือทำกินทุกอย่างนอกจากนั้นยังกล่าวถึงความลำบากยากจนของตัวละครเอกที่ทำให้ผู้อ่านเกิดความ สงสารตั้งแต่เปิดเรื่อง

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า นวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิมหลายเรื่องที่ใช้กลวิธีการเปิด เรื่องด้วยการบรรยายถึงตัวละครที่แสดงให้เห็นว่าเป็นคนชนบท ทั้งบุคลิกลักษณะภายนอกและนิสัยของตัวละคร

5.2.1.3 เปิดเรื่องด้วยเหตุการณ์หรือประเพณี นวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม มีการเปิดเรื่อง ด้วยด้วยเหตุการณ์ต่างๆ ซึ่งเป็นการเล่าเรื่องให้ผู้อ่านทราบล่วงหน้า เช่น เหตุการณ์ที่เป็นปมขัดแย้งที่จะทำให้ เรื่องดำเนินไปอย่างน่าติดตาม หรือกล่าวถึงประเพณีที่ชาวบ้านนับถือ ได้แก่ คนละถิ่น คำน่านม ดังนี้

คนละถิ่น

ผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยการบรรยายเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นข้างหน้า นั่นคืองานมงคลและวันนักขัตฤกษ์ที่ ผู้คนในท้องถิ่นให้ความสำคัญ ดังนี้

นี้เพียงเดือน 5 ข้างแรมเท่านั้นเอง ถ้าหากถึงเดือน 11 เมื่อไหร่ พ่อเฒ่าหวานก็จะแต่งลูกสาวอีกคนหนึ่ง แล้วพอ 8 ค่ำข้างแรมเดือน 11 อันเป็นนักขัตฤกษ์สำคัญที่ราษฎรหลายถิ่นเช่น เมืองสิงห์ เมืองพรม เมืองอินทร์ และอ่างทอง กระทั่งลพบุรี กรุงเก่า นัดกันมาประชุมไหว้พระพุทธรูปไสยาสน์โบราณทุกปีมิได้ขาด และเล่นนักขัตฤกษ์ต่างๆด้วยเป็นฤดูน้ำ แล้วคู้บ่าวสาวซึ่งตบแต่งก็จะพากันขึ้นไหว้พระนอนจักรศรีอายุเก้าโบราณ นับด้วยพันป้อมคั่นเพื่อขอศีลพร ด้วยเป็นพระพุทธรูปไสยาสน์ที่ศักดิ์สิทธิ์ยิ่ง

(คนละถิ่น. 2510: 1)

การเปิดเรื่องข้างต้น เป็นการบรรยายฉากประเพณีที่สำคัญของคนชนบท คือ การไหว้พระพุทธรูปไสยาสน์โบราณทุกปี นอกจากนั้นผู้เขียนนำเสนอภาพของตัวละครเอกฝ่ายชายที่มีบทบาทสำคัญของเรื่อง

คำนำนม

ผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยการพรรณนาถึงต้นไม้ที่ชาวบ้านนับถือเคารพบูชา ดังนี้

ไม่ว่าใหญ่ยอดตระหง่านสูงเสียดฟ้าอยู่ท้ายทุ่งโนน หากจะถามผู้ใดแก่หรือเกิดก่อนเขาเจ้าและอัยยีนนั้น ก็จักบอกว่าได้เห็นร่มหัวนี้มาแต่เกิดจึงเป็นไม้มงคล อายุยืนนาน เป็นไม้มงคลดีลี้ลี้คุ้มคุ้มช่วยของพวกบ้านนาและทุ่งไผ่พันเมื่อมาแต่ครั้งกาลนาน

ตะวันลับปลายไม้ แดดก็รมทุ่งทั้งดวงเข้าสู่ป่า คงเหลือแต่เงาไม้รำไรได้ร่มหัวนั้นสาวกำลังยืนแลหนึ่งลือประกาศของกำนันอ่านแล้วอ่านอีกสามจบสี่จบแล้วก็ร้องให้ เจ้าให้ไปด้วยความหลังเมื่อสามปี เสือบาง โธ่เอ๋ย, ที่บางที่เขาติดสินบนเพิ่มขึ้นอีกเป็นห้าชั่ง ไม่เลือกว่าจับเป็นหรือจับตาย ที่บางเมื่อก่อนนั้นรูปร่างสง่ารูปสวย ตั้งแต่ขึ้นเรือนยังผู้ใหญ่บ้านพอกลิ่นแล้วด้วยสาเหตุเดิมก็เลยเตลิดไปเป็นเสือ และศพ 2-3 และ 4-5 กระทั่งบัดนี้เหลือจะนับแล้ว

(ชายสามโบสถ์ คำนำนม คຸ້งเผาถ่าน. 2511: 457-458)

การเปิดฉากข้างต้น ผู้เขียนกล่าวถึงต้นไม้ที่อายุยาวนานและชาวบ้านเชื่อว่าศักดิ์สิทธิ์ ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นว่าความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์มีความสำคัญต่อชาวชนบท เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของพวกเขาเหล่านี้ได้ จากนั้นพรรณนาถึงเหตุการณ์ในเรื่องที่เริ่มด้วยการประกาศจากทางการจับตัวเสือบาง ซึ่งเป็นตัวละครเอกฝ่ายชายพร้อมทั้งบอกสาเหตุที่ทางการประกาศจับ

ไผ่ละลม

ผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยการบรรยายถึงพายุที่กำลังพัดมาในขณะที่ตัวละครเอกซึ่งเป็นชาวประมง ดังนี้

พายุใต้ตะวันออกเฉียงเหนือพัดมาอย่างเป็นลมหัวเขาตีลงทะเลน้ำลดกำลังงวดจึงเกิดคลื่นคะนองหนัก โขดหินฝั่งหรือดินหาดตั้งงมถล่มด้วยเสียงคลื่น กลางทะเลเห็นน้ำโผนและบรรดาเรือที่ออกจากฝั่งไปลากปลิงตามโขดตามแหลมต่างๆก็เอนอยู่ยอดคลื่นตะลิวะลานจะมุงเข้าฝั่ง ซึ่งเห็นลึบๆ

ลมหลายทิศหลายทางพัดกันไปหมด ทั้งปะทะหน้าและไล่หลังประเดี๋ยวหวนพัดใบตะแคงเสาเรียงตึงเซมิ่ง ตะวันออกที่สุดหาดนั้นเป็นที่หมายตาว่าศาลพ่ออาวสมุทร และข้างตะวันตกนั้นแหลมหญ้าที่เพ็งกลับใบหนึ่งลงมา แต่ขณะลมแรงวิปริตนี้ เจ้าปลิงเดือน 5 น้ำทะเลงวดก็มักจะเข้าวนได้มากมาย

(ไ้ปะล่ม. 2538: 4)

จากฉากข้างต้น จะเห็นได้ว่าผู้เขียนได้กล่าวถึงลมพายุที่เป็นเรื่องธรรมชาติของชาวประมงที่ต้องพบ และในขณะที่พายุมาปลิงทะเลก็จะมาติดอวนมาก ทำให้ผู้ที่เป็นได้เรือเกิดความเสียดายถ้าต้องนำเรือเข้าฝั่ง

ฉากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ไม้ เมืองเดิม โดยส่วนมากผู้เขียนใช้กลวิธีการเปิดเรื่องด้วยการบรรยายและพรรณนาฉากที่บ่งบอกถึงความเป็นลูกทุ่ง สภาพแวดล้อม ความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่น วิถีชีวิตของชาวชนบท นอกจากนี้ยังใช้กลวิธีการเปิดเรื่องด้วยการบรรยายถึงบุคลิกลักษณะของตัวละคร และเปิดเรื่องด้วยกล่าวถึงเหตุการณ์และประเพณีที่เป็นปมขัดแย้งที่จะทำให้เรื่องดำเนินต่อไป

5.2.2 กลวิธีการลำดับเรื่อง

การลำดับเรื่อง คือ การนำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมาประกอบสร้างเป็นเรื่องทั้งหมดนำเสนอต่อผู้อ่าน อาจจัดลำดับของเหตุการณ์เรียงตามลำดับเวลาที่เกิด หรือเรียงลำดับใหม่ตามแต่เทคนิควิธีของผู้เขียนแต่ละคน นวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม ทั้ง 21 เรื่อง มีการเรียงลำดับเหตุการณ์ในเรื่องตามปฏิทินเพียงอย่างเดียว โดยอาศัยฉากหลังที่ดำเนินไปตามสภาพชีวิตชนบท อันได้แก่ เทศกาล ฤดูกาลที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ ดังจะยกตัวอย่างจากเรื่อง **กระท่อมปลายนา บึงขุนสร้าง** ดังนี้

กระท่อมปลายนา ผู้เขียนใช้กลวิธีการเรียงลำดับเหตุการณ์ตามปฏิทิน โดยใช้ฤดูกาลเป็นตัวกำหนด เวลาตามวิถีการดำเนินชีวิตของคนชนบท ผู้เขียนเริ่มเปิดเรื่องด้วยฤดูฝน คือ ช่วงท้ายเดือน 6 ผงตัวละครเอก ฝ่ายชายได้ใช้ชีวิตคู่อยู่กับลำภู ดังนี้

โพล์เพล้ตะวันลับทิวไม้แล้ว ท้ายเดือน 6 พอย่างเข้าเย็นเมฆก็ตั้งเค้ามีฝนอยู่แทบทุกวัน กระทั่ง 14 ค่ำข้างแรมจะสิ้นเดือนอยู่ในรุ่งนี้ แม้ว่าชายทุ่งที่เห็นอยู่ลิบๆ นั้นแนวเมฆจะตั้งอยู่ตามขอบฟ้าราวเทือกเขาใหญ่ เป็นแนวเมฆของฝนแสนห่า ที่จะเคลื่อนตามลมเหมือนจะตกลงมาบนผืนนา ล้างทุ่งให้ถล่มไปทั้งตำบลลู่กาคลอง 8 อยู่เดี๋ยวนี้ก็ตาม

เจ้าคนสะพายห่อผ้าขาวม้าสีตอก จนเกือบจะกลายเป็นผ้าขาว เนื้อดำยัดดิบ อายุนามพัน 25 ไปแล้ว ยังคงเดินทอดน่องเรื่อยมือถือแขนงไผ่หวดเคี้ยวคว้าวมาตลอดทาง นึกเคืองอ้ายจุดหม่าบ้าน นางเภาแม่ยายที่เพ็งหันมาเมื่อตะกี้ว่าทั้งๆที่เป็นลูกเขยยายเภาแท้ๆและมันก็ยังโจนกัดเอาตั้ง 2 เขี้ยวไม่รู้ตัว จนต้องคว้าแขนงไผ่หวด แล้วเลยถือติดมือมาด้วย ยังนึกหวาดอ้ายตัวอื่นอีก

ฝนลงเม็ดเรื่อยๆถูกหลังแสบผิวเนื้อและทำให้อายุว่าจะหลงชู้ใหญ่ ในชั่วอึดใจตะวันก็ชิงหลบ หากฝนจ๊กลงมาอีก ก็ต้องมิดถึงได้จุดตะเกียงแน่ เจ้าผงมองไปรอบๆทุ่ง แล้วเพ็งไปที่ค้ำขางหน้าปลายนาของตาเพียงนุ่งข้างเมี่ยง อันเป็นที่อาศัย และมันปลุกกระท่อมทับร่วมสุขอยู่กับลำภูและเจ้าลูกชาย 4 ขวบ ช่วงพุดของมันอยู่ปลายเขต แม้ว่าแผลเขี้ยวของอ้ายจุดจะยังเลือดไหลซึม แลเขาแข่งขันไปจนเดินกระเผลกก็จริง ครั้นนึกถึงว่าเจ้าลำภูแลเจ้าแดง จะต้องคอยข่าวสารในห่อไปกินแล้วก็ร้อนใจ กระทั่งฝนพายุพัดอ้อมอีก แล้วก็พัดตุมๆ มารอบทิศ

ปั่นป่วน เหมือนทุ่งจะเป็นบ้ากระท่อมน้อยนิดหน้อยของมันที่เห็นอยู่ลิบๆ เหมือนจะกระเด็นกลิ้งตามพายุ แล้ว
เจ้าผิงชาวลำลูกกาที่มีลูกแต่ยังหนุ่ม ก็ออกห่อวังโขยกดั่งม้าซาเจิบ

(กระท่อมปลายนา อ้ายขุนทอง. 2538: 5-6)

ต่อมาลำภูหนีตามชายอื่นไป พอเวลาผ่านไปครึ่งปีเป็นฤดูไถ ผิงก็ยั้งตามหาลำภูไม่พบ
จนกระทั่งสิ้นหน้านาเป็นฤดูไถแล้วและการพนันทั้งหลายลำภูซุ่มซ่านกลับมาหาผิงแล้วตายที่กระท่อมปลายนา
ดังนี้

กระท่อมสิ้นหน้านา ช่างวามปลางามด้วยชายดี และเมื่อสิ้นหน้าข้าวก็ถึงฤดูไถ บรรดานักเลงไปถั่วและการ
พนันทั้งหลาย ก็มุ่งออกจากบ้านตนทุกๆเช้า เพื่อพลิกแพลงกำไร โดยไม่ต้องเหน็ดเหนื่อย แต่ปลายคลองรังสิต
กำลังล่ำลืออื้อฉาวกันตลอดไปทุกบ้าน ด้วยมีผู้พบศพเจ้ามือโป้ที่รายนับพันเมื่อคืน นอนตายแผลยบ บ้างก็
สงสาร บ้างก็สมน้ำหน้า ด้วยนายแม่นเจ้ามือเก่งทั้งโป้และผู้หญิงไม่เลือกลูกเขาเมียใครมาถูกฟันตาย และก่อน
ตายเพียงชั่วลิบวัน ก็ได้ไล่เมียไปแล้วคนหนึ่งกำลังเจ็บหนัก ด้วยคลอดบุตรใหม่ เพราะนายแม่นจะมีเมียใหม่
อีก เมื่อลูกคลอดมันตาย และนางลำภูจะซัดลาภ คือการมีเมียของนายแม่น จึงต้องถูกเนรเทศกลับไปหาแม่
ซึ่งใครก็รู้กันตลอด

(กระท่อมปลายนา อ้ายขุนทอง. 2538: 15)

ตลอดเวลาสารภีดูแลเอาใจใส่ผิงและเจ้าแดงลูกของลำภูอย่างดี ทำให้ผิงและสารภีรักกัน ใช้
ชีวิตร่วมกันอย่างมีความสุข

รุ่งขึ้น พอสว่างก็เริ่มจะร้อนด้วยแดดเดือนห้า คนเจ็บใกล้จะดับสูญไม่เกินวันนี้ ให้ได้กำลังพยักหน้า
เรียกน้องสาวและเจ้าแดง ที่มาอยู่พยาบาลให้มาใกล้เหมือนจะรู้กำหนดชีวิต

(กระท่อมปลายนา อ้ายขุนทอง. 2538: 16)

รุ่งขึ้นเย็นวันพระ ยายเภาและคนอื่นๆ ยังอยู่วัดทำบุญให้นางลำภูที่ฝังไว้แล้วเมื่อเย็นวาน แต่หน้า
กระท่อมที่เกิดเจ้าแดง และเป็นเรือนตายของเจ้าลำภู

(กระท่อมปลายนา อ้ายขุนทอง. 2538: 16)

บึงขุนสร้าง ผู้เขียนใช้กลวิธีการเรียงลำดับเหตุการณ์ตามปฏิทิน โดยใช้เดือนเป็นตัวกำหนดเวลาตาม
วิธีการดำเนินชีวิตของคนชนบท ผู้เขียนเริ่มเปิดเรื่องด้วยเดือน 12 จนกระทั่งย่างเข้าเดือนยี่ ตัวละครเอกยัง
สนิทสนมกันธรรมดาคนในหมู่บ้านเดียวกัน ดังนี้

เมื่อน้ำทรงทุ่งเดือน 12 ทุ่งข้าวก็เป็นน้ำน้ำเจิ่งตลอดไปหมด จนท้ายข้างแรมจะย่างเดือนยี่ หากน้ำนั้นจะ
ลตไปแต่ทุกแห่งยังเป็นหน้าหนาวอยู่ตามฤดู เมฆปลายฟ้าและหมอกหนาลงคลุมตั้งแต่ยังเห็นแสงตะวันไม่ถึงค่ำ
และพอค่ำพวกชาวนาชาวทุ่งทั้งหลายก็เยือกเย็น ฤดูน้ำค้างไปจนรุ่ง เมื่อดาวรุ่งตก งานของพวกบ้านนาในฤดูมี้
นี้ก็พอจะผ่อนเป็นเบาได้พักนอนเต็มอิ่มสักตื่นตา ต่อเมื่อกลางเห็นตะวันอ่อน แสงตะวันเรืองจับรวงข้าวงามตื่นอยู่

เต็มทุ่ง อันเป็นทรัพย์สินอยู่ในดินสมบัติตัวแล้วก็ปลื้มหัวใจ รวงข้าวสีดั่งย้อมทอง เมื่อเกี่ยวแล้วก็ขายไปซื้อทองไว้
แต่งให้เทียมหน้าเพื่อน ผู้ชายอายหนุ่มก็จะชี้ที่ข้อแขนปลายมือพะเนื่อใจหญิงรัก...

(บึงขุนสร้าง. 2510: 3-4)

พอถึงกลางเดือน 4 ตัวละครเริ่มชอบพอกัน และถูกกีดกัน ทั้งสองจึงบูชาความรักด้วยความตายที่
เป็นสิ่งเดียวที่จะทำให้ไม่พลัดพรากจากกัน

หน้าข้าวหน้าลื่นไปแล้ว จนกลางเดือน 4 ทุ่งที่เจิ่งน้ำกลับแห้งผาก หญ้าอ่อนก็เหาแดดเหลืองตายเป็น
หย่อม ไม่เขียวสดเหมือนเมื่อน้ำเมื่อฝน แล้วควายอันเคยนอนเอียงหญ้า แต่ในคอกก็ต้องต้อนออกสู่ทุ่ง

หลังโรงนาทำนั้นถึงจะแล้งอย่างไร ลำน้ำเจดีย์หักก็ยังไม่พอเรือพายไปคลอง ผ่านเข้ากึ่งทุ่งแล้วค่อยขึ้นไป
จนขาดเป็นบึงหญ้าปลายทางจะเข้าทุ่งชีป่า

แม่สร้างพายเรือเอื่อย แดดทุ่งบนฝั่งทำให้เห็นสายน้ำเป็นสุขไปเอง แหงนตรวจไปทั่วคบไม้ นอกจาก
อาศัยร่มแล้วหามนุษย์สักคนเดียวก็ไม่มี และก็ดูที่เปลวไฟนั้นเองเรือเล็กก็ตะแคงคว่ำ แล้วแม่สร้างก็พัดตุ้มลง
มิดน้ำ...

(บึงขุนสร้าง. 2510: 20-21)

ฉากนี้เป็นฉากที่ขุนหยอกเหย้าสร้างเล่นตามประสานชอบกัน หลังจากนั้นช่วงเดือนเมษายน เป็น
ช่วงสงกรานต์ที่สร้างถูกบังคับให้แต่งงานกับคนที่ไม่ได้รัก ขุนจึงบุกเข้าไปช่วย แต่ทั้งคู่หนีไม่รอดจมโคลนตายที่
บึง จึงได้ชื่อว่าบึงขุนสร้าง หลังจากนั้นผู้เขียนก็ได้กล่าวถึงฉากหลังจากขุนกับสร้างตายที่เกิดขึ้นในวันสงกรานต์
ของทุกปี

...วันสงกรานต์ปีหลังๆ ต่อมาบึงบัวใหญ่ที่ลำน้ำตัวนเจดีย์หัก เมื่อเพลาสงกรานต์สิ้นแล้วหนุ่มสาวก็เชิญ
ถาดมาวางที่ปากบึง เพื่อนึกถึงความรักของขุนกับสร้าง

(บึงขุนสร้าง. 2510: 79)

5.2.3 กลวิธีการจบเรื่อง

การจบเรื่องในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม มีทั้งจบเรื่องแบบเศร้าและแบบสมหวัง แต่
เกือบทุกเรื่องที่จบตามที่คาดหมาย ผู้อ่านสามารถคาดเดาได้

5.2.3.1. การจบเรื่องแบบเศร้า คือ การจบเรื่องด้วยความตาย ความผิดหวังหรือความ
ล้มเหลวในชีวิตของตัวละคร นวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม พบว่ามีการปิดเรื่องแบบเศร้า ซึ่งมีทั้งตัวละคร
เอกตายทั้งคู่ ตัวละครเอกฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตาย หรือตัวละครต้องพลัดพรากจากกัน นวนิยายลูกทุ่งของไม้
เมือง พบการจบเรื่องในลักษณะที่กล่าวมา 12 เรื่อง คือ **แผลเก่า บึงขุนสร้าง อ้ายขุนทอง ชายสามโบสถ์
ค่าน้ำนม กลางเพลิง คิ่งเผาถ่าน เลือทุ่ง ลมตะเภา สาวชะงัก เลือข้าม** ดังนี้

1) **ตัวละครเอกตายทั้งสองฝ่าย** ผู้เขียนจะตัวละครเอกเป็นผู้คลาญปมปัญหาต่างๆ ที่
เกิดขึ้น โดยให้ตัวละครต้องฟันฝ่าอุปสรรค เมื่อไม่สามารถเอาชนะมันได้ ก็จะพิสูจนรักแท้ด้วยความตาย ดังนี้

แผลเก่า ผู้เขียนจบเรื่องโดยให้ตัวละครเอกทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิงตายทั้งคู่ เป็นการพิสูจน์และบูชาความรักที่เป็นรักแท้ ผู้เขียนได้คลายปมปัญหาอุปสรรคทุกอย่างที่ตัวละครเอกได้พบให้จบลงด้วยความตาย สามารถทำให้ผู้อ่านได้เกิดความรู้สึกว่าคนที่มิทางเลือกหรือไม่มีอำนาจใดๆมาสู้กับอำนาจของเงิน บางครั้งก็ต้องจบปัญหาด้วยความตาย เพื่อพิสูจน์รักแท้ ดังที่ผู้เขียนบรรยายในตอนจบว่า

...อ้ายหนุ่มเจ้าฟุ้งเจ้าทำผู้ก็ก้องด้วยอภินิหารของชายชาติตรี ก็บายหน้าโผนลงน้ำมันตั้งใจที่จะว่ายขึ้นฝั่งโน้น แต่มันถูกยิงแผลจรรจ์ไปอีกไม่ไหว กระเลือกกระเลือกจนถึงฝั่งที่มันเคยกอดเจ้าเริ่มเมื่อวันรัก 3 ปีโน้น พยายามตะเกียกตะกายเพื่อขึ้นฝั่งไปตายหน้าศาล ศาลอันศักดิ์สิทธิ์ของบางกะปิ แต่แล้วอ้ายขวัญก็อ่อนแรงหมดแรงด้วยพิษปืนกำเรบลั่นไกลตลิ่งลงมา...ทุกคนวิ่งเกรียวมาดู เมื่อได้สติและช่วยกันและช่วยกันและช่วยกันหยุดแขนเรื่อยมิไว้ หาไม่หล่อนจะต้องโผนลงน้ำไปตายอีกคนหนึ่ง เธอดีนรอนอยากจะขาดใจตายเสียทีเดียวนั้น ผัวเธอ อ้ายขวัญเจ้าฟุ้ง ผัวเธอกำลังจะขาดใจในน้ำหลากต่อหน้าต่อตา...

เริ่มร้องกรีดเต็มเสียง ไม่มีอะไรเหลืออีกแล้วในโลกนี้ ฟุ้งนี้หน้านับแต่วันจะเสียบเหงาเยือกเย็น พี่ขวัญ ผัวรักเจ้าตายไปแล้วต่อหน้าต่อตา เริ่มสลัดแขนโดยแรงขณะที่สมชายกับเจ้าเรียมผู้ยึดแขนกำลังตะลึงและสลัดใจในกิริยาตายของเจ้าขวัญ ออกได้ก็โผนลงน้ำว่ายอย่างรวดเร็วแล้วดำหายลงวังน้ำ ซึ่งผัวรักเจ้าส่งไปเมื่อสักครู่ ทันใดนั้นพรายก็พ่นฟุ้งขึ้นเป็นลีโล่ติดแดงฉานทั่วผิวน้ำ...วิญญาณรักทั้งสองดวงของแม่เรียมและนายขวัญคงขึ้นลอย และดำผุดดำว่ายอยู่ทุกฤดูน้ำหลากกันอย่างแสนสำราญ สถิตเสถียรเป็นเจ้าแม่แห่งความรักเจ้าพ่อแห่งลำน้ำฟุ้งท่าบางกะปิอยู่ตลอดกาลนาน

(แผลเก่า. 2510: 116-117)

จะเห็นได้ว่านวนิยายเรื่อง แผลเก่า ผู้เขียนจบเรื่องแบบเศร้า ตัวละครเอกทั้งสองตายเพื่อบูชาความรักและพิสูจน์รักแท้ ทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์เศร้าโศก สะเทือนใจ และซาบซึ้งในความรักของทั้งสอง

บึงขุ่นสร้าง ผู้เขียนจบเรื่องโดยให้ตัวละครเป็นผู้คลายปมปัญหา อุปสรรคต่างๆในความรัก ให้ตัวละครเอกต้องพบกับอุปสรรคทางธรรมชาติ คือ ติดเลนถูกโคลนดูดจนจมไปในบึง แต่ผู้เขียนใช้บทสนทนาของตัวละครทั้งสองก่อนตายให้ผู้อ่านรู้สึกเศร้าน้อยลง เพราะจากบทสนทนาตอนจบที่ตัวละครแสดงอารมณ์ขัน ทำให้เห็นถึงรักแท้ของทั้งสอง

...ขุนประคองไว้ มานะกล้าของเจ้าขุนกลายเป็นแก่นักแล้ว เมียในมือต้องปิ่นแล้วใครเล่าจะทิ้งเสียแล้ว มันก็หันจ้องยิง พอลั่นโป้งติดๆมนุษย์ที่โลกก็หล่นจากหลังม้าก็คุกหน้าลงร้องขรม มันยังอีกซ้ำอีกจันสิ้นกระสุนปืนแล้วก็ขวางทั้งควายกายเมื่อยขึ้นอุ้มบุกเขาพงหญ้า ยิ่งบุกก็ยิ่งเป็นเลนลึก หญ้าที่ขึ้นรกพรางตาไว้ข้างนอก แต่ที่มันลุยมาแล้วนั้นก็กลับเป็นเลน ขุนยังคงอุ้มแม่สร้างเมียรักผู้ครวญถึงชีวิต ราพันถึงความรักและนางขวบอกให้ผัวเจ้าพ่หรือด แต่แม่สร้างไม่รู้เลยว่าเจ้าขุนอุ้มแม่สร้างอยู่นั้นหน้าอีกเป็นสองเท่า และก็จมเรื่อยลงไปเพียงเอาดินและสายตัวถอนแล้วก็สิ้นมานะ

สร้างร้องให้ “บึงนี้ก็อยู่ก็เห็นมานานแต่ไม่คิดว่าจะเป็นเรือนตายของเราเลย”

ขุนผืนใจบีบมือหนึ่งกวาดใบบัวห่างไป กวาดหญ้ากวาดบอนให้เหลือแต่เลนแล้วบอกเมีย
 “จงบึงนี้เป็นของเราเถอะสร้าง ที่จะเขียนชื่อที่ เอ็งก็เขียนเองคิดเลนไว้”
 แล้วผัวก็เขียนไปเพียงชื่อที่พอรู้หนังสือ และสร้างสันทัดหนังสือว่าก็จิ้มนิ้วลงเลน เมื่อเสร็จขุนก็กอด
 กายเมียซบหน้า “สร้างเอ๋ย นี่เรือนตายของเรา”
 “ถูกแล้ว” สร้างกอดผัว “มันชื่อบึงขุนสร้าง”
 “เออ...ขุนสร้าง แต่ที่เขาเกลียดทั้งเมือง ถึงใครจะเห็นหนังสือเขาก็คงลบชื่อที่ออก เออ, คงเหลือแต่บึง
 แม่สร้างเน”

(บึงขุนสร้าง. 2510: 77-79)

จะเห็นได้ว่าผู้เขียนจบเรื่องแบบเศร้า แสดงให้เห็นถึงความรักแท้จริงของตัวละครเอกทั้งสองที่ทำให้
 ผู้อ่านประทับใจ

อ้ายขุนทอง จบเรื่องด้วยความตายของตัวละครเอกทั้งสองฝ่าย ผู้เขียนใช้บทสนทนาที่ทั้งสอง
 ฝ่ายจะตายแสดงให้เห็นถึงรักแท้ และบรรยายถึงธรรมชาติหลังจากที่ทั้งสองตายสร้างความโศกเศร้าให้ผู้อ่าน แต่
 ก็สร้างความประทับใจในเรื่องของความรักที่เป็นรักแท้ด้วย

“แผ้วเอ๋ย คอยพี่ด้วย คอยให้พี่ถูกมันยิงอีกคน แล้วดับหัวใจเสียพร้อมกัน เออ, วาสนาแผ้วกับพี่มัน
 เพียงจูบกอดกันแค่นี้ เออ-ไป, ไปขึ้นหอร่วมผัวเมียกันเมืองผิโน่น”
 “ไปคอยพี่บนสวรรค์เถอะ แผ้ว, คอยซักชั่วครูเท่านั้น พี่ก็จะไป”
 แผ้วยกสองมือประนมไหว้ห้วงฟ้า และกลางหา
 “ชื่นใจ ทูนหัวของแผ้ว โอบ-ฟ้ากระจำเพราะแสงเดือน ขอให้เป็นพยาน ข้าจะเป็นเมียพี่เมืองสวรรค์”
 แผ้วสิ้นลมแล้ว ศพแผ้วยังอยู่ในมือในอ้อมแขนคนรัก...
 ...อ้ายขุนทองสิ้นใจอยู่บนหลังอ้ายเมฆ แขนซ้ายยังกอดศพแผ้วที่ตายไปพร้อมๆกัน และสาบานว่าจะไป
 ร่วมผัวร่วมเมียบนสวรรค์และถึงแม่จะต้องรักกันอย่างนี้ทุกๆชาติ ก็เป็นพาหนะที่พาวินญาณเจ้าชมพู่ในคอนคืน
 จนสว่าง...

ตะวันในตอนเช้าก็สีเหลืองเหมือนโพลีเพลส หย่อมหญ้ากับทิวไม้เขียวและกระท่อมทับโรงนาเย็นคร่ำอย่าง
 ไว้อาลัยอ้ายยอดสักร้อยปี...!

(กระท่อมปลายนา อ้ายขุนทอง. 2538: 94-96)

จากที่กล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าผู้เขียนจบเรื่องความตายของตัวละครเอกทั้งสอง แม้จะเป็น
 ความโศกเศร้า แต่ด้วยความรักของทั้งสองที่มีต่อกันและกัน จึงสร้างความประทับใจให้ผู้อ่านได้

เลื้อหุง จบเรื่องด้วยความตายของตัวละครเอกทั้งคู่ที่เป็นผู้คลาญปมปัญหาที่เกิดขึ้น เมื่อความรัก
 ได้มาจากความไม่ถูกต้อง และไม่รักษาความลับสัญญาหรือคำสาบาน ก็ต้องมีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งต้องเจ็บปวด
 ดังความว่า

เสือเร่สั่งทำนองเดียวกับสิ่งพุทธ “ลูกของพี่ยกให้พี่ม้วนแล้ว และเอ็งก็ขอยกให้เป็นพ่อด้วยอีกคน สิบไปเมื่อหน้า เอ็งกับอ้ายพุทธจงรักใคร่กัน ขอให้เอาอ้ายแดงลูกเองทั้งคู่เป็นเครื่องระลึกถึงพี่ บริวารเราเอ็งทั้งสองจงรักมัน จำว่าเสือเร่เมื่อจะสิ้นได้ฝากฝูงบริวารทั้งสองไว้ และเมื่อใครเขาหรือเอ็งทั้งสองจะคิดเล็กประพฤติดีก็ตีชิงหนัก เพราะเป็นกุศลแก่เสือเร่ พุฒเอยทั้งเจ้าแม่มน ที่เกิดมานี้เสียชาติที่มีได้บวชเรียนและเข้ามาเป็นเลือดต้องป็นตาย แม่เมียบลวงคงจะซ้ำๆ เพราะลัทธิสาบาน พ่อแดงนะโตขึ้นถ้าชีวิตเอ็งยังแล้ว-ขอให้ได้บวช”

แม่แท้ตื่น ยกไม้ยกมือ เสือเร่จึงปล่อยแขนจากเพื่อนไปจับมือเมียบ

“อรหันต์นะแท้ โถ-สิ้นใจแล้วแม่คุณคอยพิบนสวรรค์ก่อน”

แล้วเสือเร่ก็สิ้นแรง เสี่ยงลูกเอย-เพื่อนเอยส่ายแล้ว เสือเร่ลาป่าแล้วเมื่อส่าย ลาเพื่อนและฝากลูกฝูงบริวารใจไว้ แล้วศพเลื่อนนอนเคียงเมียบรักสิ้นชีวิต อ้ายเอกที่เคยเป็นพาหนะก็มาเป็นป้อมกำบังป็น ป่านั้นก็เรียกกันว่าเสือเร่ แต่ส่วนแม่หญิงเมียงแม่จ๋ามักจะเต็มใจเรียกมิเอาอย่างชายว่า ดงเมียบน้อย ให้คู่กับชื่อทุ่งหรือป่าแม่แท้

(เสือทุ่ง. 2538: 140)

2) ตัวละครเอกฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตาย ผู้เขียนจะสร้างให้ตัวละครเอกเป็นผู้คลายปม โดยมีตัวละครเอกตัวใดตัวหนึ่งต้องตาย เพื่อแสดงให้เห็นถึงรักแท้และการเสียสละ ดังนี้

ค่าน้ำนม จบเรื่องด้วยความตายของตัวละครเอกฝ่ายชาย ผู้เขียนได้สร้างความประทับใจและความเศร้าใจในตอนจบเรื่อง โดยให้ตัวละครเอกฝ่ายชายฆ่าตัวตาย เพื่อให้แม่ได้รับเงินจากการประจบของทางการเพียง 5 ซั่ง เพื่อเป็นการทดแทนบุญคุณและค่าน้ำนมของแม่ผู้ให้กำเนิด ซึ่งเป็นสิ่งสุดท้ายในชีวิตที่จะตอบแทนได้ หลังจากที่ทำชั่วมาตลอด

“แม่เอ๋ย เสือบางนั้นตายประเสริฐกว่าเสืออื่น ฉันจะสิ้นใจบนตักแม่ ตายต่อหน้าพระลักร้อยองค์ก็ไม่เหมือนตายบนตักนี้ที่ฉันนอนมาตั้งแต่เล็กๆ แม่บอกหนทางฉันเกิด”

แม่ทับส่งเสียงโฮ พร้อมกับคำพระอรหันต์

“บางเอ๋ย! พระอรหันต์” มันยิ้ม ตาลิมค่อยหรีดตั้งตะวันจะลับดิน ปากก็บ่นค่อยลง

“แม่จ๋า พระอรหันต์ ค่าน้ำนมแม่นั้นไม่ลืมเสียทั้งหลายใครมันลืมค่าน้ำนมแม่จงฉิบหาย! อย่าพันพิชป็นและหอกดาบตามคำซ้ำ โอ, พระอรหันต์ แม่ซ้ำเอ๋ย! ลูกใช้ค่าน้ำนมด้วยชีวิต”

สิ้นเสียงเสือบางก็สิ้นใจ ลูมน้ำสุพรรณภกญจนบุรีทั้งห้วงป่าและทุ่งบางทั้งตำบล กระทั่งไผ่พันมือที่ต้องสิ้นสะท้านเมื่อเสือบางเหยียบฝ่าเท้าลง แต่ที่นี่จะเป็นสุข แต่ใครเล่าจะนึกว่าเพียงคำขวัญกลมอนาคตของผู้อุปสมบทนั้นจักเป็นกุศลแรงถึงแปรหัวใจเสือให้ระลึกถึงคุณแม่ได้ แต่เสือบางผู้กล้าหาญและบันลือนามได้ละชีพไปแล้วด้วยดี ผิดเสืออื่นเจ้าบางหนุ่มได้ชำระค่าน้ำนมของแม่แล้ว ถึงจะเพียงน้อย ๕ ซั่ง แต่ก็เด็ดชีพตัวเองใช้ค่าน้ำมนั้นเมื่อสิ้นใจสักครู่เดียวก็ได้เปลารุณ แสงตะวันใหม่มาเยือนหอแดงของแหวนและเรือนตายของเสือบาง เข้านี้เป็นแสงตะวันที่ขมูกมัว ครีมไปด้วยหมอกและเมฆฝน ชวนให้เหงาไปหมดทั้งไผ่พันมือ ดั่งหนึ่งจะไว้อาลัยและเป็นพยานว่าเสือบางผู้หาญกระตือรือร้นนั้น ชำระค่าน้ำนมเป็นผู้หมดหนี้แล้ว

(ชายสามโบสถ์ ค่าน้ำนม คิ่งเผาถ่าน. 2511: 94-96)

คิงเฟาถ่าน จบเรื่องด้วยความตายของตัวละครเอกฝ่ายชาย ผู้ที่เสียสละชีวิตของตนเอง เพื่อส่วนรวม การตายของเขาได้สร้างความประทับใจให้ผู้อ่าน เพราะไม่ได้ตายอย่างเปล่าประโยชน์ แต่สร้างความดีให้ผู้อื่นได้ชื่นชม

...เมื่อนายกลองชาติใจสนิท แอบก็โถมเข้ากอดศพจูบศพเจ้ายอดนักเลงผัวรักและผัวลับซึ่งระกะไปด้วย แผลทั้งตัว แม้นายแซมเองก็อดสงสารไม่ได้ ถ้าว่าคิงเฟาถ่านไม่มีเลือกองแล้ว ไหนเลยเจ้าแอบจะเป็นตัวกลับมาได้อีก แต่ชีวิตที่เสียไปแล้วของนายกลองก็เป็นตัวกลับมาได้อีก แต่ชีวิตที่เสียไปแล้วของนายกลองก็เป็นเพียงความสุขของผู้อื่นเท่านั้น

เมื่อนายแซมเพิ่งมาระลึกถึงความดีของเจ้ากลองได้เมื่อสิ้นใจเป็นผี ก็ชวนเจ้าแอบหมอบที่ปลายเท้า ขอขมาลาโทษผู้ทิ้งความดีของตนไว้ พร้อมด้วยความสุขแก่ผู้อื่นเบื้องหลัง

(ชายสามโบสถ์ คำนำนม คิงเฟาถ่าน. 2511: 501)

กลางเพลิง จบเรื่องด้วยความไม่สมหวังของตัวละคร ตัวละครเอกต้องพลัดพรากจากกันด้วยความตาย เมื่อไม่มีคนรักอยู่ทำให้ฝ่ายหญิงต้องไปบวชชี เพื่อหนีความทุกข์ที่อยู่ในใจ และหาทางดับทุกข์

...แม้จะเย็นแล้วก็ยังมีชาวบ้านมาดูซากเรือนกำนัน และหมายตาตรงถัดบันไดไปโดยรู้ว่าตรงนั้นเป็นทั้งที่ตายและเผาของสองพี่น้อง และชาวบ้านแถบนั้นทุกคนก็ได้เห็นแม่ชีรำพึงผู้บวชใหม่เมื่อเข้าห้อง มายืนร้องไห้ตั้งแต่เย็น ยกมือสวดอธิษฐานว่า

“พี่หลวงไปสวรรค์เกิด แม่สร้างผู้มีพระคุณ จงสู่สวรรค์ที่สุข ข้าจะสวดแผ่กุศลทุกวันตลอดชีวิตแม่ชีของรำพึง”

(กลางเพลิง. 2511: 7)

ลมตะเภา จบเรื่องด้วยความตายของตัวละครเอกฝ่ายชาย เริ่มต้นเรื่องผู้เขียนสร้างให้ตัวละครมีนิสัยที่ไม่ดี โหดร้าย ชอบทำร้ายเมีย ผู้เขียนจึงให้ตัวละครเป็นผู้คลาญปัญหาด้วยการกลับตัวเป็นคนดี และชดใช้กรรมที่เคยกระทำด้วยความตาย ดังความว่า

“เอ็งอย่าร้องไห้ซี...เออสิบสองค่า...ตายจริง ถึงข้าจะตาย ไม่เห็นสิ่งไรแล้วก็รีบกลับบ้านกันเสียเถอะ ค่า นี่ต้นลมตะเภาจะบ้านัก...กลับเถอะ ค่านี้ต้นลมตะเภาจะบ้านัก...กลับเถอะ ถ้าไม่หันก็เข้าฝั่ง ภูหินลาเอ็งทุกคน เมื่อยังรักใคร่คิดถึงพอชาติใจก็ลตไปให้ไต่กั๊งนั้น”

ดวงกระเถิบเข้ามา จูบหน้าผากจูบอกที่เคยให้สุขเป็นผัวแล้วก็พุดอยู่ข้างหู

“นี่ดวงของพี่...ไต่กั๊งเอ๊ย ไปคอยช้ำอยู่สวรรค์โน้น”

มันพยักหน้า ยิ้มและด้วยมันใกล้ตายมิงขวัญก็พุดไปไกลมือที่กุมตะกุดก็ผวกอดแม่ดวง พุดเต็มเสียงเป็นครั้งสุดท้าย

“ลมตะเภามาแล้ว!”

แลกันตลอดอย่างอัศจรรย์ใจ เพราะทิศเบื้องอากาศเหนี่ยฟ้าคร่ำดำ ฟ้าแลบแปลบบอกเค้าว่าเมื่อบายนั้น เป็นพายุเกริ่นลมดังหัวน้ำขึ้น แต่ลมตะเภาจักเริ่มเข้าพังโปะทำลายเรือในพลบตามทำนายของไต้ก๋ง จึงพอมแม่ โขมตพุงหัวเข้าถึงหาดเกาะคราม ลมตะเภาก็ไล่ถึง

แต่...แม่โขมตได้ลัดใบสนิทแล้ว ลำอื่นที่เคยไล่ล้างก็ลัดใบตลอดทุกลำเห็นแต่ปลายกระโดงเปล่าขึ้นเสียตฟ้า พอตะวันตกดินใบขอบดำของแม่โขมตนั้นเองก็ห่อไต้ก๋งเจ้าภูทั้งลงทะเลสูญไปพร้อมกับเพลามรสุมตะเภา

(ลมตะเภา. 2538: 172)

ชายสามโบสถ์ จบเรื่องด้วยความเศร้าโศก ตัวละครเอกฝ่ายชายบวชให้หญิงคนรักและเพื่อนรักที่ ตายไปต่อหน้า เป็นการบวชครั้งที่สาม ผู้เขียนให้ตัวละครเอกเป็นผู้คลายปม ปมปัญหาแต่ละครั้งที่เกิดขึ้นกับตัว ละครเอกฝ่ายชาย ผู้เขียนกำหนดให้ตัวละครเอกเป็นผู้คลายปมด้วยการบวชเสมอ รวมทั้งตอนจบที่ต้องสูญเสีย คนรักและคนรอบข้างไป ตัวละครเอกก็คลายปมด้วยการบวชเช่นกัน ดังความว่า

ภิกษุวัดสามประชุมถอยมาห่าง เมื่อลับก็เฟ่งจากจิตบอกผีบนศาลว่า รื่นเอ๋ย, อาตมาบวชเป็นพระแล้ว บุญกุศลที่อาตมาควรมีควรได้ขอแม่ให้ผีรื่น สองโบสถ์ที่อาตมาบวชเรียนมาแล้วยอมผันแปร เพราะจิตตัวเองแต่นี้ก็สิ้นหวังสิ้นจะสงสัยว่าโลกคงมีสุข สามโบสถ์ของอาตมานี้จักแน่นอนเที่ยงแท้อยู่กับพระ คงเอ๋ย, เพื่อนร่วม ทุกข์ของเจ้าเพื่อนทุกข์ของพี่แล้วจะลาส่งน้ำไปตามเวร...

หากรื่นกับคงมีชีวิตก้าวออกมาเป็นคน สองหัวใจนั้นก็จะต้องคุกเข่าประณมมือ เมื่อเรือประทุนแจวลับตา ไปตามสายแม่น้ำน้อย แล้วกล่าวคำสาธุ เสือสิ้นเขี้ยวทั้งถ้ำทั้งไปตีละพวยศรัยหมดแล้ว ด้วยหนทางพระและความหลังของชายที่อาภัพ ก็สิ้นสุดลงด้วยหันหน้าพึ่งพระเป็น

(ชายสามโบสถ์ คำนำนม คึงเผาถ่าน. 2511: 94-96)

3) จบด้วยการพลัดพราก ผู้เขียนจะสร้างให้ตัวละครคลายปมปัญหาด้วยการพลัด พรากจากกัน นวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม ที่จบด้วยการพลัดพราก มีดังนี้

สาวชะโงก จบเรื่องด้วยความไม่สมหวัง ตัวละครเอกต้องพลัดพรากจากกัน ได้เพียง แหวนไฉ่ดูต่างหน้าเวลาคิดถึงเท่านั้น ดังความว่า

...และมันก็ไปแล้ว รีบก้มหน้าหนีเดินตุ้ม เข้าเซตนาเพราะเกรงจะถูกคืนแหวนและสร้างสงสัยไว้แก่สาว สามร่มมากมาย คำลือเหลวๆ มันกำลังจะมาปล้ำลูกให้เป็นความจริงหรืออย่างไร ถ้าหากลูกสาวกำนันไม่รู้ ความซัดของอ้อนผู้อาศัยเรือนอยู่สามร่มแล้ว ก็น่าจะนึกตีหัวใจอันสลับปลับนี้เป็นแน่ ครั้นจะทิ้งแหวนก้อยทองทั้ง วงสลักหนังสือกลางนาที่ดูกระไรอยู่แล้ว สิ่งหนึ่งที่ได้คิดก็กำแหวนมัน เดินตามอยู่ท้ายทางพ่อเหมือนและคน อื่นๆ อยากจะรู้ความในหนังสือสลักแหวนก็แอบแยมดู เจ้าอ่านออกรวดเร็วในหนังสือเห็นว่า “ดูแหวน” ฮือ ถึงจะตีความว่าต่างหน้าต่างใจก็แปลกใจหนุ่มคนนี้ทั้งสาวชะโงกกว่าคงจะไม่มีใครเขาคิดสลักแหวนไฉ่ดูอยู่ แต่มัน ก็เป็นแหวนเขาฝากไปถึงอ้อนด้วยจงใจ

(สาวชะโงกและเลื้อข้าม. 2521: 157-158)

เสื่อข้าม จบเรื่องด้วยความไม่สมหวังของตัวละครที่ต้องพลัดพรากจากบ้านเกิด พ่อแม่ ผู้คนรอบข้าง เพื่อหลบหนีความผิด ดังความว่า

เมื่อพร้อมกันอยู่ในเรือ ตานุ้ยนายท้ายเจ้าแจ้แจ้นนั้นอยู่หัว และก็เห็นเป็นเรือประทุนลำเก่าของกำนันซึ่งจูง
แกไปตระวางนั้นเอง พอออกจากท่า ไม้ก็ตะโกนสั่งอีกครั้ง

“ฉันลาตายยกหน้าก่อน บอกพ่อให้รู้ด้วย แล้วฉันจะมาหาเขา”

“เออ...ไปไหนไปได้เถอะลูกกูเอ๋ยทั้งสองคน”

เจ้าหยิบร้องว่า “ฉันด้วยนะ”

“ฉันอีกคน” เป็นเสียงของเจ้าแจ้แจ้น และตานุ้ยก็อยากได้พรจึงตะโกนขอมั่ง

“ฉันด้วยจะพ่อ ขอให้ฉันได้รั่วรายกะเขามั่งเถอะ ฉันเป็นน้ำอ้ายไม้”

“เออ...ไปสวัสดิ์เถอะทุกคน”

เสียงสาธุพร้อมกัน แล้วประทุนที่ซื้อขายหลายทอดและพาคนเข้าตระวาง กระทั่งเป็นพาหนะพาคนหนีครั้ง
นี้ ก็ลิวตามน้ำขึ้น ล่องขึ้นไปตามคดคั่งจะขึ้นต้นน้ำสามร่วมพาเพื่อนตาย พาคว่มั่วคูเมีย ซึ่งเกิดมาเป็นคู่กันตาม
วินัยบุพเพโลกกำหนด หลบหนีความผิดไปตามยถากรรมเขา

(สาวชะโงกและเสื่อข้าม, 2521: 326-327)

5.2.3 การจบเรื่องแบบสมหวัง คือ การจบเรื่องด้วยความสุข ความสำเร็จสมหวังของตัวละคร
นวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม พบว่ามีการจบเรื่องแบบสมหวัง 2 แบบ คือ บรรยายเหตุการณ์ที่สุข
สมหวัง กับ การสรุปเรื่องที่สุขสมหวัง การจบเรื่องทั้งสองลักษณะนี้ พบในนวนิยายเรื่องรอยไถ คนละถิ่น
โป๊ะล่อม แสนแสบ เกวียนหัก ลินโน่น้ำ ศาลเพียงตา กระท่อมปลายนา หนามยอกหนามบ่ง ดังนี้

1) จบโดยแสดงบรรยากาศแห่งความสุขสมหวัง ผู้เขียนจะใช้การบรรยายความสุขสมหวังของ
ตัวละคร หรือผู้คนรอบข้าง รวมทั้งบรรยากาศสภาพแวดล้อมที่แสดงถึงความสุข

ล้างบาง จบเรื่องด้วยความสุขของตัวละครเอกและผู้คนรอบข้างตัวละคร การที่ตัวละครทั้งสอง
ฝ่ายต้องต่อสู้กับอุปสรรคมากมาย จนบางครั้งแทบเอาชีวิตไม่รอด แต่พอตอนจบได้อยู่ร่วมกันกับคนรักอย่างมี
ความสุข ก็ทำให้ผู้อ่านเกิดความประทับใจและยินดีไปด้วย ดังเช่นตอนจบที่ขุนทุ่งสนทนากับกาหลงว่าจะมีลูก
ด้วยกัน แล้วก็มีเสียงของขันหมากของเหลือไปสู่อุสหาห่วย ทุกคนมีความสุขในตอนที่สุดท้าย

...กาหลงค้อนขวับเพราะหลายครั้งหลายหนมาแล้วที่เจ้าผาดชอบสะกดรอยแอบอยู่เสมอ จนเสียงเกวียน
ใกล้มา สองผัวเมียและเจ้าผาดก็พากันมาชะโงกประตูดูเรือน แถวเกวียนที่ตามกันนั้นปักธงทิวและผ้าสี ทุกเล่ม
ทุกอันมีข้าวของเตรียมมาพร้อม เหมือนจะเป็นเกวียนขันหมากหรือแต่งงานบ่าวสาว กระทั่งเลี้ยวเข้าเทียบลาน
เห็นหน้าบ้านนับตัวได้ กำนันเลยกับหมอพลอย พ่อบัวแม่อวบ เจ้าเหลือและสาวสาห่วยมันนั่งเคล้ากันมาตลอด
แล้วลูกบ้านกระพุ่มรายก็โห่ตะโกนชื่อขุนทุ่ง อ้ายผาดฮิ้วรับและว่ามีลูกแล้ว

(ล้างบาง, 2511: 207-208)

แสนแสบ จบเรื่องด้วยการบรรยายความสุขที่ตัวละครเอกได้พบจากที่เคยพยายามต่อสู้มาตลอด คือ การได้ไรรู้ที่ถูโก้งมาเกือบ 2 ปีคืนกลับมาเป็นของตน ดังความว่า

...ไม่ทันที่แกจะพูด แม่เจ้าช้อยนางซี้ก็สอดว่า

“ช้อยเขาสะละตัวเข้าวัดแล้ว แลไรรู้ที่เป็นส่วนของเอ็งเอ็งก็เอาไปคืนเถอะ ขอแต่ไปอยู่เป็นเพื่อนบ้ำมั่ง พอได้อาศัยกินอ่อมนอนหลับไปชั่ววันๆ แล้วต่อไปข้าก็คิดจะเข้าวัดเหมือนอย่างแม่ช้อยไปเถอะ ไปเสียวันนี้แหละ”

เพลงแทบจะโลด มันเคยตกทุกข์ได้ยากทรมานกายมาเกือบ 2 ปี แลไม่นี่ก็อื่นนอกจากจะต้องตาย กลางคืน เมื่อการมากลับหน้าเป็นหลังก็เหมือนมันได้เกิดมาในแสนแสบอีกครั้งหนึ่ง เพราะได้ทั้งนาแลแม่ไปรอย คั้น ความแค้นแสนแสบทั้งหลายเหลือในหนหลังก็เลื่อนหายจากความคิดในเดี๋ยวนี้นี้ กราบปักกับท่านก้านแล้วหัน มาจูงมือเจ้าไปรอยให้ลงเรือ ส่วนมันเองด้วยความสุขคะนองใจจึงลงน้ำดำผุดดำว่ายคูเรือไปด้วยความสำราญ

(แสนแสบ. 2512: 88-89)

กระท่อมปลายนา จบลงด้วยความสุขสมหวังของตัวละครเอก ผู้เขียนกำหนดให้ตัวละครเอกฝ่าย ชายได้พบรักที่แท้จริงกับสารภีและใช้ชีวิตอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข ดังความว่า

รุ่งขึ้นเย็นวันพระ ยายเภาและคนอื่นๆ ยังอยู่วัดทำบุญให้นางลำภูที่ฝังไว้แล้วเมื่อเย็นวาน แต่หน้า กระท่อมที่เกิดเจ้าแดง และเป็นเรือนตายของเจ้าลำภู เจ้าคนที่ยื่นเกาะจอมปลวกอุ้มเจ้าแดงร้องไห้และดูกระท่อม อยู่หมวดเครารุงรังคือเจ้าผง มันยืนผูกจิตถึงลำภูและอโหสิในความผิดร้ายหนหลังของเจ้า และขมาวิญญานเจ้า แม่คนที่ตายคาตาบมัน แล้วหันหานางน้องเมียบ ซึ่งยืนร้องไห้อยู่ข้างหลัง

“ฉันจะเผากระท่อมตามแม่ลำภูลั้ง” ขาดคำและต่อมาก็อีกครู่เดียวกระท่อมนั้นก็มิไฟลุกรุ่งโรจน์ ความหลังที่มีอยู่ในกระท่อมร้างปลายนาของมัน กำลังจะกลายเป็นขี้เถ้าปลิวฟุ้งจับฟ้า จับใจมันไปตลอดชีวิต

เจ้าแดงยังคงยืนยันว่า สารภีเป็นแม่มัน แต่เจ้าผงมันก็เรียกว่าพ่อ และเจ้าเด็กเหลือรู้นั้นก็ไม่ยอมที่จะ ให้ใครจูงกลับบ้านยายมัน บังคับให้พ่อกับแม่เดินจูงมือกันไปข้างหน้า แล้วเจ้าแดงเดินตามหลัง มันว่าเรียง สุนัขสนานใจที่ว่าคืนนี้จะได้นอนหลับพร้อมพ่อพร้อมแม่ กระทั่งเลี้ยวเข้าละเมาะไผ่ล้อมท้ายนาโน้น

(กระท่อมปลายนา. 2538: 16-17)

หนามยอกหนามบ่ง จบลงด้วยความสุขสมหวังของตัวละครที่ฟันฝ่าอุปสรรคต่างๆ มาด้วยกัน จน ในที่สุดได้ครองรักกันอย่างมีความสุข

...แล้วเจ้าหนุ่มกับนางสาวนาแค ก็กอดรัดกันอย่างคิดรักคิดสงสารเห็นแต่หน้ากันไนนามว่าแห้ว พอล่วง เข้ายามสองกองเกวียนและม้าก็อพยพโหมหน้าออกทุ่ง ทั้งเรือนร้างและหลุมศพพ่อกุญกับเจ้าแหวไว้เบื้องท้าย ทั้ง วัวและม้าคึกคะนองผิดกับเมื่อมา กงและกำเกวียนก็ก้มปนาทไม่ออกแอดทุกๆ เล่มสว่างไสวด้วยแสงคบ ผ่านทุ่ง ที่สว่างไปตลอดกระทั่งถึงท้ายเข้าป่า แล้วนาแคก็มีดตีมีดเยือกเย็นตั้งแต่คืนนั้น

(รอยไถและหนามยอกหนามบ่ง. 2521: 422)

2) **จบโดยสรุปเรื่องที่สุขสมหวัง** ผู้เขียนจะจบเรื่องด้วยการสรุปเรื่องว่าตัวละครเอกหรือตัวละครอื่นมีการดำเนินชีวิตต่อไปอย่างไร ดังนี้

คนละถิ่น จบเรื่องโดยให้ตัวละครเอกฝ่ายชายเลิกเป็นโจร กลับตัวกลับใจเป็นคนดี แล้วหันมาใช้ชีวิตปกติเหมือนคนทั่วไปอยู่กับแฟนคนรักอย่างมีความสุข

...แล้วเสียเพื่อนซึ่งสั่งสมมาให้แยกย้ายกลับไปก่อนก็กอดสาวแฟนที่มันต้องลงทุนด้วยเลือด แม้จะเพิ่งรักใคร่กัน แต่เมื่อคิดถึงความลำบากที่กว่าจะได้กันแล้วทั้งเพื่อนและแม่แฟนก็กอดกันสนิท

ชายมันกระซิบว่า “เสียเพื่อนไม่มีแล้ว มีแต่เจ้าเพื่อนผัวแฟนเท่านั้นแหละ เราจะแต่งกันเสียให้เร็วจะได้มีลูกกันแม่แต่งเขา”

“อ้อ กระซิบหรือนั่นพ่อเพื่อนเอ๋ย” เจ้าหลงก็ทะเลาะมาบ้าง แม่แม่แดงจะหยิกก็กัดเอาบ้าง เจ้าหลงก็โบกมือเจ้าอุบาย “อย่าซี ต้องล่อเขามั่ง” แล้วหลงก็ขึ้นเสียง “เออเสียหลงก็สิ้นแล้ว แต่จะมีแต่อ้าย เอ๊ะ โน่นมันอะไร อ้อเพื่อน แต่มีจะมีแต่อ้ายเหลืองผัวแม่แดงเท่านั้น เรายังเป็นผัวเมียกันเสียเถิดจะได้มีลูกเป็นสองชนะมัน”

“อ้อรึยกคน” เสียงแดงพิมพ์ที่เสียวกล “ว่าจะทำหลอกๆยังไงมากอดจูบจริงๆเล่า”

ตาแคล้วตะโกนอ้ออึ้ง และร้องเพลงฉ่อยบอกเพื่อนว่าได้เมียงามคนหนึ่งแล้ว อายุยังสาวโล่งๆ แก สองเพื่อนที่เปลี่ยนนามอยู่ในห้องก็รีบผละจากกัน ผีนสีหน้าออกไปรับรองตาแคล้ว คนตั้งศาลเพียงตาผีมือเอก

(คนละถิ่น. 2510: 218-219)

ပြီးล่ม จบเรื่องโดยใช้บทสนทนาของตัวละครทั้งสองฝ่าย แสดงให้เห็นถึงความสุขที่ได้ใช้ชีวิตร่วมกัน และร่วมทุกข์ร่วมสุขด้วยกันมาตลอด ดังความว่า

วังก็เซยคางกลับ “ร่วม-ข้าฉิบหายครั้งนี้ได้รู้จักคนขึ้นมาก แต่ฉิบหายนี้แหละคือบรมสุขของข้าที่จะอยู่กระร่วมเต็มใจจะรักร่วมให้มากๆ”

แล้วได้กังกก็กอดเด็กในชายคาเรือน จูบถนอมแสนรักร่วมทั้งหัวใจและร่างกาย เจ้าร่วมก็เพียงแต่นั่งตัวสั้นเพราะรู้ว่า ครั้งนี้เป็นการกำหนดสัญญาแล้ว

“ร่วม เหยหน้าซี ไม่เอาอย่าอายกันเลย คินนี่ไปเล่นน้ำทะเลกันไหมละ”

“ข้าเคยไปทุกคินไม่ขาดแต่คินนี่ไม่ไปละ”

“อ้าวทำไม”

“กลัวคนไปแอบไซตนะซี”

“ถึงไม่แอบ คินนี่เองก็ต้องค้างห้องนี้ เออร่วม” มันกระซิบอีก

“ถ้าข้ามีลูกกะเอ็งเป็นชายจะให้ชื่อมันชื่ออ้ายล่มดีไหม เพราะเราจะได้คิดถึงเรื่องนี้และรักกันแะอะ?”

“เพื่อนัก ข้าเพิ่งสืบทกจะมีได้”

“เป็นอะไรไปวะร่วม...” เสียงเจ้าทวนที่ย่องมาชะงักสอตกปาก “ไปกินข้าวเสียก่อนเถอะ อ้ายลูกเต้าไว้ค่อยปรึกษากันกลางค่างกลางคิน”

“ปัดโธ้ย้านี่” วงเหลียววับและเจ้าทวนก็แผ่นเปิดแล้ว แต่เมื่อรู้ว่ามีคนแอบเห็น ถึงเจ้าวังจะกอดจูบ รั้วไว้ร่วมก็สะบัดจนหลุดเพราะเกรงจะเสียที่เจ้าทวนอีก แล้วได้กั๊งผู้ไม่คิดว่าจะได้กับนางสาวในชายคาเรือนและ แสนสปรก จะมาเป็นเมียในข้างหน้า ก็เดินเกี่ยวมือรวมไปกินข้าว

(โปะลุ่ม. 2538: 137-138)

เกวียนหัก จบเรื่องโดยแสดงให้เห็นถึงความรักของตัวละครเอกที่ไม่ทอดทิ้งกัน แม้ว่าคนหนึ่งจะ พิการ เป็นรักแท้ที่ทำให้ผู้อ่านประทับใจ ดังความว่า

เรียงสะอื้น ทั้งเจ็บและทั้งปลื้มใจประดังกันเมื่อสิ่งหนักเจ้าแฝงมันยกทุ่มทิ้งไปแล้วร่างแม่เรียงก็อยู่ใน ประคองแขน มันอุ้มสาวยื้อนไปยืนอยู่หน้าศาลเกวียนปาตะโกนไปด้วยฤทธิ์ใจกลุ่มใจแค้นที่มันทำการไปด้วย โม่โจนแม่เรียงต้องเสียคน

“เจ้าพ่อเป็นพยานด้วยซี-ถ้าข้าทั้งอีเรียงนี้เพราะมันพิการขาหัก เพราะเกวียนล้มหน้าศาลนี่ก็ให้ฉิบหาย เกิด ให้ข้าตายโหงเสียยิ่งกว่าอีเรียงต้องตายขาหัก”

สาวแม่เรียงขบหน้าแอบอกมันสะอื้นเพียงได้ยืนสาบานและรับขึ้นตรงๆ

“พอแล้วอย่าสาบานเลย ข้าอธิษฐานให้เกวียนล้มเอง ถ้าจะต้องคอยพี่แฝง”

“แต่พี่ต้องสาบาน” แฝงยื่นคำ “เอ็งนี่ก็ออกถึงขอบหนองล้นหมใหม่ละ พระกริ่งที่ห้อยคอข้านี้ก็เป็น พยานนี่พ่อข้าท่านก็เป็นพยาน”

ทันใดนั้นเจ้าผินและเจ้าวาคก็มาถึงกระหืดกระหอบจูงอ้ายไผ่มาเทียบข้าง

“ขึ้นเร็วเถอะ-มันแห่กันมาแล้ว” แฝงให้เจ้าผินจับม้าแล้วก็เหยียบไหลเจ้าเทียนก้าวขึ้นนั่ง สายเชือก บังเทียนนั้นให้แม่เรียงถือไปเอง และสองแขนมันอุ้มแม่เรียงหันอ้ายไผ่ลัดตงแยกออกไปกระทุ่มด่าน บ้านเกิดที่ มันต้องจากมาแต่เล็กกับพ่อแอบ แต่ชีวิตของพ่อแอบต้องทิ้งสูญอยู่ที่นาสรวงโน้นและชีวิตใหม่ที่คู่ทุกข์เมื่อ คิดถึงพ่อแอบก็คือสาวแม่เรียงผู้พิการที่จะต้องอยู่เหย้าอยู่เรือนเป็นเพื่อนทุกข์มันตลอดไป

(เกวียนหัก. 2538: 68-69)

สินในน้ำ จบเรื่องโดยให้ตัวละครเอกได้กลับมาอยู่เกาะ และใช้ชีวิตเหมือนเดิมที่เคยอยู่ และมี คนรักที่จริงใจอยู่เคียงข้าง ดังความว่า

“เกาเอ๊ยพี่ไกรธเอ็งนะ มันก็เหมือนพายูผ่านไปชั่วแฉ่นไม่เห็นหนอรอก แต่รักมึงเหมือนน้ำทะเลเขียว ต้องแลเห็นอยู่ตลอดชาติ เชื้อหรือยังละ”

ลำภากลับรำพันว่า “ข้าอยากให้ครวน้ำเสือกะคนอื่นกลับเสียให้หมด”

“อ้าวทำไมละ”

“เราจะได้อยู่สองคนแสนสบาย” รุ่งหัวเราะกัมจูบสาวอยู่ข้างฉลอมไกล้ๆ

รุ่งหัวเราะกัมจูบสาวอยู่ข้างฉลอมไกล้ๆ

“เอ็งช่างพูดไม่สมกะเป็นคนเจ้าเนื้อเลย นี่เราก็อู่กันเพียงสองคนแล้วไง”

“ใครบอก” เจ้าปูนแสร้งทำเป็นชะงักมาจากกราบฉลอม “ขอให้ข้าอยู่สักคนพอเป็นสามหน้อยไม่ได้อี”
รุ่งหัวเราะเก้อ ลำเนาแสนอายเจ้าปูนหนักก็ม้วนหน้าแอบแต่ปากยังถามให้เจ้าปูนได้ยิน

“พี่รุ่งเลี้ยงอย่างไรถึงได้เหมือนคนนะ”

“ให้กินแต่น้ำข้าวอย่างเดียวเท่านั้นแหละ ตะเภาเอ๋ย”

แล้วเจ้าคนชะงักก็หลบไม่มีเสียง ชายก็อุ้มสาวไต่ขึ้นตามลาดเห็นยวชะง่อนและกอไม้ขึ้นตามพุ่มเตี้ยที่เคยนั่งรักใคร่กันเมื่อก่อนนั้นแล้วมรสุมที่ปวนทะเลก็สงบไป เหลือแต่ลมอ่อนนกล้อมใจ อีกครู่หนึ่งน้ำเสียงแหลมของสาวเจ้าเนื้อก็ร้องเพลงรำพันงามของบ้านระย้าคู่กันคลอกกับไม้เป่า

มันจกอยู่ร่วมรักกัน ณ สถานที่นี้ตลอดไป ไม่คิดจะเดือดร้อนชวนชายข้ามฝั่งเมืองคำพลอยไต้หน้าหรือรับจ้างฉลอมเร่หาฟลุ่ปลาอีก ตัดห่างจากฝั่งเมืองและโลกเห็นทรัพย์สินในน้ำเหมือนเขาน้ำอีก

(สินไหหน้า. 2538: 365-366)

5.3 กลวิธีการสร้างบทสนทนา

บทสนทนา คือคำพูดของตัวละครที่ใช้โต้ตอบกันในเรื่อง ความคิดหรือการรำพึงรำพันของตัวละครในเรื่อง เนื่องจากนวนิยายเป็นวรรณกรรมที่มีขนาดยาว การแตงนวนิยายโดยใช้บทบรรยายหรือพรรณนาตลอดทั้งเรื่องอาจทำให้เรื่องดำเนินไปอย่างน่าเบื่อ การนำบทสนทนาเข้ามาแทรกระหว่างบทบรรยายจะช่วยให้นวนิยายมีชีวิตชีวามากขึ้น ช่วยให้การดำเนินเรื่องสมจริง มีการพูดเหมือนกับชีวิตจริงโดยทั่วไปของมนุษย์ นอกจากสร้างความสมจริงแก่นวนิยายแล้ว บทสนทนายังช่วยปูพื้นฐานและเปิดเผยนิสัยตลอดจนแนวคิดของตัวละคร และช่วยสร้างอารมณ์ที่หลากหลายให้แก่นวนิยาย เช่น อารมณ์ขันหรือโศกเศร้า เป็นต้น

การวิเคราะห์บทสนทนาในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม จะวิเคราะห์ในประเด็นต่อไปนี้

5.3.1 ลักษณะเฉพาะของบทสนทนาในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม

5.3.2 บทบาทของบทสนทนาในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม

5.3.1 ลักษณะเฉพาะของบทสนทนาในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม

5.3.1.1 สีสภาพพูดแบบลูกทุ่ง

บทสนทนาในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม เป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยสร้างความสมจริงให้แก่การเป็นนวนิยายลูกทุ่ง สีสภาพพูดที่ปรากฏในบทสนทนา เป็นภาษาที่สั้นกระชับความ ตรงไปตรงมา เข้าใจง่าย สีสภาพพูดในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม ปรากฏลักษณะสำคัญในด้านการใช้สรรพนาม การใช้คำหน้านาม การใช้คำไม่สุภาพ การใช้ภาษาเก่า

1) การใช้สรรพนาม

การใช้สรรพนามในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิมนั้น มักจะใช้คำที่เหมาะสมกับตัวละคร เป็นสรรพนามที่คนในท้องถิ่นชนบทใช้ตามอาวุโส ตามความใกล้ชิดสนิทสนม ตลอดจนอาจบ่งบอกถึงอารมณ์ความรู้สึกของผู้พูดขณะนั้น สรรพนามที่ใช้ในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม มีดังนี้

สรรพนามบุรุษที่ 1 แทนตัวผู้พูด ผู้เขียนจะใช้ว่า กู ข้า พี่ ฉัน คำว่า กู ตัวละคร จะใช้กับคนที่สนิทกัน เช่น พี่ น้อง เพื่อน ลูก คำว่า ข้า ใช้ได้กับทุกคน ส่วนคำว่า พี่ ตัวละคร มักจะใช้กับคนรัก สรรพนามบุรุษที่ 2 แทนตัวผู้ฟัง ผู้เขียนจะใช้ว่า มึง เอ็ง เจ้า

ตัวอย่างการใช้บุรุษสรรพนามในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม

โป๊ะล่อม บทสนทนาระหว่างวังตัวละครเอกกับลูกน้องในเรือ ซึ่งมีความสนิทสนมกัน ตัวละครจึง ใช้สรรพนามแทนตัวว่า กู มึง ดังความว่า

“อ้าว-อ้ายต่อม” วังแปลกใจ “นี่มึงมาซุ่มทำเจ้าอะไรทือ พวกอ้ายสนรี”

ต่อมตะลึงเพราะไม่รู้เรื่องราวที่เกิดขึ้นแต่ต้น “เอ๊ะพี่วัง ตายโหงไปเดี๋ยวจิต ข้ายังไม่รู้เรื่องเลยว่าพ่อสน อะไรกัน”

“ก็แล้วมึงมาซุ่มสะกดตามกูทำไม”

“ข้าจะกลับบ้านนะซี” ต่อมตอบไม่เต็มปาก “ข้าตั้งใจจะกลับก่อนแล้ว ก็พอเห็นพี่วังมายืนคุยกะนั่ง ร่วม”

“บ๊ะ-อ้ายต่อม” วังก้าวมาใกล้อีก “นี่มึงรู้มึงเห็นกูคุยกะอ้อมงั้นรี”

“ตั้งแต่มันโดดขี่คอแล้วละ พี่โล่มันให้ไปหาข้าก็ยังไม่ยิน”

“ระยำแล้วกู อ้ายต่อม”

(โป๊ะล่อม. 2538: 103)

แสนแสบ บทสนทนาระหว่างเพลงตัวละครเอกฝ่ายชายและช้อยหญิงที่หลงเพลงฝ่ายเดียว เมื่อยามทะเลาะกันหรือโกรธกัน ช้อยจะใช้สรรพนามแทนตัวเองว่า ข้า ดังความที่ว่า

“ข้าไม่ใช่ช้อยโปรยนะพี่เพลง ถึงพ่อข้าจะไม่เป็นกำนัน ใครจะมาดูถูกข้าไม่ได้ ข้าบอกตรงๆว่าข้าไม่นับถือ อ้ายคนหน้าด้านยั้งี้ ถ้าข้าไม่เกรงใจอาแกในหลุมแล้ว ข้าจะตวงให้สิ้นปราดเดี๋ยวนี้นี้ทีเดียว”

“หนักเกินไปละอ้อช้อย พ่อกูอยู่ในหลุมมึงก็ยังไม่ซุดขึ้นมาว่า มึงดูถูกกูเกินไปเสียแล้วละ...มึงสนิทกะอ้าย เขียมพักเดียวถึงกับจะซุดโคตรกูก็ดีละวะอ้อช้อย กูนะอ้อให้มึงที่เบาความคิดก็เพราะอ้ายเขียมมันหนุน แต่ถ้ากู ไม่ปล่อยมือแล้วอ้ายเขียมมันจะช่วยมึงได้แะละ”

“ถ้าไม่ปล่อยเป็นเห็นดี” เจ้าช้อยว่า

“กูก็อยากจะดูดี ถ้าไม่พูดกันแต่โดยดี กูก็ไม่ยอมปล่อย”

(แสนแสบ. 2512: 28-29)

แสนแสบ บทสนทนานี้เป็นบทสนทนาระหว่างเพลงกับลุง ซึ่งลุงได้โก่งที่นาของเพลง พอ เพลงทวงคืนลูกก็โกรธ ต่อว่าเพลงต่าง ๆ นานา และยังคงกล่าวหาว่าเพลงขโมยเงิน ภาษาที่ตัวละครใช้เป็นภาษา ของคนท้องถิ่นที่เป็นชาวบ้าน เมื่อถูกจับได้ว่าจะโก่งที่นาจึงโกรธและใช้คำพูดที่รุนแรงเห็นได้จากสรรพนาม กู มึง

“นาของพ่อมึงสร้างไว้ที่ไหนละ หน้อย อ้ายแผลง อ้ายเนรคุณ กูเลี้ยงมึงมาแต่หัวเท่ากำปั้น นี่มึงมีปีก มีหางแล้วนี่อะไรอะ”

“เอ๊ะ...ลุง ก็นาพ่อที่แกตายไปนั่นไม่มีหรอกอะ”

“นาพ่อมึง...เอ้ อ้ายแผลง พ่อมึงตายโหงไปแต่ตัวเปล่ายังไม่พอ ทั้งไตร่จมาณตาต๋าๆ คือมึงนี่แหละไว้ ให้กูเลี้ยงอีกทั้งคน ยังไม่พออีกอะไรอะ แล้วมึงจะเอาอะไรกะกูอีกวะ อ้ายแผลง แต่เล็กจนโตข้าวสุกหมดไปเพราะ มึงที่เกี่ยวจนแล้วรู้มึงมัย”

“นี่ลุงจะโกงข้าต๋อๆ นี่อะไรอะ”

“หยุดอ้ายแผลง เมื่อมึงเห็นกูโกงมึงฟ้องเอา แต่มึงขโมยเงินกูซึ่งหนึ่งหนึ่งแล้วด้านหลังกลับมา คำน้อยกู ยังไม่พุดให้มึงกระเทือน อ้ายสัตว์ไตร่จมาณเนรคุณกู!”

(แสนแสน. 2512: 51)

ล้างบาง เป็นบทสนทนาระหว่างตัวละครเอกฝ่ายชายกับตัวละครปฏิบัติภักษ์ สรรพนามบุรุษ ที่ 2 ที่ใช้คือ มิง ซึ่งเป็นปกติของชาวชนบทที่ใช้เรียกคนที่ไม่ถูกกัน หรือแม้แต่คนที่สนิทกัน คำว่า มิง ก็ไม่ถือว่าเป็นคำหยาบ ดังความว่า

“ชะมึงเองหรือกริ ทำไม, มิงข่มเหงอะไรลูกกูนี่”

“มันกล้าจับมือถือแขนเที่ยวหละลุง หากฉันไม่ทันเห็นอายนี่คงจะลามไปใหญ่”

“โกหก เอ็งจะพุดได้ยังงั้นก็ผิดใจกัน ใครจะจะไปกุมเหงผู้หญิงเหมือนมึง”

“อ่า อายนี่ ปากมึงจะพาตัวประูเสียกระมังไว้ย”

(ล้างบาง. 2511: 133)

2) การใช้คำนำหน้านาม นวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม ใช้คำนำหน้านามว่า อ้าย อี คำว่า อ้าย ใช้นำหน้าชื่อตัวละครฝ่ายชาย เช่น อ้ายแผลง อ้ายขวัญ อ้ายมิ่ง อ้ายธง อ้ายขวัญ อ้ายขุนทอง เป็นต้น คำว่า อี ใช้นำหน้าชื่อตัวละครฝ่ายหญิง เช่น อีโปรย อีขาว อีเรียม อีร่วม อีสร้าง เป็นต้น ส่วนคำว่า เจ้า ผู้เขียนจะใช้เรียกตัวละครในบทบรรยาย และคำว่า พ่อ จะใช้เรียกตัวละครที่มีฐานะดีหรือผู้ที่มีอิทธิพล ส่วนคำนำหน้านามที่เป็นญาติกันจะใช้ว่า น้า อา ป้า ลุง เหมือนการลำดับญาติในปัจจุบัน ดังจะยกตัวอย่างดังนี้

คำว่า **อ้าย** ตัวอย่างจากเรื่องกลางเพลิง เป็นบทสนทนาระหว่างนาคกับหลวง ดังความว่า

“พี่นาค-ตั้นเถอะนะพี่นาค”

“หา-?” นาคขานจ้วเจีย แต่เมื่อถูกเขยาก็ลุกขึ้นนั่งยังเพ่งสติ

“ใคร-ฮี้ะ พ่อฉัตรรี”

“อ้ายหลวง ไม้ใช้อ้ายฉัตรหรือ กูอ้ายหลวงจะเจ้าหาเจ้ารำพึง”

“ฮิเอ! พ่อฉัตรพูดเล่น”

“ไม่ใช่ฮิเอฉัตรนะ นี่แหละฮิเอหลงบ้านปะขาวที่พี่จะดักจับละ เออ-ระวัง กูจะฟัน”

“กูฮิเอหลงบ้านปะขาวไหนๆก็ถูกผู้ใหญ่มบ้านและกำนันประกาศให้เป็นคนชั่วแล้วก็จะขอชู้ นี่ฮิเอฉัตรนักเลงบ้านระกา กูยังปลุก-บ่า ใครอีกจะเข้าฟันกะฮิเอหลง”

(กลางเพลง. 2511: 256-257)

คำว่า **ฮิ** ตัวอย่างจากเรื่อง บึงขุนสร้าง เป็นบทสนทนาระหว่างขุนกับสร้าง ตัวละครเอกฝ่ายหญิงและฝ่ายชาย ดังความว่า

“ฮิ...เอ็งถามพิกล...ฮิเอ ฮิสร้าง ปัญหาหึงพิกลจริง คิดก็ออกง่ายๆ แต่ตอบยากจริง”

“มันก็ฮิเอชลาดอยู่นั้น...ฮิเอ นิ่งดูแม่ถูกเขาตบตี นิ่งดูฮิเอโจรมันหลุดเมียไปกิน”

“ฮิเอ-ฮิสร้าง หึงหุดพูดก่อนนา”

“ฮิสร้าง ปัญหาหึงกุคิดออก ฮิเอ คิดออกจริงๆ บิเอกุอยากพบฮิเออยู่เหลือเกิน”

(บึงขุนสร้าง. 2510: 38-39)

คำว่า **เจ้า** ตัวอย่างจากเรื่อง แผลเก่า เป็นบทสนทนาระหว่างเรียม ขวัญ และพ่อของเรียม ความว่า

เจ้าเรียมเดินเข้ามาหาใจคอไม่ปกติ

เมื่อเห็นเจ้าขวัญนึ่ง ตาเรื่องจึงสอดขึ้นมั่งว่า

“นี่กว่ายกให้พ่อเออะขวัญเอ๋ย ฮิเอเรียมมันก็ผิดไปแล้ว เออเออะ พ่อจะจัดการให้สมัครสมาเจ้าทีหลัง”

เจ้าขวัญพูดไม่ออกสันดานนักเลงของมันทำให้คลายโมโห ใจคอตื่นตันเมื่อเห็นตาเรื่องพูดอ่อนอ่อนและก็

เพราะความรักความสงสารเจ้าเรียมกัลลัดกลุ่มอยู่ในหัวใจ

(แผลเก่า. 2510: 34)

3) การใช้คำไม่สุภาพ นวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม พบว่าการใช้คำไม่สุภาพนั้นจะพบในบทสนทนาที่เป็นคำบริภาษ ซึ่งมีทั้งคำบริภาษที่เกิดจากอารมณ์โกรธ และคำด่าที่เป็นการบริภาษเล่นๆทั้งผู้พูดและผู้ฟังไม่ได้มีอารมณ์โกรธเคืองกัน การใช้คำไม่สุภาพนอกจะพบในบทสนทนาที่ตัวละครบริภาษกันแล้ว ยังพบในคำลงท้ายของบทสนทนาอีกด้วย ทั้งนี้การใช้คำไม่สุภาพของตัวละครถือได้ว่ามีความเหมาะสมกับโครงเรื่องที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตของสังคมชนบท การใช้คำพูดไม่สุภาพก็ไม่ถือว่าเป็นคำที่ไม่เหมาะสม เพราะถ้อยคำเหล่านี้สังคมไทยก็มีใช้มานานแล้ว ดังจะยกตัวอย่างดังต่อไปนี้

3.1 การใช้คำไม่สุภาพที่เป็นคำบริภาษ

นวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม มักจะใช้คำบริภาษ ที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นชนบท เพราะในสังคมชนบทจะสนิทสนมและใกล้ชิดกัน คำบริภาษจึงมักจะพบในทุกเรื่องในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม ดังจะยกตัวอย่างต่อไปนี้

ลมตะเภา ผู้เขียนสร้างให้ภูทอกมีบุคลิกภายนอกที่ดูโหดร้ายอยู่แล้ว คำพูดของภูทอกจึงต้องไม่สุภาพด้วย เพื่อให้เห็นลักษณะของตัวละครชัดเจนขึ้น ดังจะเห็นได้จากบทสนทนาที่ภูทอกถามหาดวงผู้เป็นภรรยา กับเดือน เดือนไม่พอใจภูทอกอยู่ก่อนแล้วจึงกล่าววาจายกย่อนเป็นเหตุให้ภูทอกโกรธ จึงใช้คำพูดไม่สุภาพกับเดือน

“มันไปไหนของมันนี่...แปลก อีดวงนี่จะประพตแปลกเสียใหญ่”

“เอ็งแหว่ไปทับด้วยกันก่อนซีเดือน หรือมีธุระอื่นอีก”

“ก็ไม่มีธุระอะไร ตั้งแต่เข้ามาแล้วไม่ต้องได้ทำอะไรเลย มั่วแต่ปลอบแต่อุ้มไอ้ผานี่แหละยังกะเกิดมาเป็นพ่อ”

“โอ...เอ็งก็เคยเลี้ยงเคยอุ้มมันมานี่ว่า นี่นั่งดวงมันประพตยั้งใจของมันนี่...จะร้ายเสียใหญ่ อีนี่ถ้าจะเลี้ยงไม่ได้”

“ไม่ต้องพูดเขาก็ไม่มาให้เลี้ยงหรอก สันดานร้ายเหมือนกะอะไรดี อ้ายผานี่โตขึ้นก็คงระยำยังอีกกะแหละ”

“อ๊ะอีเดือน...เออมีงนี่ปากคอจัดจ้านเสียเกินตัวนักแล้ว”

“ถึงคิดเลี้ยงก็ไม่มีใครเขามาอุ้มให้เลี้ยง”

“อ้าว...อีเดือน ไงล่ะบอกให้ไปแหว่ที่ทับด้วยกันก่อน กลับก่อน...เดือนมีงกลับมาก่อน”

“อีคนฉิบหาย แก้วหุ้มมึงแต่กรี”

เดือนหันมา “นี่แน่ะ...อ้ายฉิบหาย”

“อ๊ะ...ให้สันตืน แน่อัน อีนี่ชะล่าใจนัก...ต้องตบ”

(ลมตะเภา. 2538: 22-23)

โป๊ะล่อม บทสนทนาระหว่างวังกับร่วม ซึ่งสนทนาคืบคลานกัน จึงพูดกันด้วยคำไม่สุภาพ

“แน่ — อีร่วม”

“พี่วังบ้าแล้ว หน้าไม่อายโว้ย”

“อ้ายทลามมาแน่มีงอีร่วม เอ้า, ไม่ขึ้นประเดี่ยตายโหง”

“อย่าหนอยเลย คงเชื่อเสียหรือ ก ไท่นละเสื้อผ้าที่จะใช้ให้”

“ก็ขึ้นมาเอาซี”

“สิบผืนซ้าก็ไม่ขึ้น”

“อีเวรเอ๊ย แล้วเสือกลงไปทำไมนั่น เจ้าประคุณเอ๋ยมางับไปแตกเสียวทีเถอะอ้ายทลาม กูบนหมูสองตัว”

“ซ้าหนาวเต็มทนแล้วพี่วัง เอาพาดไว้มันแหละหรือจะไม่ให้ก็เอากลับไปเถอะ ซ้าไม่อยากได้แล้ว ดีละซ้าจะโพนทะนาเสียให้รู้กันหมดว่า...”

“ซ้าอีร่วม-แน่มีง จะให้กูเป็นคนระยำซี ไซ้ไหมละ มาเถอะขึ้นมา”

“ใครจะขึ้นไปเป็นบ้า-เถอะขึ้นก็ได้ แต่ซ้าจะโพนทะนาเอาไหมละ”

“ซ้าเว้ย — อย่างานมีงนา อ้ายวังมันจะเป็นได้กั๋งอ้อปรีลันไปทั้งทะเลรู้ไหมละ”

(โป๊ะล่อม. 2538: 48-49)

บึงขุ่นสร้าง ผู้เขียนสร้างความสมจริงให้บทสนทนา โดยใช้คำพูดที่ไม่สุภาพสนทนากัน เป็นคำที่ชาวบ้านพูดกันมาแต่ดั้งเดิม ขุ่นกับสร้างสนิทกันมาตั้งแต่ตอนเป็นเด็ก จึงทำให้คนอ่านรู้สึกที่ไม่ใช่คำไม่สุภาพ เพียงแต่เป็นคำที่คนคุ้นเคยกันหรือสนิทกันใช้สื่อสารกันเท่านั้นเอง

“เอาเข้าไป อีสร้าง”

“ก็กัดข้าคินมั่งซี”

“อู๋ อีสร้าง ระบายแล้วมึง เลือกถกขึ้นไปทำไมเล่านั่น”

“ก็ข้ากัดพี่ขุ่นต้นขานี่”

“เอ-แล้วมึงกะกุมันเหมือนกันระอะ ไป! อีเวร ภูบาลลูกกะตาเหลือทนแล้ว”

(บึงขุ่นสร้าง. 2510: 15-16)

ลมตะเภา ภูทิงสั่งสอนเตือนให้รู้จักดูคน อย่าดูแต่ภายนอก ให้ดูให้ลึกซึ้งถึงภายใน แต่เตือนเถียงข้างๆคุดๆ ภูทิงก็เลยใช้คำไม่สุภาพ ดั่งบทสนทนาที่ว่า

“ก็เห็นมึงแหละทั้งโง่ทั้งบ้า อวดดี มึงนะอีเดือน มึงชอบคนปากหวานพูดเพราะเหมือนพี่มึง แต่อ้ายภูทิงมันพูดตรงไปตรงมาไม่เพราะนะพูดจริงนาสิงนา คนอื่นก็จะไม่พูด แต่นี้เป็นมึงก็เหมือนน้องถึงเตือนให้รู้หรือกได้พูดให้รู้ตัวไว้ เด็กสาวอย่างมึงนะมักจะโอหังว่ารู้อะไรอยู่ทั้งหมด ฤษ...อีเดือน มึงก็รู้อะไรลับลับทำกะหุงข้าวต้มแกงหรือแต่งตัวเท่านั้นแหละที่เป็นของจัดว่ารู้อะไร แต่ถ้าเลือกกินไปถึงว่าชายมันยิ้มกับมึงเพราะรูป มันบอกว่ามีมึงสวยกว่าคนอื่น จะรักมึงจนตายแล้ว ขืนพลอยปลื้มไปกะมันนะจะต้องร้องไห้ทีหลัง”

(ลมตะเภา. 2538: 44)

รอยไถ บทสนทนายระหว่างลือกับบัวผันน้องสาวของบัวเพื่อนผู้เป็นภรรยา คำพูดที่ใช้สนทนาจึงแสดงถึงความเป็นกันเองสนิทสนมไม่ต้องระมัดระวังถ้อยคำ ดังความว่า

“สบายเหมือนพี่ควาย” เจ้ารำพัน “อยากอวดดี ปากดี แพ้รียังล่ะ”

“เงียบว่ะ อีผัน เตียวกูปล่อยตกเลน”

“จะได้ถูกตะพดปะไร” แล้วผันก็หัวเราะคิก กระซิบถามว่า “ลงคุณพระคุณเจ้าไว้มั่งรีเปล้าหรือ?”

“อีเวร”

“ฟังนี่ไปวัดรดน้ำมนต์เสียบ้างเถอะ”

“เสือก”

“มึงซี้กูแล้วอย่ารักกูนี้ะ”

“โเฮีย! อีผัน”

“พูดบ้าทำไมละควายตีสี่ปากมื่ออย่างเรื้ออะ”

(รอยไถ. 2521: 54-55)

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า การใช้คำบริภาษในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิมมี 2 ลักษณะ คือ คำบริภาษที่เกิดจากอารมณ์โกรธและคำบริภาษที่เกิดจากคนที่สนิทสนมพูดสนทนากัน ทั้งนี้ผู้เขียนเลือกใช้ให้สอดคล้องตามความอาวุโส ความสนิทสนมกัน และอารมณ์ของตัวละคร

3.2 การใช้คำไม่สุภาพที่เป็นคำอุทานและคำลงท้าย

นวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม มักจะใช้คำไม่สุภาพในการอุทานและลงท้าย แต่เนื่องจากตัวละคร ฉาก โครงเรื่อง เป็นเรื่องราวของคนชนบทไม่ว่าจะเป็นชานาหรือชาวประมง จึงอาจกล่าวได้ว่าคำอุทานหรือคำลงท้ายของชาวบ้าน เช่น คำว่า อีบ้า อ้ายบ้า อุบ๊ะ วะ เฮ้ย ฤษ ฉิบหาย ที่แสดงความสนิทสนมกัน จึงไม่ต้องระมัดระวังความสุภาพ ดังจะยกตัวอย่างต่อไปนี้

“อีย้า! ซี้เกียจจนหาใส่ปากใส่ท้องมึงเอง ถ้างั้นมึงมีเงินกินนอนกินให้หมดบาทเสียก่อนปะไร?”

“เออ-มึงจะเอาแต่กินกะนอนเท่านั้นก็เป็นพอ เรือลั๊กกะนิตหนึ่งบอกว่าพายเมื่อย...ฤษ”

(โป๊ะล่อม. 2510:5)

“อีขาว ฉิบหาย...หยุดปากที-วาดไปซี”

“เอ อีนี่”

(โป๊ะล่อม. 2510: 5)

“พี่ภูก็ดีแต่ข่มเหงคนนะแหละ อะไร มีลูกมีเมียแล้วยังจะทำเจ้าชู้ ฤษ!”

“อ้าว อีแพรว ปากเอ็งฉิบหายแท้”

“อ้ายคนบ้า ดูเอาซี”

“อุบ๊ะอ้ายสอง!”

(ลมตะเภา. 2538: 14-15)

“กูผิตยังโงะ พี่ว่อง! มึงเข้าข้างกัน ยูให้มาหาเรื่องจุมกูก็เพราะเห็นไม่ลาออกใช้ไหมละ ไร...มีปากก็พูดไม่จริงเหมือนคนพูดเสียมั่งเลย”

“วะ อ้ายสอง จ่องทองไปนักละซี ถึงขั้นมึงกูนะ ก็เพราะมึงปรับทุกข์กับอ้ายเลื่องว่าลำปากใช้ไหมละ กูถึงได้ส่งสารเพราะกลัวอดตายไม่มีงานทำกิน”

“เฮ้ย อย่าพูดให้มากนักเลยวะ หนักขุมหมามันจะนอนเปล่าๆชาตินี้เลยเมื่อพูดแล้วไม่รับก็ไม่ใช่คน ฮะ ไรเอ๊ย เพื่อนเรา เมื่อไหร่ละเพื่อน แม่โขมดของอ้ายจะถูกเพื่อนสลัดล้อมนะเว้ย!”

(ลมตะเภา. 2538: 50-51)

“ก็แล้วทำไมมึงไม่เปิดเองละ ซี้?”

“ถ้าเปิดได้แล้วใครจะวาน มัวพูดบ้าอยู่พินั้นแถอะ หนอยอ้ายขุนก็พาอ๊ี้แ้วเปิดไปกินสบาย”

“ก็แล้วทำไมมึงไม่เปิด มัวทำอะไรอยู่?”

“บ้าใหญ่! บ้ากันใหญ่เว้ย ทุกคนอ้ายพวกที่อยู่กันข้างนอก กูติดโซ่อ้ายขุนมันล่ำมกูไว้”

“ฤษ! อ้ายหมาล่าเมาล์มยังจะตีว่า เข้าไปเสียท้ายยังงี้ถึงได้ไปติดไว้แทนอ๊ี้แ้ว?”

(กระท่อมปลายนา อ้ายขุนทอง. 2538: 88-89)

4) **การใช้ภาษาเก่า** นวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม จะพบการใช้ภาษาเก่าทุกเรื่อง มักจะใช้ภาษาพูดแทนภาษาเขียน และเป็นภาษาพูดแบบชาวบ้านชนบท ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นลักษณะเฉพาะของผู้เขียน ดังจะยกตัวอย่างดังนี้

ภาษาในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม	ปรากฏในเรื่อง	ภาษาที่ใช้เขียนในปัจจุบัน
ใช้แท้เทียวเรียมเอ๋ย	แผลเก่า	เรื่องจริง
ประแจ	ลมตะเภา	กุญแจ
ยี่เก	อ้ายขุนทอง	ลิเก
ใจแห้ง	เกวียนหัก	ใจหาย
ก๊งการ	หนามยอกหนามบ่ง	เรื่องราว
แซม	โป๊ะล่ม	ซ่อมแซม
หัวกะได	กลางเพลิง	บันได
เพลลา	ชายสามโบสถ์	เวลา
กลางที่	รอยไถ	บางที่
วันประหัส	ลมตะเภา	วันพฤหัสบดี
พุดตรงๆ	เลื้อข้าม	พุดตรงๆ
กะ	ล้างบาง	กับ
ยั้ง	โป๊ะล่ม	อย่างนี้

5.3.2 บทบาทของบทสนทนาในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม

5.3.2.1. แสดงความสัมพันธ์ของตัวละครในแบบครอบครัวไทย

บทสนทนาสามารถแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ในแบบครอบครัวไทยได้ว่าเป็นสังคมที่ผูกพันใกล้ชิดสนิทสนมกัน บทสนทนาจึงจะตรงไปตรงมา ไม่เลือกใช้ภาษาที่สละสลวย แต่จะใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ดังจะยกตัวอย่างจากนวนิยายเรื่อง **เกวียนหัก** เป็นบทสนทนายกี่ยวกับลูก สรรพนามที่ใช้จะเป็นสรรพนามที่ใช้กันเป็นปกติในท้องถิ่นชนบท ดังนี้

“โง่ละ ไม่ต้องนั่งอายหรอก เมื่อเอ็งชอบเขาก็ก็นั่งงอนด้วยจะได้ไปรับปากตกลงกาเขาเสียค่านี้นแหละจะได้หมดเสียหมดคาวเรื่องของอ้ายแฝงเสียที”

“ฉันเดี๋ยวก่อนพ่อ อย่าเพิ่งไปรับเขาเลย เพราะฉันเองยังไม่คิดแต่งงานจะมีผิว”

“บ้านมันจะเหมาะที่ไหน ยิ่งนานก็ยิ่งถือเรื่องอ้ายแฝงขึ้นทุกวัน เอ็งต้องตามใจข้ามันตั้ง”

“ดูย มันสบายที่ไหนละ ก็อ้ายหมาแฝงมันเหยียบนาฏไม่ได้นี่ และมึงก็ห้ามขาดไม่ให้ลงดิน เมื่อจะชั้วกะเรือนก็ให้มันรู้ไป ยังมึงยังสันดานมึงนะอยู่กะกูไม่ได้แน่ เอ้ามึงเลือกเอาอีเรื่องถ้าจะอยู่นาสรวงก็ต้องตามใจกู แต่ถ้ายังอยากสบายใจเอ็งชายน้าข้าก็ต้องไปสบายใจที่อื่นให้พ้นตาไปเถอะไปอยู่กะแม่เอ็งนั่นแหละสบาย หลีกเกะกะนั่น”

(เกวียนหัก. 2538: 47-48)

บทสนทนาข้างต้นเป็นบทสนทนายระหว่างเรียงกับพ่อ ซึ่งตัวละครทั้งสองเป็นคนชนบทธรรมดา ภาษาที่ใช้ในการสนทนาจึงเป็นภาษาที่เข้าใจง่าย ไม่ถือว่าเป็นคำไม่สุภาพเพราะเป็นภาษาท้องถิ่น และสถานภาพของตัวละครทั้งสองเป็นพ่อลูกกัน บทสนทนาจึงกล่าวได้ว่าช่วยสร้างความสมจริงให้เห็นถึงความเป็นลูกทุ่ง

5.3.2.2 แสดงลักษณะนิสัยของตัวละคร

บทสนทนาสามารถแสดงลักษณะนิสัยของตัวละครได้ ซึ่งสร้างความสมจริงให้แก่พฤติกรรมของตัวละคร ตัวละครเอกหลายเรื่องในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม มีนิสัยเป็นนักเลง ไม่กลัวใคร ใจร้อน แต่ไม่ทำร้ายใครก่อนถ้าไม่ถูกรังแก บทสนทนาจึงมักใช้คำพูดที่รุนแรงสมกับการเป็นนักเลง ตัวอย่างจากเรื่องเกวียนหัก

“แอบมันตายไปแล้วนาเว้ยแฝง มันตายถูกปล้น ข้าจะไปช่วยก็ไม่ทันการ เพราะอยู่คนเดียวแล้วเอ็งก็ทิ้งพ่อไปอยู่ไหนละ”

“บ้าฉิบหายนัก พ่อข้ารีตาย ใครปล้น ใครระฆ่าพ่อแอบกู โธ่, พ่อแอบ”

“โกหกกันหมด อ้ายพวกนี้โกหกแต่งอุบายเข้าปล้นฆ่าพ่อแอบกู บอกมาเร็วกันนั้น บอกตัวมาตรงๆ ไม่แล้วฆ่าลิ้นทั้งเรือนเดี๋ยวนี้”

“ฮะ-อ้ายแฝงบุกรุก”

“อย่าลู่ ใครขยับหัวมึงจะลั้งเรือน”

“เดี่ยวซีแฝงเอ็งโมโหเกินไปเสียแล้ว เอ็งเหมาเอาขี้มันนี่ไม่ถูกหรอก ไม่เชื่อเอ็งลองไปสืบทางอำเภอดูอีกต่อซี ข้าเป็นกำนันดูทุกซุขก็เมื่อรู้แล้วจะปล่อยให้ผู้ร้ายปล้นฆ่าพ่อเอ็งหนีไปได้ยังไง เอ็งจะเหมาขี้มันนี่ไม่ถูกหรอก ไม่เชื่อเอ็งลองไปสืบทางอำเภอดูอีกต่อซี ข้าเป็นกำนันดูทุกซุขก็เมื่อรู้แล้วจะปล่อยให้ผู้ร้ายปล้นฆ่าพ่อเอ็งหนีไปได้ยังไง เอ็งก็ตรองดูซี”

(เกวียนหัก. 2538: 58)

บทสนทนาข้างต้นเป็นบทสนทนายระหว่างแฝงกับกำนันพ่อของเรียง แฝงโกรธที่พ่อตาย เพราะถูกคนของกำนันและผู้ใหญ่บ้านรุมทำร้าย ผู้เขียนจึงใช้บทสนทนาที่สมจริง ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพตามไปด้วย

บทสนทนาจากเรื่องแผลเก่าระหว่างขวัญกับเรียม ก็บ่งบอกถึงลักษณะนิสัยของขวัญว่าคนที่บูช

ความรัก รักเดียวใจเดียว ทำทุกอย่างเพื่อคนที่ตนรักได้ เช่น ตอนที่เรียมพูดเป็นเชิงตัดพ้อว่าสักวันขวัญก็คงลืมคำพูดที่เคยบอกรักตนหนักหนา ก็คงเหมือนปลาที่น้ำใหม่มากก็จะไปแหวกว่ายอยู่ที่ใหม่แล้วลืมน้ำเก่า ขวัญให้คำมั่นสัญญาว่าจะรักเรียมคนเดียว ดังข้อความที่ว่า

“อ้อ-เรียม ก็จริงของแกอยู่บ้างหรอก แต่ใจฉันนะเห็นว่า น้ำใหม่มันก็น้ำเก่า อ้ายน้ำเก่ามันก็ไหลมาเป็นน้ำใหม่ขึ้นๆลงในคลองเดียวกันนั่นแหละ เรียมเอ๋ยอย่ากลัวเลย พี่ไม่ใช่ปลารักน้ำอย่างว่าหรอก หัวใจพี่เติบโต หัวใจพี่ใหญ่อย่างตะเข้กว้าง ถึงน้ำเก่าจะปนน้ำใหม่มันจะมาหรือน้ำมันจะแห้งจนขอดพี่ก็ต้องตายคาวัง เพื่อต้องตายอยู่กับเรียมคนเดียวจริงๆ”

(แปลเก่า. 2510: 17)

นอกจากนี้ยังยึดมั่นในความรักและสัจวาจา เช่นตอนที่ขวัญตัดพ้อเรียมเมื่อพบเรียมหลังจากที่เรียมกลับจากบางกอก

“อ้อ-อีเรียมเอ๋ยมึงจะฆ่ากูแท้ กูมาเพราะมึงนัด กูก็อ้อเพราะมึงลวง กูเพื่อหาเมีย กูร้องไห้หาเมีย เมื่อน้ำหลากมา กูไฟใจถึงแต่เมื่อกี้ ทั้งหน้าไถหน้าหวานก็เผ็ดคอย คอย-อีเรียมเอ๋ย ก็คอยมึงจนพินหน้าเกี่ยวหน้าลาน น้ำหลากก็ลุดไป ตลิ่งก็แห้งลงแหง ลำน้ำก็เขินเลน กูยังนึกว่ามึงรักอ้ายขวัญ ไฟหาอ้ายขวัญอยู่ยังเต็ม ถ้ามึงไม่มาบางกะปิคราวนี้แล้ว กูก็คงคิดครวญถึงมึงจนวันตายของกูยังดีกว่า โอ้-เรียมต้นไม้เปลี่ยนใบ หญ้าเปลี่ยนสี กุ้งปลาก็ลอกคราบไปแล้วพี่ยังไม่วายรักเจ้าเลย”

(แปลเก่า. 2510: 66)

นอกจากนี้บทสนทนาโต้ตอบของตัวละครยังเห็นในเชิงของการแสดงไหวพริบปฏิภาณของตัวละครที่ให้แก่คิดแก่ผู้อ่าน ดังตัวอย่างจากเรื่องแปลเก่า

“เรียม-เรียมเอ๋ย พี่คงตายแน่ ตาย-ตาย พี่ต้องตายเพราะรักเจ้าคนเดียว มานี่เถิด มาจําหน้าพี่ไว้”

“อย่าต้องตัวพี่เลยเรียม พี่กำลังจะสั่งเจ้าไปถึงพ่อแก บอกพ่อแกว่าพี่ลาไปก่อน ยัง พี่ยังไม่ตาย ที่นี้ไม่ใช่ที่ตายของเรา โอ้เรียม เจ้าฆ่าพี่แท้ เจ้าฆ่าผัว เรียมเอ๋ย เจ้าฆ่าผัวของเจ้าด้วยมือคนอื่น พี่รักเจ้าด้วยใจซื่อ แปลเก่าของพี่เป็นแปลรัก แปลรอ เรียมเอ๋ย อีเรียม อีเรียม แปลใหม่นี้เป็นแปลจากของกู เพราะมึงซัง”

“พี่ขวัญ พี่ขวัญตายแล้ว โอ้ผัวฉัน”

(แปลเก่า. 2510: 115)

บทสนทนาข้างต้นเป็นบทสนทนายาระหว่างขวัญกับเรียม ตอนที่ขวัญกำลังจะตาย ผู้เขียนได้สร้างบทสนทนาให้ตัวละครใช้ภาษาพูดประชดประชันคนรัก ภาษาที่ใช้เป็นภาษาท้องถิ่น เข้าใจง่าย แต่สะท้อนใจผู้อ่านได้เป็นอย่างดี

5.3.2.3 ช่วยดำเนินเรื่องแทนการบรรยายของผู้แต่ง การใช้บทสนทนาสลับกับบรรยายทำให้เรื่องไม่น่าเบื่อและมีชีวิตชีวขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยให้ดำเนินเรื่องได้รวดเร็วขึ้นด้วย เนื่องจากบทสนทนาใช้ประโยคสั้น มีถ้อยคำน้อยกว่าการบรรยาย ผู้แต่งจึงสามารถใช้บทสนทนาเล่าเรื่องแทนบรรยาย โดยให้ตัวละครเป็นผู้เล่าแทนผู้แต่ง ในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม โดยส่วนมากจะใช้บทสนทนาช่วยดำเนินเรื่อง เช่น นวนิยายเรื่องแผลเก่า ผู้เขียนใช้บทสนทนาของขวัญช่วยในการดำเนินเรื่อง ดังความว่า

“กูมาเพราะมึงนัด กูแก้เพราะมึงลวง กูเพื่อหามึง กูร้องไห้หามึง เมื่อน้ำหลากมา กูใฝ่ใจถึงแต่มึง ทั้งหน้าไถหน้าหวานก็เฝ้าคอย คอยอีเรียมเอ๋ย ก็คอยมึงจนพันหน้าเกี่ยวหน้าลาน น้ำหลากก็ลดไป ตลิ่งก็แห้งลงแห้ง ลำน้ำก็เขินเลน กูยังนึกว่ามึงรักอ้ายขวัญ ไฟหออ้ายขวัญอยู่ยังเดิม ถ้ามึงไม่มาบางกะปิคราวนี้แล้ว กูก็คงคิดครวญถึงมึงจนวันตายของกูยังดีกว่า โอ้-เรียมต้นไม้เปลี่ยนใบหญ้าเปลี่ยนสี กิ่งปลาก็ลอกคราบไปแล้วพี่ ยังไม่วายรักเจ้าเลย พี่จะคอยเจ้าต่อไปอีกเมื่อเจ้าเบื่อบางกอก เจ้าก็คงคิดถึงพี่มั่ง กลับมาหาพี่มั่งบางกะปิและศาลเจ้าพ่อเป็นทีนัดที่คอย เป็นที่อยู่ที่ตายของข้า ถึงข้าจะเป็นผีไปแล้วเมื่อข้าไม่มีศาลอยู่ ข้าจะเอาลำน้ำนี้เป็นวังอาศัย กว่าเจ้าจะกลับมาแล้วข้าจะเอาเจ้าไปอยู่กะข้าที่เมืองผี อีเรียมเอ๋ยถึงเราจะเป็นผีอาศัยลำน้ำนี้ ตำสุดตำ วายไปตามประสาหาสุขไปชั่ววู้น จนกว่าจะได้ผุดได้เกิดก็ยิ่งดีกว่าเจ้าแยกไปอยู่บางกอก ข้าอยู่แสนสบายคนละทุ่งละท่ายังสู้เสียอีก”

(แผลเก่า. 2510: 66)

5.3.2.4 ช่วยให้ผู้อ่านรู้จักตัวละครในเรื่องโดยที่ผู้แต่งไม่ต้องบรรยายตรงๆ บทสนทนาสามารถแสดงลักษณะของตัวละครในด้านสถานรอยไถ่ ที่บทสนทนาแสดงให้เห็นนิสัยของสื่อที่รักภรรยามาก เช่น ตอนที่จะกินข้าวมีปลาอยู่แค่ตัวเดียว ลือยอมอดแต่เก็บไว้ให้บัวเพื่อนกิน ดังในบทสนทนายระหว่างสื่อกับบัวเพื่อนว่า

“พี่บอกว่ามีปลาอยู่ตัวเดียว แต่เมื่อฉันไปกินตอนดึกปลาก็ยังอยู่เต็มตัวตลอดทาง”

“อ้อ! เท่านั้นเอง” ลือหัวเราะร่วน “พี่กลัวเพื่อนจะหิวลุกขึ้นกินเมื่อดึกถึงได้ไม่กินปลา”

“แล้วกินอะไร?”

“ข้าวเปล่า” ลือตอบหน้าสลด หัวใจนั้นบอกไม่ถูกเป็นประการไร “แต่พี่ก็กินจนอิ่ม น้ำคำเพื่อนที่เตือนให้พี่กินข้าวนั้นแหละ อร่อยเกินกับแก้มอื่น ๆ เสียอีก” เมื่อน้ำตาลออก ถึงจะรู้ว่าคำเพื่อนนั้นประจบประแจง แต่น้ำใจผู้พี่ที่หวังหิวของเมียก็ทำให้เพื่อนใจแห้งเพราะเจ้าไปกินที่หลัง พร้อมด้วยกับที่ผู้พี่หวังไว้ให้

(รอยไถและหนามยิกหนามปง. 2521: 31-32)

5.2.3.5 แสดงกลางบอกเหตุผลล่วงหน้า บทสนทนาสามารถช่วยให้ผู้อ่านรู้เหตุการณ์ล่วงหน้าของเนื้อเรื่องได้ เช่น เรื่องแผลเก่า ตอนที่ขวัญกับเรียมสาบานกันที่ศาลเจ้าพ่อไทร ว่าจะรักกันจนวันตาย หากชาตินี้ไม่ได้อยู่ร่วมกันเพราะถูกกีดกันหรือเพราะผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายไม่ยินยอม ก็ขอให้ได้อยู่ด้วยกันในชาติหน้า ตอนจบของเรื่องตัวละครเอกทั้งสองจึงแสดงให้เห็นในรักแท้ด้วยความตาย ดังความว่า

“เจ้าประคุณข้าขอให้เจ้าพ่อไทรเป็นพยานด้วย ข้าชื่อนายขวัญ ข้าราชการเรียมหนักหนานานชีวิต แต่มีเหตุขัดข้องที่ยังไม่ได้กัน ข้าขอสาบานว่า ข้าจะไม่ยุ่งกับหญิงอื่นเป็นอันขาด ข้าจะรัก ข้าจะรอเจ้าเรียมจนกว่าจะสมประสงค์หรือชีวิตหาไม่ ถ้า मैं ข้าทำผิดคำสาบานที่ว่าไว้นี้ ขอให้ชีวิตข้าเป็นอันตรายต่างๆอย่าแคล้วเฉียวแคล้วหา ศาตราวุธทอกดาบ อย่าพันสามวันเจ็ดวันเลย ถ้า मैं ข้าตั้งอยู่ในศีลในสัตย์ด้วยความซื่อตรง ขอให้ข้าได้อยู่กินกับเจ้าเรียมสมใจทั้งชาตินี้และชาติหน้า ศัตรูคิดร้ายขอให้พ่ายแพ้วอดวายไปเถิด”

(แผลเก่า. 2510: 28)

5.3.2.6 ช่วยเพิ่มความสนุกสนาน ความสนุกสนานพลัดเพลินจากบทสนทนาอาจเนื่องมาจากสาเหตุหลายประการ อาทิ ตัวละครพูดจาโต้ตอบด้วยถ้อยคำที่ทันกันหรือด้วยความสามารถในการยกย่อนที่ทัดเทียมกัน ตัวละครแสดงความคิดเห็นที่ขัดแย้งกันโดยต่างคนต่างก็มีเหตุผลของตัวเอง เป็นต้น ยกตัวอย่างเช่น นวนิยายเรื่องแผลเก่า บทสนทนาระหว่างขวัญกับเรียม ดังความว่า

“แม่แก้ว ผู้ชายนะเหมือนปลาพอน้ำใหม่มันก็ไปกับน้ำใหม่ ฉันทิ้งแล้วนักเอ้อ อ้ายฉันทิ้งแล้วมันมากแล้วมันจะมาได้กับบอกฉันเองเสียกระมัง”

“อ้อ-เรียม ก็จริงของแกอยู่บ้างหรอก แต่ใจฉันนะเห็นว่า น้ำใหม่มันก็น้ำเก่า อ้ายน้ำเก่ามันก็ไหลมาเป็นน้ำใหม่ขึ้นๆลงๆ อยู่ในคลองเดียวกันนั่นแหละ เรียมเอ๋ยอย่ากลัวเลยพี่ไม่ใช่ปลารักน้ำอย่างว่าหรอก หัวใจพี่เติบโต หัวใจพี่ใหญ่อย่างตะเข้กว้าง ถึงน้ำเก่าจะพาน้ำใหม่มันจะมาหรือน้ำมันจะแห้งจนขอดพี่ก็ต้องตายคาวัง เพื่อต้องตายอยู่กับเรียมคนเดียวจริงๆ”

(แผลเก่า. 2510: 16-17)

จากตัวอย่างบทสนทนาที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น จะเห็นได้ว่า บทสนทนาในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม บทสนทนาในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม มีลักษณะบทสนทนา คือ การใช้ภาษาพูดแบบลูกทุ่ง แสดงความสัมพันธ์ของตัวละครในแบบครอบครัวไทย แสดงลักษณะนิสัยของตัวละคร นอกจากนี้บทบาทของบทสนทนาในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม คือ ช่วยดำเนินเรื่องแทนการบรรยายของผู้แต่ง ช่วยให้ผู้อ่านรู้จักตัวละครในเรื่องโดยที่ผู้แต่งไม่ต้องบรรยายตรงๆ แสดงลางบอกเหตุล่วงหน้า และช่วยเพิ่มความสนุกสนาน

5.4 กลวิธีการสร้างฉาก (setting)

สายทิพย์ นุกูลกิจ (2539: 209) กล่าวถึง ฉากว่า หมายถึง เวลาและสถานที่รวมทั้งสิ่งแวดล้อมอื่นๆ ที่ช่วยบอกให้ผู้อ่านรู้ว่าเหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นเมื่อใด ที่ไหน ที่นั้นมีลักษณะอย่างไร นวนิยายโดยทั่วไป จะสร้างฉากให้เป็นส่วนประกอบของเรื่อง เพื่อช่วยให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจในเหตุการณ์และเวลาที่กำหนดไว้ในเนื้อเรื่อง หรือช่วยกำหนดบุคลิกลักษณะของตัวละคร ช่วยสื่อความคิดของผู้แต่ง หรือช่วยให้เรื่องดำเนินไป แต่นวนิยายบางเรื่องอาจใช้ฉากเป็นส่วนสำคัญของเรื่องหรือเป็นเนื้อเรื่อง

ประเภทที่เด่นๆ ของฉาก มีดังนี้

1. ฉากที่เป็นธรรมชาติ ได้แก่ สภาพธรรมชาติที่แวดล้อมตัวละคร เช่น ทิวทัศน์ ทะเล ภูเขา ทุ่งโล่ง ป่าเปลี่ยว ฯลฯ รวมไปถึงการพรรณนา การตกแต่งภายในหรืออาคารต่างๆ ฉากประเภทนี้ เป็นฉากที่

สำคัญที่สุดในงานเขียน เป็นทั้งสิ่งแวดล้อมภายนอกและภายในของตัวละคร มีพลังและมีผลต่อการกระทำและชีวิตความเป็นอยู่ของตัวละครด้วย

2. ฉากที่เป็นสิ่งประดิษฐ์ ได้แก่ อาคารบ้านเรือน วัตถุข้าวของเครื่องใช้ที่มนุษย์เป็นผู้ประดิษฐ์ขึ้นมา และแวดล้อมตัวละครในเรื่อง สิ่งประดิษฐ์อาจสะท้อนให้เห็นตัวตนของผู้สร้างหรือผู้เป็นเจ้าของด้วยเสมอ รวมทั้งอาจสะท้อนให้เห็นความเป็นระเบียบแบบแผนของบ้านเมือง สังคม

3. ฉากที่เป็นช่วงเวลาหรือยุคสมัย ช่วงเวลาหรือยุคสมัยของการเกิดเหตุการณ์ในเรื่องเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของนวนิยาย เพราะช่วงเวลาจะช่วยให้การดำเนินเรื่อง ตลอดจนการพัฒนาเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตัวละคร สถานการณ์ต่างๆ ตลอดจนส่งผลกระทบต่อเชื่อมโยงเหตุการณ์แต่ละเหตุการณ์

ฉากเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญต่อนวนิยายทุกช่วงของไม้ เมืองเดิมอย่างมาก เนื่องจากช่วยกำหนดบุคลิกลักษณะ สภาพชีวิต สภาพท้องถิ่น สภาพประเพณีและวัฒนธรรมของตัวละครนั้นได้เป็นอย่างดี ลักษณะของฉากในนวนิยายทุกช่วงของไม้ เมืองเดิม มีดังนี้

5.4.1 ฉากธรรมชาติ

ฉากที่เป็นธรรมชาติ จะพบว่าในนวนิยายทุกช่วงของไม้ เมืองเดิม ทุกเรื่องมีฉากธรรมชาติ ทั้งในยามที่เหตุการณ์ปกติ และยามที่เกิดเหตุการณ์วุ่นวาย ดังนี้

5.4.1.1 ฉากธรรมชาติยามปกติ ผู้เขียนมักจะกล่าวถึงธรรมชาติที่อยู่แวดล้อมตัวละคร ซึ่งเป็นชนบท ท้องทุ่ง บางแห่งก็แห้งแล้งเพราะฝนตกไม่ถูกต้องตามฤดูกาล บางแห่งก็อุดมสมบูรณ์ร่มรื่นเย็นสบายด้วยต้นไม้และความเขียวขจีที่ห่างไกลจากความวุ่นวายของคนในตัวเมือง ดังจะยกตัวอย่างต่อไปนี้

เกรียนหัก ฉากนี้ผู้เขียนกล่าวถึงท้องทุ่งที่เคยอุดมสมบูรณ์ แต่พออย่างเข้าเดือน 4 ฝนดินก็แตกกระแหง น้ำในบึงก็ลดลงตามฤดูกาล ดังความว่า

ลมพัดปลายไม้ไหวลึบๆอยู่ปากโน้นตะวันลอยอยู่กึ่งฟ้ากำลังเที่ยงร้อนระอุตลอด ทุ่งสว่างซึ่งกล้าปลาตีอยู่เมื่อก่อนกลับเว้งว่าง ฝนหาแห้งผากเป็นระแหงดินเพราะย่างเข้าแล้งเดือน 4 ข้าวในนาเก็บเกี่ยวขายแลกกันไปหมด บึงหนองหรือลำปลายน้ำที่เคยอุดมปลาน้ำวายไปตามฤดูน้ำลด บัวน้ำเหงาทั้งใบและดอกล้มหมดต้นเตี้ยที่เคยเขียวชอุ่มทั้งใบอ่อนและสด กลับสีหม่นและปลิดใบเกลื่อนดอกไม้ล้มหมดที่กวาดรวมเป็นกองไว้

(เกรียนหัก. 2538: 4)

สินในน้ำ ผู้เขียนกล่าวถึงฉากของเกาะระย้าที่เป็นเกาะเล็กๆ อยู่เกาะเดียว พอถึงฤดูร้อนก็จะร้อนมาก มีต้นตาล ต้นมะพร้าวเรียงรายอยู่บนเกาะ ดังความว่า

แดดเที่ยงกลางเดือน 5 กำลังร้อน แสงตะวันลอยอยู่ตรงหัวจนแทบแสบแสบมองมิได้ ตาลสูงคูที่เห็นโน้นทั้งหมู่มะพร้าวเรียงและรายต้นไปตามคันหาดและสันเกาะล้วนใบหม่น บ้างก็กล้าเหลืองด้วยแดดเผาแต่ยังฤดูร้อน ฝั่งที่มองไม่เห็นนอกจากฟ้ากับน้ำเขียวลึบๆไปสุดตานี้เท่านั้น ซึ่งพอจะได้ดูเป็นเพื่อนคู่เหงากับเกาะระย้าอันผุดมาสันโตะอยู่กลางทะเลกว้างตลอดไป

น้ำท่วมหาคแล้ว ปะการังอันแหลมระกะและกรวดสีต่างขนาดที่เชิงผาเป็นชะวากๆ วังน้ำตื้นนั้นไหลลึกซึ่งเหมือนจะลอดดลื่นไปออกทางอื่น อีกทั้งสังด้วยคลื่นลม เพราะปากชะวากเป็นโขดใหญ่ มีแก่งหินกันดั่งลับแลที่ซ่อนถ้ำน้ำไหลนี้ให้พ้นตา หากเหนือเกาะจะกำลังระอุด้วยแสงตะวันเที่ยง แต่ชะง่อมผาข้างบนก็บังไว้เป็นที่เงาร่ม...

(สินในน้ำ. 2538: 1)

รอยไถ ฉากนี้ผู้เขียนได้บรรยายถึงธรรมชาติในชนบทที่เป็นไปตามฤดูกาลว่า ในช่วงเดือน 9 จะเป็นฤดูย่างเข้าสู่ฤดูหนาว ซึ่งฤดูฝนข้าวในท้องนากำลังออกรวง แต่จะมีนาบางไร่ที่เริ่มเก็บเกี่ยวแล้ว เมื่อมองไปรอบๆ จะเห็นท้องนาที่เขียวข่ม ชูยอดไสวเพราะถูกฝน ในขณะที่ยวกันนอกจากผู้เขียนจะบรรยายฉากธรรมชาติแล้ว ยังได้บรรยายลักษณะที่อยู่อาศัยของตัวละครที่แสดงให้เห็นว่าอยู่อย่างลำบากและยากจน ดังความว่า

ย่างเดือน 9 ฝนท้ายฤดูตกกระหน่ำเหมือนจะสั่งฟ้า ช้างอกที่หว่านกำลังตั้งท้องและที่ออกรวงไปแล้วของนาอื่นก็มีมาก ที่แก่คอยฤดูเก็บเกี่ยวเจ้าของมันก็อ้อมเอมหัวใจ ส่วนผืนนามิได้หว่านก็เป็นนาอ้อมน้ำและโล่งเขียวไปด้วยพันธุ์หญ้ารกและพืชอื่น

ทุ่งสองท้องกำลังเป็นทุ่งข้าวที่ชูดไสวคอยอาบฝนและตากแสงตะวัน แต่เนื้อนาที่มีได้หว่านหน้ากระท่อมเก่า-เล็กและหงอยเหงา เหมือนจะบอกแค้นแค้นยากจนแก่เจ้าของกระท่อมที่เพิ่งจะฟื้นตัวหายจากเจ็บเป็นปกติทรงชีวิตอยู่ครู่ครวนต่อไปกับทุ่งสองท้องเมื่อก่อนนั้น

(รอยไถและหนามยอกหนามบ่ง. 2521: 112-113)

เสือทุ่ง ฉากนี้ผู้เขียนกล่าวถึงฤดูฝน ท้องทุ่งนาเขียวขจี ข้าวกำลังจะออกรวง มีพงก พงโสนมากมาย แสดงความอุดมสมบูรณ์ ดังความว่า

เดือนน้ำฝนกึ่งพรรษาแล้ว นาทุ่งอันสุดตาทุกทิศเขียวครึ้มไปด้วยหมู่ข้าวที่ตั้งตัวสูงแตกใบเต็มที และตั้งท้องจะออกรวงในสิ้นปลายเดือนหน้า

ฟ้าครึ้มเหมือนฝนจะตกอีก แดดออกจ้าประเดี๋ยวเดียวก็ครึ้มอีกจนกระทั่งเพลลาเพล ทางวัดทุ่งวัดเมียหลวงโน้นคงจะมีผู้ไปถวายอาหารเพลกันมากก็จริงอยู่ แต่พงกรก พงโสนที่ได้นำชูดอกเหลืองเป็นดงอยู่หลังศาล...

(เสือทุ่ง. 2538: 96)

กระท่อมปลายนา ผู้เขียนได้บรรยายฉากของท้องนาในเดือน 6 ซึ่งอยู่ในฤดูฝน พอตกเย็นของทุกวันนี้จะมีฝนตกลงมา เป็นฉากธรรมชาติที่บรรยายได้เหมือนจริง และทำให้ผู้อ่านเห็นภาพตามระหว่างเดือน 6 ย่างเข้าเดือน 7 ที่ยังมีฝนตกมาก ดังความว่า

โพล์เพล็ตะวันลับทิวไม้แล้ว ท้ายเดือน 6 พออย่างเข้าเย็นเมฆก็ตั้งเค้ามีฝนอยู่แทบทุกวัน กระทั่ง 14 ค่ำข้างแรมจะสิ้นเดือนอยู่ในพุ่มนี้ แม้ว่าชายทุ่งที่เห็นอยู่ลิบๆ นั้นแนวเมฆจะตั้งอยู่ตามขอบฟ้าราวเทือกภูเขาใหญ่เป็นแนวเมฆของฝนแส่นหา ที่จะเคลื่อนตามลมเหมือนจะเทลงมาบนผืนนา ล้างทุ่งให้ถล่มไปทั้งตำบลล้าลูกกาคลอง 8 อยู่เดี๋ยวนี้อีกตาม

(กระท่อมปลายนา. 2538: 5)

เกวียนหัก ฉากนี้บรรยายธรรมชาติในเดือน 4 ที่แห้งแล้งและอากาศร้อน ข้าวในนาทั้งหมดถูกลมเก็บเกี่ยว ผืนนาก็มองเห็นดินแตกกระแหง น้ำในบึงหนองก็ลดลงพร้อมปลา

ลมพัดปลายไม้ไหวลิบๆ อยู่ปากทุ่งโน้น ตะวันลอยอยู่กึ่งฟ้ากำลังเที่ยงร้อนระอุตลอด ทุ่งสว่างทุ่งซึ่งข้าวกล้าปลาดีอยู่เมื่อก่อนกลับเว้งว่าง ผืนนาแห้งผากเป็นระแหงดินเพราะอย่างเข้าแล้งเดือน 4 ข้าวในนาเก็บเกี่ยวขายแลกกันไปหมด บึงหนองหรือลำปลายน้ำที่เคยอุดมปลาน้ำน่ายไปตามฤดูน้ำลด

(เกวียนหัก. 2538: 4)

กลางเพลิง ฉากนี้แสดงให้เห็นธรรมชาติของท้องทุ่งที่อุดมสมบูรณ์ มีต้นโสนที่ออกดอกเหลืองน้ำที่ใสสะอาด มีศาลเจ้าที่ชาวบ้านนับถือตั้งอยู่ โดยมีต้นไทรแผ่กิ่งก้านสาขาให้ร่มเงา

เมื่อคืนฝนตกแต่ก่อนยามสามจนใกล้รุ่งจึงซาเม็ด ปีนี้นฝนตกมาก่อนฤดูหลายวัน ซึ่งสำแดงว่า ทั้งบ้านระกำ และชีปะขาวจะอุดมสมบูรณ์ด้วยข้าวกล้าปลาดี เพราะการเช่นสว่างของชาวบ้าน ซึ่งประพศิตต่อจ้าวแม่รำพึง อันมีศาลสถิตอยู่ปลายนาบ้านชีปะขาวต่อบางระกำมานานหนักหนานั้น

โสนบานเต็มต้นทุกต้นแลเหลืองนากลัดศาล เมื่อเข้าเมื่อสายจนขณะเมื่อนี้ก็เกินมาแล้ว หน้าโสนนั้นก็ยิ่งเหลืองจัดด้วยตะวันทั้งทั้งดอกร่วงก็ปลิวลงสระ หน้าศาลที่ซึ่งน้ำฝนเมื่อคืนใสแจ้วสะอาด พระไทรก็ครีบบังร่มชะโงกเงาอยู่เหนือศาลแม่รำพึงอันนานปี และแม้ว่าขณะใกล้เที่ยงนี้เป็นเพลร้อนจัดประการใด แต่เจ้ารำพึงผู้เสร็จจากงานเลี้ยงพระฉลองเจดีย์ พระทราย และแบ่งของแยกทางมาถวายเจ้าแม่ นิ่งพักร้อนอยู่ก็ค้ำนึ่งไปต่างๆ ด้วยความร้อใจ

(กลางเพลิง. 2511: 109-110)

บึงขุนสร้าง ฉากนี้ได้บรรยายถึงบรรยากาศในเดือน 12 ซึ่งเป็นฤดูหนาว มีหมอกปกคลุม ตามท้องนาข้าวออกรวงเหลืองอร่ามทั่วท้องทุ่ง ฤดูนี้ยังมีปลา แสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ของท้องถื่น เมื่อเกี่ยวข้าวเสร็จก็จะเอาข้าวไปขายแล้วไปซื้อทองมาใส่หรือเอาไปหมั้นสาว ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชาวชนบทและค่านิยมบางอย่าง เช่น การใส่ทองเป็นเครื่องบ่งบอกถึงฐานะ เป็นต้น

เมื่อน้ำทรงทุ่งเดือน 12 ทุ่งข้าวก็เป็นหน้าน้ำเจิ่งตลอดไปหมด จนท้ายข้างแรมจะอย่างเดือนนี้ หากน้ำนั้นจะลดไปแต่ทุกแห่งยังเป็นหน้าหนาวอยู่ตามฤดู เมฆปลายฟ้าและหมอกหนาวลงคลุมตั้งแต่ยังเห็นแสงตะวัน ไม่ถึงค่ำและพอค่ำพวกชาวนาชาวทุ่งทั้งหลายก็แยกเย็นฤดูน้ำค้างไปจนรุ่ง

เมื่อดาวรุ่งตก งานของพวกบ้านนาในฤดูมือนี้ก็พอจะผ่อนเป็นเบาได้พักนอนเต็มอิ่มตาสักตื่นตา ต่อเมื่อ
 ลางเห็นตะวันอ่อน แสงตะวันเรืองจับรวงข้าวงามที่นออยู่เต็มทุ่ง อันเป็นทรัพย์อยู่ในดินสมบัติตัวแล้วก็ปลื้มหัว
 รวงข้าวสีตั้งย้อมทอง เมื่อเกี่ยวแล้วก็ขายไปซื้อทองไว้แต่งให้เทียมหน้าเพื่อน ผู้ขายอ้ายหนุ่มก็จะซื้อที่ซื้อแขนปลาย
 มือพะเนอใจหญิงรัก แม่เอ๊ย นี่แหละพี่จะหมั้นเจ้า และฤดูนี้ในน้ำยังมีปลา ถึงหากจะแหแหเพราะเพิ่งรุ่ง
 เพียงเห็นแสงตะวันส่อง เรือพายพายทอดหัวก็ออกเรืออยู่ตามคลองเจดีย์หัก ลำน้ำเจดีย์หักถึงจะคดเคี้ยวเป็น
 คลองกระโดงเล็กก็อุดมด้วยกุ้งดีปลาดี สาวพายพายนั้นแม่สวมเสื้อยาวแล้วก็ยังสั้น แต่คนหัวที่ออกแรงเหวี่ยง
 ผืนแพไปทอดจับปลา นั้นกลับไม่รู้ไม่ชี้กับเรื่องแหแห มันเพิ่งแต่ขุมน้ำที่ปลาผุด เว้งวังน้ำเรียบที่ปลาอาศัยแล้วก็
 เหวี่ยง

(ปึงขุนสร้าง. 2510: 3-4)

5.4.1.2 จากระดมชาติยามสับสนวุ่นวาย ผู้เขียนจะกล่าวถึงจากระดมชาติยามที่เหตุการณ์ไม่
 ปกติว่า ต้นไม้ ท้องฟ้า หรือธรรมชาติล้อมตัวจะหม่นหมองตามไปด้วย ดังจะยกตัวอย่างต่อไปนี้

ชายสามโบสถ์ จากนี้เป็นฉากที่ผู้ใหญ่บ้านและชาวบ้านปรึกษาหารือกันเรื่องเสียงฟ้าที่เข้ามาช่วย
 ชาวบ้านไม่ให้ถูกรังแกจากผู้มีอิทธิพล ขณะนั้นพวกของผู้มีอิทธิพลก็เข้ามาอีก ผู้เขียนจึงใช้จากระดมชาติ ต้นไม้
 บอกให้ผู้อ่านทราบถึงเหตุการณ์ไม่สงบกำลังจะเกิดขึ้น ดังความว่า

กระทั้งตะวันชิงพลบ ไม้ไร่ข่มข่มจะมีตม ลมทุ่งก็พัดพัดเคย ลานเมื่อแล้งยังกรุ่นไอน้ำแดดบนเรือน
 ผู้ใหญ่บ้านสร้าง หากจะมีผู้คนมาก ทั้งที่อยู่และมาเยี่ยมมาการเจ้าทรัพย์ก็จริง แต่เงียบเหมือนจะไม่มีใครอยู่
 นอกจากตาแก้วที่คอยเสียงดังอยู่คนเดียว นอกไปจากนั้นมักจะมีเงาบัง บ้างคิดถึงเรื่องประหลาดของเสียง
 และคิดพันๆใจที่จะต้องพลอยเป็นศัตรูของเจ้าท่อมให้เป็นภัยแก่ตัวอีกมาก

(ชายสามโบสถ์ คำนำนม คึงเผาถ่าน. 2511: 299)

โป๊ะล่อม จากนี้เป็นฉากที่ตัวละครเอกกับตัวละครประกอบจะต้องเผชิญหน้ากัน ผู้เขียนจึงใช้จากระดม
 ชาติแสดงถึงความวุ่นวายที่กำลังจะเกิดขึ้น ดังความว่า

ฟ้าข่มข่มบอกลาวร่วมสว่าง น้ำเอื่อยก็เอื่อยเอื่อยเหมาะที่จะเข้าโป๊ะเอาวณล่อมปลา... ใบเรือปลิวอยู่
 ว่อนทะเล ล้วนแต่ลี้ลับจิงหะมาตามท้องและยอดคลื่นจากสารทิศมุ่งเข้าสู่ฝั่ง แต่เข้ามาสายเห็นอยู่ตลอดเวลา ทั้ง
 ทิศทางบ้าน ใต้ทั้งตะวันตกเฉียงโน้นพวกจลอมบ้านแหลมหญ้าที่อ้อมแหลมลิบๆนั้นพวกจลอมเร่บ้านระยองจะ
 กลับ และที่หาดเจ้าสมุทรนี้ก็กำลังวุ่นสับสนด้วยเรือเข้าฝั่ง พวกหาบคอนรับจ้างขนนั้น ส่วนมากเป็นแม่หญิง
 ทั้งสิ้นที่มาคอยรับ พวกเจ้าของโป๊ะก็มายืนคอยคะเนปลาของตัวและตราคา

(โป๊ะล่อม. 2538: 103)

ตั้งแต่หัวค่ำยังไม่มีเดือน ทะเลมืดสนิททุก ทั้งเรือเบ็ดโป๊ะจลอมที่วิ่งอยู่มีตมๆสวนไปมาระหว่างกัน ได้ยิน
 แต่เสียงอูตเขาเป็นสัญญาณขานกันใหม่ๆ แปลกหู และต่อมาจนเกือบยาม ในลูกโป๊ะของผู้เฒ่าแล้ว ซึ่งยังไม่
 เรือผ่านได้มาถึงแหวนของล้าอันก็เข้าตัวอย่างแรงร้อน คนน้ำทุกๆลำในเรือที่มัลล่อมข้างนอกและอยู่ในรั้ว พากัน

ดำถือนเครื่องมือโต่เส้าที่เป็นหลักเอาเสี้ยวเสี้ยวค่อนหนึ่ง ลางตัดขาดแต่พอปะทั่งได้เพราะแผงเชือกที่ถักปักไว้ บางตอนตัดเผือกเสี้ยวขาดทะลุหมด จนเดือนขึ้นก็สำเร็จเรียบร้อย ยกสมอรุกระเรือออกจากโป๊ะพอเฒ่า

พระจันทร์มีดตื้อ ทิวเมฆเหนือเขาแหลมหมึกาก่อนหนึ่งเชื่องกว่าเขาเคลื่อนเข้าบังพระจันทร์ และเรือสอง ลำที่กวัดกันอ้อมเป็นทางโป๊ะก็ล้าลง เพราะต้องลัดใบแต่พอปะทั่งเพราะเสียงกระโดงเอี้ยดลั่นไปหมด มีข้าต่างก็ เลิกเป็นศัตรูกวัดไต่กัน เข้าพึ่งคนละฟากโป๊ะเตรียมรับพายุฝน ลักครูปลายเขาแหลมหมึกาก็ก็น่าจะสังเกตได้ เหมือนเมฆไปหมด คลื่นสูงชันทุุกๆ ลุก ยิ่งมาหลังยิ่งสูงกว่าแรกและยุบยวบ

(โป๊ะล่อม. 2538: 127-131)

สินในน้ำ ฉากนี้เป็นฉากที่รุ่งกำลังครุ่นคิดถึงหญิงคนรักที่อพยพเข้าไปอยู่ในเมืองนานแล้วที่ไม่ส่งข่าวมา ใจหนึ่งก็รู้สึกเศร้าแต่อีกใจหนึ่งก็ดีใจที่พุ่มนี้รุ่งจะเข้าไปอยู่ในเมือง และจะได้พบกับกระณินที่หญิงคนรัก ผู้เขียนใช้ฉากธรรมชาติของท้องทะเลให้ผู้อ่านทราบล่วงหน้าว่าจะเกิดเหตุการณ์ที่ไม่ดีกับตัวละครเอก ดังความว่า

คลื่นสัด แม่ลมทะเลเมื่อหัวค่ำคะนองอยู่ชั่วพักเพียงหัว น้ำขึ้นและไหลแรง พอครึ่งคืนล้ามาแล้วขอบ น้ำขอบฟ้าสว่างพร่าวแล้วด้วยแสงดาว ลมทะเลก็ค่อยสงบ คลื่นใหญ่ที่หนุนท้องฉลอมให้สูงลิบขึ้น แล้วกลับส่ง ลีกลงตามร่องคลื่นนั้นคงเหลือเพียงเป็นก้อนระลอก ลมตึกพัดริ้วอ่อนๆ ไม่นิว กลิ่นลมสดสะอาดข้ามทะเลพัดเข้า ฟังเมือง แต่ฉลอมเร่ล้าใหญ่ยังเหลือคดคลื่นอยู่ ึ่งทำยให้ฝั่งน้ำฝั่งเมืองที่เลียบบมาแต่บ้านด่าน โอบออกน้ำลึกตรง บ้านปากน้ำฝั่งเมือง เพิ่มใบที่ลดแล้วให้กินลมขึ้นอีกจนขึ้นหน้าล้าอื่น แม้จะได้ยินเขาขานจากล้าอื่น แสงโคมสาย เรียกให้ช่วยเข้าล้อมปลาเพราะเหลืออวนเขา แต่ฉลอมเร่ล้าใหญ่นี้ก็คงเฉยเมย ฝ่าคลื่นที่มุ่งอยู่แต่ทิศทางไกลของ ดาวกลางฟ้าที่สังเกต

ฉลอมคงติดลมอยู่เต็มใบ หัวเรือฟาดคลื่นซัดว่าสนั่น ลูกเรือ 11 ทั่วได้กึ่งซึ่งเฟ่งตาไปข้างหน้าโน้นกำลัง มุ่งใจต่อสมบัติน้ำอันเป็นสินจ้างที่จะต้องได้มาคุ้มแก่ค่าฉลอม และตั้งแต่จากบ้านระย้าริบบายโถมมาแล้ว ท่องเที่ยวมาแล้วตามล้าทะเลตลอดวัน จะหาฝูงปลาพอเพียงแก่ค่าฉลอมแต่เพียงครั้งก็ทั้งยาก ซึ่งเป็นเหตุให้ ผู้บังคับบัญชาฉลอมเกิดหงุดหงิดซุนหัวใจ

(สินในน้ำ. 2538: 177)

5.4.2 ฉากที่เป็นสภาพการดำเนินชีวิต

ฉากที่เป็นสภาพการดำเนินชีวิตของตัวละคร กล่าวคือ สภาพแบบแผนหรือกิจวัตรในการดำเนิน ชีวิตของตัวละครต่างๆในเรื่อง ฉากประเภทนี้จะช่วยย้ำภาพเหตุการณ์และตัวละครให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ในนวนิยาย ลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม พบฉากที่เป็นสภาพการดำเนินชีวิตของคนชนบท 2 กลุ่มคือ ชาวนาและชาวประมง ดังจะยกตัวอย่างดังนี้

5.4.2.1 ฉากที่เป็นสภาพการดำเนินชีวิตของชาวนา

กลางเพลิง ฉากนี้เป็นฉากที่ชาวนานวดข้าวที่ลาน ซึ่งหลายครอบครัวจะนวดข้าวตลอดทั้งวันทั้ง คืน แต่จะสนุกสนานครื้นเครงเพราะชาวบ้านขอแรงกัน โดยเฉพาะหนุ่มสาวก็จะร้องเพลงไปด้วยนวดข้าวไปด้วย ดังความว่า

จนน้ำลด ข้าวในนาเกี่ยวขึ้นยุง แล้วทำเป็นลาน ทั้งชีปะขาวและนาบ้านระกาก็เป็นฤดูข้าวขึ้นลานกำลัง นวด กลางด่ำกลางคืนเดี๋ยวนี้ไม่เงียบเหมือนก่อน เมื่อครั้งหน้าน้ำ ซึ่งไปไหนกันไม่สะดวกเหมือนหน้าลาน เพราะแม้แต่กลางคืนก็ยังสว่างไสวทุกลานบ้าน ที่กำลังนวด ยิ่งบอกแขกขอแรงบ้านไหนที่บ้านนั้นก็ได้ยินแต่เสียง เฮฮา เพราะหนุ่มสาวมาว่าเพลงลานพอเพลิดเพลินแก่ผู้ทำงานไปพลาง ไม่รู้เหนื่อย

(กลางเพลิง. 2511: 199)

บึงขุนสร้าง เป็นฉากที่ชานาเก็บเกี่ยวผลผลิตเสร็จแล้ว และนำไปขายเพื่อเอาเงินมาซื้อทอง ถ้า เป็นชายหนุ่มก็จะนำมาหมั้นสาวที่ตนรัก ในเดือน 12 นี้ จะเป็นช่วงที่อุดมสมบูรณ์ในน้ำจะมีปลา ชาวบ้านก็จะ ออกหาปลา ดังความว่า

เมื่อน้ำทรงฟุ้งเดือน 12 ฟุ้งข้าวก็เป็นหน้าน้ำเจิ่งตลอดไปหมด จนท้ายข้างแรมจะย่ำเดือนยี่ หากน้ำนั้นจะ ลดไปทุกแห่งยังเป็นหน้าหนาวอยู่ตามฤดู เมฆปลายฟ้าและหมอกหนาวลงคลุมตั้งแต่ยังเห็นแสงตะวัน ไม่ถึงค่ำ และพอค่ำพวกชานาชาวทุ่งทั้งหลายก็เอือมเอ็นดูน้ำค้างไปจนรุ่ง

เมื่อดาวรุ่งตก งานของพวกบ้านนาในฤดูนี้ก็จะผ่อนเป็นเบาได้พักผ่อนเต็มอิมลักตื่นตา ต่อเมื่อกลาง เห็นตะวันอ่อน แสงตะวันเรืองจับรวงข้าวงามตื่นอยู่เต็มทุ่ง อันเป็นทรัพย์อยู่ในดินสมบัติตัวแล้วก็ปลื้มหัวรวงข้าว สีดั่งย้อมทอง เมื่อเกี่ยวแล้วก็ขายไปซื้อทองไว้แต่งให้เทียมหน้าเพื่อน ผู้ชายอ้ายหนุ่มก็จะซื้อซื้อแซนปลายมือ พะนอใจหญิงรัก แม่เอ๋ย นี่แหละที่จะหมั้นเจ้า และฤดูนี้ในน้ำยังมีปลา ถึงหากจะเสนาหนาวเพราะเพิ่งรุ่งเพียง เห็นแสงตะวันส่อง เรือแพพายท้ายและทอดหัวก็ออกเรืออยู่ตามคลองเจดีย์หัก ลำน้ำเจดีย์หักถึงจะคดเคี้ยวเป็น คลองกระโดงเล็กก็อุดมสมบูรณ์ด้วยกุ้งติปลาดี...

(บึงขุนสร้าง. 2510: 2-3)

กระท่อมปลายนา ฉากนี้ผู้เขียนบรรยายถึงการดำเนินชีวิตหลังฤดูเก็บเกี่ยวของชาวบ้าน เมื่อขาย ข้าวเสร็จ ก็จะเป็นฤดูไปถั่วและการพนันทั้งหลาย ซึ่งเป็นสาเหตุให้บางคนยากจนลงเพราะติดการพนัน

กระท่อมสิ้นหนานา ข้าวปลางามด้วยชายดี และเมื่อสิ้นหน้าข้าวก็ถึงฤดูไป บรรดานักเลงไปถั่วและการ พนันทั้งหลาย ก็มุ่งออกจากบ้านตนทุกๆเช้า เพื่อพลิกแพลงหากำไร โดยไม่ต้องเหน็ดเหนื่อย แต่ปลายคลอง รังสิตกำลังล่ำลืออื้อฉาวกันตลอดไปทุกบ้าน ด้วยมีผู้พบศพเจ้ามือไปที่รวยนับเมื่อคืน นอนตายแผลยบ บ้างก็ สงสาร บ้างก็สมน้ำหน้า ด้วยนายแมนเจ้ามือเก่งทั้งไปและผู้หญิงไม่เลือกลูกเขาเมียใครมาถูกฟันตาย และก่อน ตายเพียงชั่วสัปดาห์ ก็ได้ไผ่เมียไปแล้วคนหนึ่งกำลังเจ็บหนัก ด้วยคลอดบุตรใหม่ เพราะนายแมนจะมีเมียใหม่ เมื่อลูกคลอดมันตาย และนางล่ำจะซัดลาภ คือการมีของนายแมน จึงต้องถูกเนรเทศกลับไปหาแม่ ซึ่งใครก็รู้ กันตลอด

(กระท่อมปลายนา. 2538: 15)

แสนแสบ เป็นฉากเดือน 11 ย่างเข้าเดือน 12 ชานาก็จะเริ่มเกี่ยวเกี่ยว หนุ่มสาวก็จะได้พบปะกัน พอถึงเดือนอ้ายย่างเข้าเดือนยี่ข้าวก็จะเกี่ยวเสร็จหมดทุกบ้าน น้ำในตลิ่งก็จะเริ่มลดลง แต่หนุ่มสาวที่เคยชอบ พอกันตอนเกี่ยวข้าวก็จะยังไม่ลืมนกันจนกระทั่งถึงช่วงไถตะไคแปรก็ยังรักกัน ดังความว่า

ข้างแรมเดือนมืด ท้องนาแจ่มใสตั้งแต่เช้าอรุณพอตะวันเยี่ยมฟ้าขึ้นไรๆ ชาวงามรวงก็ตื่นขึ้นรับแดด ที่ใกล้ก็เกี่ยวก็เหลืองดังทองทั้งรวง ที่ปลูกกล้าเพิ่งเขียวหม่นแกมเหลืองคอยวันสุกกำลังจะย่างเข้าเดือน 12 นี้ เห็นของที่หลากมาแต่หนองจอกเมืองมีนจึงชาวทุ่ง ข้าวคูนปลาคุ่น้ำคือท้ายเดือน 11 ย่าง 12 นี้แล้วก็ปล่อยผล ใ้ห้องงามจนกระทั่งถึงวันชายเกี่ยวหญิงเก็บคู่กันอีก เมื่อปลายเดือนอ้ายคาบเดือนยี่แล้วข้าวจะเกลี้ยงนา น้ำ หลากก็ลดหนีตลิ่งไปตามฤดู แต่หนุ่มสาวที่คบกันเมื่อหน้าเกียวยังจดจำกันได้ เพลงเกียวยังจับใจไม่ลืม กระทั่ง แล้งพอย่างฝนก็จะได้คบกันอีกเมื่อใดตะไถแปร...

(แสนเสป. 2512: 25)

5.4.2.2 ฉากที่เป็นสภาพการดำเนินชีวิตของชาวประมง

ลมตะเภา ฉากนี้จะเห็นสภาพการดำเนินชีวิตของชาวประมง พอลบจากเรือออกไปหาปลา ก็จะมีชาวบ้านทั้งผู้หญิงและคนแก่มาทำอาชีพรับจ้างขนหอย ขนปลา จากเรือประมง ส่วนคนที่ออกเรือก็จะเป็น ผู้ชาย ดังนั้นเมื่อออกเรือกลับมาบรรยายกาศที่ทำเรือก็จะดูครึกครื้น หนุ่มสาวได้มีโอกาสได้พบปะกัน ดังความว่า

เข้าตรู่ ตะวันออกผุดอยู่เบื้องหน้าโน้น ลมอ่อนเฉยเห็นเรือพัดเข้าฝั่งเรื่อย เงาไม้และละลอกน้ำขาวพร่าง ทะเล เห็นใบฉลอมแฉลบแสงตะวันก้าวเสียดไปทางเกาะนก บ้างเปลี่ยนทางเข้าหาดตริงเพดาน เรือเบ็ดและลาก อวนอันก็ลัดใบเข้าฝั่ง

จึงหาที่พักบ้านแหลมที่เหงาหลับมาตลอดรุ่งก็เป็นหาดตื่นแล้ว ชาวหาดสาวพร้อมทั้งหาบทั้งคอน ก็คุ่ม กันมาคอยรับฉลอมกลับจากโป๊ะและโพงพาง แม่แก่กับลูกหญิงและพวกพ่อเฒ่าซึ่งมิได้ออกทะเลทั้งหมดก็นั่งพากันมารอรับจ้างหาบขนปลาหอยจากลำเรือกันสลอนหน้าไปหมด

จำนวนเรืออีกหลายกำลังพันเกาะรำฟางลิบๆ มาแล้ว เห็นเรือใบโฉบแสงตะวันดังกกเล่นลมเป็นฝูง และพวกหมู่บั้งแข่งเสียดกันจะขึ้นหน้า เสียงเขาเป่าเข้ามาจากใต้กั๋งบั้งเรือแต่ละลำบอกแก่ชาวหาด บอกเตือน เพื่อนบ้าน เรียกหมู่ญาติพร้อมลูกเมีย และบั้งบอกไปถึงสาว

(ลมตะเภา. 2538: 4)

ลมตะเภา เป็นฉากกิจวัตรประจำวันของชาวประมงที่เสร็จจากการรับประทานอาหารเช้าแล้วก็ต้องไปออก เรือ เมื่อลมพัดมาจากทิศตะวันตกจะเป็นเวลาเหมาะที่จะออกเรือ ไม่ว่าจะเป็เรือฉลอม เรือที่รับจ้างโพงพาง และ เรือเบ็ด ก็ต้องดูทิศทางของลมทั้งสิ้น ดังความว่า

ครั้นค่าเลยมาแล้ว ในหมู่ทับอาศัยของพวกชาวประมงชาวหาดแหลมพญา ยังตามไฟสว่างอยู่ทุกบ้าน ส่วนทับที่เสร็จกิจหุงหาอาหารและกินอิ่มหน้าแล้วต่างก็เตรียมเนื้อเตรียมตัวที่จะออกทะเลอีก เพราะลมในพัดจัด จากตะวันตกเรื่อยมาแต่บ่าย เมื่อฤดูเหมาะที่ฉลอมจะออกลากอวนและกู้โป๊ะ ที่รับจ้างโพงพางน้ำตื้นก็ใช้ฉลอม เล็กหรือไปเรือเบ็ด จึงพอดาวโถขึ้นประจำให้รู้ทิศมืดทิศฝั่งแล้ว เสียงเขาก็แว่วมาจากชายหาดเรียกชาวเรือ เงียบ ไปเมื่อออกแล้วก็มีเป่าเป็นรายๆตามกำหนดนัดกัน

(ลมตะเภา. 2538: 24)

โປ้ละม เป็นฉากการดำเนินชีวิตของชาวประมง ผู้ชายจะมีหน้าที่ออกหาปลา ส่วนเด็กและผู้หญิงก็จะทำหน้าที่เก็บปลา ผ่าหลังปลิงแล้วควักไส้ออก หลังจากนั้นก็จะเอาไปต้มก่อนจะนำไปผึ่งแดดในวันรุ่งขึ้น ดังความว่า

พอค่ำดาวก็ผุดเกลื่อนฟ้าเห็นหาดทรายขาวพรอน้ำมืดเป็นสีดำ ถึงแม่โชดหินก็ตะคุ่มระกะ เว้นแต่ตรงหาดว่างสำหรับเกยฉลอม ทั้งสมอเรียงรายแขวนโคมและลอบที่ปลายกระโดง หมู่มื่ออื่นบนหาดจะพวงเรือโพทะเลมิสู้มากเหมือนสนใหญ่ เสียงสนเมื่อต้องพายุเช่นเสียงฝนพัด แสงคบที่จุดโพลงอยู่หลายดวงหน้าลานบ้านพ่อเผ่ากองซึ่งมากไปด้วยหมู่สาว เด็กและผู้หญิงแม่เรือนซึ่งกำลัง่วนอยู่กับผ่าหลังปลิง เพื่อควักไส้ออกบ้างก็ติดไฟต้มแล้วจะผึ่งแดดพรงนี้ และยังคงยฉลอมซึ่งไปออกอวนลากหาอีกในกลางคืน

(โປ้ละม. 2538: 26)

สินในน้ำ เป็นฉากวิถีการดำเนินชีวิตของชาวชาวประมง ตอนกลางวันที่ทำงาน พอตกลงกลางคืนก็จะประชุมและทำงานไปด้วย เช่น แกะเนื้อหอยเพื่อจะนำไปผึ่งแดด ชุนอวนที่ขาด ถักเปลือก เป็นต้น

ดาวหัวค่ำขึ้นประดับฟ้า แสงเกลื่อนจับยอดหมอกไม้ทั้งมะพร้าวและหมู่ตาลเป็นเงาเลื่อม เกาะระย้าอันผุดมายอยู่เงียบ ทุกหนแห่งหงาสงัฒไปด้วยพงไพรโปร่ง ทั้งละเมาะเตี้ยและซึ้งเชิงของละเมาะไม้ ซึ้งซัดด้วยเสียงลัตุ์เล็กอันตื่นฝ้ากลางคืน ทั้งกระต่ายร้องและกวางด้อมอยู่ชายแอ่งน้ำจืดท้ายเกาะ

เว้นแต่หมู่กระท่อม 4-5 หลัง ซึ่งเจ้าของยัง่วนอยู่กับงานที่ค้างมาแต่กลางวัน ยังประชุมพร้อมกันอยู่ลานดินคบก็จุดสว่าง 3-4 ดวง บ้างแกะเนื้อหอยเตรียมผึ่งแดดพรงนี้ บ้างรับจ้างชุนอวนขาดของชาวฉลอม แต่พ่อเผ่าแปรหัวหน้าบ้านนั้นแรงมือถักเปลือกที่ค้าง ปากก็เพลินถึงนิยายเก่าของบ้านระย้า ซึ่งรู้เห็นเพราะแกะเคยข้ามไปมาบ่อยแต่ยังรุ่น แล้วผลสุดท้ายเลยอพยพมาอยู่ที่นี่

(สินในน้ำ. 2538: 17)

5.4.3. ฉากที่เกี่ยวข้องกับประเพณีและพิธีกรรม

สังคมชนบทมีศาสนาว่าวามารามเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ รวมทั้งความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ นวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมือง เกือบทุกเรื่องที่มีฉากที่เกี่ยวข้องกับศาสนา จารีตประเพณี ค่านิยม ศีลธรรม รวมทั้งความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างดังนี้

5.4.3.1 ฉากที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์

แผลเก่า ฉากนี้บรรยายถึงความเชื่อตามวิถีชีวิตของชาวชนบท กล่าวคือ เชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เห็นได้จากการนำแพแดงมาผูกรอบต้นไม้ มีเครื่องเซ่น มีตุ๊กตาเสียบบาล เป็นต้น

ไทรใหญ่ยืนต้นตระหง่านทางฝั่งคลองเพียง 3-4 วา เป็นไทรไถลัน้ำที่ทรงสาขางอกงามอายุนาน มีแพแดงผืนใหญ่ห่มอยู่รอบต้น ที่หน้าศาลเทพารักษ์ มีเครื่องบนหวงต่างๆ ทั้งตุ๊กตาไทยกับข้าวของกินเครื่องเซ่นเสียบบาล ด้วยความศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ของไทรต้นนี้ ชาวบ้านจึงขนานนามกันว่า ศาลเจ้าพ่อไทร

(แผลเก่า. 2510: 22)

ค่าน้ำนม ฉากนี้กล่าวถึงความเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เชื่อว่าต้นหว้าที่มีอายุนานคือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คุ้มครองพวกชาวบ้านให้อยู่กันอย่างมีความสุข

ไม่ว่าผู้ใหญ่ยอดตระหง่านสูงเสียดฟ้า อยู่ท้ายทุ่งโนน หากจะถามผู้ใดแก่หรือเกิดก่อนเขาเจ้าและอ้ายอื่นนั้น ก็จับบอกได้ว่าเห็นร่มห้านี้มาแต่เกิดจึงเป็นไม้อายุยืนนาน เป็นไม้ศักดิ์สิทธิ์คุ้มคุ้มขวัญของพวกบ้านนา และทุ่งไผ่พันมือมาแต่ครั้งกาลนาน

(ชายสามโบสถ์ ค่าน้ำนม คึ่งเผาถ่าน. 2511: 457)

คนละถิ่น ฉากนี้กล่าวถึงความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ พระพุทธรูปไสยาสน์ ที่ไม่เพียงแต่ชาวบ้านในละแวกนั้นที่นับถือ แต่คนต่างท้องถื่นก็นับถือเพราะเชื่อว่าถ้าใครได้มากกราบไหว้จะเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต รวมทั้งคู่ป่าวสาวที่แต่งงานกันเสร็จใหม่ ก็จะไปพากันขึ้นไหว้พระนอนจักรศรีด้วย

นี่เพิ่งเดือน 5 ข้างแรมเมื่อไหร่ พ่อเผ่าหวานก็จะแต่งลูกสาวอีกคนหนึ่ง แล้วพอ 8 ค่ำข้างแรมเดือน 11 อันเป็นนักขัตฤกษ์สำคัญที่ราษฎรหลายถิ่นเช่น เมืองสิงห์ เมืองพรหม เมืองอินทร์ และอ่างทองกระทั่งลพบุรี กรุงเก่า นัดกันมาประชุมไหว้พระพุทธรูปไสยาสน์โบราณทุกปีมิได้ขาด และเล่นนักขัตฤกษ์ต่างๆด้วยเป็นฤดูน้ำ แล้วคู่ป่าวสาวซึ่งตบแต่งก็จะพากันขึ้นไหว้พระนอนจักรศรี อายุเก่าโบราณนับด้วยพันปีนั้นเพื่อขอศีลพร ด้วยเป็นพระพุทธรูปไสยาสน์ที่ศักดิ์สิทธิ์ยิ่ง...

(คนละถิ่น. 2510: 457)

แผลเก่า ฉากนี้เป็นฉากที่ตัวละครทำผิดจารีตประเพณี เริ่มไม่รักกนวลสงวนตัวให้สมกับที่เป็นสตรีไทย ส่วนขวัญก็ไม่รู้จักยับยั้งชั่งใจ และมีการกล่าวถึงความเชื่อด้วย คือ ผีครอบผีอำ

ในนี้ซึ่งน่าจะเนื้อเย็น แต่เจ้าเริ่มหน้าตาร้อนผ่าวๆ รู้สึกจนกระทั่งช่วงแขนของเจ้าขวัญหน้าอกหนาๆ ของเจ้าขวัญที่แช่น้ำอยู่ด้วยกัน ก็ยังร้อนอบอวนไปด้วยความแผลอไหลเหมือนต้องอำนาจมนต์ลจิตผีครอบผีอำ

(แผลเก่า. 2510: 14)

เลื้อทุ่ง ฉากนี้กล่าวถึงความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านให้ความเคารพ เมื่อเกิดเรื่องทุกข์ใจก็จะพึ่งพาสังค์ดิ์สิทธิ์นี้ ดังความว่า

เร่เดินคิดมาตลอดทาง ต้อนฝูงควายที่มีแต่เพียง 4 โคมหน้าปลายนาที่ชายทุ่งละเมานั้น ถึงมิใช่ทำเลเลี้ยวเพราะเปลี่ยวจะเข้าไป ด้วยศาลเจียบของเจ้าแม่เสียวหลวงซึ่งสถิตอยู่เป็นที่เคารพบนานจึงเป็นที่พักสลับความและคอยชิงเชิงของพวกโจรเข้าปล้น แต่ทำเลหน้าศาลนั้นสบใจนัก สำหรับเจ้าเร่ที่เจนอนคิดและกราบกรานของบารมีศักดิ์สิทธิ์จากแม่ทุ่งไปตามหัวใจของคนเกิดทุกข์เกิดร้อน

เมื่อถึง, ควายเชื่องรู้ภาษาก็ปล่อยไปตามสบาย ดาบเล่มเดียวชีวิตเดียวที่ต้องรับทุกข์ยากไว้ ก็ทำให้ปลงใจได้ เมื่อโจรมาก็คงรู้จักฝีมือเร่ แล้วก็หักกิ่งไม้ปักกราบครบทั้งอริขฐาน เสร็จแล้วเช่นเคยก็นั่งแลรูปเจวัดเจ้าแม่ รำลึกถึงคำเจ้าพิมพ์ขึ้นมาได้ว่าพิมพ์เจ้าไม่ประสงค์ตำแหน่งหลวงดังชื่อฟุ้งนี้ และรำลึกย้อนถอยๆ ไปก็เคลิบเคลิ้มว่าแม่ฟุ้งคงจะงามเหลือยิ่งกว่าเจ้าพิมพ์ คงจะตายเพราะรักหรือประการหนึ่งใด และเป็นตำแหน่งเมียหลวง และศักดิ์สิทธิ์เข้าทรงจนพวกบ้านมาตั้งศาลอัญเชิญไว้เป็นที่เคารพ

(เลื้อฟุ้ง. 2538: 39-40)

5.4.3.2 ฉากที่เกี่ยวข้องกับประเพณีต่างๆ

นวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม หลายเรื่องที่มีผู้เขียนกล่าวถึงประเพณีต่างๆ ที่ชาวชนบทยึดถือปฏิบัติกันมา เช่น งานสมรส วันสงกรานต์ วันตรุษ เป็นต้น ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม ที่แสดงประเพณีต่างๆ ได้แก่เรื่อง คำน้ำนม หนามยอกหนามบ่ง อ้ายขุนทอง ดังนี้

ประเพณีงานแต่งงาน

คำน้ำนม ฉากนี้เป็นฉากแต่งงานของตัวละคร ผู้เขียนบรรยายเพียงสั้นๆ ว่า ท้องฟ้าแจ่มใสเหมือนเป็นฤกษ์ดีของบ่าวสาวว่า การใช้ชีวิตคู่จะราบรื่น พอถึง 4 โมงเย็นพิธีชดน้ำก็เสร็จ คู่บ่าวสาวก็เข้าห้องหอด้วยสีหน้าที่เบิกบานและมีความสุข ดังความว่า

วันนี้ท้องฟ้าโปร่งตลอดวัน ฝนคงจะพร่องฟ้าหรือหมดไปแล้วแน่ เมฆก็เหลือแต่เพียงบางๆ เหนือทิวไม้แนวป่าเหมือนจะบอกฤกษ์ ลาง อันดีแก่หนุ่มสาวคู่แต่งงานบ้านไฟพันมือ ว่าจะต้องเกิดสุขเหลือหลาย เมื่อหน้าที่แต่งงานกันแล้ว

ฤกษ์ชดน้ำ 4 โมงเย็นนั้นเสร็จไปสักครู่ เจ้าบ่าวสีหน้ายิ้มเบิกบานศีรษะยังสวมมงคล เมื่อผลัดเสื้อผ้าใหม่อีกสักรับเสร็จก็เดินยิ้มเข้าสู่ห้องเจ้าสาว

(ชายสามโบสถ์ คำน้ำนม คຸ້ງเผาถ่าน. 2511: 469)

หนามยอกหนามบ่ง เป็นฉากแต่งงานของหลานผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น งานแต่งงานยิ่งใหญ่มาก ตอนกลางคืนมีเย็ก แข่งวิ่งวัว แข่งม้า แข่งเกวียน ใครชนะจะได้ผ้าขาวม้าเป็นรางวัล ผู้เขียนสะท้อนให้เห็นว่าคนที่มียุทธิพลในท้องถิ่นเมื่อมีงานอะไรก็ตาม มักจะทำใหญ่โต ฟุ่มเฟือย เพื่อให้ตนเองดูมีอำนาจ ดังความว่า

พอตะวันตกย่ำ ลมโกรกผ่านป่าตอทุ่ง ชาวบ้านไร่พากันมาพร้อมเพรียง วันนี้นั่งงานใหญ่โตออกหน้าออกตาของผู้ใหญ่อัน จะแต่งเมียให้หลานชาย กลางคืนจะได้ดูเย็กกันสนุกใหญ่ที่หามาจากเมือง และที่พากันมาแต่หัววัน ก็เพราะจะมาดูแข่งวิ่งวัวคนเป็นขวัญตาเสียก่อน แล้วจึงถึงแข่งม้าแข่งเกวียน นัยว่า จะมีตกรางวัลคนชนะด้วยผ้าขาวม้าคนละผืน เออ นานหนักแล้วถ้าจะนับก็ชั่วอายุปู่ย่าทีเดียว บ้านไร่ยังไม่เคยมีงานถึงแจกของเหมือนคราวนี้เลย อ้ายเจ้าของมันใจปล้ำสินดี แต่ก็จะเป็นไรไปเพราะอ้ายเจ้าบ่าวนั้นมันคนรวยสินรวยทรัพย์ ดูที่รีเกวียนมันจอดเรียงรายออกชนัด

(รอยไถและหนามยอกหนามบ่ง. 2521: 194-195)

ประเพณีวันสงกรานต์

อ้ายขุนทอง ฉากนี้กล่าวถึงประเพณีวันสงกรานต์ ชาวบ้านมักจะไปทำบุญเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตนเอง ดังความว่า

พຽ່ງนี้ຈະຊື່ນ 3 ຄ່ຳ ເດືອນ 5 ເປັນວັນອັງຄາຣ ໄມ່ຊັ້ວແຕ່ຮບອຍຸເກີດຂອງຜູ້ໃຫຍ່ຜັນ 50 ປີ ອຳຍັງເດືຍວ ຈັ້ງຊັຽງພອເມາະກັບວັນສງກຣາຣນັ້ນດ້ວຍ ແກ້ຈິ່ງເຫັນວ່າຄົນໃນໂລກທີ່ຈະຫອຍຸຮບເມາະອຳຍັງແກ້ນີ້ໄດ້ຍາກ ຈິ່ງຄິດ ທີ່ຈະປຽກອບບູຣຸແລະກຸຣຸດເປັນເຣື່ອງໃຫ້ເອິກເກຣິກແລະຈະໄດ້ເຈິນລັງຂັນອຳຍັງສບາຍ ທັ້ງຂ້າວຂອງກໍເຕຣີຍມຊື້ວ ເຕຣີຍມຫຸມາໄວ້ພ້ອມທຸມດທີ່ຈະຕ້ອງທຳກຸຣຸດໃນຮຸ່ງຟຸ່ງນີ້

(อ้ายขุนทอง. 2538: 54)

ประเพณีวันตรุษ

อ้ายขุนทอง เป็นฉากที่กล่าวถึงประเพณีวันตรุษ ผู้คนจะมากันพร้อมหน้าพร้อมตา ใครไม่ถูกกัน ก็จะมาร่วมทำบุญตักบาตร อโหสิให้แกกันและกัน หนุ่มสาวก็จะพากันใส่ผ้าไหม ใส่ทองมาอวดกัน และอุ้มขัน ข้าวमारอใส่บาตร ซึ่งขันข้าวจะบอกฐานะของคนถือ ดังความว่า

ຕຣຸຊໄທຍ ຕຣຸຊທີ່ອ້າຍເພື່ອນຮ່ວມບາງທັ້ງຫຼາຍຕັ້ງຕາຄອຍເພາະນານທີ່ປີທົນຈິ່ງຈະພຣັກຄັຣັ່ງ ເພື່ອໄທຍຈະໄດ້ ເຫັນທ່ານຮ່ວມຈິ່ງກັນກໍໃນວັນຕຣຸຊນີ້ແທລະ ຣີຫາກວ່າ ຈະໄດ້ຜິດພ້ອງທຸມອຳຍັງກັນມາແຕ່ທົນໄທຍໄດ້ ຄ້າໄດ້ຮ່ວມກຸຣຸດ ທຳບູຣຸໄສບາຣ ສຣວລເສເຊຍາກັນໄປເສຍແລ້ວ ວັນນີ້ກໍເປັນອັນວ່າອໂຫລີ ແລ້ວກໍຈິ່ງມື້ອັງຄາຣໄປໃນງານ

ລານວັດທັ້ວໄຟຄຸ້ງຄົນຄາດເຄື່ອນ ທັ້ງອ້າຍທຸ່ມແລະອ້າຍສາວງາມສຳເກາລຸ່ມ ທີ່ອຸ້ມຂັນຂ້າວມາຕັ້ງຄອຍເຣືຍງຣາຍ ໂສຣັ່ງໄທຍຂາຍເພຣທີ່ແຕ່ງມາສາຣພັດສີ ທອງທອງອຳຍັງໃນທິບກໍເປີດຂື້ນມາແຕ່ງຈົນລັງຂໍອຳຍັງປຽກວັດກັນ ແມ່ຂັນຂ້າວທີ່ຕັ້ງ ປຽກຈຳເຈົ້າຂອງອຳຍັງຮຸ່ງທ່ານ ກໍເຫືອນຈະບອກຊື່ນະຄວາມມີຄວາມຍາກແກ່ເຈົ້າຂອງ ນັບແຕ່ຂັນເຈິນລັງຂອງເຫລືອ ໄປຈົນ ໂອັ່ງໄມ້ແລະກະລະມັງ ເພື່ອເຫັນຂັນຂ້າວຕັ້ງກໍພອຈະມອຳຍັງໄປເຣິ່ງເຈົ້າຂອງ

(อ้ายขุนทอง. 2538: 29-30)

ประเพณีการบวชนาค

ค่าน้ำนม ฉากนี้เป็นฉากที่ตัวละครเอกจะเข้าบวช แต่พอผ่านขบวนการได้ยินเสียงคำกล่าวขวัญนาคก็อยากบวชทดแทนบุญคุณแม่ ดังความว่า

ປາມິດຂາຍປາທີ່ເຫັນແຕ່ແສງດາວຣະຍົບຣາຍດວງອຳຍັງເຄື່ອນຟ້າເຫືອທຸ່ງໄຟພັນມື້ ຍອດຄຳເຂົາຮຸ່ງທ່ານເມື່ອ ກລາງວັນນັ້ນແລະຕະກຸ່ມດຳສົນທິປຸກຟິນນາ ແລະກໍຄວາມມິດຂອງຄົນຄາງດຳສົນທິກະທັ້ງສ່ວນມາກ່ອນຈະເຂົ້າສ່ວນນັ້ນ ໄດ້ປຸກປິດ ທຸ່ມຄົນຫຼາກຫຼາຍສັກສົບກວ່າ ຈິ່ງຍື່ນມ້າອຳຍັງປາມິດໄດ້ມີຜູ້ໄດ້ຈະລ່ວງຮຸ່ງທ່ານເຫລືອເສຍເສຍ

ເສືອບາງຈິ່ງລ່ວງຈາກສອງພື້ນອັງເພິ່ງມາເຣິ່ງ ອ້າຍເສືອທີ່ເປັນເສນີຍດເມື່ອສຸພຣຣຸດ ກາຣຸຣຸນຮຸ່ງທ່ານແຕ່ເຂົ້າຄຳຣາມ ຄຸທຸຣີໃນທຸ່ມບ້ານໄຟພັນມື້ ລອງດຳກຳນັ້ນແລ້ວກໍທົນເຕລິດໄປ ແລະກາຣຸ່ງທ່ານນີ້ແລ້ວ ຄວາມຕັ້ງເຈິນເລືອກກໍເພື່ອຈະ ເຍື່ອມເຈົ້າແຫວນກັບແມ່ທັ້ບຸຣຸທີ່ທຳເກີດ ແລະຈິດໃຈຂອງເສືອບາງເມື່ອເຫລືອນັ້ນເປີດເສືອຈາກເສືອດູເປັນຜູ້ຮຸ່ງທ່ານຊົບດູຈະ

ประการ เหตุใดเหตุว่าชาวสองพี่น้องเขาวชนาค มันก็ปลอมเข้าไปเป็นชาวบ้านเพื่อหวังปล้น แต่คำกล่าวทำขวัญ ที่กล่าวถึงคุณแม่นั้นยังติดอยู่เต็มสองหูเสียบางจับใจซึ่ง ด้วยคำความที่ยังจำได้รวมๆ พ่อภาคเอย พระคุณของแม่นั้นเหลือล้นที่จะมากล่าวเมื่อตั้งครรภ์ก็สูดเปรี้ยวหวานและของเผ็ด เพราะเกรงบุตรในอุทรจะทรมานด้วยพิษร้อน สู้ถนอมครรภ์อ่อนมาจนแก่ถ้วนทศมาสได้ 10 เดือน พ่อภาคเอย...เมื่อพ่อจะเคลื่อนพันครรภ์นั้นก็แทบจะปลิดชีพแม่ด้วยพิษปวดบั้นป่วน คลอดแล้วก็ไซ้จะดวนทั้งทอดพ่อไว้เมื่อไหร่ ทั้งเหลือบยุ้งไร้ก็ต้องเผ่าร้างไม่เป็นอันหลับนอน

(ชายสามโบสถ์ คำน่านม คิ่งเผาถ่าน. 2511: 472-473)

จากฉากที่ยกตัวอย่างทั้งหมดข้างต้นจะเห็นได้ว่า นวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม ผู้เขียนได้เขียนภาพความเป็นชนบทให้เรามองเห็นได้จากฉาก ซึ่งมีความสัมพันธ์กับอารมณ์ของตัวละคร นอกจากนี้ฉากที่กล่าวมายังช่วยกำหนดบุคลิกลักษณะของตัวละคร สภาพชีวิต สภาพท้องถิ่น ประเพณีและวัฒนธรรม ซึ่งสะท้อนให้เห็นบรรยากาศของเรื่องและอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครได้เป็นอย่างดี

จากการศึกษาวิเคราะห์กลวิธีการแตงนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม จะเห็นได้ว่าผู้เขียนใช้กลวิธีการตั้งชื่อเรื่องโดยการให้คำให้สอดคล้องกับบรรยากาศ ตั้งชื่อตามนามสถานที่ ตั้งชื่อตามจุดสุดยอดของเรื่อง ตั้งชื่อตามตัวละครเอก ซึ่งผู้เขียนตั้งชื่อได้สอดคล้องกับเนื้อเรื่อง นอกจากนี้คำที่เลือกใช้ยังน่าสนใจและเป็นลักษณะเฉพาะอีกอย่างหนึ่งของไม้ เมืองเดิม ส่วนกลวิธีการเปิดเรื่องนั้น ผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยฉาก ตัวละคร เหตุการณ์ที่แสดงความขัดแย้งของเรื่อง ทำให้ผู้อ่านสนใจที่จะติดตามเรื่องราวต่อไป กลวิธีการดำเนินเรื่อง ผู้เขียนใช้กลวิธีการดำเนินเรื่องตามปฏิทิน โดยกำหนดเวลาตามแบบชนบท คือ ใช้เทศกาล หรือฤดูกาล ประกอบอาชีพเป็นตัวกำหนดเวลา นอกจากนี้ยังมีกลวิธีการจบเรื่อง นวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม มีการจบเรื่องทั้งความสุขสมหวังของตัวละครและจบแบบเศร้าที่ตัวละครต้องเสียชีวิตหรือพลัดพรากจากคนรัก ดังนั้นจะเห็นได้ว่านวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม มีลักษณะที่น่าสนใจและมีคุณค่า สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นลูกทุ่งและมีลักษณะเฉพาะตามแบบของไม้ เมืองเดิม

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผล

การศึกษาลักษณะเฉพาะในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม ผู้วิจัยได้ศึกษานวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม จำนวน 21 เรื่อง ได้แก่ แผลเก่า รอยไถ บึงขุนสร้าง อ้ายขุนทอง ล้างบาง คนละถิ่น ชายสามโบสถ์ ค่าน้ำนม กลางเพลิง โป๊ะล่อม คุ้งเผาถ่าน แสนแสบ เลือทุ่ง เกวียนหัก ลินในหน้า ศาลเพียงตา กระท่อมปลายนา ลมตะเภา เลือข้าม สาวชะโงกและหนามยอกหนามบ่ง เพื่อศึกษาลักษณะเฉพาะ โดยศึกษาจากองค์ประกอบของนวนิยายทั้ง 5 องค์ประกอบ ได้แก่ โครงเรื่อง ตัวละคร บทสนทนา ฉาก และแนวคิด รวมทั้งกลวิธีการแต่ง ดังนี้

ลักษณะเฉพาะด้านโครงเรื่องในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม เป็นโครงเรื่องที่มีการสร้างความขัดแย้งใน 2 ลักษณะ คือ ความขัดแย้งอันเนื่องมาจากความรักและความขัดแย้งอันเนื่องมาจากความแค้น ความขัดแย้งอันเนื่องมาจากความรัก มักจะปรากฏใน 2 ลักษณะ ได้แก่ ความรักที่ต้องแย่งชิงและรักสามเส้า ความรักที่ถูกกีดกันด้วยฐานะและชนชั้น ส่วนความขัดแย้งอันเนื่องมาจากความแค้น ผู้เขียนมักจะกำหนดให้ตัวละครขัดแย้งกับผู้ปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือขัดแย้งกับผู้มีฐานะร่ำรวยในหมู่บ้าน เกิดเป็นความแค้นที่ฝังใจ ทำให้เป็นปมปัญหาให้ตัวละครเอกต้องคลี่คลาย ส่วนตัวละครเอกโดยมากผู้เขียนมักจะสร้างให้เป็นเพียงชาวบ้านธรรมดาที่มีฐานะยากจน ไม่มีอะไรไปต่อสู้กับบุคคลเหล่านั้นได้ เมื่อตัวละครเอกถูกข่มเหงกลั่นแกล้ง กล่าวหาต่าง ๆ นานา ไม่มีที่อยู่อาศัย ฆ่าพ่อแม่ ญาติพี่น้อง จนเกิดเป็นความแค้นที่ฝังใจทำให้ตัวละครเอกต้องหาทางออก โดยการไปเป็นโจรเพื่อรวบรวมพรรคพวกแล้วกลับมาแก้แค้น การสร้างความขัดแย้งหรือปมปัญหาของเรื่องในลักษณะนี้ เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เรื่องดำเนินไปอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งตัวละครเอกสามารถคลี่คลายปมปัญหาจบลงได้ จะเห็นได้ว่าผู้เขียนสร้างโครงเรื่องให้เป็นไปอย่างสมเหตุสมผล

ลักษณะเฉพาะด้านแนวคิดที่ปรากฏในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม แสดงให้เห็นแนวคิดด้านความความรักเป็นส่วนมาก ซึ่งมีทั้งรักแท้ยอมมีอุปสรรคที่ต้องฝ่าฟัน รักที่ต้องเสียดสี รักที่ต้องจริงใจและเชื่อใจกัน รักที่ทำให้ทำอะไรโดยไม่ยั้งคิด รักที่ทำให้คนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตนเองในทางบวกและทางลบ นอกจากแนวคิดเรื่องความรักแล้ว ผู้เขียนยังได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการต่อสู้กับอำนาจของผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นผ่านทางนวนิยายลูกทุ่ง แสดงให้เห็นว่าการต่อสู้กับคนเหล่านี้ยากที่จะชนะ สะท้อนให้เห็นว่าบางครั้งความดีก็เอาชนะคนเลวไม่ได้ แนวคิดเกี่ยวพุทธศาสนา เป็นอีกแนวคิดหนึ่งที่ไม่ เมืองเดิม ได้แสดงให้เห็นถึงความเชื่อเรื่องกรรม กิเลสตัณหา การผูกพยาบาทจองเวร และความไม่แน่นอน ซึ่งมีผลต่อการดำเนินชีวิตของชนบท

ลักษณะเฉพาะด้านตัวละครในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ตัวละครเอกและตัวละครปฏิกิริยา ซึ่งตัวละครในแต่ละกลุ่มจะมีลักษณะเฉพาะดังนี้ ตัวละครเอกฝ่ายชาย โดยส่วนมากมักจะมีลักษณะนิสัยที่ไม่ยอมใคร ไม่ทำร้ายใครก่อนถ้าไม่ถูกรังแก ยึดมั่นในความรักและสัจวาจา ตัวละครชาย

บางตัวอาจมีพฤติกรรมขัดแย้งกับค่านิยมของสังคม สาเหตุมาจากการถูกกลั่นแกล้งข่มเหง จนตัวละครทนไม่ไหว ต้องแก้แค้นด้วยการใช้กำลังหรือไปเป็นโจร เป็นต้น นอกจากนี้ผู้เขียนยังสร้างตัวละครเอกฝ่ายชายให้มีทั้งความแข็งแกร่งและอ่อนโยน ทำทุกอย่างได้เพื่อความรัก โดยส่วนมากตัวละครฝ่ายชายจะรักศักดิ์ศรี ไม่ยอมให้ใครมาดูหมิ่น จนบางครั้งทำให้เป็นคนที่มีนิสัยมุทะลุ ดุดัน บ้าบิ่น การที่ผู้เขียนสร้างให้ตัวละครมีสถานภาพที่ด้อยกว่าตัวละครปฏิบัติ แต่กำหนดให้รักใคร่ชอบพอกับหญิงสาวที่มีฐานะร่ำรวย จึงทำให้เรื่องเกิดปมขัดแย้งขึ้น และทำให้เรื่องดำเนินไปอย่างสนุกสนานน่าติดตาม ตัวละครเอกฝ่ายหญิง ผู้เขียนมักจะสร้างให้มีลักษณะหลากหลายแตกต่างกันไป บางเรื่องเพียงพร้อมทุกอย่างทั้งหน้าตาและฐานะ มีนิสัยเรียบร้อย อ่อนไหวง่าย แต่ก็มีหลายเรื่องที่ตัวละครเอกฝ่ายหญิง แก่นแก้ว หัวหาญเหมือนผู้ชาย ไม่กลัวใคร แต่โดยส่วนมากตัวละครเอกฝ่ายหญิงจะลักษณะเฉพาะคือรักเดียวใจเดียว บุชาความรัก ถ้าต้องแต่งงานกับคนที่ตนเองไม่ได้รักก็ขอยอมตาย การที่ผู้เขียนสร้างให้ตัวละครเอกฝ่ายหญิงเป็นที่หมายปองของชายหนุ่ม และสถานภาพแตกต่างจากตัวละครเอกฝ่ายชาย จึงทำให้ตัวละครเอกฝ่ายหญิงมักจะทำให้เกิดปมขัดแย้งขึ้น ตัวละครปฏิบัติ ผู้เขียนไม่ได้แบ่งว่าเป็นฝ่ายชายหรือฝ่ายหญิง เนื่องจากนวนิยายบางเรื่องผู้ชาย บางเรื่องก็เป็นผู้หญิง โดยส่วนมากผู้เขียนมักจะสร้างตัวละครปฏิบัติให้มีความร้ายกาจมาก มีสถานภาพทางสังคมดีกว่าตัวละครเอก ผู้คนเกรงกลัวอิทธิพล มักจะข่มเหงรังแกคนที่อ่อนแอกว่า การที่ผู้เขียนสร้างให้ตัวละครปฏิบัติมีอำนาจเหนือกว่าตัวละครเอก ทำให้สามารถเอาชนะตัวละครเอกได้ไม่ยาก ยิ่งตัวละครปฏิบัติร้ายกาจเท่าใด ยิ่งทำให้เรื่องดำเนินไปอย่างน่าติดตาม และทำให้ผู้อ่านเกิดความเห็นใจตัวละครเอกมากยิ่งขึ้น

ลักษณะเฉพาะด้านกลวิธีการแต่ง อันได้แก่ กลวิธีการตั้งชื่อเรื่องในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม จะเห็นได้ว่าผู้เขียนใช้กลวิธีการตั้งชื่อเรื่องโดยการใช้คำให้สอดคล้องกับบรรยากาศ ตั้งชื่อตามนามสถานที่ ตั้งชื่อตามจุดสุดยอดของเรื่อง ตั้งชื่อตามตัวละครเอก ซึ่งผู้เขียนตั้งชื่อได้สอดคล้องกับเนื้อเรื่อง นอกจากนั้นคำที่เลือกใช้ยังน่าสนใจและเป็นลักษณะเฉพาะอีกอย่างหนึ่งของไม้ เมืองเดิม กลวิธีด้านโครงเรื่อง ได้แก่ การเปิดเรื่อง ผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยฉาก ตัวละคร เหตุการณ์และประเพณี การเรียงลำดับเหตุการณ์ ใช้กลวิธีการเล่าเรื่องตามปฏิทิน โดยกำหนดเวลาตามแบบชนบท คือ ใช้เทศกาล หรือฤดูกาลประกอบอาชีพเป็นตัวกำหนดเวลา กลวิธีการจบเรื่อง มีทั้งการจบเรื่องแบบสุขสมหวังของตัวละครและจบแบบเศร้าที่ตัวละครต้องเสียชีวิตหรือพลัดพรากจากคนรัก กลวิธีการสร้างบทสนทนาที่ปรากฏในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม มี 2 ลักษณะ ได้แก่ ลักษณะเฉพาะของบทสนทนาและบทบาทของบทสนทนา ลักษณะเฉพาะของบทสนทนา โดยส่วนมากพบว่าใช้ลีลาภาษาพูดแบบลูกทุ่ง ล้นกระซิบ ตรงไปตรงมา เข้าใจง่าย บทบาทของบทสนทนาจะแสดงความสัมพันธ์ของตัวละครในแบบครอบครัวไทย ใช้ภาษาเข้าใจง่าย นอกจากนั้นบทสนทนายังแสดงให้เห็นลักษณะนิสัยของตัวละครจากบทสนทนา ช่วยดำเนินเรื่องแทนการบรรยายของผู้แต่ง ช่วยให้รู้จักตัวละครในเรื่องโดยที่ผู้แต่งไม่ต้องบรรยายตรงๆ แสดงลางบอกเหตุล่วงหน้าและช่วยเพิ่มความสนุกสนาน ด้านกลวิธีการสร้างฉากในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม จะช่วยกำหนดลักษณะ สภาพชีวิต สภาพท้องถิ่น ประเพณีและวัฒนธรรม ได้แก่ ฉากธรรมชาติ ฉากที่เป็นการค้าขายชีวิต ฉากที่เกี่ยวข้องกับประเพณีและวัฒนธรรม ผู้เขียนสร้างภาพของความเป็นชนบทให้ผู้อ่านมองเห็นได้จากฉาก ซึ่งสัมพันธ์กับอารมณ์และความรู้สึกของตัวละครได้เป็นอย่างดี

ดังนั้นจะเห็นได้ว่านวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม มีลักษณะที่น่าสนใจและมีคุณค่า สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นลูกทุ่งและมีลักษณะเฉพาะตามแบบของไม้ เมืองเดิม ทำให้เรื่องดำเนินไปอย่างสนุกสนานและสมเหตุสมผล นอกจากนี้ยังมีกลวิธีการจบเรื่อง นวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม มีการจบเรื่องทั้งความสุขสมหวังของตัวละครและจบแบบเศร้าที่ตัวละครต้องเสียชีวิตหรือพลัดพรากจากคนรัก

อภิปรายผล

การศึกษาลักษณะเฉพาะในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม ทั้ง 21 เรื่องแสดงให้เห็นว่านวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม เป็นวรรณกรรมที่มีคุณค่า สะท้อนให้เห็นถึงวิถีการดำเนินชีวิต ตลอดจนปัญหาที่เกิดขึ้นกับคนในชนบทที่อยู่ห่างไกลความเจริญ แสดงให้เห็นการดำเนินชีวิตที่เรียบง่ายตามแบบของสังคมไทยในอดีต โดยนำเสนอผ่านองค์ประกอบต่างๆ ของนวนิยาย ทั้งโครงเรื่อง ตัวละคร ฉาก บทสนทนาและแนวคิด นอกจากนี้ยังให้คุณค่าและเป็นการบันทึกภาพชีวิตของคนชนบทในอดีตที่นับวันยิ่งถูกกลืนหายไปในยุคของความทันสมัยของเทคโนโลยีหรือยุคโลกาภิวัตน์ เนื่องจากนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม สามารถนำเสนอถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่และสภาพสังคมของคนชนบทที่แสดงให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำทางสังคม อำนาจของผู้มีอิทธิพล ความไม่ยุติธรรม ส่งผลให้นวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม เป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่บอกเล่าวิถีชีวิตของคนชนบทได้เป็นอย่างดี

ความเป็นลูกทุ่งในนวนิยายของไม้ เมืองเดิม เห็นได้จากตัวละครเอกฝ่ายชาย ฉากและบรรยากาศ บทสนทนา ตัวละครเอกฝ่ายชายในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม มีลักษณะเฉพาะของความเป็นพระเอกลูกทุ่งของรุ่นหลัง เป็นตัวละครแบบฉบับที่เป็นนักเลงเลือดร้อน แก้ปัญหาด้วยกำลังมากกว่าการใช้เหตุผล ทำให้ผู้อ่านได้เรียนรู้จากพฤติกรรมของตัวละครเอกฝ่ายชายว่าส่งผลร้ายต่อการดำเนินชีวิตอย่างไร ส่วนฉากและบรรยากาศมีความสัมพันธ์กับฤดูกาล ธรรมชาติและวัฒนธรรม แสดงภาพท้องทุ่งในชนบทที่สวยงามในฤดูกาลต่างๆ สังคมชนบทที่พึ่งพาอาศัยกัน ทำมาหากินเลี้ยงชีพตนเองและครอบครัวอย่างเรียบง่าย มีความเกื้อกูลกันระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับธรรมชาติ รักษาวัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดต่อกันมา ฉากและบรรยากาศเหล่านี้เป็นฉากชนบทแบบฉบับให้ผู้ประพันธ์รุ่นหลังเจริญรอยตามในแนวของการสร้างความเป็น “ชนบทนิยม”

นอกจากนี้บทสนทนาในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม แสดงความสามารถของไม้ เมืองเดิม ในด้านลีลาภาษาที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว แสดงให้เห็นทั้งความเป็นเครือญาติ ความสัมพันธ์ใกล้ชิดของคนในชนบท ตลอดจนแสดงความรู้สึกละเอียดตรงไปตรงมา ชัดเจน ภาษาในบทสนทนาที่ปรากฏในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม จึงเป็นเสน่ห์สำคัญของนวนิยายลูกทุ่งอีกประการหนึ่งไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าตัวละครเอกฝ่ายชาย

ไม้ เมืองเดิม เป็นนักประพันธ์ที่มีความสามารถในการเขียนนวนิยายลูกทุ่ง ทั้งที่ไม่ใช่คนชนบทแต่เป็นคนกรุง จึงมองเห็นเสน่ห์ของชนบทที่คนชนบทอาจมองไม่เห็น ผู้เขียนได้นำเสนอชนบทหรือความเป็นลูกทุ่งผ่านมุมมองของคนชั้นกลางให้ผู้อ่านซึ่งเป็นคนชั้นกลางเช่นกันได้เห็นและซาบซึ้งถึงชีวิตของชาวนา ชาวไร่ และชาวประมง ดังจะเห็นได้จากใช้สำนวนภาษาในการเขียนที่แตกต่างไปจากภาษาของนักเขียนร่วมสมัยที่นิยมความไพเราะ สละสลวยให้มีลีลาของความเป็นลูกทุ่งที่ง่าย เป็นกันเอง และตรงไปตรงมา

นวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม ยังเป็นภาพสะท้อนให้เห็นถึงสังคมในรอบเมืองหลวง ที่เริ่มในช่วงที่ การปกครองส่วนกลางเริ่มเข้าไปแทนที่การปกครองที่ชาวบ้านจัดการกันเอง เปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่ของรัฐแสดง อำนาจอิทธิพลที่ไม่เป็นธรรมนัก นอกจากนี้นวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม ยังแสดงให้เห็นความเจริญทางวัตถุ ที่มีผลต่อวิถีชีวิตของคนชนบท เช่น นวนิยายเรื่องแผลเก่า เรียมตัวละครเอกฝ่ายหญิงที่เป็นหญิงชาวบ้าน ธรรมดา รักเดียวใจเดียว และยึดมั่นในคำสัญญา เมื่อเข้าไปอยู่ในเมืองกรุงที่มีความเจริญในทุกด้าน ทำให้ เรียมเปลี่ยนไป ลุ่มหลงในความสุขสบาย ความหรูหรา จนลืมคนชนบท นวนิยายเรื่องลินในน้ำ ชาวบ้านอาศัย อยู่บนเกาะ ฟังพาทอาศัยกัน แต่พอความเจริญเริ่มเข้ามาใกล้ ชาวบ้านก็อพยพไปอยู่ที่นั่นซึ่งเป็นฝั่งตรงข้ามกับ เกาะ วิถีชีวิตของผู้คนเปลี่ยนไป เห็นแก่ตัว ไม่มีน้ำใจ คนเคยรักกันก็เปลี่ยนไปหลงคนในเมือง จะลุ่มหลงใน คำนิยมทางวัตถุ ไม่ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณี และหลงลืมวัฒนธรรมแบบไทย นอกจากนั้นเป็นที่น่า สังเกตว่าครอบครัวในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม เป็นครอบครัวเดี่ยวมากกว่าครอบครัวขยาย ตามที่นัก สังคมวิทยาเชื่อว่าเป็นลักษณะของครอบครัวไทยดั้งเดิม ซึ่งอาจวิเคราะห์ได้ว่า ด้วยเหตุที่เป็นนวนิยายขนาดสั้น กรอบขององค์ประกอบของเรื่องไม่อาจสร้างความซับซ้อนได้ ผู้เขียนจำเป็นต้องจำกัดจำนวนของตัวละครโดยไม่นำ ความสัมพันธ์ทางเครือญาติในครอบครัวไทยมาข้องเกี่ยวมากนัก หรือมีฉะนั้นสังคมชนบทในยุคนั้นมีการแยก ครอบครัวเดี่ยวเพื่อทำมาหากินเฉพาะส่วนของครอบครัวใหม่ อันเป็นผลมาจากนโยบายรัฐที่สนับสนุนการขยาย ที่ดินทำกิน

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาลักษณะเฉพาะในนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิม ผู้วิจัยพบว่า ยังมีสิ่งที่น่าสนใจควร แก่การศึกษาวิจัยต่อไปอีก ได้แก่

1. การศึกษาเปรียบเทียบนวนิยายลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิมกับนวนิยายลูกทุ่งของนักประพันธ์คนอื่น ๆ เพื่อหาลักษณะร่วมในด้านองค์ประกอบและกลวิธีการแต่ง
2. ควรมีการศึกษาลักษณะเฉพาะงานเขียนในแนวอื่นของไม้ เมืองเดิม เช่น แนวประวัติศาสตร์ เพราะเป็นงานที่มีคุณค่าและยังเป็นที่นิยมอ่าน

บรรณานุกรม

- กาญจนา วิชญาปกรณ์. (2534). *หลักเบื้องต้นในการศึกษาเรื่องสั้นและนวนิยาย*. พิษณุโลก: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์.
- กุหลาบ มัลลิกะมาส. (2525). *วรรณกรรมไทย*. กรุงเทพฯ: งามคำแหง.
- จตุพร จันทนะสุต. (2543). *การวิเคราะห์นวนิยายเรื่องร่มฉัตรของทมยันตี*. ปรินญาณีพันธ์ ศศ.ม. (ไทยศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- จินตนา ดำรงเลิศ. (2547). *โครงสร้างนวนิยายไม้ เมืองเดิม ใน วารสารราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- ชุตินา นาดเสวี. (2524). *การวิเคราะห์นวนิยายของ ว.ณ.ประมวณูมารค*. ปรินญาณีพันธ์ ศศ.ม. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ธัญญา ลังขพันธ์. (2539). *วรรณกรรมวิจารณ์*. ปทุมธานี: นาค.
- นาธิกา มงคลคำนวนเขตต์. (2527). *เรื่องสั้นไทยประเภทมุ่งเสนอแนวคิดระหว่าง พ.ศ. 2475 – 2484*. วิทยานิพนธ์ อ.ม. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิพนธ์ พานิชพงศ์. (2548). *ลักษณะเฉพาะของนวนิยายรักแนวท้องถิ่นของไทย*. วิทยานิพนธ์ อ.ม. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญยงค์ เกศเทศ. (2536). *แอลอดวรรณกรรมไทย*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- เบญญา สุชาติพยุพันธ์. (2540). *การวิเคราะห์นวนิยายชีวิตครอบครัว ช่วง พ.ศ. 2475 - 2488*. ปรินญาณีพันธ์ ศศ.ม. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ป. อินทรปาลิต; และมนัส จรรย์รงค์. (2546). *จินตนาการของไม้ เมืองเดิม ในนวนิยายพระราชพงศาวดาร เรื่องขุนศึก*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ประทีป เหมือนนิล. (2523). *วรรณกรรมไทยปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.
- ปรินญาณี เกื้อหนุน. (2537). *เรื่องสั้นอังกฤษและอเมริกัน*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ปวิวัฒน์ คำเจริญ. (2543). *นวนิยายรูปแบบจดหมายไทย*. วิทยานิพนธ์ อ.ม. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปิยลักษณ์ เสียงก้อง. (2526). *การศึกษาวิเคราะห์นวนิยายของศรีรัตน์ สถาปนวัฒน์*. วิทยานิพนธ์ อ.ม. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรพิไล ธรรมชูโชติ. (2543). *วิเคราะห์นวนิยายของ ว.วินิจฉัยกุล เรื่องรัตนโกสินทร์และสองฝั่งคลอง*. ปรินญาณีพันธ์ ศศ.ม. (ไทยศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พรรณทิภา จินกลับ. (2551). *การศึกษาวิเคราะห์นวนิยายไทยที่นำเสนอการเดินทางข้ามเวลา*. ปรินญาณีพันธ์ ศศ.ม. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- พระมหาคหลวงธรรม ธมฺมาโก. (2546). *อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อวรรณกรรมของไม้ เมืองเดิม*.
 วิทยานิพนธ์ พธ.ม. (พระพุทธศาสนา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
 ราชวิทยาลัย.
- พิศมร แสงสัตยา. (2544). *การวิเคราะห์นวนิยายของปิยะพร ศักดิ์เกษม*. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม.
 (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เพ็ญแข วัจนสุนทร. (2524). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์นวนิยายขนาดสั้นของไม้ เมืองเดิม*. วิทยานิพนธ์ อ.ม.
 (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไม้ เมืองเดิม. (2538). *กระท่อมปลายนา อ้ายขุนทอง*. พระนคร: บรรณาการ.
 ----- (2511). *กลางเพลิง ล้างบาง*. พระนคร: บรรณาการ.
 ----- (2510). *คนละถิ่น*. พระนคร: บรรณาการ.
 ----- (2511). *ชายสามโบสถ์ ค่าน้ำนม คุ้งเผาถ่าน*. พระนคร: บรรณาการ.
 ----- (2538). *ชุดอมตนิยายของไม้ เมืองเดิม เกวียนหัก ข้าหลวงเดิม แสนแสบ เลือ่ทุ่ง*. พระนคร:
 บรรณาการ.
 ----- (2521). *ชุดอมตนิยายของไม้ เมืองเดิม บึงขุนสร้าง อ้ายขุนทอง แผลเก่า รอยไถ ข้าเก่า*.
 พระนคร: บรรณาการ.
 ----- (2521). *ชุดอมตนิยายของไม้ เมืองเดิม ลมตะเภา หนามยอกหนามบ่ง หน้าไถ*. พระนคร:
 บรรณาการ.
 ----- (2510). *ชุดอมตนิยายของไม้ เมืองเดิม สองคึก นางถ้ำ ล้างบาง*. พระนคร: บรรณาการ.
 ----- (2510). *บึงขุนสร้าง*. พระนคร: บรรณาการ.
 ----- (2538). *โป๊ะลุ่ม*. พระนคร: บรรณาการ.
 ----- (2510). *แผลเก่า*. พระนคร: บรรณาการ.
 ----- (2538). *ลมตะเภา*. พระนคร: บรรณาการ.
 ----- (2511). *ล้างบาง*. พระนคร: บรรณาการ.
 ----- (2513). *ศาลเพียงตา*. พระนคร: บรรณาการ.
 ----- (2511). *ลำภาลุ่ม บ้านนอกเข้ากรุง*. พระนคร: บรรณาการ.
 ----- (2538). *สินในน้ำ*. พระนคร: บรรณาการ.
 ----- (2521). *เลื้อข้าม สาวชะโงก*. พระนคร: บรรณาการ.
 ----- (2512). *แสนแสบ*. พระนคร: บรรณาการ.
- ยศ วัชรเสถียร. (2520). *มนัส จรรย์รงค์และไม้ เมืองเดิม*. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย
- รังสิมา กุลพัฒน์. (2539). *แผลเก่า : จากนวนิยายสู่ภาพยนตร์*. วิทยานิพนธ์ อ.ม. (ภาษาไทยเปรียบเทียบ).
 กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- เริงฤดี ปราการะนันท์. (2544). การเปิดรับเนื้อหาทางเพศจากนิตยสารผู้หญิงและทัศนคติเกี่ยวกับเรื่องเพศของสตรี. วิทยานิพนธ์ นศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วนิดา บำรุงไทย. (2542). ศาสตร์และศิลป์แห่งนวนิยาย. พิษณุโลก: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- วาสนา ไชยรัตน์. (2534). การวิเคราะห์เรื่องสั้นของสุรัชย์ จันทิมากร. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วาสนา อ่อนสีนิล. (2539). การวิเคราะห์แนวคิดในเรื่องสั้นของศรีดาวเรือง. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิภาวี โพธิ์ชื่น. (2550). การศึกษาวรรณกรรม “ก๊กกะจีบ”. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศิริบุรณ์ เกถึงสุข. (2543). การวิเคราะห์นวนิยายของโชติ ศรีสุวรรณ. กศ.ม. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศุภร จารุจรณ. (2541). ลักษณะแบบฉบับของตัวละครในนวนิยายพาฝันระหว่างปีพุทธศักราช 2480-2516. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (ภาษาไทย). มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ลัมพันธ์ รุ่งระวี. (2528). การวิเคราะห์นวนิยายของทมยันตี. กศ.ม. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สายทิพย์ นกุลกิจ. (2534). วรรณกรรมไทยปัจจุบัน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางเขน.
- ลีธา พินิจภูวดลและนิตยา กาญจนวรรณ. ความรู้ทั่วไปทางวรรณกรรมไทย. กรุงเทพฯ: ดวงกลม.
- สุดารัตน์ เสรีวัฒน์. (2522). วิวัฒนาการของเรื่องสั้นในเมืองไทย ตั้งแต่แรกจนถึง พ.ศ. 2475. กรุงเทพฯ: หน่วยศึกษานิเทศ กรมฝึกหัดครู.
- สุชาติ สวัสดิ์ศรี. (2516). แนวคิดของนักเขียนวรรณกรรมไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2488 - ปัจจุบันในรายงานสัมมนา การสอนวรรณกรรมไทยปัจจุบันระดับอุดมศึกษา. เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. (2520). การอ่านและพิจารณาหนังสือ. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุวรรณ เชื้อนิล. (2523). วิเคราะห์นวนิยายเรื่องขุนศึกของไม้ เมืองเดิม. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุวรรณา เกรียงไกรเพชร. (2514). พระอภัยมณี : การศึกษาเชิงวรรณคดีวิจารณ์. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครพิมพ์.
- เสถียร จันทิมาธร. (2516). แนวคิดของนักเขียนวรรณกรรมไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2488 - ปัจจุบันในรายงานสัมมนาการสอนวรรณกรรมไทยปัจจุบันระดับอุดมศึกษา. เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อังคณา สุทธิพิเศษ. (2544). นวนิยายแนวสืบสวน : อิทธิพลของชุดเซอร์ลอคโฮล์มที่มีต่อชุดบัวโรต์และนิทานทองอิน. วิทยานิพนธ์ อ.ม. (วรรณคดีเปรียบเทียบ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อาจิณ จันทรมพร. (2537). *นักเขียนไทยในสวนหนังสือ*. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า.

อุดม หนูทอง. (2522). *พื้นฐานการศึกษาวรรณคดีไทย*. สงขลา: ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา.

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นางสาวฐาปณิศา สว่างศรี
เกิดวันที่	21 พฤศจิกายน 2523
สถานที่เกิด	อำเภอโพธาราม จังหวัดร้อยเอ็ด
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	124 หมู่ 10 ตำบลศรีสว่าง อำเภอโพธาราม จังหวัดร้อยเอ็ด 45240
ตำแหน่งหน้าที่การงานในปัจจุบัน	ข้าราชการครู คศ.1
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ เบญจมราชาลัย แขวงสามวาตะวันตก เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2542	มัธยมศึกษาตอนปลาย จาก โรงเรียนสุวรรณภูมิพิทยไพศาล อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
พ.ศ. 2546	ครุศาสตรบัณฑิต (ภาษาไทย) จาก สถาบันราชภัฏเพชรบุรีวิทยาการณ
พ.ศ. 2554	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาไทย) จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ